



exclusió i municipi
a la recerca del benestar local

Autors: Jordi Pérez Solà i Ester Catena Sànchez
Setembre de 2002

exclusió i municipi

a la recerca del benestar local

Autors: Jordi Pérez Solà i Ester Catena Sànchez
Setembre de 2002

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ:

EXCLUSIÓ I MUNICIPI. A LA RECERCA DEL BENESTAR.....	3
Ciutadania contra exclusió: un punt de partida moral.....	4

CAPÍTOL 1:

L'EXCLUSIÓ SOCIAL: DEFINICIÓ I DESCRIPCIÓ.....	8
1.1 Cap a una definició d'exclusió social.....	8
1.2 El sistema d'inclusió social.....	11
Els àmbits d'inclusió.....	11
Els mecanismes d'inclusió i exclusió social.....	13
Les condicions de l'exclusió social.....	14
Els col·lectius de risc.....	15
Els espais de solidaritat social.....	17
Les dimensions de l'exclusió.....	18
El cercle de perpetuació.....	19
1.3 Els itineraris de l'exclusió social.....	20
Col·lectius exclosos del mercat laboral per edat superior.....	25
Col·lectius exclosos del mercat laboral per edat inferior.....	30
Col·lectius amb estigma social: els immigrants.....	33
Col·lectius amb problemes sanitaris.....	40
Col·lectius amb alts nivells de responsabilitat familiar.....	45
Col·lectius sense experiència laboral.....	48
Col·lectius sense formació laboral.....	51
Algunes conclusions als itineraris.....	54
1.4 Els indicadors d'exclusió social.....	60
Indicadors d'itinerari.....	61
Indicadors de ciutat.....	64
1.5 Els perfils socials dels municipis.....	67
Cap a una classificació dels municipis pel seu perfil.....	69
Alguns apunts a partir d'una anàlisi bivariant.....	73

CAPÍTOL 2:

LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES LOCALS CONTRA L'EXCLUSIÓ SOCIAL.....	76
2.1 El paper rellevant de la ciutat.....	78
Les transformacions a l'entorn com a oportunitat.....	78
2.2 Les polítiques de l'administració local.....	83
Els àmbits d'actuació de les polítiques locals.....	85
Polítiques de benestar contra l'exclusió.....	86

2.3 Indicadors de gestió pública del benestar.....	95
Indicadors de polítiques públiques per tipologies.....	96
Indicadors d'estructura dels serveis.....	101
Indicadors de polítiques públiques per itineraris	102
CAPÍTOL 3:	
UNA PROPOSTA PER A TREBALLAR L'EXCLUSIÓ DES DEL	
MUNICIPI.....	108
3.1 L'entorn de l'acció: el marc competencial a Catalunya.....	108
Estat de la qüestió respecte a les polítiques d'inclusió.....	109
Els serveis socials a Catalunya.....	112
Propostes per a la gestió dels serveis socials a Catalunya.....	117
3.2 Municipi i prevenció: una recerca estratègica del benestar.....	119
El Pla de la Ciutadania de Terrassa.....	120
3.3 Municipi i exclusió: quan la prevenció no és suficient.....	126
De l'exclusió a la inclusió: propostes per itineraris.....	130
De la uniformitat a l'oportunitat: propostes per a la gestió.....	139
A la recerca d'un observatori de gestió.....	147
4. CONCLUSIONS.....	153
5. BIBLIOGRAFIA.....	155

INTRODUCCIÓ:

EXCLUSIÓ I MUNICIPI, A LA RECERCA DEL BENESTAR.

Potser pel lector aquest títol tingui quelcom de provocador ¿com es pot parlar d'exclusió i benestar alhora? Al llarg del present estudi intentarem demostrar com la millor manera de treballar per a eradicar l'exclusió social es perseguir el benestar, la utopia raonable dels nostres temps. També que l'espai més propici per a aquesta recerca és la ciutat. La ciutat com espai transparent on es fan visibles els conflictes, però també on han sorgit les accions col·lectives més innovadores en la millora de les condicions de vida de les persones. Creiem que l'entorn que descriu la nova societat globalitzada dóna una nova oportunitat per a reivindicar el paper polític de la ciutat a partir d'un valor com la proximitat; de manera que l'administració local està en disposició de realitzar l'ideal de ciutadania millor que qualsevol altre institució. Es per aquesta raó que quan ens plantegem com lluitar contra els processos d'exclusió -principal dimensió que qüestiona el benestar social- hem de pensar en els municipis, encara que el marc legal i competencial del nostre país coarti el seu protagonisme.

¿Com responen els nostres ajuntaments al repte de l'exclusió? ¿Quines eines serien necessàries posar al seu abast per constituir-se en un espai de solidaritat efectiu? Aquestes són algunes de les preguntes que justifiquen la recerca que s'ha portat a terme. Per intentar trobar respostes hem organitzat la investigació d'una manera lineal, fent primer una definició del que entenem per exclusió social i caracteritzant-la a partir de la creació d'uns itineraris de risc als quals donem vida a partir d'entrevistes i dades estadístiques. Posteriorment intentem descriure les polítiques públiques que les administracions locals porten a terme i com poden influenciar en el benestar col·lectiu. Finalment farem algunes modestes aportacions en el camí de convertir la gestió municipal en un projecte col·lectiu engrescador on l'exclusió no tingui cabuda.

En cadascú d'aquests passos hi ha una presència que es converteix quasi en obsessió: la presentació de models d'indicadors davant la necessitat de definir aquells que siguin consistents per mesurar la realitat social o la gestió de la ciutat. La inexistència d'aquestes eines fa impossible qualsevol estudi comparatiu i la qualitat deficient dels existents ha sigut determinant per algunes

de les decisions metodològiques que hem pres en la realització d'aquest estudi. Entre d'altres, el marc espacial escollit: quan hem tingut variables compartides s'ha realitzat una anàlisi conjunt pels municipis amb més de vint mil habitants de la província de Barcelona¹; quan no, hem utilitzat les dades del municipi de Terrassa, especialment per descriure realitats que creiem es poden extrapolar a d'altres ciutats del seu entorn. Malgrat existir aquesta dificultat creiem que els resultats són vàlids per generar la necessària discussió sobre un àmbit on quasi tot està per estudiar. En tot cas, intentarem ser honestos i senyalar els problemes que podrien qüestionar els resultats obtinguts.

Per aquestes raons reivindicuem el present estudi com una proposta exploratòria d'una realitat molt extensa i encara poc treballada. Tant de bo aquestes pàgines siguin el punt de partida d'altres investigacions que aprofundeixin més ens alguns dels aspectes que aquí es tracten. Amb aquesta voluntat proposarem algunes línies de treball en les conclusions finals.

Respecte a la metodologia utilitzada és volgudament eclèctica per superar els dèficits d'informació que s'han trobat. A l'hora de tractar l'exclusió hem realitzat entrevistes amb gestors i amb persones que pertanyen a col·lectius de risc per definir itineraris de vida des de la proximitat i, a la vegada, s'han utilitzat dades estadístiques de la ciutat de Terrassa. Quan hem tractat la gestió municipal s'ha fet una enquesta als regidors de Serveis Socials dels municipis de referència per conèixer els problemes que els responsables polítics veuen com a prioritats polítiques. Finalment, s'ha treballat amb tècniques estadístiques per a realitzar una anàlisi comparativa dels perfils socials i de gestió dels diferents municipis a partir de variables extretes de diferents fonts documentals².

Ciutadania contra exclusió: un punt de partida moral

Abans de començar aquest estudi creiem necessari explicitar la nostre posició respecte a l'exclusió social, de manera que s'entengui l'origen de la preocupació i quin és l'òptica que adopten a l'hora de realitzar el treball. Fa

¹ Aquesta decisió es justifica per ser aquests els municipis susceptibles de constituir-se en Àrea bàsica per gestionar els serveis socials segons l'actual llei catalana. Un dels àmbits polítics principals per tractar l'exclusió social.

² Al respecte i amb la voluntat de no llastrar la lectura amb una muntanya de dades estadístiques, aquestes s'han incorporat al text mitjançant notes a peu de pàgina.

aproximadament tres anys que la ciutat de Terrassa va viure una situació nova i en certa manera inesperada. La irrupció d'un conflicte social amb connotacions racials, com el que va tenir lloc a un dels nostres barris, va ser una sorpresa i ens va posar sobre l'avis de l'aparició de processos de dualització molt propers que desconeixem. A partir d'aquest fet vam prendre consciència de la necessitat de reflexionar sobre el que significa conviure a una ciutat i la necessitat de crear lligams de pertinença que ens facin partícips d'un projecte col·lectiu. Les modernes teories de la ciutadania són la resposta a una realitat que precisa anar més enllà del pensament individualista del liberalisme. Es fa necessari repensar el contracte social de manera que els individus vegin reconeguts els seus drets, però sense oblidar la dimensió comunitària de la societat. Una societat que és quelcom més que la suma d'individus i que demana responsabilitats de doble direcció: de la comunitat a les persones i viceversa. Ara bé, mostrar les deficiències de l'individualisme no pot significar una marxa enrere en els beneficis que el reconeixement dels drets individuals han significat. Aquesta dimensió del paradigma liberal és irrenunciable, i tota reivindicació de la comunitat ha de ser compatible amb la preeminència dels drets humans. La idea de la ciutadania, tal com l'exposen teòriques com Adela Cortina³, introdueix aquesta reflexió sota la imatge de drets i deures, però també plantejant la necessitat d'anar més enllà d'un contracte merament racional entre individus i col·lectius. Per aconseguir una comunitat cohesionada s'ha de promoure una identificació, un sentiment de pertinença que ens faci sentir corresponsables d'un projecte col·lectiu més enllà del propi individual; en definitiva, que ens faci ciutadans. En aquest procés podem distingir dues dimensions clau, una referent a l'espai que donarà cos al sentiment de pertinença i d'altre que té a veure amb els continguts que donen sentit a aquesta pertinença, els drets de ciutadania.

Respecte a la primera dimensió creiem que en la configuració d'aquest projecte col·lectiu la ciutat pot tenir un paper clau. Quan els estats perden protagonisme a favor d'estructures internacionals per sobre i de comunitats nacionals per sota, quan es mostren com a bons proveïdors de serveis però sense capacitat

³ Cortina, A. (1997): *Ciudadanos del mundo*. Madrid: Alianza Editorial.

de seducció, l'espai de proximitat per excel·lència que és la ciutat pot ser l'alternativa a l'hora de crear lligams de pertinença: es tracta d'un espai proper, on els conflictes socials es fan transparents però també on l'acció individual i col·lectiva per superar-los pot tenir més transcendència. No es tracta de reivindicar el model de l'antiga Grècia, doncs el món és molt més complex, però si recuperar quelcom de la vella idea, com ja fem quan proposem actituds com la de pensar globalment per a actuar localment. La ciutat com identitat és inclusiva, donat que al ser acumulativa amb d'altres (estat, nació, rol social, etc.) promou un sentiment més proper al nosaltres-vosaltres que al nosaltres-ells. En definitiva, poden dir que un comunitarisme respectuós amb el liberalisme hauria de començar per reivindicar l'àmbit local com espai referencial de solidaritat. Aquesta serà una de les idees principals que desenvoluparem al llarg de l'estudi: la importància creixent de la ciutat a l'hora de crear qualitat de vida per a les persones i la necessitat de dotar a les administracions locals del marc competencial adequat per desenvolupar les seves potencialitats.

L'altre dimensió de la ciutadania té a veure amb la definició d'uns drets socials. Així, si el marc liberal ve determinat per l'existència dels drets civils i polítics, les teories de la justícia plantegen la necessitat d'anar més enllà i reivindiquen la responsabilitat de la col·lectivitat vers el benestar dels individus a partir dels drets econòmics i socials. Aquests drets (a l'assistència sanitària, a l'habitatge, al treball, etc.) són per a Adela Cortina mínims de justícia necessaris si volem que les persones es sentin part d'una comunitat d'iguals, ja que com diu aquesta autora la identificació amb la comunitat és més difícil quan existeixen grans desigualtats econòmiques. I és aquí on la lluita contra l'exclusió social s'ha de plantejar com una prioritat per raons d'interès (l'exclusió crea conflicte i deslegitima els sistemes polítics), d'ètica (no es pot entendre l'exclusió en una societat de l'abundància) i de justícia (l'exclusió és un procés social i és la societat qui té la responsabilitat d'actuar). Tot projecte de millora col·lectiva passa necessàriament per integrar socialment a aquells que són expulsats pels mecanismes que operen al mercat, l'opinió pública o l'àmbit de la política. Les persones que pateixen processos d'exclusió social no s'identifiquen, perquè res

poden esperar d'una societat que els rebutja i no participen en cap projecte col·lectiu, perquè no tenen els recursos culturals i polítics necessaris per donar contingut a la seva ciutadania.

A la preeminència de l'àmbit local en la creació de mecanismes per prevenir i superar l'exclusió social des de la idea de la justícia i els drets socials dedicarem les properes pàgines.

CAPÍTOL 1:

L'EXCLUSIÓ SOCIAL: DEFINICIÓ I DESCRIPCIÓ.

En aquest primer capítol farem una descripció del marc teòric a partir del qual entenem l'exclusió social. Desenvoluparem una sèrie de conceptes que creiem necessaris per entendre les seves dimensions i, a la vegada, intentarem definir els diferents col·lectius de risc potencial, donant-los cos a partir de la realitat social de la ciutat de Terrassa. Creiem que aquesta realitat pot extrapolar-se a d'altres ciutats que comparteixen un mateix entorn. En tot cas, no és una voluntat comparativa la que determinarà la primera part d'aquest capítol.

Sí ho és, per contra la segona part, on farem una anàlisi del perfil social de les ciutats de Barcelona que, per població, podrien constituir-se com àrees bàsiques. La finalitat és veure si existeixen diferències significatives respecte als seu risc potencial de desenvolupar situacions d'exclusió social.

1.1 Cap a una definició d'exclusió social

Com molts d'altres conceptes que han tingut èxit, l'exclusió social comparteix significats diversos segons els àmbits on s'utilitzi. Si volem una definició operativa des de la ciència social trobarem moltes, si bé és cert que sembla difícil fugir del nominalisme o de definicions que no ens portin a d'altres per comprendre el seu significat. Citarem algunes de les que semblen més encertades. D'aquesta manera, Álvarez Uría⁴ ens diu que *"la idea clave del concepto de exclusión es la no participación en el conjunto de la sociedad. La exclusión nos lleva a un estatus diferente, el de los no ciudadanos"*(pàg.157). D'aquesta definició ens agrada la idea de ciutadania que hem intentat desenvolupar anteriorment. A. Sen⁵ destaca que *"poverty is a reflection not of the sources that people have but rather of the ones they are effectively able to use to satisfy basic needs"* Aquí és important la referència als aspectes subjectius de viure l'exclusió. Una de les dimensions que volem destacar en aquest estudi és l'element cultural d'aquest fenomen. Finalment, una definició

⁴ Álvarez Uría, J. (1995): *Desigualdad y pobreza hoy*. Madrid: Talasa.

que trobarà el seu significat al llarg del text i que ha sigut la font del marc teòric que exposarem és la que fan Gomà, Brugué i Subirats⁶: l'exclusió és la "*imposibilidad o dificultad intensa de acceder a los mecanismos de desarrollo personal e inserción social-comunitaria y los sistemas preestablecidos de protección*".

A partir d'aquestes visions, i com a pròleg del que proposarem després, podríem treure una sèrie de trets bàsics que s'hauria de tenir present a l'hora de definir l'exclusió social. L'exclusió és...

... un *procés* en el qual poden caure les persones. De la lectura posterior no podrem aclarir si estem ara en una societat que provoca més exclosos que d'altres, però sí que els camins que porten a l'exclusió s'han diversificat. Per aquest motiu estem davant d'una realitat més imprevisible.

...un *fenomen multidimensional*. Plural en les seves causes (econòmiques, polítiques, culturals, etc.), en els col·lectius sobre els quals actua i en les formules existent per pal·liar els seus efectes.

...que refereix a una *separació de la societat*. Una separació econòmica (ja no estariem parlant de les jerarquies socials dels capitalisme, sinó d'una dinàmica dintre-fora) i separació política (si podem parlar d'un drets de ciutadania, hi ha uns col·lectius que són no-ciutadans).

...és *cultural*. L'exclusió comporta certa "aculturització" que impossibilita accedir als rols socials i a les identitats que promouen el mercat laboral o el consum.

...i *subjectiva*, ja que no necessàriament ve definida per uns recursos escassos, sinó que també constitueix una vivència específica.

...i, en tot cas, *objecte de l'acció col·lectiva*. Es a dir que, com tota realitat socialment construïda, és polititzable. Una altra cosa, que després ens plantejarem, és fins a quin punt els exclosos (que ho són també a nivell polític) tenen la capacitat de posar aquest conflicte a l'agenda política quan no es poden definir com una classe social (no tenen la comunitat d'interessos

⁵ Kumar Sen, A. (1992): *Inequality reexamined*. New York: Oxford Clarendon Press.

⁶ Subirats, J.; Gomà, R.; Brugué, Q. "De la exclusión a las exclusiones sociales: nuevos retos para las políticas públicas". Article no publicat.

necessària) ni, evidentment, tenen consciència de classe tal com entenia aquest concepte el marxisme.

Finalment, recordar allò que no és, o com a mínim no en exclusiva: *no és pobresa*, donat que la causa de l'exclusió no sempre és econòmica. La pobresa pot ser l'origen, però és més habitual que sigui el resultat d'una exclusió. Per aquesta mateixa raó es tracta d'un concepte que va més enllà de l'atur.

A partir d'aquestes idees, que van ser l'origen de la recerca, proposem una definició operativa que utilitzarem al llarg de les properes pàgines. Abans una explicació. Potser es pugui pensar que amb tantes definicions quina necessitat tindríem de crear una altra. Si no serà un exercici repetitiu, narcisista i innecessari que només servirà per crear més confusió. Bé, en la nostra defensa direm que creiem que una bona definició és aquella que no surt al principi, sinó al final d'un procés d'investigació i que està íntimament lligada al marc teòric que s'ha construït i que en certa manera resumeix. En tot cas, la nostra proposta renúncia a la universalitat a canvi de ser útil per entendre tot el que vindrà després. Una vegada dit això, definim l'exclusió com:

"un *procés social* mitjançant el qual *individus que comparteixen* una sèrie de condicions es veuen *expulsats* dels àmbits d'inclusió social fins arribar a una situació d'*incapacitat per proveir-se per sí mateixos* dels recursos econòmics i culturals necessaris per respondre a les *necessitats bàsiques* que defineix certa societat".

En cursiva hem senyalat algunes qüestions de rellevància, que poden completar els trets que havíem destacat: el fet de que estem davant de processos on intervenen mecanismes socials i que sorgeixen de la interacció entre les persones i les institucions. Aquest caràcter fa que sigui superable o bé reproduïble a partir de polítiques públiques, de l'acció col·lectiva. També s'ha de destacar que no estem davant d'un fenomen individual sinó que el procés d'exclusió crea grups a partir d'una definició de categories socialment estructurades encara que no tinguin consciència de pertinença; encara que, per ells mateixos, siguin invisibles. Són grups d'expulsats, de dins a fora, incapaços d'adquirir per sí mateixos les necessitats bàsiques. Unes necessitats que,

malgrat sempre s'han volgut definir amb caràcter universal i normatiu (sempre amb el mateix resultat, el fracàs) són relatives, subjectives i, moltes vegades, implícites a les pròpies polítiques públiques de l'administració social.

A les següents pàgines intentarem desenvolupar un marc teòric que respongui a aquesta definició d'exclusió social. Per això haurem de donar-li la volta: si volem entendre l'exclusió hem de conèixer els mecanismes mitjançant els quals la societat reconeix, *inclou* als seus membres i, a partir d'aquí detectar els errors que, segons circumstàncies, fan que alguns siguin expulsats d'aquests mecanismes. Intentarem simplificar una realitat molt complexa, a risc -sempre present- de caure en el reduccionisme.

1.2 El sistema d'inclusió social

La societat inclou a partir d'una sèrie de mecanismes que actuen en determinats àmbits que passarem a definir. Mitjançant aquests mecanismes els individus prenen entitat social, accedeixen als rols socials. Això és, etimològicament, la inclusió. Un concepte que el diccionari defineix com la connexió d'una persona amb d'altres, és a dir, com un espai de societat.

Els àmbits d'inclusió

En aquest context, entenem els àmbits com espais de relacions socials ideals configurats a partir d'un element concret. A efectes analítics, parlant d'exclusió social, podem diferenciar tres àmbits on es desenvolupen els mecanismes d'inclusió: el mercat laboral, l'opinió pública i l'àmbit polític. El primer és el central, però per accedir-hi en les millors condicions hem de ser reconeguts en els altres dos, en un de manera necessària (el polític) i l'altre de manera conjuntural (l'opinió pública). Aquests dos últims capaciten i determinen com, i amb quina qualitat, podrem accedir al primer.

L'àmbit del mercat laboral

Com hem dit seria el central, el més discriminant. Aquest espai ve determinat per les relacions de producció i jerarquitzada als individus per la posició que

ocupa en aquestes, el que produeix desigualtats i mobilitat social. Aquesta desigualtat, segons un dels ideòlegs del mercat, Von Mises⁷, és necessària, ja que *"no hay sistema basado en la división del trabajo sin un mecanismo que premie a los sujetos a colaborar y contribuir al esfuerzo productivo común. Si no es mediante el mercado, será por la coacción de la autoridad o por la violencia"*. El mercat, com generador de reconeixement, d'integració, és bàsic, doncs ha generat les identitats pròpies del model industrialitzat, com són les classes socials i també, en bona mesura, aquelles identitats que s'anomenen post-industrials i que tenen com a vehicle dels estils de vida, en la majoria dels casos, uns models de consum que precisen d'una capacitat adquisitiva que també es defineix al mercat productiu.

L'àmbit polític

Si el mercat laboral és l'àmbit central, el polític pot determinar, per certs col·lectius de manera crucial, les condicions en les quals els individus podran accedir-hi. De vegades de manera definitiva o necessària, fent-lo impossible mitjançant les relacions polítiques que es plasmen en lleis o normes. Així, aquestes normes poden determinar qui té accés al mercat laboral i qui no (per exemple jubilats o bé immigrants sense papers) o bé determinar les condicions en les quals poden accedir els individus que comparteixen determinades característiques comuns (per exemple els menors de 25 anys o els majors de 45 anys). Si les relacions que genera el mercat són de desigualtat, a l'àmbit de la política les relacions són universals i d'igualtat.

L'àmbit de l'opinió pública

Es tracta d'un espai situacional. Determina -no de manera necessària o eliminatòria- la situació a la qual arribarà un individu, definit per una sèrie de característiques col·lectives, al mercat laboral. Es tracta d'un àmbit on s'intercanvien relacions basades en els judicis de valor; uns judicis que, si són positius, tenen com a resultat la confiança, valor bàsic en el mercat laboral.

⁷ Von Mises, L. (1980): *La acción humana*. Madrid: Unión Editorial.

ÀMBITS D'INCLUSIÓ

generadors d'inclusió / reconeixement

MERCAT
espai central



àmbit relacional | - mecanisme: producció
- caràcter: jeràrquic

OPINIÓ PÚBLICA
espai situacional



àmbit relacional | - mecanisme: judicis valor
- caràcter: confiança

POLÍTICA
espai necessari

àmbit relacional | - mecanisme: lleis/normes
- caràcter: universalitat

En general, i com hem apuntat abans, com pitjor situats estem als dos últims àmbits, més dificultats tindrem per accedir al mercat laboral i més possibilitats de que els mecanismes d'inclusió es converteixen en mecanismes d'exclusió social. ¿quins són aquests mecanismes?

Els mecanismes d'inclusió i exclusió social

A cadascú d'aquests àmbits abans definits apareixen una sèrie de mecanismes⁸ d'inclusió que, segons les circumstàncies o condicions dels individus, poden funcionar com mecanismes d'exclusió social. Aquests mecanismes són:

Treball-atur

Són els mecanismes propis de l'àmbit del mercat laboral. La inclusió ve assegurada a partir del treball i les rendes que generen. Les persones que poden accedir a aquest bens també ho poden fer, amb més facilitats, a un rol social i a un status a determinar per la seva posició en les relacions de producció. Per contra, l'atur, els treballs informals i la precarització laboral poden generar situacions de risc d'exclusió social

Ciutadania-reglamentisme

Són els mecanismes propis de l'àmbit polític. La ciutadania permet el lliure accés dels ciutadans al mercat laboral, regulat de manera universal sense distincions per edat, classe o sexe. Per contra, el reglamentisme pot anar des de negar totalment l'accés al mercat laboral a aquells no-ciutadans (per exemple els immigrants sense papers) fins a condicionar-lo per raons de edat, per exemple.

Confiança-prejudici

Són els mecanismes propis de l'àmbit de l'opinió pública. La inclusió al mercat laboral es més fàcil si l'individu pot ser objecte de confiança. Perquè això sigui

⁸ Encara que darrerament la paraula mecanisme té molt èxit a les ciències socials, aquí l'utilitzem com la tercera accepció del diccionari RAE, és a dir, com mitjans que s'utilitzen a les arts per a aconseguir un objectiu.

possible és necessari que no ho sigui de prejudici, que es defineix com a desconfiança generada per alguna característica col·lectiva. L'individu ha d'arribar i ser jutjat per les seves característiques personals. Quan no és així, i el prejudici que el precedeix és negatiu, es produeix l'estigma social que impregna les relacions laborals de la persona amb la desconfiança.

Les condicions de l'exclusió social

¿Què determina que aquests mecanismes funcionin per la inclusió o bé per l'exclusió social? Bàsicament les condicions (estat o naturalesa) que comparteixen les persones respecte a uns criteris als quals s'enfronten als diferents àmbits socials. Estem parlant de condicions personals que, en cas de ser negatives, propicien situacions de risc pels individus. En el cas dels àmbits de l'opinió pública i de la política ja s'han dit anteriorment: les condicions negatives són el prejudici negatiu o estigmatització per característiques col·lectives i les situacions de no reconeixement de la ciutadania (immigrants sense papers) o la limitació d'accés al mercat laboral per condicions com l'edat (de jubilació o bé d'obligatorietat escolar). A l'àmbit del mercat laboral existeix una major complexitat.

Les condicions al mercat

Les condicions al mercat laboral han de tenir en compte els següents criteris: Un primer criteri seria el que té a veure amb la formació i experiència laboral de l'individu. De tal manera que una condició negativa seria no tenir allò que el mercat precisa en un moment donat. Un segon criteri seria la salut. Un individu limitat per qüestions sanitàries té més difícil el seu accés a un lloc de treball. També és més difícil aquest accés segons el nivell de responsabilitats familiars. El mercat inclou individualment, de manera que situacions de responsabilitat alienes poden significar un fre a la inserció laboral, bé sigui per la incompatibilitat d'horaris, bé pels impediments que pot significar per la mobilitat espacial. Finalment existeix un darrer criteri que té a veure amb la cultura social necessària per ingressar i mantenir-se amb certes garanties a les relacions laborals. El mercat demana aptituds, però també actituds. D'aquesta manera

una deficient socialització al si de la família pot significar un dèficit difícil de superar en un espai tan competitiu. Com comentarem posteriorment, els dèficits culturals són els que més predisposen a l'exclusió social.

Els col·lectius de risc

Com a corol·lari de tot l'anterior, l'acció dels mecanismes sobre aquestes condicions negatives individuals generen una sèrie de col·lectius de risc visibles socialment que no poden accedir al mercat laboral en condicions d'igualtat. Segons les condicions hem definit els següents grups⁹ amb els exemples corresponents.

Col·lectius amb manca de qualitat laboral

Són els joves sense experiència laboral o bé els adults sense formació. Són grups que poden definir la seva capacitat també a partir de l'espai polític, gràcies a normes que faciliten el seu ingrés al mercat laboral mitjançant polítiques d'incentius fiscals pels empresaris. En aquests col·lectius també s'hauria de tenir present a les dones que al matrimoni havien treballat com a mestresses de casa i que una separació o divorci impulsa al mercat amb una manca de formació evident.

Col·lectius amb alts nivells de responsabilitat

Les persones amb moltes responsabilitats familiars tenen molt condicionat el seu accés al mercat laboral. Són, per exemple, els homes i dones caps de famílies monoparentals o les mestresses de casa¹⁰

⁹ Entre parèntesi els criteris que, a part del principal, també actuen sobre les condicions: formació/experiència (F), nivell responsabilitats (NR), cultura social (CS), salut (S), estigma social (ES), ciutadania (C) i edat (E).

¹⁰ Encara que pugui semblar estrany, les mestresses de casa s'han d'entendre com un col·lectiu de risc d'exclusió social en el sentit que el seu nivell de responsabilitats familiars fa difícil el seu accés al mercat laboral, de manera que la seva situació econòmica és d'absoluta dependència respecte al marit o cap de família. En tot cas, la seva situació d'exclusió és latent fins que la unitat familiar es trenca.

Col·lectius amb problemes de socialització

Són els joves que s'han educat en famílies desestructurades, sense capacitat per donar les actituds necessàries als seus membres per adquirir les responsabilitats obligatòries en el món adult.

Col·lectius amb problemes de salut

Per exemple les persones amb drogaaddicció (ES), els malalts de SIDA (ES), els malalts mentals (ES) o les persones amb deficiències físiques i psíquiques.

Col·lectius amb estigma social

Molts dels grups amb problemes de salut comparteixen també l'estigma social. A més a més d'aquest n'hi han d'altres col·lectius que constitueixen el gruix de l'estigmatització. Són aquells que es defineixen per trets culturals, com els immigrants o les ètnies minoritàries. Per altra banda estarien les persones estigmatitzades per la seva activitat, com les prostitutes¹¹ o bé, en un altre ordre, els ex-presidiaris.

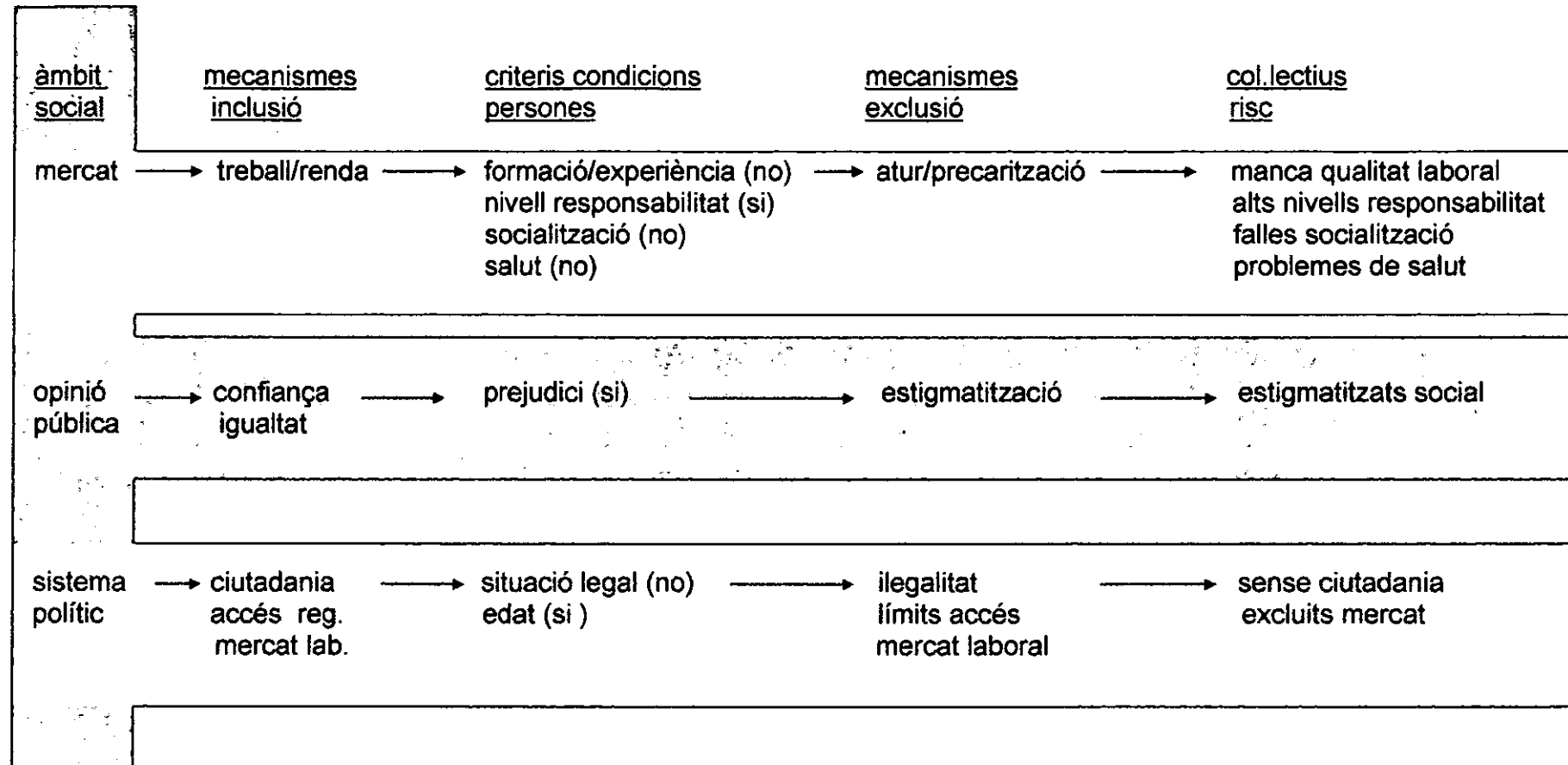
Col·lectius sense ciutadania

Com els immigrants sense papers (ES) que tenen vedat el seu ingrés a la societat en el seu conjunt i al mercat laboral en particular; sumant d'aquesta forma, a l'estigma social la impossibilitat de guanyar-se la vida de una manera normalitzada. Tot plegat desencadena una mena de cercle viciós. També els presidiaris, per la seva condició i reclusió física.

Col·lectius exclosos de l'edat laboral

Finalment, aquelles persones que estan, des de l'àmbit polític, fora del mercat laboral. Son les persones majors de 65 anys i els menors de 16. Sens dubte, l'actuació política respon a una exigència social de caràcter moral: el fet de que les persones grans puguin viure amb més qualitat de vida gràcies a la solidaritat d'una societat per la qual han treballat tota al llarg dels anys i, per l'altre, que els infants puguin gaudir d'una educació adequada. Per això l'estat

MECANISMES D'INCLUSIÓ/EXCLUSIÓ SOCIAL



preveu les pensions pels uns i pels altres la família actua com espai de solidaritat . Però quan aquests mecanismes de solidaritat fallen l'exclusió social apareix d'una manera difícil de superar.

Voldríem creure que aquesta classificació està justificada i és suficientment exhaustiva com per a caracteritzar de manera correcta la realitat de l'exclusió que ens podem trobar a les nostres societats. Com hem intentat senyalar, les condicions que els defineixen no són exclusives, sinó que els diferents col·lectius les comparteixen, de manera que en el cas d'aparèixer juntes reforcen el vigor amb el que actuen els mecanismes d'exclusió.

Per altre banda, cal destacar que aquesta classificació defineix grups de risc; en cap cas significa que les persones que es puguin identificar amb aquests col·lectius siguin necessàriament subjectes d'exclusió social, ja que sobre aquest risc actuen els espais de solidaritat dels quals s'han dotat les societats.

En tot cas, és tracta d'un esquema que serveix per definir el que anomenarem els itineraris d'exclusió social que poden recórrer les persones amb condicions negatives respecte als criteris dels mecanismes d'inclusió social. Per poder desenvolupar aquests itineraris es fa necessari definir prèviament una sèrie de conceptes. Aquests conceptes són els d'espais de solidaritat, dimensions i cercle de perpetuació de l'exclusió.

Els espais de solidaritat social

Una situació de risc d'exclusió no sempre acaba en exclusió efectiva perquè la societat té dos espais bàsics de solidaritat: un privat, que és la família i un públic constituït per les polítiques públiques universals. El que defineix un espai de solidaritat és l'ajut que cadascú del seus membres pot rebre només pel fet de pertany a una comunitat, sense existència de contrapartida o de relació comercial. Així, a l'espai de solidaritat familiar l'ajuda mútua ve determinada per l'existència de lligams de consanguinitat entre els seus membres. D'igual manera, l'ajut a l'espai de solidaritat públic ve determinat per compartir lligams

¹¹ El cas de la prostitució requeriria una anàlisi específic, ja que la mateixa activitat és una conseqüència de l'exclusió i no una condició per la mateixa.

polítics, de pertinença a una mateixa comunitat política; és a dir, per l'existència d'uns drets de ciutadania.

L'espai de solidaritat públic

Si no és necessari parlar sobre el que significa la solidaritat a l'espai familiar, sí que ho és definir les polítiques públiques universals que determinen la solidaritat pública. Aquestes es defineixen com mecanismes de protecció que generen les col·lectivitats i que hi són a l'abast de tots els ciutadans i ciutadanes, sense focalitzar-les sobre un grup concret o, en cas que ho siguin, sense que responguin a una situació efectiva d'exclusió social. Es a dir, es tracten de polítiques d'inclusió més que d'exclusió, amb caràcter preventiu i que busquen, en molts casos, donar una segona oportunitat a l'individu dins la societat. Quines són aquestes polítiques, quin el diferent paper de l'espai privat i del públic en els diferents itineraris d'exclusió que definirem seran alguns dels objectius a desenvolupar en aquest capítol. Per a arribar a definir aquests itineraris encara ens queda per desenvolupar un concepte que té a veure amb les situacions d'exclusió efectiva. Quan els espais de solidaritat fallen el subjecte d'exclusió potencial passa a ser efectiu. Es llavors quan entren en funcionament les polítiques públiques assistencials, aquelles que tenen com objectiu el tractament pal·liatiu dels exclosos. Aquestes, com es veurà al capítol que dedicarem a la gestió pública, recauen en l'administració local. Això determinarà de manera important la capacitat de gestionar l'exclusió social per part dels municipis si volem passar de la beneficència a polítiques que facin de la inclusió del subjecte i dels col·lectius l'objectiu primordial.

Les dimensions de l'exclusió

Quan els mecanismes preventius d'una societat fracassen el resultat és la desestructuració social del subjecte d'exclusió. En la pràctica significa que els mitjans per realitzar els rols socialment establerts estan cada vegada més lluny. Es, doncs, en primer terme una exclusió cultural i no només econòmica, i això és important retenir-lo perquè a l'origen i la reproducció de l'exclusió hi ha elements que tenen a veure amb les falles de la socialització, amb

l'aprenentatge social de les persones. Les dimensions d'aquesta desestructuració social són individuals i col·lectives. Entre les individuals estaria la dimensió purament econòmica que té com efecte la pobresa i, molt lligat a aquest aspecte, els problemes que tenen a veure amb l'habitatge. Juntament amb aquesta hi hauria una dimensió relacional, que dóna lloc a situacions d'aïllament físic o social o bé a famílies desestructurades¹². Més enllà de les dimensions individuals hi hauria d'altres col·lectives: la delinqüència i l'expressió física de l'exclusió a les ciutats que és la segregació urbana. L'exclusió es materialitza físicament en la segregació. Aquest espai transparent que és la ciutat segrega mitjançant el mercat de l'habitatge, conseqüència i no causa de l'exclusió. Aquestes dimensions poden arribar a determinar, en gran part, la cronificació d'una situació d'exclusió o bé la seva reproducció en el si d'una família. Així arribem a l'últim concepte que introduïrem per definir els itineraris d'exclusió, aquell que determina les condicions per a la seva perpetuació.

El cercle de perpetuació¹³

L'exclusió és un fenomen que es perpetua en el temps. Quan parlem de cercle de perpetuació ens referim a dues condicions: cercle perquè es tracta d'un procés que es pot auto-reproduir, ja que com hem dit les dimensions de la desestructuració ho són també de perpetuació. Una perpetuació que es produeix mitjançant la cronificació¹⁴ en un mateix individu o bé la reproducció si es dóna al si de la institució bàsica de la societat: la família.

Amb aquests conjunt de conceptes ja tenim les eines necessàries per donar cos a una sèrie de itineraris d'exclusió que els diferents col·lectius de risc

¹² Donat la importància que donarem al llarg d'aquest treball a la família seria interessant definir millor que entenem per família desestructurada. D'acord amb els elements culturals que volem destacar, aquesta definició fugiria dels aspectes formals (nombre de membres, estructura familiar, etc.) en favor dels aspectes substancials que estan lligats a la funció de reproducció cultural de la societat o de socialització. En aquest sentit entenem per família desestructurada aquella en la qual els pares fracassen a l'hora de satisfer les necessitats bàsiques dels fills (econòmiques, però sobre tot afectives i educacionals) i a l'hora de dotar-los de la cultura social necessària per aprendre a viure per si mateixos.

¹³ Perpetuació, segons accepció diccionari RAE, donar a les coses una llarga duració.

poden recórrer des de una exclusió potencial a una efectiva, amb les seves condicions i efectes.

1.3 Els itineraris de l'exclusió social

¿Què caracteritza als grups de risc? ¿quines condicions negatives correlacionen més habitualment?, ¿quina és la realitat dels diferents col·lectius? Totes aquestes preguntes entren dins de la infinita casuística observable. No obstant, si volem analitzar la diversitat de la realitat una bona eina pot ser simplificar-la mitjançant el recurs metodològic dels tipus ideals¹⁵. Creant tipus ideals dels possibles itineraris de l'exclusió social podrem observar el fenomen en la seva dimensió de procés, conèixer quines són les causes i els efectes més habituals. Sempre hem de ser conscients, però, que la realitat és una *capsa negra* massa viva i complexa com per deixar-se agafar de manera completa sota els esquemes –inevitablement rígids- d'un estudi sociològic.

Treballarem a partir de dos temps. En un primer construirem els recorreguts dels itineraris d'una manera deductiva, a partir dels conceptes definits anteriorment. La eficàcia d'aquestes construccions s'hauran de contrastar amb entrevistes a gestors de l'exclusió social realitzades a la ciutat de Terrassa¹⁶ i també amb individus que pertanyen a col·lectius de risc.

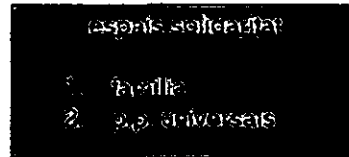
¹⁴ Cronificació és un neologisme que fa referència a un procés de perpetuació d'una malaltia, en aquest cas social.

¹⁵ Weber, M. (1982): *Ensayos sobre metodología sociológica*. Buenos Aires: Amorrortu.

¹⁶ Les entrevistes s'han fet a les següents entitats: residència Torre Mossèn Homs (residència pública) per gent gran dependent, ALBA (associació de rehabilitació de drogodependents), AIDE (associació d'ajut als drogodependents), Fundació Busquets (fundació d'ajuda a col·lectius amb risc d'exclusió social -inmigrants, sense sostre, aturats, etc- i residència per nens dependent de la Generalitat de Catalunya), Càrites (associació d'ajuda a col·lectius amb risc d'exclusió social), Calò-Calí (associació per la defensa dels drets de la població gitana), UGT-AMIC (secció del sindicat UGT dedicada al suport dels immigrants), Can Revifa (associació d'integració laboral de persones drogodependents), Creu Roja (secció de la Creu Roja local de suport als immigrants sense papers), CITE (secció del sindicat CC.OO encarregada de donar suport a la integració laboral dels immigrants), IMSAV (Centre de Salut Mental de l'Ajuntament de Terrassa), IMSS (Institut de serveis socials de l'Ajuntament de Terrassa), TRSA MUTUA (secció de la Mútua de Terrassa encarregada del seguiment dels tractaments per drogodependents), PRODIS (fundació d'inserció de les persones amb disminucions psíquiques), ACTUA Vallès (associació de suport als malalts de SIDA)

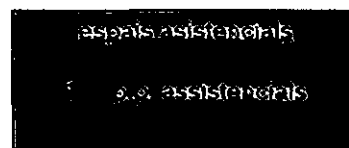
ITINERARI DE L'EXCLUSIÓ SOCIAL

**subjecte potencial
d'exclusió social**



inclusió social

**subjecte efectiu
d'exclusió social**



inclusió social

desestructuració social del subjecte

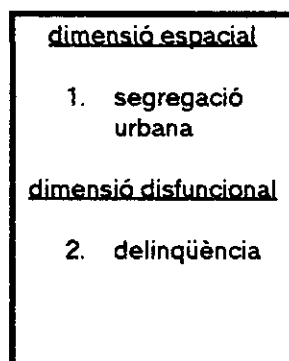
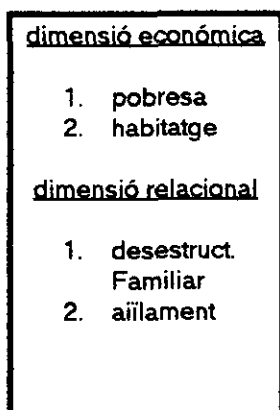


+



= **cercle perpetuació**

**cronificació
reproducció**



El següent quadre vol ser una guia de les preguntes que plantejem a cadascú dels col·lectius per construir el seu itinerari d'exclusió.

Qüestions a plantejar a cadascú dels itineraris de vida d'exclusió

- Àmbit d'origen
- Mecanisme d'exclusió
- Condició negativa principal
- Espais de solidaritat
- Condicions agreujant (estructurals-habituals)
- Dimensions de desestructuració individual
- Dimensions de desestructuracions col·lectives
- Risc de perpetuació
- Exemples

Com es pot veure es tracta dels conceptes¹⁷ que han sorgit del marc teòric proposat. Una vegada haurem definit el tipus d'itinerari, en un segon temps intentarem descobrir quina realitat existeix darrera d'aquestes construccions amb el retrat que ens donen els indicadors trets de les dades estadístiques de Terrassa¹⁸; contrastades amb d'altres més genèriques per a Catalunya i Espanya. Hem de deixar constància que el principal objectiu d'aquesta construcció de tipus ideals i els seus continguts és descriptiu i no tant la comparació entre ciutats, encara que la definició de l'entorn social de Terrassa que farem abans d'entrar en les tipologies vol preparar el terreny per poder

¹⁷ Aclarir dos elements nous: quan parlem de condicions agreujants ens estem referint a aquelles que poden acompanyar a la condició definitiva del col·lectiu d'una manera habitual o bé que acompanya sempre, de manera necessària i estructural. Per altre part, el risc de perpetuació pot ser variable, baix quan no determina una condició d'exclusió per les generacions futures o bé elevat quan es dona al si de la família.

¹⁸ Aquests indicadors s'han elaborat a partir dels Anuaris estadístics de la ciutat i al cruament de variables pel cens de l'any 1996. D'altres s'han fet a partir del padró dels anys 1995, 1996, 1997, 1998, 1999 i 2000.

realitzar-la si algú el considera oportú. Una descripció que vol aclarir les característiques i els mecanismes de reproducció de l'exclusió per afrontar-les amb més garanties des de les polítiques públiques. Justament, aquest serà el contingut de la segona part d'aquest estudi.

Prèviament, doncs, començarem per descriure l'entorn social de Terrassa per entendre i, fins a cert punt, valorar la possibilitat d'extrapolar aquestes dades a d'altres ciutats que el puguin compartir.

L'entorn social de Terrassa

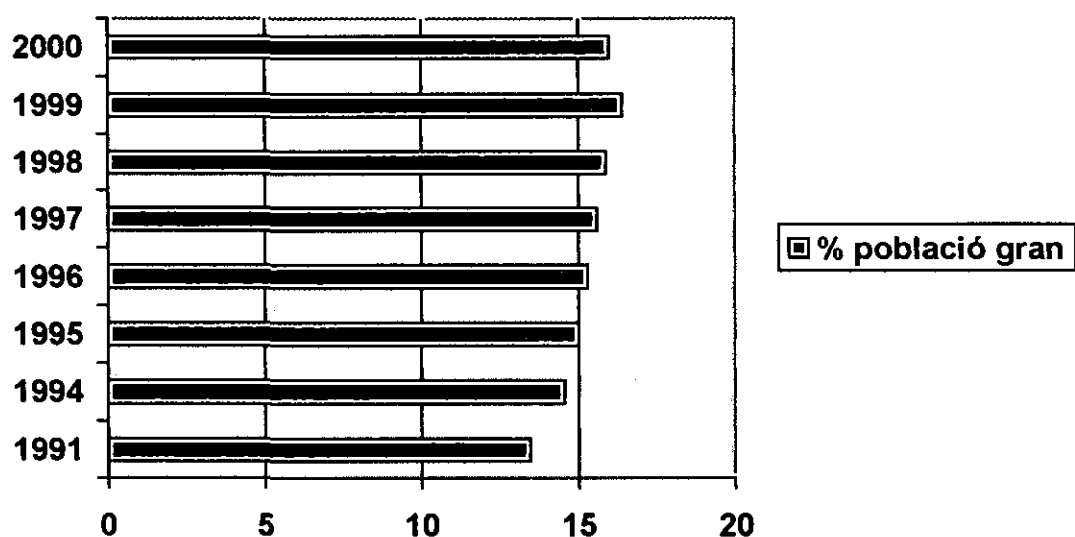
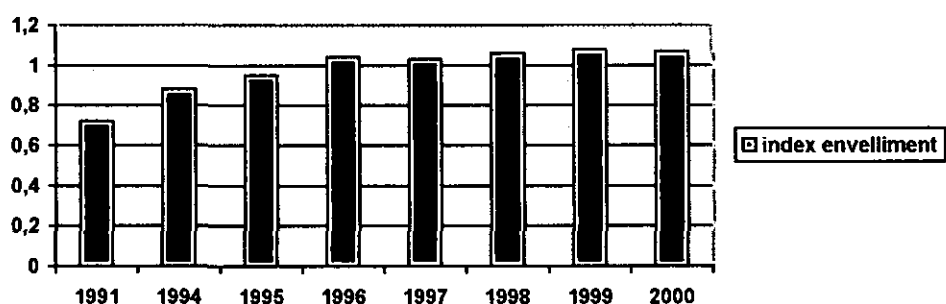
Terrassa, com d'altres ciutats del nostre país, és una realitat que s'ha transformat seguint les tendències pròpies de les societats avançades. Algunes d'aquestes tendències que signifiquen canvis en l'estructura social, apuntades per autors com Castells¹⁹ són: un progressiu envelliment de la societat, l'existència d'una diversificació ètnica, l'aparició de noves estructures familiars i una progressiva precarització del mercat laboral.

Veiem si, en línies generals, aquestes tendències es poden verificar al territori que hem escollit per estudiar l'exclusió social. Les dades²⁰ que tenim refereixen a la dècada dels 90', per això no seria exacte arribar a conclusions finals, sobre tot quan parlem de tendències a llarg termini, però si que ens permet veure si el que podem observar és o no contradictori amb el que aquí es proposa.

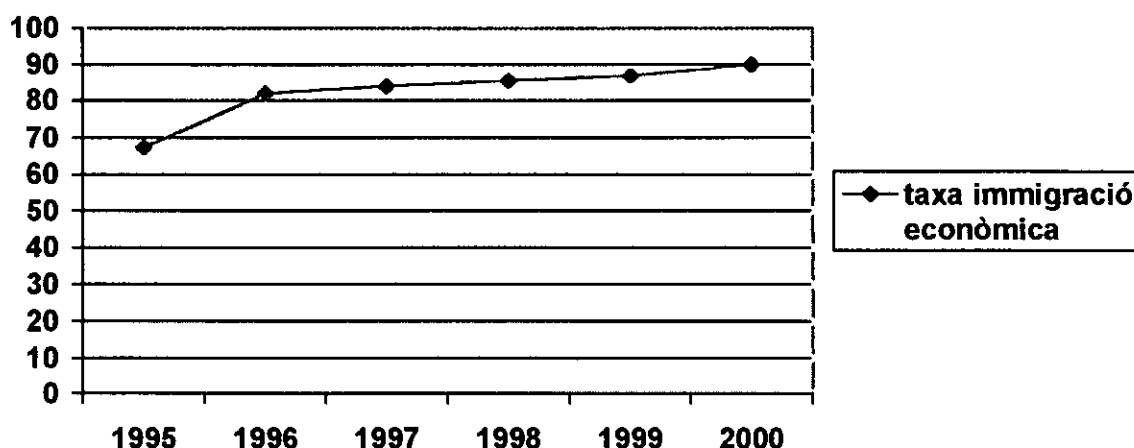
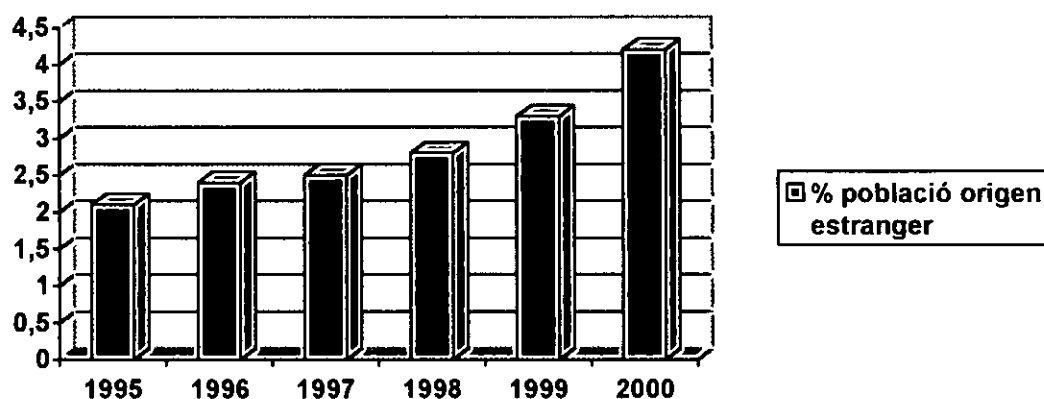
Respecte a l'envelliment progressiu de la població a Terrassa, l'índex d'envelliment i la taxa de població gran ens diuen que aquest fenomen s'ha donat a la dècada dels noranta, si bé a l'últim any hi ha hagut una certa relaxació que té a veure amb un creixement de la natalitat, sobre tot gràcies a la població estrangera. El fet de l'existència d'un col·lectiu que està fora del mercat laboral i que creix constantment pot generar situacions de dependència.

¹⁹ Castells, M. (1996): *La era de la información*. Madrid: Alianza Editorial.

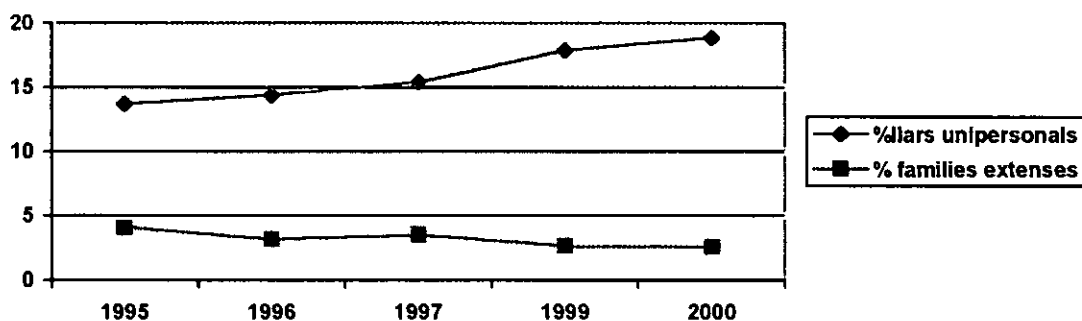
²⁰ Els quadres posterior tenen com valors percentatges. Senyalar que s'han elaborat a partir de dades obtingudes a l'Anuari Estadístic de Terrassa, l'estudi *la mesura de l'exclusió*, elaborat per Foment de Terrassa i del Pla de la Ciutadania de Terrassa.

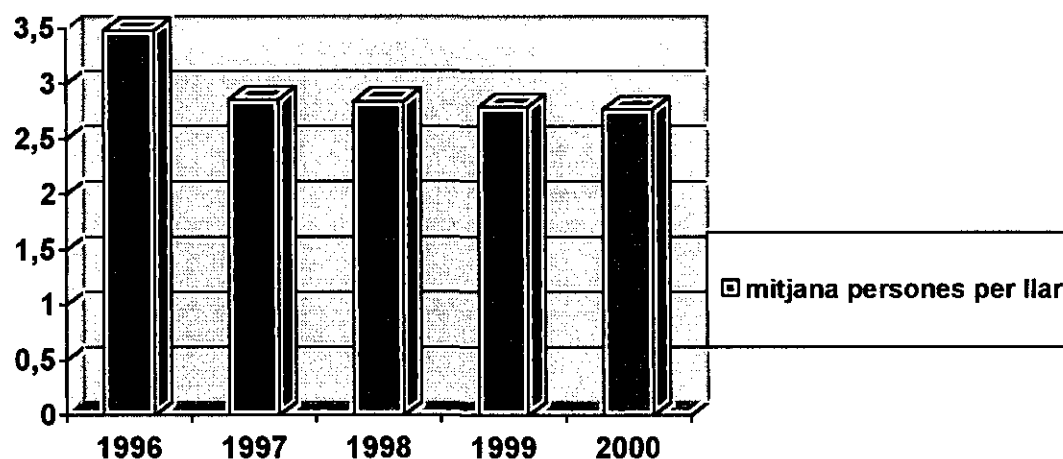


Encara és més acusada la tendència a la diversificació ètnica i cultural. La població estrangera ha anat, com es pot veure a la taxa corresponent, en augment any rere any, amb un fort increment els últims anys. Aquesta immigració es podria comparar amb l'arribada de persones de tota Espanya els anys de la industrialització, però el fet de pertànyer a d'altres cultures comporta unes problemàtiques d'integració que s'hauran de tenir molt en compte. Un altre element d'interès és veure que, si als primers anys de la dècada aquesta immigració és més diversa en el seu origen, amb moltes persones que provenen de la Unió Europea, els últims anys s'està donant bàsicament un fenomen migratori econòmic, de persones que provenen de països en vies de desenvolupament.

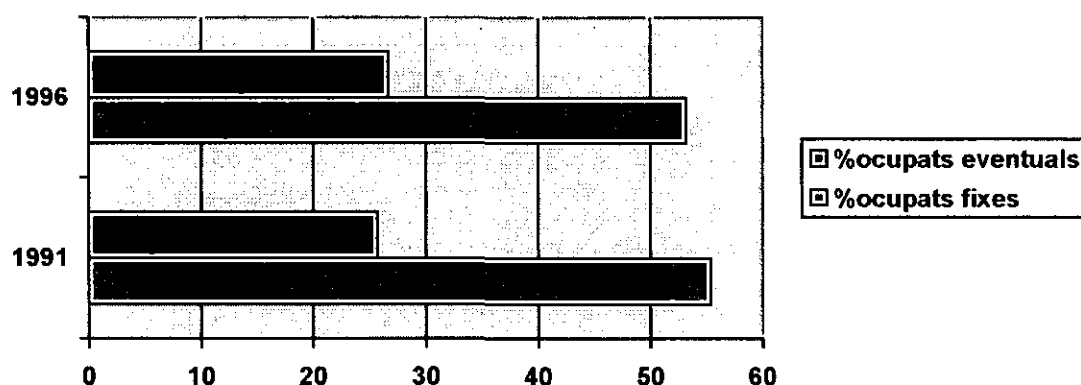


Dues qüestions importants a l'hora de veure les transformacions de la institució familiar. Primer veure com augmenten el percentatge de llars unipersonals a la vegada que descendeixen la presència de famílies extenses amb més de cinc membres. Segon veure com la mitjana de membres per família descendeix progressivament. Totes dues circumstàncies tindran repercussions sobre la funció de aquesta unitat social com espai de solidaritat respecte a l'exclusió social.





Finalment destacar certa precarització laboral, encara que molt difuminada.



Una vegada definit l'entorn passem a exposar els diferents itineraris i els seus continguts.

Col·lectius exclosos del mercat laboral per edat superior

La gent gran pateix una exclusió d'origen, si més no del mercat laboral. Les legislacions fetes a l'àmbit polític tenen com a finalitat deslliurar-los del treball. Això, que podria funcionar com un mecanisme d'exclusió queda compensat amb un important esforç en les polítiques públiques a través de les pensions. El número de pensions contributives en Espanya ha crescut en dos milions de l'any 1986 al 1998. També les no contributives es van desenvolupar molt als

primers anys de la seva aparició (anys 1993 i 1994)²¹. Una de les percepcions que tindrem al llarg d'aquesta descripció d'itineraris és que quan l'origen de l'exclusió és l'àmbit polític els mecanismes de seguretat i anti-exclusió semblen més complets i formalitzats que quan l'origen de les situacions de risc és un altre. En aquest sentit, la universalització de la sanitat ha millorat molt la seva situació, si bé és cert que encara està a molta distància de les persones que estan en disposició d'accedir al mercat laboral, fins al punt que aquest sistema de seguretat universal no pot evitar situacions efectives d'exclusió. La raó s'ha de buscar en les deficiències d'algunes d'aquestes contraprestacions. Per exemple, les pensions no contributives, les d'invalidesa i les de viduitat. Aquestes darreres són especialment significatives, perquè un percentatge molt important de les persones grans amb risc d'exclusió són dones que tenen com únic ingrés una pensió d'aquest tipus, encara que només reben un 45% del que els hi pertocaria als seus marits. Allà on no arriba aquest espai de solidaritat públic queda la família, històric espai de solidaritat de la gent gran. Els canvis, però, experimentats a les estructures familiars amb l'extensió de la família nuclear i la incorporació de la dona al mercat laboral, està posant en qüestió aquest suport. L'avi, sense funcions en les noves formes de reproducció social, on el coneixement ja no està lligat a la saviesa que donen els anys, sinó al canvi tecnològic, es converteix sovint en una *càrrega* familiar. Aquesta tendència es pot veure incrementada per la situació de sobreenvelliment que es comença a donar i que no fa gens excepcional la presència de dues generacions d'una mateixa família fora del mercat laboral, amb la consegüent dificultat per a tenir suficients ingressos. Una vegada aquestes situacions posen en risc d'exclusió, les polítiques públiques assistencials, com les residències, també són una de les estratègies desenvolupades per l'administració, si bé l'augment considerable de la problemàtica fa que l'oferta pública sigui absolutament insuficient. Les persones grans amb situacions de dependència o bé sense un habitatge en propietat (quan la jubilació no dona per seguir pagant un lloguer) són el col·lectiu més propici a ser usuaris d'aquests serveis.

²¹ Dades del Boletín de Estadísticas Laborales. Ministerio de Trabajo, 1998.

Una condició agreujant molt habitual és la salut. La salut, que es perd amb l'edat, dóna lloc a situacions de dependència que no sempre pot cobrir-se adequadament i que aprofundeix les dues dimensions més habituals de l'exclusió: la pobresa i l'aïllament físic de les persones grans. Un aïllament que es veu agreujat perquè és una exclusió sense dimensions col·lectives -i amb un risc de perpetuació baix-, de manera que és, en gran mesura, invisible per a la societat.

El retrat

Una vegada hem desenvolupat l'itinerari és l'hora de donar-li cos a aquest col·lectiu. Ho farem amb les dades estadístiques referents a Terrassa pels anys 1995 al 2000 que presentem en el següent quadre. A partir d'aquí, de les entrevistes realitzades i de les dades genèriques per Catalunya i Espanya,²² podrem saber quina es la presència i els principals elements definidors d'aquest grup.

Indicador	Definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa població gran	població +65 anys/població total*100	PMH	15%	15'3%	15'6%	15'9%	16'4%	16%
Taxa gènere població gran	dones +65 anys/població +65 anys*100	PMH	58'9%	58%	58'8%	58'8%	58'8%	59%
Nivell envelliment	Pob. +65 anys /població (0-14) anys *100	PMH	94'9%	104'7	102'9	106'1	108'2	107'6
Taxa sobreenvelliment	població +75 anys/població +65 anys*100	PMH	40%	40'2%	41'2%	41'8%	42'8%	43'4%
Gènere sobreenvelliment	dones+75 anys/població+75 anys*100	PMH	63'9%	63'2%	63%	63'1%	62'9%	63%
Taxa aïllament gent gran	població +65 viu sola/pob.+65 anys*100	PMH	19%	19'6%	16'5%	19%	18'8%	
Gènere aïllament gent gran	dones +65 soles/pob.+65 viu sola*100	PMH	80'8%	78'7%	76'4%	80'5%		
Taxa dependència gent gran	pob. +65 a càrrec cap de família -65 anys/pob. +65*100	cens		12'1%				
Taxa dependència inversa gent gran	fills aturats a càrrec cap de família +65 anys/pob. +65 anys*100	cens		7'2%				

Una primera constatació és la presència cada vegada més gran de l'envelliment a les nostres societats. Estem davant d'un fenomen generalitzat, que ha Terrassa mostra un augment que, segons la taxa de població gran, només s'ha relativitzat l'últim any, encara que no podem dir si es tracta d'una tendència conjuntural o bé es mantindrà en el temps. En tot cas, Terrassa està propera al

que és la mitjana de Catalunya, encara que per sota²³. Les causes d'aquest augment de la població gran s'han de veure en una major esperança de vida (com es pot veure a la taxa de sobreenvelliment), en la reducció de la mortalitat i de la natalitat que s'ha donat als últims anys. En aquest sentit s'ha d'entendre els valors cada vegada més alts d'un altre indicador que fa palès aquesta relació entre gent gran i infants: el nivell d'envelliment.

El fet que cada vegada siguin més les persones grans podria posar en qüestió el model actual de pensions, però no necessàriament suposaria un major risc d'exclusió. Per mesurar aquest perill és important veure altres indicadors com, per exemple, la taxa d'aïllament de la gent gran. Les persones que viuen soles poden quedar aïllades i excloses, encara que no tothom viu aquesta situació com un problema²⁴. Es converteix en un problema sobre tot quan arriben les situacions de dependència. Segons les dades, a Terrassa aquesta taxa s'ha mantingut estable als darrers anys, encara que estem per sobre de la mitjana catalana²⁵. No obstant, en números absoluts significa un percentatge important de la gent gran que viu a la ciutat, sobre tot si la comparem amb la mitjana de llars unipersonals pel conjunt de la població, molt menor²⁶. Per la seva vulnerabilitat, aquesta diferència és important, de manera que serà un col·lectiu preferent a l'hora de desenvolupar polítiques públiques contra l'exclusió.

Però sens dubte, el major risc per l'exclusió són les situacions on a l'edat s'uneix la presència d'alguna malaltia o bé quan el nivell de responsabilitat d'una família significa la necessitat d'un recurs assistencial o residencial. Són les dues vessants de la dependència. La millora en l'esperança de vida que s'està aconseguint fa més habituals malalties com la demència senil o d'altres

²² Les dades per Catalunya són del IDESCAT. Per Espanya són dades obtingudes a Jiménez Hernández, P. "personas mayores con ingresos escasos" a Félix tezanos, J. (1999): *Tendencias en desigualdad y exclusión social*. Madrid: Editorial Sistema.

²³ Algunes dades al respecte: A Espanya la taxa de gent gran era del 13'45% a l'any 1991. A l'any 1997 la taxa era ja del 15'7%. A Terrassa aquesta tendència es pot veure millor si veiem amb més perspectiva: l'any 1991 la taxa era del 13'45%, al 2000 és del 16%. La mitjana catalana era de 16'3% a l'any 1996. Terrassa, per aquest any de referència està per sota: 15'3%.

²⁴ Segons l'estudi del CIS (Las personas mayores en Espana, INSERS, 1995) només el 25% de les persones grans que viuen soles ho fan perquè no tenen un altre remei.

²⁵ Per Catalunya la mitjana era, a l'any 1996, del 18'66. Pel mateix any, a Terrassa, la mitjana era del 19'6%.

²⁶ A Terrassa, la mitjana de llars unipersonals era del 5'3% a l'any 1996. Per la gent gran la mitjana era del 19'6%.

que fan difícil l'assistència dins de la llar familiar. En aquest sentit quasi un terç de la gent gran necessita algú per a realitzar activitats quotidianes, essent la família (sobre tot les filles) l'espai de solidaritat més habitual²⁷. Un 12% de la població de Terrassa major de 65 anys viuen en llars on depenen d'un altre cap de familiar (taxa de dependència), el que significa que hi haurà cada vegada més la demanda de serveis públics que facilitin la vida de les famílies amb aquestes càrregues de dependència.

Una dada important és la dependència inversa, és a dir les persones que depenen econòmicament d'un pensionista major de 65 anys, perquè segons les circumstàncies pot ser origen de reproducció de situacions d'exclusió. Les dades a nivell general apunten que ha crescut el percentatge de famílies sustentades per un pensionista²⁸. Amb les nostres dades hem cregut interessant veure quina proporció de gent gran té al seu càrrec fills aturats a Terrassa: el resultat ha sigut important, un 7'2%.

Un altre tret a tenir en compte és la feminització d'aquest col·lectiu, essent les dones les més exposades a les situacions d'exclusió. Així veiem que la majoria de les persones majors de 65 anys són dones i aquesta tendència és major quan més augmenta l'edat (taxa gènere sobreenvelliment). El fet que el 80% de les persones grans que viuen soles siguin dones fa que pateixin més sovint les situacions d'aïllament. També de pobresa, ja que són majoritàriament beneficiàries de pensions no contributives o de viduïtat, les més baixes.

Tots aquests elements configuren un col·lectiu que és un dels més sensibles a l'exclusió social, a més de ser quantitativament cada vegada més important a les nostres societats. Dependència i feminització són els perfils a retenir a l'hora de dissenyar polítiques públiques de caire preventives. Polítiques necessàries a pesar de ser un col·lectiu moltes vegades invisible per la societat, doncs no provoca conflicte social.

Finalment, voldriem destacar alguns apunts respecte al resultat de l'estudi comparatiu sobre perfils socials que hem fet a les ciutats de Barcelona que són

²⁷ Dades de l'enquesta *Las personas mayores en España*, INSERSO, 1995.

²⁸ A Espanya, l'any 1996 un 39'1% dels pensionistes són sustentadors principals d'un hogar. *Encuesta continua de presupuestos familiares*, INE, 1996.

àrea bàsica. A l'anàlisi bivariant²⁹ realitzat s'han tret algunes correlacions interessants a destacar, si bé es cert que els seus resultats no s'han d'entendre com a relacions contrastades, donat que una anàlisi d'aquest tipus no pot controlar l'acció d'altres variables interposades. En tot cas, les presentem per a donar pistes de futures investigacions. Així, observem que, en aquestes 39 ciutats de Barcelona, la taxa de població gran correlaciona significativament de manera positiva amb la taxa de llars monoparentals, la taxa de població activa femenina i aquelles ciutats que tenen un major PIB (producte interior brut) per habitant i que són capitals de comarca. D'aquestes correlacions destacar la que existeix amb la taxa de llars monoparentals, que com veurem correlaciona negativament amb la taxa de població infantil. Posteriorment intentarem veure -mantenint la prudència necessària- el perfil que això planteja, respecte a les variables que influencien la taxa de natalitat de les ciutats.

Col·lectius exclosos del mercat laboral per edat inferior

Els infants resten fora del mercat laboral gràcies a les legislacions progressistes que els països avançat han anat aprovant. Aquesta conquesta social permet una educació més ampla i també reduir la pressió que la competició del mercat podria produir. Això significa que la família, com espai de solidaritat, com font d'ingressos per subsistir és vital fins a ben entrada l'adolescència. En contrapartida, es configura un grup molt dependent. ¿què passa quan la família falla? La institució familiar és la font de la socialització primària, d'aquí la seva importància social. Ben coordinada amb les polítiques públiques universals d'ensenyament ha de dotar de les eines culturals bàsiques als nous ciutadans i ciutadanes. Una família desestructurada, definida com aquella que és incapaç de donar als seus membres les actituds i aptituds necessàries per desenvolupar-se socialment, és el centre on es poden generar la reproducció dels processos d'exclusió social. És origen i a la vegada símptoma d'exclusió. Per això el risc de perpetuació és molt elevat. No només es tracta dels dèficits econòmics que poden sobrevenir, sinó sobre tot de les falles de socialització que poden repercutir en una manca d'actituds

²⁹ Una explicació d'aquests tipus d'anàlisi al final del capítol, a l'apartat " Alguns apunts a partir

necessàries per viure en el món adult. Es justament aquesta una de les condicions agreujants estructurals més importants, la manca d'aquesta educació per a viure. Quan l'espai de solidaritat és converteix en el problema apareix l'espai públic de caràcter assistencial. Les polítiques de separació de la família d'origen són una darrera solució, totalment gestionada per les administracions, com pertoca a un col·lectiu crític a l'hora de la reproducció de la societat com són els infants. Les dimensions de la desestructuració del subjecte són individuals, però també col·lectives. La pobresa, la mateixa desestructuració familiar tenen el seu reflex social en una major predisposició per a la delinqüència. Un cercle de perpetuació difícil de trencar.

El retrat

Els indicadors més significatius per a la ciutat de Terrassa són els següents³⁰.

indicador	definició	Origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa població infantil	Població (0-14anys)/pob. Total*100	PMH	15'8	14'6	15'2	15%	14'8	14'9%
Taxa infants tractament EAIA	Pob.(0-14 anys) tractats EAIA/població Infantil*1000	PMH	5'5%	6'3%	5'4%	5'5%	4'6%	5'6%
Taxa infants convivència no parental	Pob infantil que no viuen amb pares/pob infantil (0-14) total*100	Cens	9'2%	9'6%				
Taxa infants en llars monoparentals	Pob infants en llars monoparentals/població infants*100	Cens		6'8%				

Els infants semblen un ben cada vegada més escàs a les nostres societats. S'ha parlat abans de l'envelliment de la població. Semblaria, doncs, que la població infantil va decaient de manera constants. La realitat és que a Terrassa es manté la seva presència al llarg dels últims anys, situant-se per sobre de la mitjana catalana³¹. Respecte a la transformació de l'estructura familiar hi ha dos indicadors interessants: per una part el percentatge de nens i nenes que viuen en unitats familiars monoparentals, que arriben ja a un 6'8%. Un percentatge que segons les tendències generals anirà en augment (dedicarem un apartat a parlar de les famílies monoparentals i de la problemàtica respecte a l'exclusió en que poden situar-se). Un altre indicador que té a veure amb aquestes

d'una anàlisi bivariant".

³⁰ Les dades referents a Catalunya s'han tret de l'Observatori Social de la Diputació de Barcelona.

³¹ La mitjana de Catalunya a l'any 1996 era del 14'6%, a Terrassa la taxa era del 15'2%. Si ampliem la perspectiva temporal, a l'estudi, a l'any 1991 la taxa de població infantil a Terrassa era del 16'5%, un punt i mig major que la de l'any 2000.

transformacions pot ser aquell que indica els nens i nenes menors de 14 anys que no viuen amb els seus pares. Una vegada més haurem de ser curosos amb els resultats, ja que s'ha de tenir en compte la possibilitat d'estratègies escolars dels pares³² o bé d'empadronaments deficients. En tot cas, senyalar que la comparació entre els anys 1995 i 1996 marca una tendència a l'alça, amb valors absoluts importants, que pot respondre al paper cada vegada més rellevant que membres més enllà de la família nuclear estant tenint en l'educació dels fills.

Un element important a l'hora d'estudiar els mecanismes de la reproducció és el fracàs escolar. Aquest pot ser un bon indicador d'exclusió o bé de problemes familiars que poden generar-la. Segons Alvarez Sousa³³ el fracàs escolar pot produir més fracassos; un procés que en tot cas serà determinat per altres factors, com la capacitat psicològica de l'individu o bé els recursos econòmics de la família.

Quan apareix l'exclusió l'espai públic assistencial actua amb polítiques pal·liatives de separació del subjecte de l'àmbit familiar. A Terrassa, la dada de tractaments de EAIA (equip d'atenció a la infància i l'adolescència) es manté constant al llarg dels darrers anys, però està per sobre de la mitjana catalana³⁴. Aquest servei gestiona l'atenció d'aquells joves que per problemes familiars són tractats per professionals que poden arribar a decidir acolliments en altres famílies o bé l'ingrés en centres d'acollida. El perfil dels infants que arriben a aquests centres és el d'un noi (les noies tenen més funcions a les llars, raó per la qual la família és més contrària a renunciar a la custòdia), que prové de famílies desestructurades per causes lligades a problemes mentals o a toxicomanies. Els últims anys s'ha donat una presència cada vegada més important de nens immigrants que arriben a la ciutat sense cap referent familiar. Un fenomen nou molt preocupant. Les entrevistes realitzades revelen que l'autoestima és l'element clau per la seva recuperació social. Així, els perfils més complicats pel seu tractament són aquells on una situació d'abusos en el

³² Es van detectar empadronaments forçats que buscaven trobar avantatges a l'hora d'inscriure a nens a col·legis públics del centre de la ciutat.

³³ Alvarez Sousa, J. (1999): "fracaso escolar y exclusión social" a Félix Tezanos, J. *Op.cit.*

³⁴ A l'any 1996 la taxa a Terrassa era del 6'3. Per Catalunya era de 3'1. S'ha de tenir en compte que aquell any es va donar a la ciutat el valor més alt dels últims.

sí de la família posa en crisi aquest sentiment. Per contra, aquelles situacions que resulten d'una deficient socialització, on la família no ha donat als nens els coneixements i hàbits necessaris, les situacions d'exclusió són més reversibles. Finalment destacar allò que apuntàvem quan parlàvem de les relacions bivariants a l'itinerari anterior: la taxa de població infantil correlaciona de manera negativa amb la taxa de llars monoparentals i la taxa de població activa femenina. Per contra, la correlació és positiva amb la població activa masculina. A falta d'una anàlisi més detinguda podria dir-se que existeix un perfil clàssic que fomenta valors més alts en les taxes de població infantil.

Col·lectius amb estigma social: els immigrants

No sempre el major problema que poden tenir els immigrants és l'estigma social -el prejudici- produït a l'àmbit de la opinió pública. El primer, i el més rellevant, és la situació irregular d'aquells que no tenen el permís de residència i que tenen tancades les portes al mercat laboral. Sens dubte, aquesta situació produïda a l'espai polític, és la major font de conflicte i d'exclusió d'aquest col·lectiu; que ha portat una gran diversificació a aquest procés social. La novetat del fenomen en un país tradicionalment emigrant fa que no hi hagi polítiques públiques d'acollida que facilitin la transició cap a la integració social. Unes polítiques absolutament necessàries quan no existeix, per les característiques de la immigració, l'espai de solidaritat familiar. Es l'home majoritàriament qui arriba abans, a l'espera d'un reagrupament familiar posterior. Només troben un espai d'assistència a les seves pròpies xarxes socials i a la iniciativa privada de caràcter benèfic, encara que estigui subvencionada per les administracions. Donat la dimensió del repte d'integració que suposa l'arribada de gent des dels països en vies de desenvolupament, no hi ha cap mena de dubte que les administracions hauran de posar més recursos perquè aquesta integració es pugui realitzar d'una manera correcta, sense generar conflicte social.

Les condicions agreujants més habituals tenen a veure amb els dèficits en formació laboral i en la socialització en un sentit ample, incloent la barrera que pot significar l'idioma. Aquesta suma de condicions negatives fa que l'exclusió

aparegui en les seves dimensions econòmiques (especialment situacions d'infrahabitatge compartit³⁵) i, a nivell col·lectiu, en la segregació urbana (habitual i una de les fonts de visualització del conflicte entre els *nouvinguts* i els autòctons) amb, en cert casos, l'aparició de delinqüència per part dels més joves (aquells que no tenen com objectiu la reagrupació familiar). Tot plegat un panorama que pot portar a una cronificació de l'exclusió, sobre tot entre els immigrants sense papers.

El retrat

A partir dels indicadors que presentem per Terrassa intentarem contrastar la informació amb entrevistes a gestors de l'arribada dels immigrants i amb persones nouvingudes sense papers i que només tenen el suport de les institucions privades com Creu Roja. Per altre banda, utilitzarem també dades per Catalunya i per els municipis de Barcelona que vam incloure al nostre estudi comparatiu, on veurem que sota el nom d'immigració n'hi ha moltes: no és el mateix, respecte a l'exclusió social, les persones que arriben des d'altres països de la Unió Europea que els que arriben d'Amèrica del Sud o del Marroc.

indicador	Definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa població estrangera	Pob. estrangera/pob. total *100	PMH		1'4%	1'5%	1'8%	2'2%	3'2%
Taxa immigració econòmica	Pob. Estrangera no europea/pob. Estrangera total*100	PMH	67'3%	82%	84%	85'5%	87%	90'6%
Taxa família monocultural	Llars només estrangers/llars amb membre estranger*100	cens		14'3%				
Taxa família Monocult. Per població magribina	Llars només magribins/llars amb membre magrebi*100	cens		14'1%				
Taxa llars unipersonals per població estrangera	Llars unipersonals pob. Estrangera/llars població estrangera*100	cens		5'3%				
Taxa llars unipersonals per població magribi	Llars unipersonals pob. magribi/llars població magrebi*100	cens		3'6%				
Nivell acadèmic població estrangera	Nivell acadèmic pob. Estrangera/pob. Estranger total*100	PMH	Sn:21'3 Pr:40'1 Sc:21'5 Sp:16'2	Sn:33'6 Pr:35'3 Sc:16'7 Sp:14'3	Sn:31'5 Pr:33'2 Sc:15'3 Sp:12'5	Sn:30'2 Pr:34'1 Sc:14'3 Sp:10'7	Sn:29 Pr:34 Sc:13'4 Sp:10'9	Sn:25'2 Pr:36'5 Sc:12'4 Sp:10'4
Nivell acadèmic població magribina	Nivell acadèmic pob. magribina/pob. magribina total*100	PMH	Sn:44'4 Pr:42 Sc:6'5 Sp:3'9	Sn:54'7 Pr:37'6 Sc:6'1 Sp:1'5	Sn:49'2 Pr:33'4 Sc:5'7 Sp:1'5	Sn:45'6 Pr:33'6 Sc:5'5 Sp:1'4	Sn:42'9 Pr:35'7 Sc:5 Sp:1'9	Sn:38'5 Pr:37'1 Sc:4'5 Sp:2'1

³⁵ Segons l'enquesta EDIS (1998), el 33% dels immigrants (regulars i irregulars) estan en situació de pobresa. De totes les persones que estan en aquesta situació a Espanya, el 2'5% són immigrants.

indicador	Definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa pob. Infantil estrangera	Pob.(0-16 anys) estrangera/població estrangera total*100	PMH	15'3%	23'5%	22'7%	23'2%	23'3%	18'2%
Taxa pob. Infantil magribina	Pob.(0-16 anys) magribina/població magribina total*100	PMH	22'3%	31'2%	29'7%	28'9%	27'8%	22'2%

Com es pot veure quan analitzem la taxa de població estrangera, als últims anys hi ha un augment significatiu en la presència d'immigrants a les nostres ciutats³⁶. Les dades ens ho mostren, encara que de l'any 2000 (on s'acaba la nostre recerca) fins al 2002 aquest increment ha sigut més intens. Aquesta serà una tendència creixent, ja que si veiem les taxes de població infantil de la població estrangera -i magribí en particular- són més altes que les taxes pel conjunt de la població. Aquesta incidència s'haurà de tenir en compte amb l'encreuament que realitzem amb dades del cens de l'any 1996, que ens presenten una realitat que no necessàriament pot correspondre a la situació actual. De totes maneres, en números absoluts, estem lluny de la situació d'altres països europeus tradicionalment receptors d'immigració. Això ens ha de portar a les percepcions que la nostre població autòctona -per a la qual l'aparició de persones de cultures diferents és una novetat- té d'aquesta realitat. Ben és cert que en aquestes estadístiques no es reflecteixen dues qüestions molt importants: el fet de no comptabilitzar la població irregular i la tendència a la segregació urbana. La presència d'immigrants sense papers no es veu a les estadístiques, però sí a les ciutats. Podem fer una aproximació a la seva situació a partir de les entrevistes realitzades. Una situació que es caracteritza per la manca d'un habitatge que els hi permeti l'empadronament i, amb aquest, l'accés als serveis sanitaris i als serveis socials municipals. La necessitat de tenir residència els porta a situacions d'infrahabitatge compartit, a vegades a un preu de lloguer abusiu. Com diu un dels entrevistats: *"Bien, nosotros necesitamos los papeles, si tuviéramos papeles podríamos trabajar. Si trabajáramos podríamos alquilar una casa, o una habitación para dormir...un sitio donde poder ir. Nuestro único problema es no tener papeles. Si tuviéramos papeles no tendríamos los otros problemas"*.

³⁶ A l'any 1999, la taxa de població estrangera per la província de Barcelona era del 2'05% i a Catalunya del 2'16%, per sota de la situació a Terrassa.

Per altre costat està la segregació urbana que provoca grans concentracions en determinats barris, situació aquesta que dóna més visibilitat a la seva presència. A Terrassa, aquestes taxes serien molt diferents segons els districtes escollits per realitzar-les. Aquest comentari és també vàlid per a la resta de Catalunya i Espanya, on la importància que l'opinió pública està donant a la gestió dels fluxos migratoris respon més a qüestions qualitatives que quantitatives, doncs percentualment la seva presència és encara poc rellevant en comparació amb països de l'entorn³⁷.

Com dèiem a l'entrada d'aquest *retrat*, no tota la immigració és igual. A efectes de l'exclusió social ens interessa la que prové de països en vies de desenvolupament, és a dir, el que anomenem immigració econòmica. A Terrassa el seu origen és bàsicament magribí, encara que comença a haver-hi una presència important de països d'Amèrica llatina (Equador i República Dominicana en especial). L'indicador corresponent ens permet veure que a la nostra ciutat aquest tipus d'immigració ha anat creixen d'una manera molt accentuada. D'aquesta manera, si a mitjans dels noranta encara hi havia espai percentual per persones dels països desenvolupats ara quasi tots els immigrants són dels que anomenem econòmics. Aquesta distinció és important perquè si només tenim en compte la població estrangera, sense especificar l'origen, podem arribar a conclusions errades, ja que existeixen ciutats al nostre entorn amb una forta presència forana sense que això signifiqui un perfil social amb risc d'exclusió social³⁸. Al respecte voldríem destacar que a l'estudi dels municipis de Barcelona s'ha trobat una correlació positiva entre la taxa de població estrangera i els municipis amb més població dedicada al sector serveis i on la renda bruta per habitant és més elevada. El fet que les estadístiques no distingeixin entre immigració procedent dels països en vies de desenvolupament i aquella que procedeix, per exemple, de la Unió Europea, no permet treure conclusions significatives sobre aquesta relació.

³⁷ Segons el Anuario Estadístico de Extranjería, a l'any 1997 els estrangers a Espanya eren un 1'38% de la població. Citat a Aguinaga Roustan, J.(1999) "inmigrante o ciudadano", a Fèlix Tezanos, J. *Op.cit.*

³⁸ Així al nostre estudi comparatiu, els municipis amb una presència estrangera més important són Sitges i Castelldefels, bàsicament amb origen europeu.

L'espai de solidaritat bàsic per a altres col·lectius, la família, té aquí una singularitat d'ordre logístic (reagrupament) i cultural. Un indicador important respecte al grau d'integració pot ser el nivell de parelles mixtes. Aquí utilitzem un altre (llars on només hi ha estrangers) per mesurar-ho, a partir del cens de l'any 1996. Un element important respecte a l'estructura familiar és el nivell de llars monopersonals existents. Aquest indicador ens pot donar una idea de les situacions d'aïllament social, però també de reagrupament familiar. Els resultats ens diuen que els estrangers tenen una taxa molt semblant (per l'any 1996) a la general de la població. Per contra, la població d'origen magribí té taxes més baixes. Això pot ser causat pel fenomen del reagrupament o bé per les situacions d'habitatge compartit que comentàvem. En tot cas es tracta d'un indicador que també s'ha de contrastar a partir del nou cens, on la situació pot canviar de manera important, donat que el perfil de la immigració magribina (majoritària a la nostra ciutat) està canviant. Segons els entrevistats, el perfil habitual era bàsicament masculí, original del nord del Marroc i que tenia la intenció de reagrupar a la família en un ambient de preservació dels costums i religions pròpies. Del que es desprèn als testimonis, aquest perfil que s'ha donat fins ara descriu una família més estricta que al país d'origen, ja que la distància i la presència de costum diferents fan més necessària la reafirmació en els valors propis. La primera migració procedent del Marroc determinava un perfil de família molt tradicional, amb la figura dominant d'un home que manté una visió tradicionalista, la qual es detectava en el plantejament que es feia del matrimoni, pel qual es buscava un familiar del Marroc no *contaminat* per les tradicions occidentals. Aquest esquema tradicionalista ha fet fallida al mateix país d'origen, com revelen alguns dels entrevistats: *"En Marruecos las cosas están cambiando mucho, yo a una chica hoy si te quiero no va a escucharme quiere siempre la verdad, quiere una persona que va a hacer una familia con ella, que tiene futuro, ahora los jóvenes que están aquí en España cuando bajan a Marruecos toman las mejores chicas como mujeres, chicas imaginan que España, cada joven que viene aquí a España es ...una cosa importante, vivir a España es un sueño para todos los jóvenes, sobretudo en el norte de Tánger"*

Ara es dona un altre perfil, encara poc nombrós, però emergent. Apareixen molts joves sense interès en la reagrupació familiar. Per contra, es busca trencar amb els costums del país d'origen, es busca viure d'una manera occidental encara que els començaments siguin durs: *"Bueno, es para mí los primeros días aquí en España yo pensando volver a mi país. He visto cosas anormal para mí, soy de una familia que siempre he disfrutado con su padre, su madre, no tengo ningún problema para encontrar buena cosa en Marruecos, pero en España si yo trabajo, si yo trabajo puede estar importante"*. També es tracta d'una població més procliu a formar parelles mixtes. Coherentment, són joves que no volen viure als barris on més es concentra la població magrebina, doncs volen trencar culturalment amb el seu país: *"No con gente marroquí. Pero no mucho, no son como en España, en España he encontrado algunos compañeros, pero españoles"*.

Junt a la família un altre element essencial per aquest col·lectiu és l'accés al mercat laboral. Com apuntàvem abans, Espanya encara està molt lluny d'arribar a les taxes de treballadors estrangers al seu mercat de treball que tenen d'altres països. Així, aquests constitueixen el 1'8% de la població activa. En canvi, a Alemanya aquest percentatge és del 10%. Ben és cert que la tradició històrica d'aquests dos països és diametralment oposada al respecte. Com dèiem al nostre marc teòric, per a arribar de la millor manera possible a estar ben situats en l'àmbit laboral és important la formació que aportem. En aquest sentit, si el nivell acadèmic és un bon indicador, es pot observar una evolució negativa de la formació en la població immigrant³⁹, sobre tot pels més nombrosos: els magribins. Segurament la seva presència més important en el global dels immigrants ha portat a aquesta evolució, doncs a mitjans del noranta, quan la immigració tenia un altre perfil, la població estrangera amb estudis universitaris eren per sobre de la mitjana de la població general⁴⁰. El

³⁹ Per a la lectura del quadre el significat de les abreviatures és: SN (sense estudis), PR (estudis primaris), SC (estudis secundaris) i SP (estudis superiors universitaris)

⁴⁰ Una explicació a les dades del quadre: al nivell acadèmic podem veure que el 76'6% de la població magribina es situen en els nivells més baixos, sense estudis i primaris. Pel mateix any i pels mateixos nivells la població immigrant en el seu conjunt és del 61'7%, és a dir, per sota del nivell de la població de la ciutat, que es situa en el 70%. Si veiem la població amb nivell acadèmic superior es pot observar que, a l'any 1995, quan el pes de la població magribina era

perfil acadèmic de la immigració que està arribant és d'un perfil baix, sense que l'arribada de població més jove signifiqui una major formació acadèmica. Aquesta immigració vindrà a ocupar els llocs de treball que necessiten una mínima formació laboral; també per això, els de menor valor afegit i els que primer desapareixen en temps de recessió. Es situen, doncs, en un espai laboral precari, susceptible de caure en processos d'exclusió social. Així, segons les entrevistes realitzades, hi ha una divisió del treball molt clara. Els immigrants amb origen de l'Europa de l'est troben el seu mercat en els oficis que precisen d'una formació molt específica, com és el sector metal·lúrgic. Els col·lectius amb menys formació, el conformat pels magribins i els de l'Àfrica sud-sahariana, es dediquen preferentment a l'agricultura i a la construcció. En la divisió de treball segons gènere, les dones magribines troben feina en els rams del tèxtil i de la confecció, mentre que al servei domèstic es dediquen les dones d'origen sud-americà. En general, aquells grups que comparteixen la cultura autòctona són els millor acollits i els que tenen més facilitats per integrar-se. Així, al treball domèstic es prefereixen les *llatines* a les dones del Marroc; a la restauració, encara que es contractin magribins pel treball de cuina, a l'hora de buscar personal per treballar de cara al públic es prefereixen les persones que provenen d'Amèrica del Sud.

Respecte als immigrants irregulars, que al principi es dedicaven a la construcció –on més diners es guanya– ara, després de la darrera regularització, es dediquen a un sector menys *controlat* com és el de la agricultura. D'aquesta manera, encara que el punt d'arribada sigui una ciutat - en aquest cas Terrassa- la mobilitat laboral és molt gran, seguin la ruta i el calendari que marquen les collites agrícoles.

Al respecte de la inclusió laboral fer un comentari sobre uns dels aspectes que està més present en l'opinió pública quan es parla d'immigració: la delinqüència. Queda fora d'aquest retrat aportar dades al respecte, però sí que hi ha un element que al llarg de les entrevistes es presenta sistemàticament: la població masculina que arriba al nostre país amb la voluntat de reagrupar a la família no delinqueix, donat que posarien en perill el seu projecte migratori. En

menor, la població immigrant amb educació superior era del 16'7%, molt per sobre del nivell

tot cas, el problema ve determinat per l'exclusió al mercat laboral que la situació d'irregularitat determina per un col·lectiu de gent jove que està arribant i que no té com objectiu el reagrupament.

Col·lectius amb problemes sanitaris

Sota aquesta denominació incloem col·lectius diferents però que tenen en comú les dificultats per accedir al mercat laboral a conseqüència de patir una malaltia i, a la vegada, l'estigma social pel caràcter de la mateixa o bé perquè socialment són vistes com a resultat d'una conducta punible. Com diu un malalt de SIDA *"clar si aquesta malaltia fos una malaltia com el càncer que..una persona té el càncer i no passa res, ningú diu tu es que has fet, no se, has tingut mala vida, o jo que se, o has sigut drogaaddicte o ets homosexual, jo que se, clar doncs eh..."* La combinació d'aquestes dues condicions negatives fa que siguin subjectes potencials d'exclusió social les persones que pateixen malalties com el Sida, els malalts mentals, els toxicòmans, etc. No és l'estigma, però, l'única condició agreujant a les quals s'han d'enfrontar aquests col·lectius: situacions de dependència, falles de socialització i sinèrgies entre les malalties mentals i les toxicomanies, per exemple, són les més habituals. Segons els especialistes, un tant per cent molt elevat dels malalts mentals poden ser consumidors de drogues i molts consumidors acaben desenvolupant malalties mentals. D'altres relacions que també es donen són entre l'addició a drogues i problemes judicials.

Potser per aquesta sentència de culpabilitat que emet la societat -i que conforma l'estigma- l'espai de solidaritat és la família, i amb una especial rellevància de la figura materna. Posteriorment veurem testimonis de la importància d'aquest suport a unes persones que, amb l'aparició de la malaltia, veuen trencades les xarxes socials al seu voltant. L'espai de solidaritat públic es circumscriu a l'àmbit sanitari però no a les conseqüències socials i econòmiques que pels individus tenen patir alguna d'aquestes malalties, com si aquest estigma influenciés en l'actitud dels poders públics. També els espais assistencials són de caire privat, sense la existència formalitzada d'unes

mitja de la ciutat, que era pel mateix any de 6'8%.

estructures públiques de suport quan la malaltia dona pas a l'exclusió. Una exclusió que produeix totes les dimensions de desestructuració, des de les individuals com la pobresa i un fort aïllament dins de la família (com a resposta al rebuig social), com les col·lectives amb la segregació urbana i la delinqüència. També un risc alt de cronificació i de perpetuació si es produeix en el si de la família.

El retrat

Si l'itinerari s'ha pogut construir d'una manera conjunta, ara haurem de diferenciar els diferents perfils que sota aquesta caracterització genèrica hem agrupat. Sida i toxicomanies són les problemàtiques més documentades. D'altres molt importants, com les malalties mentals, són en bona mesura secretes. Al caliu de la família es fan invisibles per la societat. En tot cas, tot allò que no ens expliquen les dades estadístiques intentarem documentar-ho a partir de les entrevistes realitzades.

indicador	definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa casos de SIDA	Nous casos de SIDA/pob. Total*100.000	DSSS	13'9	15'1	4'8	3'5	6'4	2'8
Taxa Drogaaddicció	Nous casos tractats/pob. Total*100.000	DSSS	123'8	100'6	91'2	111'8	149'8	118'4
Taxa drogaaddicció (per sexes)	Nous casos tractats, per sexe/Nous casos tractats*100	DSSS						H:83'6% D:16'4%
Nivells estudis població en tractament per drogaaddicció	Nivells estudis població tractada/població tractada*100	DSSS	Sn:23'5 Pr:31'4 Sc:33'3 Sp:11'8	Sn:16'3 Pr:63'3 Sc:12'2 Sp:8'2	S:27'5 P:56'2 Sc:15 Sp:1'5	S:26'1 P:57'5 Sc:11'8 Sp:4'6	Sn:26'7 Pr:51'9 Sc:20'3 Sp:1'1	Sn:23'5 Pr:57'5 Sc:17'9 Sp:1'1
Taxa atur casos tractats	Població aturada/pob. nous tractaments*100	DSSS	28'4%	39'8%	35'7%	26'4%	32'1%	24'4%
Taxa casos tuberculosi	Nous casos/pob. Total*100.000	HTT	44'4	32'4	33'5	32'5	17'9	20'1
Taxa població disminuïda	Població amb disminucions/pob. total*1000	DGSS					39'5	

Respecte a la presència d'aquestes malalties es pot veure una evolució positiva d'aquelles que tenen un origen merament sanitari; no així d'aquelles on hi ha components socials en la seva aparició. Les dades anuals mostren una tendència a la baixa constant en la aparició de nous casos de SIDA conforme les polítiques preventives i informatives guanyen terreny. Això no significa que la tasca s'hagi acabat: rebrots com el que es pot veure a l'any 1999 conviden a

no baixar la guàrdia al respecte. La mateixa tendència a la baixa apareix en una malaltia com la tuberculosi.

Per contra, els nous casos tractats per addició a substàncies com la cocaïna, heroïna, tabac, alcohol i d'altres es manté constant en el temps, sense cap tendència descendent.

Una qüestió a destacar és la preponderància del gènere masculí en dos d'aquest grups, els malalts de SIDA⁴¹ i les persones amb drogaaddicció. Creiem que és interessant destacar-ho, donat que la feminització de les situacions de risc d'exclusió és una constant en els diferents itineraris que aquí proposem.

Veiem ara algunes de les particularitats d'aquests col·lectius. Respecte als malalts de SIDA el perfil de les persones ateses als serveis de suport són homes, majors de 30 anys, sense cap altre tret diferencial: la malaltia no fa cap mena de distinció. Com els altres grups dels que parlem en aquest apartat, el paper de la família és fonamental, sobre tot perquè els efectes secundaris de la medicació produeixen situacions de depressions i angoixa que es pateixen amb els que estan més a prop. La malaltia produeix aïllament social que es justifica per la por que produeix la resposta externa *"Per una part, vull dir, no tenia cap necessitat de dir-ho però per altre part em feia, no tenia la confiança de dir "jo tinc això, que passa?", no passa res, però sempre tens por a la reacció"*, també de vegades per la necessitat de mantenir el lloc de treball. En tot cas el paper de la familiar com a suport a la soledat, i en especial el de la mare és molt destacat a les entrevistes *"La reacció de la família pues... malament, imagina't, clar, eh..ningú s'ho espera i tal, ¿i menys ells no?, que et pugui passar una cosa d'aquestes, però bueno. I...reacció pues al principi mal, o sigui ho van passar malament , però bueno jo no em vaig sentir discriminat ni em van recriminar res, ni res de res, doncs, bueno.."*

Una altra qüestió que destaquen els malalts és la dificultat d'accedir al mercat laboral regular. Es tracta d'una situació especialment difícil per persones que no tenen, prèviament a la malaltia, cap situació definida de problemàtica laboral ni dèficit formatiu. La raó és que al no ser compatible la pensió que l'estat

⁴¹ A l'any 2000, només una de cada cinc persones amb SIDA era dona.

atorga a aquest col·lectiu amb un treball remunerat no hi ha incentius a buscar una ocupació si la possibilitat d'una recaiguda no està coberta amb aquests ajuts públics... *"llavors per molt desig que tinguis de tornar a treballar, sempre tens per una part la por de la malaltia que no saps quan pots tornar a recaure i després tens el primer problema que és al tenir la paga, ser pensionista i que això no et permet ,encara que sigui una feina durant..., si tu per exemple estàs bé durant sis mesos o tens la sort de que durant un any estàs bé i creus que podries no ser, fer alguna feina, no tens facilitats per fer això perquè no pots, jo no puc treballar, clar"*. Aquesta situació els porta cap a la economia submergida. Potser la solució passés per una prestació semblant a l'atur que es pogués recuperar quan, per raons de salut, no es pugui treballar.

Un altre dels col·lectius que hem de tenir present quan parlem de persones que tenen dificultats per accedir a un lloc de treball per problemes sanitaris són els toxicòmans. ¿quina relació hi ha entre addició i exclusió social? ¿l'addició és origen o resultat de l'exclusió? No és aquest el lloc per entrar en debat, però els estudis d'investigadors com Comas Arnau⁴² posen en qüestió plantejaments que semblarien evidents. Així, ens comenta que dels estudis empírics no es pot concloure que les situacions d'addicció neixin de privacions socials, sinó com a respostes a reptes socials que es proposen les classes socials integrades. En les enquestes citades al seu article (Sistema estatal de encuestas contínues sobre drogas), apareix un consum lineal entre les diferents classes socials. Sigui així o no, no hi cap mena de dubte que l'addició predisposa a situacions de risc d'exclusió social, sobre tot quan afecta a persones vulnerables. Hi ha dades, però, que sí semblen posar-la en relació a certs perfils socials caracteritzats per privacions. Si veiem el nivell d'estudis de les persones en tractament veurem que estan per sota de la mitjana per la nostre població de referència⁴³. Com a conseqüència d'aquest nivells formatius, i de la pròpia

⁴² Comas Arnau, D.(1999): "adicción a sustancias psicoactivas y exclusión social", a Félix Tezanos, J. *Op.cit*

⁴³ a l'any 2000, la població de Terrassa amb estudis superiors era del 8'5%. Només un 1'1% dels nous tractats aquell any tenien aquest nivell. Per contra, si la proporció de persones sense estudis era del 18'7% pel total de la població (incloent a la població més gran, aquells que

addició, estem davant d'un col·lectiu amb fortes taxes d'atur⁴⁴; molts d'ells beneficiaris de pensions assistencials o PIRMIS. Es per això, juntament a la necessitat de recursos per donar resposta a l'addició, que la delinqüència és una de les dimensions de desestructuració d'aquest col·lectiu... "*Coca llevaba tomando desde los 20 o así, pero nunca me he enganchao, luego me enganché a la heroína y después ya empecé a ir por la noche a robar, a pillar iba con él. He tenido cuatro juicios, he estado en la cárcel*".

Com estem destacant a nivell general, el paper de la família és molt important per aquestes persones; tant que es pot arribar a situacions de sobreprotecció per part, principalment, de la mare-... "*yo, con mi madre me llevo bien. Mi madre nunca me ha fallado, siempre ha venido. Le digo necesito unas bambas y me trae las bambas, y ahora lo único me dice que a ver si me busco un trabajo; pero se que aunque no tenga trabajo el paquete de tabaco no me va a faltar*". També és important com espai on es pot reproduir l'exclusió si hi ha la decisió de formar una família... "*pues bueno, yo lo único que le pido al destino de mi hijo que nunca tropiece adonde tropezó el padre, ¿no?, cada persona, ya te he dicho antes, cada persona es un mundo diferente, y a lo mejor mi hijo puede llevar una vida de otra manera que yo, pero no obstante no quisiera la vida para mi hijo ni para ningún hijo, ni para nadie, lo que yo he pasado no se lo deseo a nadie*".

Aquests dos col·lectius, els malalts de Sida i els toxicòmans, són els més documentats. Curiosament, d'un altre que cada vegada és més important a nivell quantitatiu com és el dels malalts mentals n'hi ha molt poca informació. Tampoc n'hi ha molta quan parlem –això sí, d'un mode molt ambigu– de la població que pateix disminucions físiques o psíquiques. Al quadre hem posat dades de presència genèriques, però hi ha un gran buit d'informació quan volem anar més enllà sobre una situació que té conseqüències greus sobre els sistemes sanitaris i sobre la pròpia vida laboral o familiar dels afectats. La

tenen menys formació), arribaven al 23'5% quan parlem d'aquest col·lectiu (a pesar de ser població jove).

⁴⁴ Per comparar, la taxa d'atur registrada a Terrassa de l'any 2000 va ser del 7'7%. Per les persones amb nous tractaments aquesta taxa era del 24'4%.

família és el reducte comunicatiu dels malalts. Aquesta, sensible a la sanció social dels malalts, intenta moltes vegades amagar la realitat configurant un aïllament de la persona però també d'aquells que estan al seu voltant. A més, la malaltia significa una càrrega econòmica important davant les dificultats per a incorporar-se al mercat laboral del que mateix un problema mental, sense que les pensions públiques puguin ajudar a mantenir una situació que pot derivar en exclusió social segons la situació econòmica de la família. Efectivament, les pensions habituals són les no contributives, de manera que a partir de certa edat del malalt, quan els pares ja no tenen els recursos o la salut necessària, el risc de caure en l'exclusió o convertir-se en *sense sostre* augmenta de manera considerable, sobre tot si tenim en compte que els recursos assistencials com residències o centres oberts són mínims. En una situació molt semblant estan les persones amb disminucions al nostre país, si be el sistema assistencial, sobretot a partir de la iniciativa privada, està millor cobert.

Col·lectius amb alts nivells de responsabilitat familiar

Concretant, quan parlem de responsabilitats familiars que poden posar en perill l'accés al mercat laboral estem pensant en les famílies monoparentals, originades pel trencament d'una relació conjugal o sense que hi hagi aquesta relació; el que s'anomenava, en llenguatge políticament incorrecte, *mares solteres*. Efectivament, no és fàcil compatibilitzar vida familiar i vida laboral, i aquest és un dels reptes més complicats en el nou paper social que la dona està adquirint; ja que és la dona qui pateix més aquesta situació de risc social, com moltes d'altres. Però aquesta dificultat és més gran si s'ha de fer en solitari. L'atur o la precarització laboral és el que pot trobar-se una dona que ha de dedicar grans esforços a l'àmbit familiar. Moltes vegades la raó està en que *el seu paper en el matrimoni no l'ha donat la oportunitat de tenir la formació laboral o l'experiència necessària per accedir a llocs de treball més estables*. Davant d'aquesta situació, quan l'espai de solidaritat no pot ser la família nuclear -doncs és el problema- apareix la família àmplia com únic suport. A nivell públic no existeixen polítiques definides. A més, un dels recursos més

necessaris, com són les escoles bressol, estan poc desenvolupades; i en tot cas l'oferta privada no està a l'abast econòmic del col·lectiu del qual parlem.

Una vegada més, el fet de ser la família el centre d'una situació de risc, i per tant, susceptible de perpetuació de l'exclusió, faria necessària una política activa per evitar que la pobresa doni lloc a problemes de socialització.

El retrat

Les dades que presentem en el proper quadre fan referència al cens de l'any 1996. Com d'altres vegades hem de fer palès que el pas del temps pot significar canvis importants en l'actualitat. La funció, però, d'aquests anàlisis no és tant fer una retrat quantitatiu sinó veure trets específics mitjançant el cruament de dades. Entenem que aquest mètode permet reconèixer una realitat que pot mantenir-se vàlida en l'actualitat.

indicador	definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa llars monoparentals	llars monoparentals/llars totals*100	cens		10'6%				
Llars Monop. amb menors	llars monop. amb menors(0-14anys)/llars monoparentals total*100	cens		2'4%				
Gènere llars monoparentals	dones cap llar monop amb menors/llar monop. amb menors*100	cens		81'7%				
Taxa atur gènere llar monop.	Aturades cap família monop. amb menors/dones cap monop. ab menors*100	cens		47'7%				
Estat civil gènere monop.	Estat civil dones cap monop. amb menors/dones cap monop. menors*100	cens		Sep:40'6% Div:18% Vid:16'1% Cas:14% Solt:11'3%				
Nivell estudis dona família monoparental	Nivell estudis dones cap família monoparentals/dones cap família monoparentals*100	cens		Sn:13'6% Pr:53'6% Sc:20'3% Sp:12'5%				
Nivell estudis home família monoparental	Nivell estudis homes cap família monoparentals/homes cap família monoparentals*100	cens		Sn:14'6% Pr:53'2% Sc:18'8% Sp:13'4%				

Per família monoparental entenem, segons la definició més al ús, aquella formada per un progenitor que, sense viure amb espòs/a o company, conviu amb almenys un fill dependent i solter. A pesar de ser aquesta la definició ortodoxa, nosaltres l'hem modificada i a la nostra anàlisi tindrem en compte aquelles que tenen fills menors de 14 anys, és a dir, on el fenomen de la dependència pot generar situacions de major risc d'exclusió social. Quan parlàvem dels infants comentàvem que el 6'5% dels nens menors de 14 anys

que viuen a Terrassa ho fan en aquest tipus d'estructures familiars, o dit d'una altra manera, el 2'5% de les llars monoparentals tenen fills menors d'aquesta edat. Es tracta d'un indicador interessant, donat que determina famílies amb fills dependents purs, que al no poder accedir al mercat laboral depenen exclusivament de l'ingrés que pot aportar l'únic cap de família. Aquestes dades són indicatives de la seva expansió, producte dels divorcis i les separacions matrimonials. La taxa de llars monoparentals a Terrassa, per l'any 1996 és molt semblant a la mitjana catalana⁴⁵.

Si el fet de dependre d'un únic ingrés ja significa una situació de risc, el que la gran majoria dels caps de família monoparentals siguin dones —un vector que apareix en quasi totes les situacions de potencial exclusió social— inclou un element agreujant. Segons Mora Temprano⁴⁶, a l'Espanya de l'any 1991, les dones cap de família eren majoritàriament vídues. Per contra, a la Terrassa de 1996 el col·lectiu més important és els de les dones separades, seguides de les divorciades. El fet de que el 40% siguin separades significa una situació de precarització econòmica que d'altres situacions no tenen. Tanmateix, tant unes com d'altres s'enfronten a dificultats a l'hora d'accedir al mercat laboral per les seves responsabilitats que s'han de sumar a les dificultats que per ser dona tenen per accedir a la primera corona del treball, aquella que segons Piore⁴⁷ assegura estabilitat laboral en temps de recessió. D'aquesta manera, a la discriminació *moral* que el fet de ser cap monoparental pot comportar encara en una societat com la nostra, s'hauria de afegir una discriminació laboral i econòmica. Un indicatiu d'aquesta situació seria la taxa d'atur. Com es pot veure la taxa d'atur (real, no registrat) de les dones cap de família monoparental (amb fills menors de 14 anys) té uns valors molt alts que doblen els que tenen els homes en la mateixa situació. Això ens diu la dependència existent respecte a ingressos aliens. Aquesta constatació és coherent amb el fet que siguin les *mares solteres* les que tenen un nivell d'ocupació més alt que les dones separades o divorciades. Respecte a la possible influència en la

⁴⁵ Si la taxa de Terrassa és del 10'6%, la mitjana catalana pel mateix any és del 10'57%.

⁴⁶ Mora Temprano, G.(1999): *familias monoparentales: desigualdades y exclusión*, en Félix Tezanos, J. *Op.cit.*

⁴⁷ Piore, J. (1983): "el dualismo como respuesta al cambio y la incertidumbre", a Toharia, L. (comp): *el mercado de trabajo: teorías y aplicaciones*. Madrid: Alianza Editorial.

inserció laboral del factor formatiu no trobem diferències significatives entre homes i dones. En tot cas apuntar que tant uns com els altres (especialment les dones) tenen valors superiors a la mitjana de la població, encara que s'hauria de tenir en compte el factor edat per treure conclusions definitives.

A partir d'aquestes reflexions i de les situacions de dependència de les dones amb càrregues familiars voldríem apuntar un tema referent a aquelles que tenen cura dels fills sense tenir treball remunerat. Les *mestresses de casa* s'han de tipificar com un col·lectiu amb un risc latent d'exclusió social que pot aparèixer en el moment que es trenqui la unitat familiar; una situació agreujada per la manca de formació i d'experiència després d'anys fora del mercat laboral.

Finalment, recordar el resultat de l'anàlisi bivariant realitzat amb variables de perfil social per les ciutats de Barcelona. Ja abans, quan vam descriure l'itinerari de la gent gran i dels infants, ho vam apuntar: la taxa de llars monoparentals pels diferents municipis correlaciona positivament amb les taxes de gent gran i de població activa femenina. Per contra, correlaciona negativament amb la taxa de població infantil i població activa masculina. Semblaria que perfils socials més tradicionals (alta ocupació masculina) portarien a una major natalitat. No sembla que això sigui així on hi ha més llars monoparentals.

Col·lectius sense experiència laboral

No sempre una bona formació significa una fàcil inclusió en el mercat laboral. L'actual generació de joves és –se'ns recorda habitualment– la millor formada de la història d'aquest país, però això no evita que la seva incorporació al món del treball sigui cada vegada més tardana, sobretot si parlem en termes d'estabilitat laboral. Atur i precarització és una realitat per a aquest col·lectiu sense que això signifiqui, necessàriament, situacions d'exclusió social. La raó s'ha de trobar en l'espai de solidaritat familiar que funciona bé en aquestes situacions... a consta d'eternitzar la seva presència a casa dels pares i retardar la incorporació d'aquests joves a les responsabilitats adultes. També des de les administracions públiques es posen en marxa polítiques per promoure el seu

accés al mercat laboral, més o menys encertades, amb la finalitat que la transició entre la infància i el món adult determinat per l'ocupació d'un lloc de treball es faci d'una manera no traumàtica; en un col·lectiu i una situació crítica per a la reproducció social. Si es tracta d'una situació temporal les dimensions de la desestructuració són mínimes, igual que el risc de perpetuació donat la impossibilitat de formar una nova unitat familiar. Si es tracta d'una situació persistent pot existir cert risc de cronificació.

El retrat

En el proper quadre hem jugat amb el concepte de jove, segons el nostre interès. D'aquesta manera en alguns dels indicadors referirem a una forquilla de 16 a 24 anys o bé dels 22 als 29 quan volem saber la influència de la formació acadèmica en la situació laboral. Donat que són indicadors elaborats a partir de encreuaments de dades molt específiques hem de treballar el cens del 1996.

indicador	definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa atur juvenil (16-24 anys)	Població (16-24 anys) aturada/pob. (16-24) total*100	cens		37'1%				
Taxa atur juvenil, per sexes	Població (16-24 anys) aturada, per sexes/pob. (16-24) total*100	cens		H:34'1% D:40'5%				
Taxa atur juvenil registrat	Població (16-24 anys) d'atur registrat/pob. (16-24) total*100	PMH	12'7%	13'3%	10'4%	6'1%	4'3%	4'2%
Taxa atur joves per nivell de formació	Pob (22-29 anys) aturada segons formació	cens		Sn:45'2 Pr:30'8% Sc:20% Sp:18'9				
Taxa d'eventualitat laboral per nivell de formació	Pob (22-29 anys) amb contracte eventual segons formació	cens		Sn:45'8 Pr:45'8 Sc:37'5 Sp:41'7				
Taxa de joves estudiants	Pob.(16-24 anys) estudiant/pob (16-24 anys) total*100	cens		40'2%				
Taxa joves estudiants, per sexes	Pob.(16-24 anys) estudiant, per sexes/pob (16-24 anys) total*100	cens		H:35'2% D:45'2%				
Taxa protecció familiar	Pob(16-24 anys) aturats que viuen en famílies amb recursos econòmics/Pob. (16-24 anys) aturats*100	cens		86'8%				

Semblaria que estem davant d'un col·lectiu que no té el que el mercat demana. Tenen formació, però no experiència. El resultat és que els joves de 16 a 24 anys pateixen una taxa d'atur superior a la mitjana, inclòs un altre grup crític

com són els majors de 45 anys. La situació canvia quan parlem d'atur registrat, molt equivalent al nivell general⁴⁸. Sens dubte, la important població estudiant d'aquest segment poblacional justifica aquesta diferència. Aquesta seria també la raó del diferencial per gènere, ja que si bé les dones són les més afectades per l'atur real, també ho és que estudien en una proporció més gran que els homes en aquestes edats⁴⁹. En tot cas una qüestió a plantejar és si el fet de seguir estudis universitaris és una estratègia per a aconseguir un major status en el futur, sacrificant present o bé es tracta d'una estratègia per demorar un accés al mercat laboral que es visualitza molt complicat.

Respecte a la influència de la formació a l'hora de trobar feina, els indicadors mostren que també pels joves es manté la tendència que diu que a més estudis menor taxa d'atur. Una altra qüestió és la qualitat del treball. Sorprenentment, una major formació no assegura necessàriament un treball més estable, com a mínim a curt termini. Així, són els joves amb estudis secundaris els que tenen una menor taxa d'eventualitat en els seus treballs, sent aquesta taxa bastant semblant en els altres nivells de formació. L'accés al mercat laboral pels joves es fa habitualment des de la precarització, sigui quin sigui el seu nivell acadèmic.

¿Per què amb aquestes dades d'atur la situació d'aquest joves no deriva en risc d'exclusió social? La raó s'ha de veure en el funcionament de l'espai de solidaritat que constitueix la família per aquells joves que no tenen ingressos o la quantia d'aquests és escassa. L'indicador de protecció familiar ens diu que quasi el 90% dels joves de 16 a 24 anys que estan en situació d'atur viuen en unitats familiars amb recursos econòmics alternatius, evitant d'aquesta manera aquest risc potencial. Fins aquí es tracta d'un fracàs temporal, que en cas d'allargar-se podria tenir conseqüències greus pel subjecte i per la societat. No obstant, aquesta tendència a un retard en la emancipació personal està molt present en l'actualitat, el que pot explicar situacions que semblen indicar una

⁴⁸ La taxa d'atur real pels joves és del 37'1%. Pels majors de 45 anys és del 19'9%. Per contra, quan parlem d'atur registrat les taxes pels joves són del 13'3%. Per global de la població és del 12'8 i del 15'4% pels majors de 45 anys. Sempre amb dades referides a l'any 1996.

⁴⁹ L'atur femení real és del 40'5% per les dones de 16 a 24 anys i el masculí, pel mateix segment, del 34'1%. Per contra les dones que estan estudiant són el 45'2%, mentre que dels homes estudien només el 35'2%.

manca d'identificació dels joves amb les institucions polítiques o bé la tendència social a la sobreprotecció i al paternalisme que fan del jove sense responsabilitats un etern adolescent.

Col·lectius sense formació laboral

Al contrari que abans, aquí estem davant de persones que tenen experiència però no la formació que el mercat requereix. El segment de població més sensible a aquestes situacions són els adults a partir dels 45 anys, quan després de molt temps en feines poc qualificades i en àmbits econòmics en crisi, sorgeix la necessitat de adaptar-se a nous treballs en àmbits emergents que requereixen coneixements que molts no tenen. El resultat és l'atur i la precarització laboral que, en cas de allargar-se, pot generar situacions de cronificació i de pèrdua de confiança en les pròpies capacitats laborals, com es pot observar als aturats de llarga duració. Si la condició negativa bàsica és la manca de formació, una habitual són les responsabilitats familiars, de manera que l'espai de solidaritat bàsic es converteix en una situació agreujant si l'únic ingrés de la família era el que s'ha perdut. Donat que aquestes situacions ataquen bàsicament a l'home adult cap de família, tradicionalment centre de la producció i reproducció social, les polítiques universals de les administracions són generoses. Els subsidis d'atur s'han generalitzat per situacions com aquestes, on la dependència del sou del cap de família pot donar a situacions de desestructuració econòmica, relacional o de segregació urbana amb un fort risc de perpetuació.

El retrat

Una vegada més destacar que les dades del encreuament provenen del cens de l'any 1996. Seria molt interessant contrastar-les amb les dades del nou cens per veure l'evolució de tots aquests indicadors.

indicador	definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa atur adults 45 anys	Pob (45-64 anys) aturada/pob (45-64 anys) total*100	cens		19'9%				
Taxa atur adults (sexes)	Pob (45-64 anys) aturada per sexes/pob (45-64 anys) total*100	cens		H:15'9% D:28'1%				

indicador	definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa atur registrat adults	Pob. Adult atur registrat/Pob.adult*100	PMH	12'4%	15'4%	15'6%	13'5%	13'5%	12'7%
Taxa atur adults per formació acadèmica	Pob (45-64 anys) aturada per nivells formatius	cens		Sn:28'4 Pr:20% Sc:14'3 Sp:7'2				
Taxa població activa adults (sexes)	Pob. Activa adults, per sexes/pob (16-64 anys) per sexes* 100	cens		H:71'7% D:33%				
Taxa pob. Adulta remunerada (sexes)	Pob. Adulta activa o jubilada, per sexes/pob adulta total*100	cens		H:93'2% D:53'3%				
Nivell responsabilitat familiar (sexes)	Pob adulta aturada en famílies sense altre ingrès/pob. Adulta aturada*100	cens		H:32'3% D:18'2%				

En un mercat laboral competitiu com l'actual, que demana una constant formació i reciclatge en els coneixements, aquells col·lectius que no poden seguir aquest ritme queden exclosos. Una primera constatació l'hem tingut al llarg d'aquest treball quan sistemàticament hem observat com a més nivell acadèmic menors taxes d'atur. Es per això que podem dir que la formació és una variable explicativa de les oportunitats per accedir al mercat laboral i, conseqüentment, bàsica per a explicar situacions de risc d'exclusió social. Dins del mateix col·lectiu que estem tractant així ho confirma els valors esglaonats que dona un indicador com el d'atur segons nivell de formació acadèmica.

Com hem comentat a l'hora de descriure l'itinerari, les persones amb més risc de quedar aturades són aquelles que han treballat en sectors tradicionals que fan fallida, com pot ser el tèxtil. Feines que no requereixen formació alguna, mecàniques i que no deixen cap pòsit de coneixement. Es aquest el perfil de persones de més de quaranta-cinc anys (per posar una edat que és fins a cert punt arbitrària) que, si són acomiadats de la seva feina, poden ser susceptibles de convertir-se en aturats de llarga durada. L'indicador que mostra la taxa d'atur per a aquestes persones és interessant pel seu valor absolut, però si volem fer comparacions diacròniques hem de veure la taxa d'atur registrat. Veurem que segueix les tendències generals de l'economia, com pot passar amb la situació dels joves. També, com passava amb aquests altres, la taxa és superior pel segment que pel global de la població⁵⁰. Igualment, a l'indicador que ens mostra la taxa d'atur real per sexes per l'any 1996 s'observa que són

⁵⁰ La mitjana a l'any 2000 era del 7'7% d'atur registrat. Pels majors de 45 anys era del 12'7%.

les dones les que tenen unes taxes més elevades. Aquesta dada ens indica una dificultat afegida a la qual s'enfronten les dones quan arriben a aquestes edats buscant feina i que està molt lligat a la maternitat i el matrimoni. Amb la maternitat moltes dones deixen les seves feines i quan els fills han crescut busquen reincorporar-se, però el temps ha deixat obsolets els seus coneixements i només poden integrar-se a treballs poc qualificats, els menys estables i que funcionen com a complement de la renda familiar. Es aquesta la constatació que fem gràcies a un indicador com el que marca el nivell de responsabilitat familiar, és a dir, quantes persones majors de 45 anys aturades viuen en unitats familiars sense cap altre ingrés. Si veiem el seu valor per sexes observem que és molt menor per les dones que pels homes, encara que les primeres tenen taxes d'atur més elevades. Tot plegat fa que la situació de la dona a partir d'aquestes edats sigui de gran dependència, ja que a una taxa d'atur elevada s'ha de sumar una taxes d'activitat baixes i d'ingressos en general, com indica l'indicador de remuneració. En tot cas molt per sota dels valors per homes.

Fins aquí la descripció dels indicadors, però per finalitzar voldriem ressenyar una qüestió òbvia, però que creiem que s'ha de destacar. El fet que, qualitativament, no és el mateix quedar-se aturat als vint anys que als quaranta. Primer perquè el nivell de responsabilitats és diferent. Tenir la responsabilitat de mantenir una família (i tot el que pot significar en despeses, hipoteques, etc.) pot provocar una major angoixa i depressions. Segon pel que significa de trencar una biografia que ja està feta: no és fàcil començar de nou. Tercer per l'element central d'aquests comentaris, el fet de no tenir allò que el mercat ens demana i els costos importants que significa un reciclatge, a nivell econòmic, de temps i d'actituds. Tot plegat pot significar l'allargament d'una situació que posa en qüestió l'autoestima i que indueix a l'exclusió.

Els altres col·lectius: una justificació

Creiem que el treball que hem realitzat fins aquí descriu els itineraris d'exclusió amb més rellevància social. Queden d'altres. Potser algú reclamaria més atenció, per exemple, als *sense sostre*. Creiem, però, que aquest col·lectiu no

ve definit per la seva situació física, sinó que l'origen de la seva exclusió està en qualsevol dels itineraris que hem relacionat abans. Una altra problemàtica que no hem desenvolupat és la dels presidiaris, la dels exclosos penals. Els ex-presidiaris pateixen moltes de les condicions agreujants que aquí hem definit, algunes de manera estructural, com el perjudici i la manca de formació laboral; d'altres són habituals, com els problemes sanitaris. En tot cas els resultats a nivell de desestructuració del subjecte engloben totes les dimensions, des de les individuals econòmiques i relacionals a les col·lectives. Molt breument per presentar les dades a Terrassa.

Indicador	Definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa de població reclusa	Població reclusa/pob. Total*1000	DGSP					1'1	0'9

Aquestes dades no ens permeten aclarir quina és la tendència temporal. En tot cas, ressenyar que es tracta d'un col·lectiu bàsicament masculí. D'aquest 0'9 per mil, el noranta-cinc per cent eren homes.

Algunes conclusions als itineraris

Aquest recorregut que hem fet fins ara ens ha de proporcionar respostes, encara que sigui de manera provisional, a algunes de les preguntes que van originar la investigació. En tot cas, ens permeten crear línies de treball per adequar las polítiques públiques a la realitat social de l'exclusió.

¿Han canviat les formes d'exclusió social?

Sense fer un estudi històric no podríem respondre a aquesta pregunta. Però sí que podem senyalar dos fenòmens que necessàriament influïrien en els possibles canvis. Un seria l'erosió de la família com espai de solidaritat i el que implica: que l'espai de solidaritat públic ha de tenir un paper més rellevant com a garantia dels ciutadans i ciutadanes davant del risc d'exclusió social. L'altre fenomen rellevant seria la diversificació dels camins que poden portar a l'exclusió social, el que també implica una diversificació en les polítiques públiques pel seu tractament.

Respecte a l'erosió de la família com xarxa de garantia social es donen una sèrie de transformacions que ens porten a aquesta conclusió. Primer l'augment del col·lectiu de la gent gran gràcies a una major esperança de vida, el que provocarà, com a contrapartida, més situacions de dependència. Unes situacions que ja no podran cobrir-se des dels fills, conforme de manera simultània s'està donant una baixada en les taxes de natalitat, però sobretot, un redimensionament de la unitat familiar, passant de l'extensa a la nuclear o a les estructures monoparentals. A més, una família cada vegada amb menys membres. La incorporació de la dona al mercat laboral -una necessitat per la supervivència, a més d'un dret social- és l'altre element perquè la família vegi dificultat el seu paper de coixí davant de situacions de risc social. El mateix s'hauria de dir a partir de l'aparició d'altres col·lectius en creixement que també són potencialment dependents, com són els malalts mentals.

De manera paral·lela hi ha una demanda perquè l'estat, l'espai públic, assumeixi allò que ha deixat de proporcionar la família. No només des d'una vessant passiva, sinó implicant-se en proporcionar recursos per la inclusió social d'aquests col·lectius. Al respecte, no es pot negar que des de l'adveniment de la democràcia hi ha hagut un fort increment de les polítiques públiques redistributives, creant l'incipient estat del benestar del que gaudim ara. Però aquest esforç ha deixat encara més en evidència les mancances històriques del col·lectius més desfavorits de la societat. La dinàmica social hauria de portar a una millora en la seva qualitat de vida i, en conseqüència, a una major despesa pública. Però perquè això sigui possible serà necessari que les situacions de risc siguin més visibles, que surtin a la llum pública. Segurament s'arribarà a aquest objectiu més per l'impuls crític de les famílies que tenen situacions de dependència.

Hem senyalat com un segon element la diversificació dels itineraris d'exclusió social. Aquesta situació es viu perquè les causes també s'han diversificat, bé tinguin el seu origen en l'àmbit del mercat o al de l'opinió pública o la política. La política té la responsabilitat de gestionar, per exemple, la situació legal dels immigrants que arribem al nostre país i que són un dels col·lectius que més ha diversificat les situacions de risc. Altres episodis d'immigració com la

protagonitzada per persones de la resta d'Espanya als anys cinquanta i seixanta, amb el *desarrollismo*, no tenien les dificultats per accedir al mercat laboral ni es va donar, d'una manera tant flagrant, l'estigma cultural de pertinença a una cultura diferent. Tot plegat veiem com la diferenciació pròpia de la societat classista caracteritzada per la jerarquització social (a dalt, a baix), es veu contraposada per un altre d'exclusió-inclusió creat per l'àmbit polític (al marcar límits per l'accés al mercat laboral d'alguns col·lectius) o bé per un sistema econòmic més madur, que promou una major competència.

El concepte d'inclusió social no és unidimensional

A l'hora de parlar d'exclusió social hem volgut posar èmfasi en la importància de veure aquest procés com el revers dels mecanismes d'inclusió social. Aquesta perspectiva ens permet entendre que l'objectiu d'una societat, de l'acció pública, no es pot quedar en el tractament de l'exclusió sinó que s'ha d'anar cap a la inclusió dels subjectes afectats. Tanmateix, aquest concepte d'inclusió social no és igual per tots els itineraris que hem descrit. Així, si bé al mateix marc teòric hem dit que la font central d'inclusió és l'accés al mercat laboral, n'hi ha col·lectius que precisen anar més enllà. Si aquells que hem definit a partir de mancances en formació o experiència sí que necessitaran polítiques centrades en la millora de les seves qualitats laborals per accedir als mecanismes d'inclusió, d'altres que per raons polítiques o bé de salut tenen vedat l'accés al mercat laboral hauran d'entendre el concepte d'inclusió d'altra manera. Els objectius hauran de ser diferents.

A partir d'aquestes reflexions podem classificar els diferents itineraris per la idea d'inclusió social que s'han de marcar com objectiu. Una classificació que implícitament marcarà una graduació (de menys a més) de les dificultats que s'hauran de superar per arribar a la inclusió social. D'aquesta manera tindriem un primer estadi configurat per la dimensió econòmica on la inclusió equivaldria a accés amb garanties al mercat laboral. Aquest seria l'objectiu d'itineraris com els caracteritzats per la manca de formació i experiència o bé per aquelles persones amb alts nivells de responsabilitats familiars. Després tindriem un segon estadi configurat per la dimensió relacional, on la inclusió seria trencar

l'aïllament social que pot afectar a itineraris que no poden accedir al mercat laboral, com els de la gent gran o els de certs tipus de problemes sanitaris (disminuïts físics o psíquics, malalts mentals severos, etc.). Finalment un tercer grau, configurat per una dimensió genèrica, social, per aquells col·lectius que suporten un estigma social produït per qüestions culturals (immigrants) o per la criminalització d'una conducta (ex-toxicòmans). Si l'objectiu d'aquests col·lectius és també l'accés al mercat laboral, la seva singularitat és que per aconseguir-ho amb certes garanties es necessita prèviament ser acceptats per l'opinió pública. Per això parlem d'una dimensió social, on inclusió és sinònim d'acceptació social per accedir a un lloc de treball.

L'exclusió, ¿sinònim de déficit econòmic? ¿ cultural?

Es important destacar l'element cultural de l'exclusió social. Si haguessin de senyalar quines condicions es poden donar en una persona perquè la seva situació d'exclusió sigui menys reversible -deixant de banda problemes sanitaris- hauríem de dir que la dimensió cultural de la seva desestructuració. Moltes vegades el major problema no està en una situació econòmica difícil, sinó en la manca d'actituds, de recursos culturals per afrontar-les. L'origen s'ha de trobar en les falles a la socialització primària que es porta a terme en la família. Hi ha socialitzacions que predisposen a l'exclusió. Si les dificultats per a accedir al mercat laboral amb garanties poden ser molt variades, des de la manca de aptituds o coneixements (experiència o formació) a un excés en les responsabilitats o càrregues familiars, sens dubte les més difícils de pair són les produïdes per la manca de actituds socials que una socialització fallida pot produir.

Aquesta observació és conseqüent amb el fet de veure la inclusió social com l'accés a rols socials, ja que una feina o la manera de relacionar-se socialment són font d'identitat personals, d'una manera de ser per un mateix i pels altres. L'exclusió provoca una desestructuració del subjecte que no permet accedir a aquests rols socials-culturals.

La família, espai de la perpetuació

El marc habitual de les deficiències culturals és la família. Les falles de socialització consisteixen en no transmetre els coneixements útils perquè els fills es valguin per sí mateixos (l'objectiu de l'educació és tràgic: deixar de ser necessaris). El fracàs es converteix en la cultura de la dependència, no només de la família, sinó també de les administracions públiques. Però a més d'un dèficit en coneixements, també pot ser-ho en afecte. Abans fèiem referència al perfil dels nens i nenes que arriben a les residències assistencials. L'experiència diu que els nens que han passat per situacions que posen en crisi la seva autoestima són més conflictius que els nens que només tenen un problema d'hàbits. Perquè la família és el centre de elements que repercutiran sobre els fills ja adults, per ser el mecanisme reproductor dels valors socials i, en conseqüència, de l'exclusió social, ha de estar en el centre de les polítiques públiques. S'ha de posar els mitjans necessaris perquè les situacions de crisi no posin en perill aquest espai crític, abocant recursos que trenquin el cercle de la perpetuació de l'exclusió. La família ha canviat, té noves formes que responen a una realitat social que no es pot qüestionar. També la societat en el seu conjunt a canviat: ja no veiem lícit que sigui l'únic suport contra l'exclusió, però sí que hem d'enfortir-la com a primera mesura preventiva.

¿Es el gènere una dimensió de l'exclusió social?

Al llarg de la investigació hem pogut constatar que existeix una feminització de l'exclusió. El gènere creua tot el seu espectre. El fet que la dona estigui lluny en tant població activa i ocupada respecte de l'home fa que sigui més dependent i, per això, tingui menys eines a l'hora d'enfrontar situacions de risc social. Els itineraris on juguen amb més desavantatge són aquells que es defineixen a partir de trets demogràfics i que responen al paper que històricament la dona ha assumit en la divisió de responsabilitats familiars, sense que els handicaps que aquesta situació ha provocat hagi sigut convenientment coberts per les polítiques públiques. Així les dones són el gènere amb menys ingressos dins el col·lectiu de la gent gran, donat que el seu paper en la família no els permetia tenir un treball remunerat. Pel mateix, tenen moltes dificultats a l'hora de

reincorporar-se el mercat laboral després de dedicar-se a l'atenció dels fills. També carreguen majoritàriament amb les càrregues de la monoparentalitat. Per contra, en aquells itineraris que es defineixen a partir de la conducta individual –toxicomanies, ex-presidiaris– són el gènere minoritari, si bé això no significa que les dones que pateixen aquests perfils estiguin millor situades; per contra han de sumar tots els greuges anteriors.

Es per aquest motiu que l'èxit en l'accés al mercat laboral de les dones és una variable fonamental per delimitar situacions de risc. No es tracta només de tot el que s'ha mostrat fins ara. En el posterior anàlisi comparatiu de perfils socials entre diferents municipis de Barcelona veurem que una de les variables més discriminants a l'hora de veure diferències significatives és, justament, la taxa d'ocupació femenina. Les ciutats que tenen una taxa més elevada són les que presenten uns perfils menys susceptible de provocar situacions de risc d'exclusió social. A l'hora de dissenyar polítiques públiques necessàriament haurem de tenir en compte la inclusió de les dones en el mercat laboral com un dels esforços més efectius per la salut social de les nostres ciutats.

L'estat com espai de solidaritat selectiu: la culpabilització de l'exclusió

Al principi d'aquest capítol definíem l'exclusió com un procés polititzable. Volíem dir que, al no ser producte de la natura sinó de la interacció dels agents socials pot ser objecte de l'acció col·lectiva. I efectivament així ha sigut, perquè una forma d'actuar és també la inhibició davant de certes situacions. Semblaria per tot el presentat, que l'espai de solidaritat públic que respon a la voluntat política, és selectiu amb els itineraris que han de rebre el seu suport i els que no. Així hi hauria formes d'exclusió *inevitables*, que responen a qüestions objectives no imputables al propi subjecte víctima de l'exclusió. En aquest cas sí que s'actua mitjançant polítiques públiques que busquen donar una segona oportunitat als individus en risc. Sobre tot, aquest espai respon a aquelles formes d'exclusió que es generen al propi àmbit polític o bé a l'àmbit del mercat: col·lectius exclosos del mercat per edat, adults en situació d'atur o joves víctimes d'un atur estructural poden gaudir de polítiques de cobertura en forma de prestacions universals. En general, cobreix situacions en les quals

està en joc la reproducció social, els valors morals i econòmics que donen forma i legitimitat al sistema. Només hi ha una excepció: aquells que no són considerats ciutadans, els immigrants irregulars.

Per contra, hi ha itineraris als quals l'espai de solidaritat públic no respon amb garanties, o en tot cas, respon d'una manera indirecta, mitjançant les entitats privades amb una concepció de beneficència anterior als drets socials, a la idea de ciutadania. Són aquells que estan marcats per l'estigma i als quals la societat culpabilitza de la seva exclusió a partir de una conducta jutjada inadequada. En aquest cas ja els individus ja no serien víctimes sinó culpables de la seva situació.

L'estigma s'autoalimenta, funciona com un agreujant i no com un atenuant a l'hora de jutjar la conducta. Així es fomenta la culpabilització dels propis col·lectius estigmatitzats, ja sigui per raons culturals o ètniques, ja sigui per raons lligades com a conseqüència d'un comportament individual amb repercussions sanitàries (drogaaddicció, Sida, etc.) o penals (ex-presidiaris). Per aquests col·lectius no hi polítiques ben formalitzades i definides de segona oportunitat -que és el que defineix les polítiques d'inclusió-, sinó polítiques assistencials que tenen com objectiu la cronificació del problema perquè no derivi en conflicte social.

Aquesta diferenciació també té conseqüències a nivell de la pròpia estructura competencial de les administracions. Així les polítiques universals actives d'inclusió social són gestionades generalment a nivell supra-local. Per contra, les polítiques assistencials són gestionades a nivell local, el que fa més complicat trobar solucions efectives als reptes que planteja l'exclusió als municipis.

1.4 Els indicadors d'exclusió social

Tot el treball de definició, de donar vida a uns itineraris trets a partir de la deducció, s'ha fet mitjançant d'indicadors estadístics construïts a partir de les dades del cens i del padró de la ciutat de Terrassa. Un indicador és una mesura estadística que, a partir d'una definició treu d'una anàlisi teòric previ,

intenta aprehendre una realitat. Aquesta metodologia ens ha permet identificar elements bàsics que conformen aquests itineraris, segurament semblants a el que podem trobar-nos a d'altres ciutats. Però podem anar un pas més enllà. Podem plantejar estudis comparatius entre les diferents ciutats amb una voluntat descriptiva o bé per trobar relacions de causalitat que amb només un exemple se'ns escapen. Finalment també podem realitzar mapes de recursos-necessitats per a la millora de l'administració pública de l'exclusió. En un cas o en altre ens trobarem davant d'una deficient definició dels indicadors amb més rellevància per donar compte de la realitat de l'exclusió social. Si en la definició ja tindrem problemes, pitjor serà quan busquem els indicadors que tenim a mà a l'hora de fer anàlisis comparatius. No existeix un corpus per fer investigació empírica i s'ha de treballar a palpentes, amb dades que defereixen en la referència temporal o bé que no responen al que és essencial quan parlem d'exclusió social. Necessitem trobar aquest corpus amb indicadors que tinguin rellevància, fiables i amb capacitat comparativa per les diferents unitats territorials del nostre entorn o bé entre diferents intervals temporals. El que farem ara és atrevir-nos a fer una proposta per aquesta tasca necessària. Els indicadors que proposem s'haurien de contrastar amb diferents estudis per anar afilant un corpus que permeti observar eficaçment la realitat social de l'exclusió. Una tasca posterior, que no gosem apuntar aquí, seria trobar indicadors sintètics potents a nivell explicatiu.

Els llistats d'indicadors que proposem responen a dos criteris. El primer de definició dels diferents itineraris d'exclusió social. Per tant serien indicats per conèixer transformacions del mateixos en els intervals temporals -es a dir, per estudis diacrònics. El segon de definició del perfil social d'una ciutat o unitat territorial. La seva funció seria permetre l'anàlisi comparatiu sincrònic entre aquests territoris.

Indicadors d'itinerari

Són els que hem utilitzat fins ara. Busquen definir la realitat d'un itinerari d'exclusió per a una unitat territorial concreta. A la vegada també, mitjançant el

encreuament de variables, explicar les seves relacions per configurar itineraris d'una manera genèrica.

En els següents quadres presentem de manera conjunta els indicadors que s'han construït per aquest treball i que hem presentat anteriorment de manera separada.

Indicadors socials pels itineraris a Terrassa

indicador	definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa població gran	població +65 anys/població total*100	PMH	15%	15'3%	15'6%	15'9%	16'4%	16%
Taxa gènere població gran	dones +65 anys/població +65 anys*100	PMH	58'9%	58%	58'8%	58'8%	58'8%	59%
Nivell envelliment	Pob. +65 anys /població (0-14) anys *100	PMH	94'9	104'7	102'9	106'1	108'2	107'6
Taxa sobreenvelliment	població +75 anys/població +65 anys*100	PMH	40%	40'2%	41'2%	41'8%	42'8%	43'4%
Gènere sobreenvelliment	dones+75 anys/població+75 anys*100	PMH	63'9%	63'2%	63%	63'1%	62'9%	63%
Taxa aïllament gent gran	població +65 viu sola/pob. +65 anys*100	PMH	19%	19'6%	16'5%	19%	18'8%	
Gènere aïllament gent gran	dones +65 soles/pob+65 viu sola*100	PMH	80'8%	78'7%	76'4%	80'5%		
Taxa dependència gent gran	pob. +65 a càrrec cap de família -65 anys/pob. +65*100	cens		12'1%				
Taxa dependència inversa gent gran	fills aturats a càrrec cap de família +65 anys/pob. +65 anys*100	cens		7'2%				
Taxa població infantil	Població (0-14anys)/pob. Total*100	PMH	15'8%	14'6%	15'2%	15%	14'8%	14'9%
Taxa infants tractament EAIA	Pob.(0-14 anys) tractats EAIA/població infantil*1000	PMH	5'5%	6'3%	5'4%	5'5%	4'6%	5'6%
Taxa infants convivència no parental	Pob infantil que no viuen amb pares/pob infantil (0-14) total*100	cens	9'2%	9'6%				
Taxa infants en llars monoparentals	Pob infants en llars monoparentals/població infants*100	cens		6'8%				
Taxa llars monoparentals	llars monoparentals/llars totals*100	cens		10'6%				
Llars Monop. amb menors	llars monop. amb menors(0-14anys)/llars monoparentals total*100	cens		2'4%				
Gènere llars monoparentals	dones cap llar monop. amb menors/llar monop. amb menors*100	cens		81'7%				
Taxa atur gènere llar monop.	Aturades cap família monop. amb menors/dones cap monop. ab menors*100	cens		47'7%				
Estat civil gènere monop.	Estat civil dones cap monop. amb menors/dones cap monop. menors*100	cens		Sp:40'6 Dv:18% Vd:16'1 Ca:14% St:11'3 Sn:13'6 Pr:53'9 Sc:20'3 sp:12'8				
Nivell estudis dona família monoparental	Nivell estudis dones cap família monoparentals/dones cap família monoparentals*100	cens						

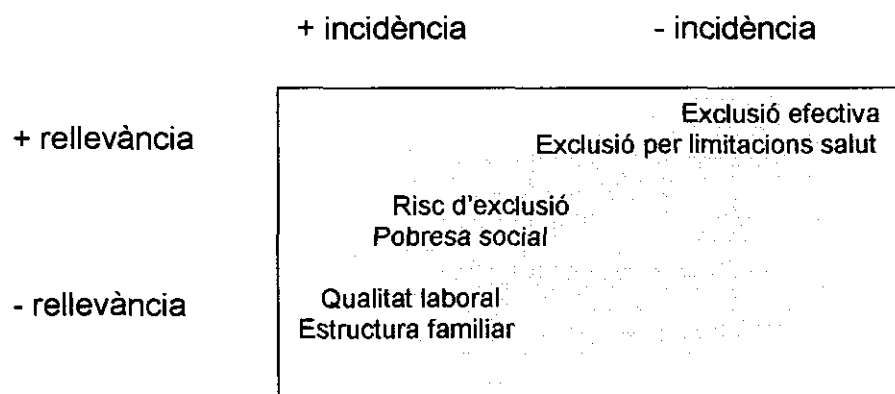
indicador	definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Nivell estudis home família monoparental	Nivell estudis homes cap família monoparentals/homes cap família monoparentals*100	cens		Sn:14'6 Pr:53'2 Sc:18'8 Sp:13'4				
Taxa atur juvenil (16-24 anys)	Població (16-24 anys) aturada/pob. (16-24) total*100	cens		37'1%				
Taxa atur juvenil, per sexes	Població (16-24 anys) aturada, per sexes/pob. (16-24) total*100	cens		H:34'1% D:40'5%				
Taxa atur juvenil registrat	Població (16-24 anys) d'atur registrat/pob. (16-24) total*100	PMH	12'7%	13'3%	10'4%	6'1%	4'3%	4'2%
Taxa atur joves per nivell de formació	Pob (22-29 anys) aturada segons formació	cens		Sn:45'2 Pr:30'8 Sc:20% Sp:18'9				
Taxa d'eventualitat laboral per nivell de formació	Pob (22-29 anys) amb contracte eventual segons formació	cens		Sn:45'8 Pr:45'8 Sc:37'5 Sp:41'7				
Taxa de joves estudiants	Pob.(16-24 anys) estudiant/pob (16-24 anys) total*100	cens		40'2%				
Taxa joves estudiants, per sexes	Pob.(16-24 anys) estudiant, per sexes/pob (16-24 anys) total*100	cens		H:35'2% D:45'2%				
Taxa protecció familiar	Pob(16-24 anys) aturats que viuen en famílies amb recursos econòmics/Pob. (16-24 anys) aturats*100	cens		86'8%				
Taxa atur adults 45 anys	Pob (45-64 anys) aturada/pob (45-64 anys) total*100	cens		19'9%				
Taxa atur adults (sexes)	Pob (45-64 anys) aturada per sexes/pob (45-64 anys) total*100	cens		H:15'9% D:28'1%				
Taxa atur registrat adults	Pob. Adult atur registrat/Pob.adult*100	PMH	12'4%	15'4%	15'6%	13'5%	13'5%	12'7%
Taxa atur adults per formació acadèmica	Pob (45-64 anys) aturada per nivells formatius	cens		Sn:28'4 Pr:20% Sc:14'3 Sp:7'2				
Taxa població activa adults (sexes)	Pob. Activa adults, per sexes/pob (16-64 anys) per sexes*100	cens		H:71'7% D:33%				
Taxa pob. Adulta remunerada (sexes)	Pob. Adulta activa o jubilada, per sexes/pob adulta total*100	cens		H:93'2% D:53'3%				
Nivell diferencial de responsabilitat (sexes)	Diferència taxa atur adults cap família o no, per sexes.	cens		H:8'1% D:5%				
Nivell responsabilitat familiar (sexes)	Pob adulta aturada en famílies sense altre ingrès/pob. Adulta aturada*100	cens		H:32'3% D:18'2%				
Taxa població estrangera	Pob.extranjera/pob.total*100	PMH		1'4%	1'5%	1'8%	2'2%	3'2%
Taxa immigració econòmica	Pob. Estrangera no europea/pob. Estrangera total*100	PMH	67'3%	82%	84%	85'5%	87%	90'6%
Taxa família monocultural	Llars només estrangers/llars amb membre extranger*100	cens		14'3%				
Taxa família Monocult. Per població magribina	Llars només magribins/llars amb membre magribi*100	cens		14'1%				

indicador	definició	origen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Taxa llars unipersonals per població estrangera	Llars unipersonals pob. Estrangera/llars població estrangera*100	cens		5'3%				
Taxa llars unipersonals per població magribí	Llars unipersonals pob. magribí/llars població magribí*100	cens		3'6%				
Nivell acadèmic població estrangera	Nivell acadèmic pob. Estrangera/pob. Estrangera total*100	PMH	Sn:21'3 Pr:40'1 Sc:21'5 Sp:16'2	Sn:33'6 Pr:35'3 Sc:16'7 Sp:14'3	n:31'5 r:33'2 c:15'3 p:12'5	n:30'2 r:34'1 c:14'3 p:10'7	n:29 r:34 c:13'4 p:10'9	n:25'2 r:36'5 c:12'4 p:10'4
Nivell acadèmic població magribina	Nivell acadèmic pob. magribina/pob. magribina total*100	PMH	Sn:44'4 Pr:42 Sc:6'5 Sp:3'9	Sn:54'7 Pr:37'6 Sc:6'1 Sp:1'5	n:49'2 r:33'4 c:5'7 p:1'5	n:45'6 r:33'6 c:5'5 p:1'4	n:42'9 r:35'7 c:5 p:1'9	n:38'5 r:37'1 c:4'5 p:2'1
Taxa pob. Infantil estrangera	Pob.(0 -16 anys) estrangera/població estrangera total*100	PMH	15'3%	23'5%	22'7%	23'2%	23'3%	18'2%
Taxa pob. Infantil magribina	Pob.(0 -16 anys) magribina/població magribina total*100	PMH	22'3%	31'2%	29'7%	28'9%	27'8%	22'2%
Taxa de població reclusa	Població reclusa/pob. Total*1000	DGSP					1'1	0'9
Taxa casos de SIDA	Nous casos de SIDA/pob. Total*100.000	DSSS	13'9	15'1	4'8	3'5	6'4	2'8
Taxa casos tuberculosi	Nous casos/pob. Total*100.000	HTT	44'4	32'4	33'5	32'5	17'9	20'1
Taxa Drogaaddicció	Nous casos tractats/pob. Total*100.000	DSSS	123'8	100'6	91'2	111'8	149'8	118'4
Taxa drogaaddicció (per sexes)	Nous casos tractats, per sexe/Nous casos tractats*100	DSSS						H:83'6% D:16'4%
Taxa atur casos tractats	Població aturada/pob. nous tractaments*100	DSSS	28'4%	39'8%	35'7%	26'4%	32'1%	24'4%
Nivells estudis població en tractament per drogaaddicció	Nivells estudis població tractada/població tractada*100	DSSS	Sn:23'5 Pr:31'4 Sc:33'3 Sp:11'8	Sn:16'3 Pr:63'3 Sc:12'2 Sp:8'2	n:27'5 r:56'2 c:15 p:1'5	n:26'1 r:57'5 c:11'8 p:4'6	n:26'7 r:51'9 c:20'3 p:1'1	n:23'5 r:57'5 c:17'9 p:1'1
Taxa població disminuïda	Població amb disminucions/pob. total*1000	DGSS					39'5	

Indicadors de ciutat

La proposta que farem busca descriure la situació d'una ciutat respecte a l'exclusió, però també és un primer pas per a cercar indicadors sintètics. Es tracta de seleccionar aquells dels indicadors anteriors que poden ser significatius per a descriure i comparar; a la vegada que els ordenem per la informació que ens poden proporcionar. Aquesta ordenació la farem a partir de dos conceptes, la rellevància i la incidència. Respecte a l'exclusió hi haurà, doncs, grups d'indicadors que mesurin situacions d'exclusió especialment greus (rellevància) i d'altres que sense ser-ho, són importants perquè afecten a un gran volum d'habitants (incidència). El resultat final serà una descripció, més que de situacions d'exclusió efectives, de perfils de ciutat que poden ser més o

menys susceptibles de risc social d'exclusió. El següent esquema resumeix la situació dels diferents indicadors respecte als conceptes de rellevància i incidència.



Ara descriurem els indicadors que proposem per cadascun dels enunciats⁵¹.

Indicadors d'estructura familiar

Es tracta d'indicadors amb poca rellevància però amb molta incidència. Marca l'entorn on es poden donar situacions d'exclusió. Es indicadors escollits són:

- Taxa de població infantil [any 1996= Terrassa (15,7%); Municipis (15,98%)]
- Taxa de població gran [any 1996= Terrassa (15,21%); Municipis (12,72%)]
- Taxa de llars monoparentals [any 1996= Terrassa (10,6%); Municipis (10,7%)]

Indicadors de qualitat laboral

Es tracta també d'indicadors d'incidència, però a diferència dels anterior comencen a tenir més rellevància a l'hora de definir situacions d'exclusió. Respecte a aquest fenomen, valors baixos en les tres primeres (especialment de la segona) i alts en la darrera indiquen situacions de major risc.

- Taxa d'ocupació masculina [any 1996= Terrassa (82%); Municipis (83,3%)]
- Taxa d'ocupació femenina [any 1996= Terrassa (67,79%); Municipis (71,8%)]
- Renda Bruta Familiar [any 1996= Terrassa (48,31); Municipis (60'50)]
- Taxa d'atur [any 2002= Terrassa (8,34%); Municipis (7,53%)]

Indicadors de pobresa social

Són indicadors de caràcter genèric. Poden tenir força rellevància si els seus valors són alts. Tenen encara una incidència molt respectable.

- Taxa d'analfabetisme [any 1996= Terrassa (3,08%); Municipis (2,30%)]
- Taxa població amb pensions no contributives i assistencials [any 2001= Terrassa (0,73%); Municipis (0,90%)]

Indicadors amb col·lectius amb risc potencial d'exclusió

Aquí a una forta incidència li sumem una rellevància ja important. Parlem de col·lectius i situacions de risc d'exclusió evidents. Major segons ho siguin també els seus valors.

- Taxa població estrangera⁵² [any 1999= Terrassa (1,7%); Municipis (2,16%)]
- Taxa d'aïllament gent Gran [any 1996= Terrassa (18,18%); Municipis (17,1%)]

Indicadors d'exclusió per limitacions sanitàries

Es tracta de col·lectius en situació d'exclusió social per tractar-se de persones amb molta dependència. Aquest grup uneix a una forta rellevància una incidència significativa.

- Taxa de drogaaddicció [any 1999= Terrassa (149,8/100.000)]
- Taxa nous casos SIDA [any 1999= Terrassa (6,4/100.000)]
- Taxa població disminuïda [any 1999= Terrassa (39,5/1000)]
- Taxa mortaldat per malalties mentals [any 1996= Terrassa (6,58/100.000)]

Indicadors d'exclusió efectiva

Donat que parlem de graus d'exclusió efectius i profunds són indicadors amb molta rellevància, però amb poca incidència en el conjunt de la població.

- Taxa d'expedients PIRMI [any 1999= Terrassa (0,62%); Municipis (0,71%)]

⁵¹ Entre parèntesi els valors pel municipi de Terrassa i la mitjana pels municipis de l'estudi comparatiu entre ciutats de més de 20.000 habitants de la província de Barcelona. Tots dos referenciats a un mateix any.

⁵² Com hem comentat, per apropar-nos més al que volem trobar proposem millor la taxa d'immigració econòmica.

- Taxa infants EAIA [any 1998= Terrassa (4,3/1000); Municipis (8,7/1000)]
- Taxa població reclusa [any 1999= Terrassa (1,1/1000)]

Creiem que aquest conjunt d'indicadors són suficients per a descriure la situació social d'una ciutat, el que anomenem el seu perfil. A partir d'aquí podem treballar cadascú dels municipis per a poder comparar els seus valors amb d'altres, o bé amb la mitjana per unitats territorials superiors com Catalunya. Una altra forma de treballar seria trobar un indicador sintètic que permetés classificar als municipis pel seu risc d'exclusió social. Nosaltres no hem sigut capaços de fer-ho. Finalment podem utilitzar aquests indicadors per trobar perfils socials significativament diferents entre els municipis. Es justament aquest l'objectiu que ens proposem el següent apartat.

1.5 Els perfils socials dels municipis

En el treball fet fins ara hem tingut com objectiu principal la recerca d'una definició dels diferents itineraris que poden portar a l'exclusió social. Ara volem explorar la possibilitat de trobar diferents perfils socials de ciutat que puguin interpretar-se segons tinguin una major o menor predisposició a crear situacions d'exclusió. Per trobar aquests perfils s'ha utilitzat la següent metodologia: la mostra està composta per les ciutats de més de 20.000 habitants de la província de Barcelona⁵³. Aquesta decisió es justifica per ser aquestes les ciutats que poden constituir-se com Àrea Bàsica per la gestió dels serveis socials. El tema de la segona part d'aquest treball serà precisament com aquests municipis treballen l'exclusió social des de les polítiques públiques. A la mostra s'ha aplicat una anàlisi multivariant descriptiva⁵⁴ a partir

⁵³ Aquestes ciutats són: Barcelona, Terrassa, L'Hospitalet, Sta. Coloma, Mataró, Badalona, Sabadell, Granollers, Martorell, Manresa, Rubí, St. Cugat, Cornellà, St. Boi, El Prat, Viladecans, Cerdanyola, Vilanova i la Geltrú, Mollet, Gavà, Ripoll, Castelfells, Esplugues de Llobregat, St. Feliu de Llobregat, Igualada, St. Adrià del Besós, Vilafranca del penedés, Montcada, St. Joan d'Espí, Premià de Mar, Barberà del Vallès, St. Vicenç dels Horts, St. Andreu de la Barca, St. Pere de Ribes, Masnou, Pineda de Mar, Sitges, Molins de Rei, Vic.

⁵⁴ Aquesta anàlisi multivariant descriptiu s'ha fet a partir d'un anàlisi de components principals (ACP) per variables quantitatives. Aquesta anàlisi permet projectar als individus (municipis en aquest cas) sobre un espai (anomenat espai factorial) on els eixos són combinacions lineals de les variables inicials, amb la particularitat que presenten una correlació nul·la. Per a determinar una tipologia d'individus s'aplica un algoritme de classificació sobre un subgrup d'eixos

d'un grup de variables⁵⁵ que hem obtingut de l'Observatori Social de la Diputació de Barcelona i de l'Institut D'Estadística de Catalunya⁵⁶. Un avís previ. Abans hem parlat de les deficiències dels indicadors existents a l'hora d'investigar la exclusió social a les nostres ciutats. Aquesta anàlisi s'ha fet amb les dades ja existents. Com a resultat un dels problemes que ens trobem és que les variables refereixen a anys diferents. Hi ha indicadors per l'any 1996 i d'altres per 1999. Això crea una disfunció que, si bé no desvirtua la validesa dels resultats, sí que s'han de prendre com una via de treball, ja que només la concordança de tots els indicadors pot certificar-los. Una vegada feta aquesta advertència anem amb el resultat. Segons els mateixos tindríem una classificació dels municipis en quatre grans grups, com es pot veure l'esquema. ¿Com s'han d'interpretar aquests resultats? D'aquesta anàlisi són dos els elements a destacar, primer quines són les variables o indicadors que més discriminen a l'hora de classificar als municipis. Segon com es poden definir els grups per poder establir els perfils socials.

Les variables amb més capacitat per discriminar són dues: la taxa d'ocupació femenina i la taxa d'analfabetisme. La importància de la primera destaca especialment, donat que respon a la percepció que hem tingut al llarg d'aquest treball de que, efectivament, l'èxit en l'accés al mercat laboral de les dones (que és el que mesura la taxa d'ocupació) és un bon indicador per a avaluar la salut social d'un municipi. Amb això no volem dir que existeixi una relació causal entre una cosa i l'altre (per determinar aquesta relació es precisaria d'un estudi més profund), només diem que hi ha una correlació entre valors alts d'ocupació femenina i d'altres variables que són sinònims de riquesa i benestar.

factorials tal que s'acumuli el 80% de la variabilitat projectada. Aquesta classificació es realitza en dues passes: algorítme de classificació jeràrquica (per a decidir en quants grups és sensat dividir als municipis) i un algorítme de K-mitjanes (per a consolidar la classificació).

⁵⁵ Les variables utilitzades a l'anàlisi multivariant són les següents (per veure la seva descripció veure l'annex): taxa població infantil, taxa de població gent gran, taxa sobreenvelliment, index de dependència demogràfica, taxa de població disminuïda, taxa de població extrangeram taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys, taxa de llars monoparentals, taxa d'analfabetisme, taxa de població activa per sexes, taxa d'ocupació per sexes, taxa d'atur, taxa de població aturada o pensionista de 50 a 64 anys, renda bruta familiar disponible per habitant, PIB per habitant, taxa de beneficiaris LLISMI, taxa de població amb pensions no contributives i assistencials, taxa expedients PIRMI, taxa tractament EAIA.

⁵⁶ Podreu trobar les dades d'aquest Observatori entrant a la WEB de la Diputació de Barcelona (www.DIBA.es) i anant a la secció de municipis. Els diferents indicadors es presenten ciutat per ciutat.

La segona variable que s'ha mostrat amb més capacitat de classificar és la taxa d'analfabetisme, que es relaciona de manera inversa amb l'anterior: allà on hi ha més ocupació femenina hi ha menys analfabetisme. Proposem la hipòtesi de que aquesta correlació té un origen comú: els valors més alts d'analfabetisme es troben en les generacions de més edats. Al ser aquestes generacions on es dona una presència percentual més alta del gènere femení no és il·lògic que hi hagi una relació inversa entre les dues variables.

L'acció d'aquestes dues variables defineix dos grans grups de municipis: aquells on hi ha una major ocupació femenina i un menor nivell d'analfabetisme (13 ciutats; 33'3% dels municipis) enfront d'un altre amb una menor ocupació femenina i major nivell d'analfabetisme (26 ciutats; 66'6% dels municipis). En un segon nivell, la variable que més discrimina és la taxa de població infantil. En general podem dir -per la seva acció en tots dos grups- que la presència d'una major població infantil correlaciona de manera positiva amb aquells perfils de ciutat on hi són presents uns valors per les diferents variables que impliquen una major riquesa i benestar. Si una major ocupació femenina és sinònim de perfils social de més qualitat, també semblaria que la presència de nens i nenes és un indicador de qualitat de vida.

Cap a una classificació dels municipis pel seu perfil

El segon element que volem destacar és, al nostre parer, el resultat més interessant d'aquesta anàlisi. El fet de poder realitzar una classificació d'aquests municipis en quatre grans grups que es poden definir a partir d'un criteri específic. La hipòtesi que plantejem és que els diferents municipis mostren perfils socials diferenciats a partir de la seva distribució en el territori; de manera que aquells que tenen una major centralitat tindran uns perfils de major qualitat de vida; és a dir, menys generadors de risc d'exclusió social. La centralitat seria, doncs, la variable explicativa dels diferents perfils socials que podem trobar al municipis de la mostra. ¿Per què la centralitat discrimina quan parlem de perfils socials? Respondre a aquesta pregunta requeriria d'un estudi que vagi més enllà de l'exploració que estem portant a terme. Volem deixar constància d'aquest fet.

CIUTATS + 20.000 HAB.
39 ciutats/ 100%

valors mitjans
Taxa Ocupació dones : 71'8%
Taxa analfabetisme: 2'3%
Taxa població infantil: 15'9%
Taxa llars monop.: 10'7%

CIUTATS AGRAÏDES
13/33'3%

valors significatius
ocupació dones: 77'3%
analfabetisme: 1'4%

Població infantil: 16'9%

Població infantil: 14'5%

CIUTATS AGREUJADES
26/66'6%

valors significatius
ocupació dones: 69'1%
analfabetisme: 2'75%

Població infantil: 16'4%
Llars monop: 9'9%

Població infantil: 14'8%
Llars monop: 11'5%

PERIFÈRICS RECOMPENSATS
7/17'95%

valors principals
taxa població serveis (+)
taxa població infantil (+)
renda bruta familiar (+)
taxa població estrangera (+)

taxa beneficiaris LLISMI (-)
taxa població disminuïda (-)
taxa pensions no cont. (-)

AMB CENTRALITAT
6/15'38%

valors principals
taxa població gent gran (+)
taxa població activa dones (+)
PIB per càpita (+)
taxa llars monoparent. (+)

taxa beneficiaris LLISMI (-)
taxa atur (-)
taxa població infantil (-)

2ª CORONA
20/51'28%

valors principals
taxa població activa dones (+)
taxa beneficiaris LLISMI (+)

renda bruta familiar (-)
taxa població disminuïda (-)

PERIFÈRICS DAMNIFICATS
6/15'38%

valors principals
taxa pensions no cont. (+)
taxa població dismi. (+)
taxa exp. Pirmi (+)
taxa trac. EALA (+)

PIB per càpita (-)
renda bruta familiar (-)
taxa població ocupada (-)
taxa població estrangera (-)

En la definició dels quatre perfils trobats veurem com Barcelona, com a gran referent de centralitat en el nostre territori, funciona com un poderós mecanisme centrifugador: expulsa exclusió als alguns dels municipis del seu voltant, però també recompensa a d'altres amb individus d'altres rendes que busquen millor qualitat de vida a prop de la gran ciutat. Aquests dos perfils tancarien, per dalt i per baix, un continuu que aniria dels perfils socials més agraciats (més riquesa; menor risc d'exclusió) als més agreujats (menys riquesa; més risc d'exclusió). Entremig els municipis amb àrees d'influència que determinen la seva centralitat i els municipis de la segona corona metropolitana com els menys definits. Veiem què constitueix aquesta quatre perfils. Els presentem de més a menys qualitat o, al contrari, de menys a més risc de generar situacions d'exclusió social.

Municipis perifèrics recompensats

El primer perfil està constituït pels municipis que anomenem perifèrics recompensats. Són majoritàriament aquells que per la seva qualitat de vida i per estar molt a prop de Barcelona atrauen col·lectius amb rendes altes. Els municipis que conformen aquest grup són set (17'95% del total): Sitges, Sant Cugat, Sant Pere de Ribes, Masnou, Pineda de Mar, Premià de Mar i Castelldefels. Tots a prop de la capital i ben comunicats. Les variables que donen cos a aquest perfil són aquelles que defineixen el benestar: alta ocupació femenina, població dedicada majoritàriament al sector serveis i valors alts en indicadors com la renda bruta per habitant o població estrangera⁵⁷. Per contra els seus valors més baixos fan referència a variables com l'analfabetisme, la taxa de població que rep pensions no contributives i assistencials o la presència de població disminuïda.

⁵⁷ En aquesta situació és absolutament vàlid la distinció que fèiem entre immigració i immigració econòmica. Efectivament alguns d'aquest municipis són offside quan fem la mitjana de població estrangera pels municipis de referència. Creiem que el percentatge d'aquesta població que procedeixen de països de la UE serà molt més elevada que dels països en vies de desenvolupament.

Municipis amb centralitat

L'altre grup dels municipis agraciats està constituït majoritàriament per ciutats que, fora de l'àrea d'influència de Barcelona, marquen una centralitat pròpia en el territori. Els municipis que conformen aquest grup són sis (15'38% del total): Vic, Vilafranca del Penedès, Molins de Rei, Manresa, Igualada i Barcelona. D'aquestes ciutats, totes són capital de comarca. L'única excepció en la definició és Molins de Rei. Aquest grup comparteix les variables que defineixen el seu benestar amb l'anterior. Només difereixen en tenir una població més envellida, ja que l'indicador que comentàvem servia de segon nivell discriminant, la taxa de població infantil, té valors inferiors. Una altra diferència és que basen la seva riquesa més en la producció -calculada a partir del PIB per habitant- que en les rendes -calculada a partir de la Renda Bruta familiar. Això vindria a confirmar la capacitat que té el primer grup d'atraure les rendes més altes de Barcelona com a font de la seva riquesa.

Fins aquí els dos perfils que hem anomenat agraciats per tenir uns perfils socials definits a partir d'uns valors alts en aquelles variables que defineixen situacions de benestar. Els altres dos grups, determinats per la seva relació amb Barcelona, es defineixen a partir d'unes taxes d'ocupació femenina més baixes i més altes taxes d'analfabetisme. N'hi han, però, diferències significatives entre un primer, de trets menys definits i un segon amb valors clarament indicatius d'una realitat que pot generar situacions de risc d'exclusió social.

Municipis de la segona corona

Encara que comparteix els trets de tenir més analfabetisme i menys ocupació femenina que els municipis agraciats, el fet d'estar constituït pel gruix dels municipis de la mostra (20 de 39; el 51'28% del total)⁵⁸ fa que el seu perfil sigui menys definit que el grup que presentarem posteriorment. En tot cas, davant

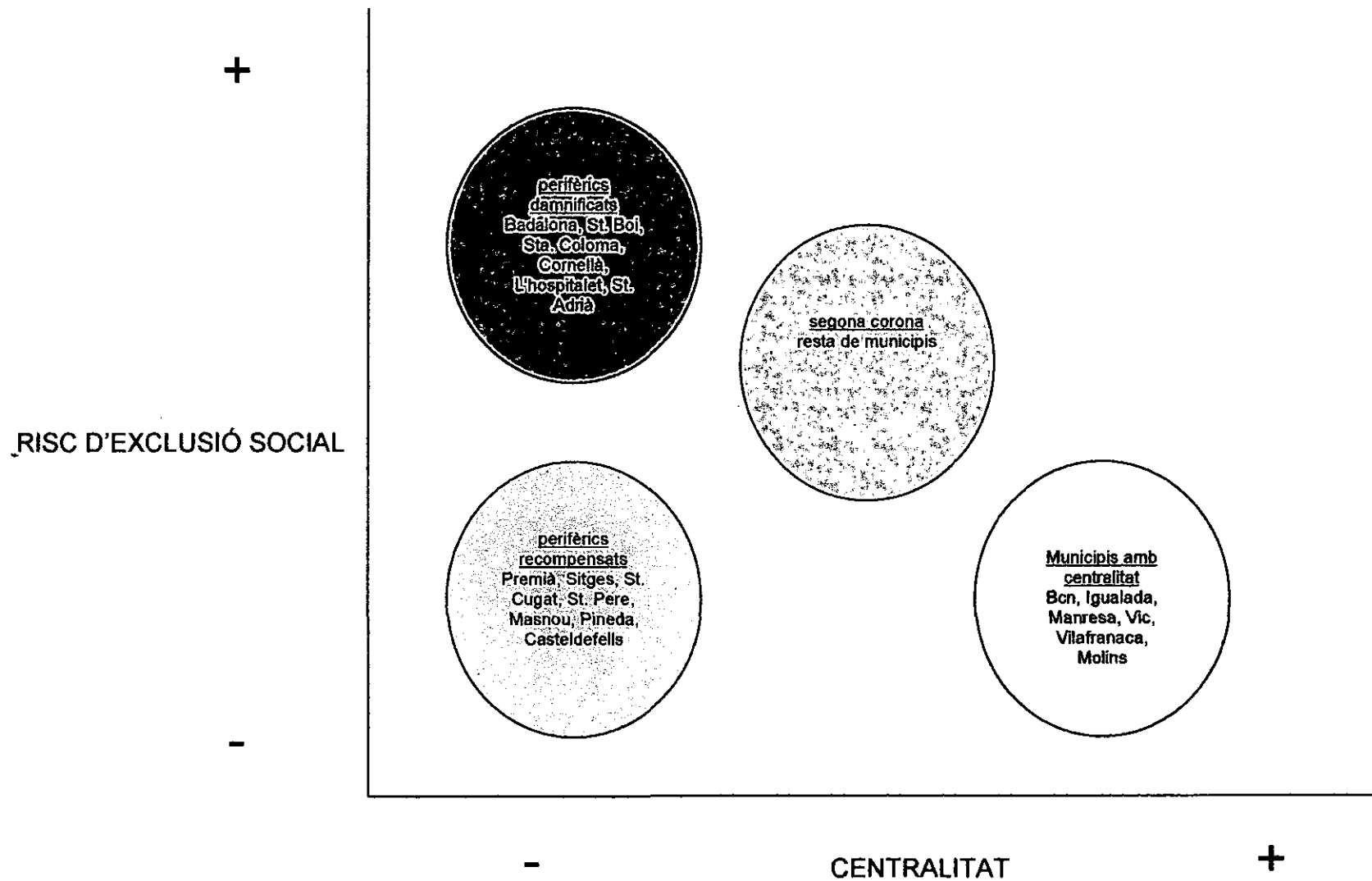
⁵⁸ Els municipis són: Barberà del Vallès, Vilanova i la Geltrú, Rubí, Granollers, Martorell, Mataró, Mollet, Montcada, Sabadell, Terrassa, Sant Andreu de la Barca, Cerdanyola del Vallès, Esplugues, Gavà, St. Joan d'Espí, El Prat de Llobregat, Ripollet, Sant Feliu, Sant Vicenç i Viladecans.

d'aquest és el que té la taxa de població infantil més elevada. A nivell territorial són municipis que majoritàriament es situen en la segona corona sense una centralitat ben definida, però tampoc són ciutats dormitori de la gran capital catalana. Les variables que defineixen aquest perfil són més difuses. Una observació interessant és el fet de tenir valors elevats a la taxa de població activa femenina. Per contra (i és el que el diferencia dels perfils agraciats) els valors d'ocupació són baixos. Això pot significar cert fracàs de la dona a l'hora d'incorporar-se al mercat laboral. Altres indicadors que defineixen al grup és els valors alts que té la variable de població beneficiària de la Llismi o bé els valors baixos en Renda Bruta Familiar.

Municipis perifèrics damnificats

Barcelona està al centre dels processos que es produeixen al territori. Si el grup de ciutats que tenen un perfil més positiu estan al voltant de la capital, també ho estan les ciutats que pateixen un perfil generador d'un major risc d'exclusió. Son les ciutats damnificades per la seva presència: Badalona, Sant Boi, Santa Coloma, Cornellà, L'Hospitalet i Sant Adrià. Són sis ciutats (15'38% del total de la mostra) que estan a les portes de la capital, molt dependents dels processos que genera i sense cap centralitat que pugui equilibrar la relació de forces. Els indicadors que defineixen aquest perfil mostren valors que són l'altre cara de la moneda dels municipis perifèrics recompensats: valors baixos en taxa d'activitat i ocupació femenines, en la Renda Bruta familiar o en PIB per habitant. Per contra, valors elevats a les variables que mesuren la presència de població amb pensions no contributives, beneficiaris de PIRMI's o infants tractats pel serveis d'EAIA.

Fins aquí els resultats de l'anàlisi multivariant descriptiva. La possibilitat de trobar una classificació basada en la territorialitat i la centralitat com la presentada creiem que és el suficientment suggestiva com per esforçar-se en aprofundir més per contrastar la seva validesa i també trobar variables explicatives del fenomen. Aquesta tasca pot suposar l'inici de noves vies d'investigació.



A part d'aquesta classificació, el treball realitzat amb aquests municipis també ens ha permès conèixer alguna correlació entre les variables a partir d'un anàlisi bivariant que pot resultar interessant com a punt de partida per altres treballs de recerca.

Alguns apunts a partir d'una anàlisi bivariant⁵⁹

Al llarg de l'exposició dels diferents itineraris hem anat fent referències a alguns dels resultats d'aquesta anàlisi. Ara volem fer una breu presentació conjunta d'aquelles correlacions que poden tenir un especial interès. Recordar, una vegada més, que es tracta d'una anàlisi bivariant. Per tant els resultats s'han d'entendre com indicis de relacions que, per contrastar-se, necessitaran d'investigacions posteriors per a desterrar la possibilitat de l'existència de variables interposades.

VARIABLES CORRELACIONADES	TIPUS CORRELACIÓ
Taxa població gent gran – PIB habitant	positiva
Taxa població gent gran – Població Activa (dones)	positiva
Taxa població gent gran – taxa llars monoparentals	positiva
Taxa de població infantil – taxa de llars monoparentals	negativa
Taxa de població infantil – població activa (homes)	positiva
Taxa de població estrangera – renda bruta familiar	positiva
Taxa de població disminuïda – taxa analfabetisme	positiva
Taxa de població disminuïda – taxa població activa	negativa
Taxa de població disminuïda – renda bruta familiar	negativa
Taxa llars monoparentals – taxa població activa (homes)	negativa

⁵⁹ L'anàlisi descriptiva bivariant busca analitzar les relacions existents entre les variables quantitatives, calculant per a cada parella de variables la seva correlació. Així, una correlació positiva indica una tendència lineal directament proporcional (majors valors en la primera variable estan associats a majors valors de la segona variable), mentre que si és negativa, indica una tendència lineal inversament proporcional (majors valors de la primera variable estan associats a menors valors de la segona variable). A l'annex presentem una taula on hem senyalat aquelles parelles de variables correlacionades de manera significativa (p-valor inferior a 0.05). Per llegir-la s'ha de tenir en compte que el símbol (+) indica una correlació positiva, el símbol (-) una negativa. El símbol (*) indica que la correlació és molt potent, amb un p-valor inferior a 0'01.

¿A les ciutats més riques hi ha més presència d'estrangers?

Una primera correlació que atrau la nostre atenció és la que es dona entre la taxa de població estrangera i variables que mesuren la riquesa d'un municipi: la renda bruta familiar, el producte interior brut per habitant o la proporció de població que treballa en el sector serveis. Es tracta d'una correlació positiva, de manera que els municipis que presenten els perfils socials més agraïts, els més rics, són els que també tenen una major presència d'estrangers. Abans de qualsevol interpretació hem de tenir en compte que aquesta variable no distingeix entre immigració econòmica i aquella amb origen a la resta de la Unió Europea. Efectivament, si veiem alguns dels municipis del grup que pertanyen als perifèrics recompensats, observem altes taxes de població estrangera, però *tenim la certesa de que no té el seu origen als països del sud*. Per això, si volem treure conclusions respecte a la relació amb l'exclusió social s'haurà de fer un esforç per modificar aquest tipus d'indicadors.

Tenir fills com mana la tradició...

Altre de les correlacions molt persistents té a veure amb l'estructura familiar. A les diferents anàlisis que s'han realitzat apareix una correlació de caràcter negatiu entre les taxes de població infantil i les taxes de llars monoparentals. A la vegada apareix una correlació positiva entre les taxes de població gran i la monoparentalitat. Es a dir, on hi han relativament més infants n'hi han menys llars monoparentals. Podria existir una causa temporal, en tant els matrimonis cauen en crisi uns anys després de tenir els fills; en tot cas no necessàriament hauria de ser així. Si a aquesta dada li ajuntem dues més, que als municipis on hi ha més població infantil és on hi ha les taxes de població activa masculina més altes i que, per contra, on les taxes de població infantil són menys elevades és on les taxes de població activa femenina són més altes, podríem concloure, d'una manera provisional, que allà on es troba un model tradicional de família apareixen taxes de població infantil més altes.

El risc d'exclusió social suma...

Finalment s'ha trobat una relació entre variables que teòricament, haurien d'estar repartides de manera equilibrada en el territori i d'altres que determinen situacions de risc social. D'aquesta manera si veiem la taxa de població disminuïda veiem que no està igualment distribuïda en el territori i que està correlacionada positivament amb la taxa d'analfabetisme. Per contra, correlaciona negativament amb la taxa de població activa i la renda bruta familiar.

CAPÍTOL 2:

LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES LOCALS CONTRA L'EXCLUSIÓ SOCIAL

La importància del marc local, de la ciutat, radica en ser l'espai ideal per a desenvolupar el concepte de ciutadania tal com s'ha definit a la introducció d'aquest treball. Es a dir, un espai on posar en pràctica la síntesi de pertinença i justícia, de drets i deures socials.

Aquesta dimensió de la ciutat és especialment oportuna quan ens referim a una de les esquerdes que treu legitimitat a la idea de ciutadania, com és l'exclusió social. En el capítol anterior hem fet un intent d'identificar el fenomen de l'exclusió tal com es produeix als nostres municipis. Ara volem veure com, des dels instruments que tenim al nostre abast i que conformen les polítiques públiques locals, podem generar espais on aquest procés de no-ciutadania (com definia Alvarez Uría⁶⁰ l'exclusió) no tingui lloc. Per això haurem de posar els nostres esforços en l'objectiu de realitzar polítiques preventives i, una vegada apareix el problema, capacitar als exclosos perquè tornin a ser subjectes socials, subjectes de drets i deures autònoms mitjançant polítiques d'inclusió social (diferenciades segons els diferents col·lectius). Només així podran accedir a els sentiments de pertinença, a la identitat i a l'assumpció de rols socials.

En l'espai de solidaritat públic que s'ha descrit abans, la ciutat ha de tenir un protagonisme especial. Com veurem té un potencial extraordinari, encara que a la nostre realitat política aquest potencial està llastrat per la manca de competències i recursos en polítiques d'inclusió. Hores d'ara les úniques sobre les quals poden decidir són bàsicament polítiques assistencials de caràcter paliatiu. Creiem, tanmateix, que inclusió i assistencialitat han de ser espais complementaris, dos temps d'una mateixa acció, però el fet d'estar conformats en diferents nivells competencials pot portar a l'àmbit local a la frustració. Una de les conclusions que extraurem d'aquest capítol és la necessitat de donar més competències o, en tot cas, capacitat decisòria als municipis, no només en la gestió sinó també en el disseny i objectius de les polítiques públiques

⁶⁰ Alvarez Uría, J. (1995). *op.cit.*

d'inclusió social. Només així podrem convertir a la ciutat en un espai de solidaritat i, sobretot, en un espai per a elaborar un projecte col·lectiu de convivència, com ens proposen eines que ja s'han posat en marxa com el Pla de la Ciutadania de Terrassa. Un projecte que, amb metodologies properes a l'agenda 21, vol dissenyar de manera estratègica les polítiques socials al municipi.

Evidentment no tot es pot decidir des de l'àmbit local. La influència detectada de la variable centralitat en els perfils socials ho deixa clar; també es necessiten polítiques compensatòries al territori. Però aquesta constatació no significa que no es puguin fer moltes coses des de l'àmbit local. Potser les més importants si creiem en la possibilitat de l'acció col·lectiva i la política per canviar la realitat més propera als ciutadans i ciutadanes. I és en aquest sentit que s'han d'entendre els postulats de repolilització i localisme que proposen els autors Ricard Gomà i Joaquim Brugué⁶¹, i que són la base sobre la qual desenvoluparem aquest capítol. La necessitat de donar més contingut polític -és a dir estratègic i d'objectius- a la gestió municipal i, a la vegada, fer de l'àmbit local l'espai ideal per pensar globalment i actuar localment en un món complex, és el contingut d'aquests conceptes. Continguts que també van estar molt presents en la darrera Assemblea General de la Federació de Municipis de Catalunya⁶². Així, algunes de les conclusions van ser -i cito textualment- *que cal repolilitzar el món local i evitar ser només gestors de serveis. Un món que no pot quedar atrapat en la burocràcia competencial i que pot esdevenir bàsic per gestionar els riscos i les oportunitats. Però perquè això sigui possible és necessària la cooperació entre administracions i entre agents basada en la idea de les responsabilitats inevitablement compartides. Amb un objectiu comú: garantir que l'actuació serà adequada i tindrà la qualitat que la comunitat necessita.*

Ens semblen conclusions molt ajustades, plenament vàlides pel plantejament que farem en aquest estudi.

⁶¹ Gomà, R. i Brugué, J. (2000): *Gobiernos locales y políticas públicas*, Barcelona: Ariel.

2.1 El paper rellevant de la ciutat

La ciutat té la capacitat, com hem dit, de ser la protagonista dins del moviment per a la revitalització del concepte de ciutadania que s'està donant. Un concepte més proper i amb capacitat de trobar noves adhesions per a un projecte col·lectiu engrescador que revaloritzi l'espai públic. Aquesta oportunitat no és gratuïta: neix de les transformacions socials que s'estan produint al nostre entorn. Transformacions que, per a gestionar de manera correcta, precisen de polítiques flexibles i de proximitat, és a dir, de les virtuts que té la gestió local.

Les transformacions a l'entorn com a oportunitat

Abans de definir els itineraris d'exclusió social fèiem la caracterització de l'entorn de la ciutat de Terrassa. Allà parlàvem d'una sèrie de transformacions que s'estan donant a les societats avançades: envelliment de la població, diversificació cultural i ètnica, canvis a les estructures familiars i en el funcionament del mercat laboral, com a producte de la globalització. Tot això provoca efectes en les dimensions de l'espai social. També, com no podria ser d'una altra manera, transformen les condicions de l'exclusió social, diversificant les seves causes i, a la vegada, la manera de tractar-la des de les administracions públiques. Unes administracions que veuen com la demanda de serveis augmenta conforme es produeix una erosió en l'espai de solidaritat privat que és la família. La pregunta seria si es tracta d'una erosió conjuntural o estructural. Creiem que es tracta d'un fenomen estructural donat que la incorporació de la dona al mercat laboral – origen de l'erosió – no admet marxa enrera, com una visió conservadora podria proposar. Perquè això sigui d'aquesta manera hi ha raons econòmiques que fan que un salari no sigui suficient per a garantir un nivell de vida adequat i de justícia per a la dona en el seu intent de ser autònoma socialment. Com a conseqüència el sector públic, el privat o el anomenat

⁶² Aquest congrés es va celebrar a Badalona, els dies 19 i 20 d'abril de 2002.

tercer sector s'hauran de fer càrrec, cada vegada més, de les situacions de dependència de certs col·lectius socials.

Aquestes transformacions tenen repercussions sobre totes les administracions però especialment sobre la ciutat, com posen de manifest Gomà i Brugué⁶³. Aquest autors en ressalten tres:

- L'aparició de nous sectors socials crea noves demandes, bàsicament d'àmbit local.
- La crisi econòmica dels anys 70' posa en qüestió les estratègies de promoció econòmiques generalistes. Es demana una promoció més propera per a enfrontar-se als problemes de segregació i atur que ha produït la globalització. Una gestió que ha d'anar més enllà d'un esquema rígid de competències. Neixen d'aquesta manera les promocions econòmiques locals.
- Existeix la necessitat de que l'estat del benestar també es transformi. Per a donar respostes adequades a un context canviant s'ha de passar de formes polítiques basades en el centralisme, l'universalisme i l'estandardització que defineixen l'estat de benestar actual a d'altres que estiguin basades en la cultura contrària: descentralització, flexibilitat i pluralisme. Unes virtuts que són les pròpies del municipalisme.

Existeix un altre element que, per a nosaltres, també influeix necessàriament en les formes de fer política. Aquest element és la crisi de les ideologies que ha de transformar l'origen de l'acció col·lectiva. Aquesta ja no pot consistir en posar a la pràctica teories cosmològiques de llarg recorregut, sinó en accions concretes que tenen un objectiu ben definit. És el que Rorty anomena campanyes: *"por campaña entiendo algo finito, algo en lo cual podemos reconocer que hemos tenido éxito o en lo que, hasta ahora, hemos fracasado. En contraste, los movimientos ni tienen éxito ni fracasan. Son demasiado grandes y amorfos para que les ocurra algo tan*

⁶³ Gomà, R. i Brugué, J. (2000). *Op.cit*

simple" (pág 70) ⁶⁴. L'acció concreta necessita referents locals, doncs en la proximitat és on millor pot funcionar el control dels ciutadans i on més fàcil resulta avaluar l'èxit o el fracàs d'una proposta.

La revalorització del localisme: subsidiarietat en la responsabilitat

Tot plegat porta a la revalorització de l'àmbit local segons el lema "pensar globalment i actuar localment". En aquesta visió ha influenciat de manera decisiva la reflexió mediambientalista. La seva novetat, que va més enllà de les cosmologies tradicionals que han dominat el pensament polític en la modernitat, ha formulat esquemes d'entendre la realitat vàlids per les diferents dimensions socials; també en la revalorització de la proximitat.

En el fons aquesta tendència revela una altra més general que consisteix en la subsidiarietat de la responsabilitat social: si els grans instruments del pensament polític (les cosmologies) ja no funcionen i han de donar pas a les campanyes és perquè no estem en un món previsible, de lectura unívoca. Només dotant de responsabilitat a tots els nivells, a tots els agents socials, es poden portar a terme canvis significatius que puguin transformar realitats més globals. La cadena d'ordres de dalt a baix s'ha trencat. Tot el que es pugui solucionar des d'un nivell proper no s'ha de portar més enllà i això és vàlid per a la relació estat-societat i, dins de l'estat, per a les seves estructures competencials. Així, si la societat civil pot aportar solucions no és necessari que les administracions ho facin. No es tracta de *des-socialitzar* l'estat, de veure'l com una superestructura aliena i sense obligacions pel qual la societat és un problema a solucionar. Creiem per contra que ha de ser una eina al servei de la mateixa societat. El que volem dir és que l'estat no pot solucionar-ho tot, no pot arribar a gestionar per si mateix la complexitat sense *capacitar* a la societat civil perquè pugui fer visibles els problemes i també les possibles solucions. D'igual manera s'ha de donar una subsidiarietat dins de l'estat: si l'administració local pot actuar no és necessari que d'altre superior ho faci...això sí, amb els recursos necessaris.

⁶⁴ Rorty, R. (1998): *Pragmatismo y política*. Barcelona: Paidós ICE/UAB.

A partir de tots aquest elements es pot parlar d'una revalorització de la ciutat com espai polític. Gomà i Brugué⁶⁵ resumeixen la idea en dos conceptes: localisme i repolitització.

La tesi del localisme

Pels autors citats, la tesi del localisme significa dotar d'una agenda pròpia a la política municipal. En contrast amb la situació actual, on la política local està supeditada als interessos i a les agendes supra-locales dels partits polítics. La proximitat es converteix en virtut conforme la realitat es va fent més complexa. Una realitat complexa necessita d'observatoris propers per a detectar problemes i amb mitjans per a actuar ràpidament, sense demores burocràtiques. Es, justament, la transparència de l'espai local el que permet que tot es faci públic i, d'aquesta manera, es pugui polititzar els problemes socials que d'altre manera podrien passar per individuals. A l'àmbit del quotidià el govern local pot ser la instància de referència entre la comunitat i l'individu.

La tesi de la repolitització

Per altra banda, la tesi de la repolitització fa palès la necessitat de donar més contingut polític, és a dir, estratègic, al poder municipal. Moltes vegades s'ha entès la política local com a mera gestió d'uns recursos que d'altres administracions posen a l'abast. La idea de governar una ciutat en el temps de la complexitat no pot limitar-se a fer que els serveis estiguin ben gestionats, a la *gerencialització* de la vida pública. Hem de proposar-nos objectius estratègics que trobin la complicitat dels ciutadans i ciutadanes. Primer perquè només des de la participació en un projecte col·lectiu es poden legitimar les institucions polítiques. Segon perquè en el marc competitiu on es desenvolupen les relacions entre les ciutats s'ha de buscar dotar-les de qualitats específiques que proporcionin valor afegit. Hem de fer ciutats atractives, amb qualitat de vida, si volem que tinguin un espai propi, una personalitat que ajudi a superar els seus problemes i a potenciar els

⁶⁵ Gomà, R. i Brugué, J. (2000). *Op.cit.*

seus recursos. Per a portar a terme aquest projecte s'ha de fer una política estratègica que tingui clars els objectius, el que volem que sigui la nostra ciutat en el futur, i fer-la amb el compromís ciutadà. Si se'ns permet la llicència, diríem que en el nou escenari no avançar és sinònim de sucumbir, no d'estancar-se. D'aquí la presència cada vegada major a les polítiques municipals dels plans estratègics com mecanismes per a donar coherència a l'acció pública. Plans estratègics que haurien de fer de la cohesió social i la lluita contra l'exclusió social un dels seus eixos bàsics, doncs són elements que poden posar en contradicció els esforços per a construir un projecte col·lectiu de ciutat.

Tots dos conceptes, localisme i repolitització, defineixen les dimensions operatives i substantives de la nova manera d'entendre la política local. Una renovació que revaloritza el valor d'un espai polític fins fa poc oblidat en aquest país. Per a portar a terme les dues dimensions, l'operativa i la substantiva, Gomà i Brugué proposen al mateix llibre dues estratègies: la estratègia del govern relacional i l'estratègia del govern multinivell.

La definició multinivell de les polítiques públiques qüestiona l'estructura de presa de decisions de l'actual marc legal. Hores d'ara, cadascuna de les administracions pren les decisions sobre aquells àmbits que són de la seva competència. Això significa en la pràctica que el poder local, que té molt poques competències, no participa del disseny de moltes de les polítiques que s'apliquen al seu territori. En el tema que ens preocupa ja hem senyalat anteriorment com les polítiques d'inclusió que podrien fer més eficaç la lluita contra l'exclusió són potestat de les administracions supra-locales, el que necessàriament ha de provocar frustració en els esforços municipals. El govern multinivell reivindica la participació del poder local en el disseny i en la presa de decisions de tot allò que repercuteix al seu territori. També, com no, s'ha de plantejar la necessitat de traslladar competències a nivell municipal, si no volem que la proximitat deixi de ser una virtut per a convertir-se en un problema quan no tenim les eines per a donar una resposta ràpida als problemes que es detecten. Actualment, les administracions locals ja estan realitzant moltes tasques que no són de la

seva competència, donada la demanda de serveis als quals no se'ls pot donar la manca de compromís com a resposta.

La definició relacional de les polítiques públiques apunta a una major participació de la ciutadania a la definició de les mateixes i no només a la seva fiscalització. Es una tendència evident que cada vegada més les polítiques necessiten de la corresponsabilitat dels agents socials per a aconseguir els seus objectius. Una vegada desterrada la *fatal arrogància* d'un tipus d'estat de benestar que creu que ho pot fer tot pels ciutadans, però que tot es pot fer sense ells, apareix la societat civil no només com un cos electoral, sinó com un cos d'acció col·lectiva. El territori on millor es pot desenvolupar la dimensió social de la subsidiarietat de la responsabilitat és, també, la ciutat.

2.2 Les polítiques de l'administració local

Les administracions actuen sobre la realitat social mitjançant les polítiques públiques. La acció política no es dona, però, en el buit, sinó que les decisions es prenen dins d'un context en el qual coexisteixen molts agents i restriccions a la voluntat (sistemes de regles, inèrcies del passat, etc.) que sempre s'han de tenir en compte. D'aquest coneixement se'n diu principi de realitat; i tot actor polític ha de ser conscient que existeixen restriccions externes i que de vegades el camí més curt no és el més recte. La finalitat d'aquest coneixement no és portar a la inacció o plantejar la impossibilitat dels canvis, sinó que l'acció pugui respondre de manera eficaç a la voluntat que l'ha generada. Les administracions locals, com actors polítics, també han de complir amb aquest principi de realitat però -una vegada més- tenen eines per a poder respondre millor a les restriccions externes que d'altres administracions. Aquestes avantatges són la seva unitat d'acció, la capacitat per a treballar de manera transversal i per a innovar en els processos polítics.

Unitat d'acció

Pel factor proximitat, la ciutat és una unitat complerta d'acció política. Coherentment, les administracions locals actuen sobre tots els vectors socials amb independència de les jerarquies competencials. Això els hi dóna crèdit per a treballar de manera estratègica sobre el territori i per a demanar un govern multinivell de la realitat a les altres administracions i una complicitat a la ciutadania que faciliti el consens necessari per a treballar amb menys restriccions externes.

Transversalitat

Una altra estratègia per a rebaixar les restriccions externes és treballar utilitzant de manera simultània els recursos necessaris per a respondre a les diferents perspectives que mostren fenòmens socials com, per exemple, l'exclusió social. La dimensió reduïda de l'administració local, en comparació amb d'altres, permet tenir una visió global dels problemes. La conclusió és que es tracta del nivell millor preparat per a gestionar la tensió global-sectorial que es produeix a tota organització -també a les polítiques-, al fer-se aquesta tensió més visible. No és, doncs, gens estrany que siguin els ajuntaments els que més han innovat en processos de transversalitat. Si transposem aquesta transversalitat de l'àmbit de l'administració al relacional, també l'espai local és el més innovador a l'hora de plantejar polítiques de participació ciutadana o d'implicar a la societat civil en objectius comuns.

Innovació política

L'administració local és la que més esquemes burocràtics està trencant. Això permet ser més ràpid en els processos d'implementació de les polítiques públiques el que, tenint en compte que el temps és un dels grans enemics per l'èxit d'una acció, és una avantatge vital. Els motius s'han de trobar en el major control per part dels ciutadans que permet la proximitat del món local i també el marge que té l'administració per a posar en marxa estratègies assaig-error que han de permetre certa experimentació política. La dimensió d'altres nivells fan que els costos d'una proposta que finalment

no té èxit sigui, econòmica i políticament, massa arriscada. Al ser menors els costos, l'àmbit local es mostra com el millor espai per a la innovació democràtica.

Una vegada hem vist les virtuts que fan de l'àmbit local un espai privilegiat per a generar solidaritat i ciutadania mitjançant les polítiques públiques, és el moment d'analitzar més a fons les característiques d'aquestes polítiques per entendre com poden actuar contra l'exclusió social. Per això intentarem realitzar una classificació de les mateixes respecte al fenomen que ens preocupa.

Els àmbits d'actuació de les polítiques locals

Per a realitzar aquesta classificació que proposem partirem d'una prèvia sobre els àmbits d'actuació de les administracions locals que ens ha de servir d'aproximació i que ha estat realitzada pels dos autors que ens estant guiant en aquest recorregut per les polítiques públiques. Segons Gomà i Brugué podem distingir tres àmbits d'actuació de les polítiques municipals. Aquests àmbits no es diferencien només a nivell analític, sinó que habitualment solen respondre a divisions reals en les estructures organitzatives dels ajuntaments en les seves vessants tècniques i polítiques. Aquests àmbits són:

- l'àmbit econòmic-laboral: les administracions actuen mitjançant polítiques de promoció econòmiques i de formació-ocupació
- l'àmbit dels serveis personals: constituït per aquelles polítiques que promouen un contacte directe amb els ciutadans i ciutadanes com individus i com a comunitat. Els serveis socials, la sanitat, la cultura, esports, participació ciutadana, etc. són exemples d'aquesta dimensió.
- L'àmbit urbà-territorial: es tracta de polítiques que actuen sobre l'espai urbà: medi ambient, urbanisme, mobilitat, etc.

La idea que desenvoluparem a continuació parteix de la creença segons la qual totes les polítiques que es desenvolupem en aquests àmbits poden tenir repercussions en el perfil social d'una ciutat i, consegüentment, sobre els processos d'exclusió social...encara que no totes tenen la mateixa rellevància. Així, malgrat que àmbits com l'econòmic-laboral o les polítiques urbanes d'habitatge poden tenir un paper protagonista a partir de la nostre definició d'inclusió social, són les polítiques de serveis personals les que tenen una major influència a l'hora de fer un treball preventiu, de benestar i també a l'hora de treballar des de l'assistencialitat als exclosos.

Aquestes s'han revelat com l'espai central per a millorar el perfil social de les nostres ciutats i han vist créixer el seu protagonisme d'una manera important una vegada que els dèficits urbanístics s'han anat corregint per part dels governs municipals democràtics. Fruit d'aquest nou interès, que en definitiva ve a donar el protagonisme a les polítiques que actuen sobre el benestar de les persones, a l'any 1997 la Diputació de Barcelona, mitjançant el Centre d'investigació, formació i Assessorament del Patronat Flor de Maig i el Departament de Ciència Política i Dret Públic⁶⁶ van publicar un estudi anomenat *Mapa dels Serveis Personals Locals*. En aquest estudi es feia una radiografia profunda de aquestes polítiques emergents en l'àmbit local i que cada vegada han anat agafant més força. Es a partir d'aquest estudi que farem una classificació i una sèrie de reflexions sobre com les polítiques públiques locals poden millorar els perfils socials dels nostres municipis, i així, evitar l'exclusió social o tractar-la de la manera més eficient una vegada aquesta apareix.

Polítiques de benestar contra l'exclusió

Sens dubte la lluita contra l'exclusió social és un dels objectius habituals de les polítiques públiques més enllà de les diferències ideologies. Un liberal o un socialdemòcrata podrien arribar a un acord al respecte. Les bases del consens serien el caràcter disfuncional de l'exclusió social que provoca –recordem– problemes de justícia social, de legitimitat democràtica i de desestructuració

⁶⁶ CIFA. (1997): *Mapa dels Serveis Personals Locals*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

col·lectiva. Les diferències es trobarien a l'hora de definir els drets que delimiten el que significa ser o no un exclòs i, sobretot, el paper que hauria de tenir l'estat en la formació d'una societat inclusiva. Es a dir, en la diferent concepció del benestar social. Pels progressistes la obligació de l'estat va més enllà que el donar suport una vegada apareixen situacions d'exclusió. L'administració ha de superar les clàssiques funcions de llei i ordre fins arribar a crear un ambient social agradable on les persones puguin desenvolupar les seves potencialitats. Es tractaria de treballar l'exclusió social des de la prevenció atacant amb l'acció col·lectiva les causes del fenomen.

Les polítiques de serveis personals volen desenvolupar l'acció municipal amb aquest objectiu. Segons Gomà aquestes polítiques es defineixen com un *"conjunto de actuaciones públicas locales, articuladas en torno a las personas, los grupos y la comunidad y orientadas al desarrollo sociocomunitario, sobre la base de relaciones integradoras, solidarias y participativas. Son políticas que actúan en la promoción de las capacidades sociales y en la acción contra todo tipo de relaciones de dependencia y exclusión, ya sea generando estrategias de cohesión comunitaria, ya sea actuando en la abolición o debilitamiento de los factores generadores de desigualdad y marginación"* (pág. 44)⁶⁷. La cita és llarga però serveix per a destacar les dues dimensions de l'actual preocupació per l'exclusió des de l'òptica local. Per un costat revela la complexitat d'un fenomen que ja no pot ser encasellat fàcilment en les causes o els col·lectius tradicionals, el que obliga a potenciar les polítiques preventives. La segona dimensió ens diu que la lluita contra l'exclusió no pot començar quan aquesta ja s'ha donat, sinó que s'ha de fer un treball perquè els perfils socials de les nostres ciutats siguin més agraiïts mitjançant polítiques de cohesió social. La creació d'un projecte col·lectiu de ciutat, on tingui cabuda la idea de ciutadania que hem exposat al principi d'aquest treball és l'objectiu raonable. El tomar a fer comunitat, que és l'origen de la reivindicació del govern relacional, és el reconeixement de la necessitat de col·laborar amb la societat civil perquè el benestar arribi a tots els ciutadans i ciutadanes. Es tracta d'un plantejament ambiciós, però sense arrogància. Al cap i a la fi explicita la necessitat de

⁶⁷ Gomà, R.;Brugué, J. (2000). *Op.cit.*

generar mecanismes propis, anticossos en el teixit social, una vegada que s'ha demostrat que la cirurgia no ho pot arreglar tot, i menys quan a l'estat del benestar no li surten els comptes.

El benestar social, en contraposició a l'exclusió, es definiria com la capacitat de posar a l'abast de tots i totes els recursos econòmics i culturals necessaris per a respondre a les necessitats bàsiques que defineix una societat. Hem de reconèixer que la definició -com sempre que parlem de temes tan *eteris*- no és la millor possible, però ens serveix per a donar a la paraula una connotació més modesta que l'equipari a la satisfacció més que a la felicitat. Una utopia necessària amb objectius més modestos en els temps de campanyes i no de cosmologies.

La finalitat de les polítiques ha de ser procurar aquest benestar, treballar l'exclusió des de la vessant preventiva, doncs una vegada que aquesta es dóna és molt difícil superar la cronificació si l'única alternativa són les polítiques assistencials. També, en la mesura de les possibilitats, aquest ha de ser l'objectiu de les polítiques públiques locals contra l'exclusió. I això és així perquè no es pot crear un projecte de comunitat engrescador des del valor negatiu de la no exclusió, sinó crear una imatge positiva de la mateixa com pot ser el benestar.

El benestar social com a satisfacció lligada al territori, com a sentiment de pertinença a la comunitat social i política que pot ser la ciutat, es veu qüestionada quan una part dels individus no tenen accés per motius estructurals a aquells mitjans econòmics i culturals definits pels drets de ciutadania. Així, per a una societat de benestar l'exclusió és una anomalia a superar per l'acció col·lectiva. Una acció que és realitza en unes polítiques públiques que es poden classificar segons la seva major o menor influència en els mecanismes que generen exclusió. Partim d'una visió molt àmplia. Com ja s'ha dit totes les polítiques públiques generades pels municipis, des de les més preventives a les més pal·liatives, són rellevants per l'exclusió social, encara que en el seu origen no estigui aquesta preocupació. Es tracta, d'aquesta manera, d'una classificació *ad hoc*, finalista, de les polítiques de benestar que una administració local pot dissenyar. Definirem aquests estadis de les

polítiques d'una manera ordenada, de la més preventiva a la més pal·liativa, del general al particular. El resultat serà quatre nivells de política pública local respecte a l'exclusió social: polítiques de territori, polítiques de benestar social, polítiques d'inclusió social i polítiques anti-exclusió.

Polítiques de territori

Es tracta del nivell més genèric. Les polítiques aquí definides generen benestar i qualitat de vida a partir d'actuar sobre l'espai físic. La seva finalitat és crear ciutats competitives gràcies a una funcionalitat econòmica i social del territori que s'aconsegueix potenciant la densitat urbana. Les administracions locals fan polítiques de territori quan fan urbanisme, medi ambient, comerç, mobilitat o promoció econòmica.

Polítiques de benestar social

Aquí ja estan presents les persones. Són polítiques que busquen generar benestar actuant sobre l'espai social. Creant comunitat, sentiment de pertinença i cohesió social mitjançant el mecanisme de les relacions ciutadanes a la recerca de la densitat social. Tenir unes bones xarxes ciutadanes és el que permet que es facin visibles els conflictes que poden estar latents. Les administracions locals fan polítiques de benestar social quan fan cultura, esports, participació ciutadana, etc.

Polítiques d'inclusió social

Seguint en el procés de concreció, aquí ja estem parlant de les persones o col·lectius de risc d'exclusió social. Tanmateix segueixen sent polítiques universals, obertes a tots els ciutadans i ciutadanes. Són polítiques que busquen generar benestar a partir d'actuar de manera positiva sobre les condicions que poden generar fallides als mecanismes socials d'inclusió. Així es caracteritzen per generar solidaritat entre la comunitat i els individus. Les administracions locals fan polítiques d'inclusió social quan fan formació, instal·lacions com les escoles bressol, educació, habitatge i polítiques de joventut, infància o de gent gran.

Polítiques anti-exclusió

Arribem amb aquestes al màxim de concreció. Aquí ja tractem situacions concretes d'exclusió social dels individus. Són polítiques assistencials sobre les que generalment el nivell municipal té competències, al contrari que passa amb les polítiques d'inclusió. Això, com hem apuntat al llarg d'aquest treball fa difícil la gestió de l'exclusió que tingui com objectiu anar més enllà de la cronificació. Les administracions locals fan polítiques anti-exclusió quan fan serveis socials o bé cert treball sanitari.

Una vegada hem realitzat aquesta classificació de les polítiques que poden portar a terme les administracions locals respecte a l'exclusió social creiem interessant posar-la en relació amb la tipologia originària de Goma i Brugué. Així, si les polítiques de benestar són aquelles que actuen abans de declarar-se les situacions d'exclusió, s'haurien d'incloure sota aquesta denominació les polítiques de territori i les polítiques de benestar social i d'inclusió. Aquestes darreres són les que els nostres autors anomenen polítiques socioculturals. En canvi les polítiques assistencials són les que actuen quan la situació d'exclusió ja s'ha produït. A les que nosaltres anomenem anti-exclusió ells li diuen sociosanitàries.

Els criteris que determinen aquesta classificació són la població potencialment usuària, l'objectiu que persegueixen i la dimensió de l'exclusió sobre la qual actuen.

Per la població potencialment usuària

Els diferents nivells definits actuen sobre diferents col·lectius. Així, si les polítiques de territori no tenen cap col·lectiu definit, les polítiques de benestar social actuen sobre la comunitat com a conjunt, com a unitat més enllà de la suma de les individualitats⁶⁸. Les polítiques d'inclusió actuen sobre individus

⁶⁸ Al llarg de l'explicació diferenciarem entre les polítiques genèriques i focalitzades: les primeres poden arribar potencialment a qualsevol individu de la comunitat, les segones només a uns determinats individus que comparteixen una condició la qual no es fruit de la pròpia voluntat i que poden ocasionar col·lectius de risc.

caracteritzats per pertànyer a col·lectius que poden ser subjectes potencials d'exclusió social i, finalment, les polítiques anti-exclusió sobre individus o subjectes efectius d'exclusió social.

Per l'objectiu que persegueixen

L'objectiu d'aquestes polítiques és diferent. Les polítiques de territori i les de benestar tenen com objectiu millorar la qualitat de vida del conjunt, és a dir promocionar-la com a comunitat. Les polítiques d'inclusió tenen un objectiu preventiu davant de la possibilitat de que es generin situacions de risc, de manera que els individus tinguin una segona oportunitat per valer-se per si mateixos. Finalment les polítiques anti-exclusió tenen com objectiu la atenció de l'exclusió amb una voluntat que moltes vegades es queda en la cronificació i en evitar el conflicte social.

Per la dimensió de l'exclusió

N'hi han, com les polítiques de territori i benestar social, que actuen sobre l'entorn social, és a dir, sobre la realitat social prèvia a les situacions d'exclusió. D'altres sobre les condicions socials que creen exclusió social tal com les definíem al nostre marc teòric: formació o experiència laboral, nivell de responsabilitats, salut, socialització, edat, ciutadania o prejudici. Són les polítiques d'inclusió social. Finalment, les polítiques anti-exclusió actuen sobre els efectes de l'exclusió una vegada apareix: pobresa, desestructuració familiar, aïllament social, segregació urbana i delinqüència.

denominació	Població usuària	objectiu	Àmbit exclusió
polítiques de territori	comunitat territorial	benestar	entorn/efectes
polítiques de benestar social	comunitat social	benestar	entorn
polítiques d'inclusió	col·lectius de risc	prevenció	condicions/efectes
polítiques anti-exclusió	individus exclosos	assistència	condicions/efectes

Segons un model de Ricard Gomà i Joaquim Brugué⁶⁹

⁶⁹ Gomà, R.; Brugué, J. (2000). *Op.cit.*

Tipologies de polítiques públiques locals en relació a l'exclusió social

Àmbit Exclusió ↓	Objectiu Població →	benestar		prevenció	assistència
		territori	Comunitat genèric	Collectius de risc	Individus exclosos
Entorn		Urbanisme Comerç Medi ambient			
Condicions				No marcat per la territorialització Sanitaris gènere i les discapacitats Responsabilitat genèrica Socialització gènere i les discapacitats Aïllament genèric	Formació assistencial Sanitària assistencial Responsabilitat assistencial Socialització assistencial
efectes		Seguretat ciutadana Urbanisme regeneratiu		Habitatge genèric i col·lectiu Aïllament territorial	Anti-pobresa assistencial Habitatge assistencial Aïllament assistencial Desestructuració assistencial

Polítiques de territori

polítiques de serveis personals:

Polítiques d'habitatge

Polítiques d'inclusió social

Polítiques anti-exclusió social

En el següent quadre intentem exposar les diferents polítiques públiques que en la pràctica es generen des dels municipis dins d'aquesta classificació. Una classificació que vol ser exhaustiva. En tot cas, perquè es pugui entendre els enunciats proposem en les següents pàgines exemples amb les polítiques que es porten a terme a Terrassa a partir del criteri de l'àmbit d'exclusió sobre les que actuen. Creiem que, per la seva extensió, poden cobrir totes les iniciatives que els diferents municipis posen en marxa.

polítiques públiques sobre l'entorn social de l'exclusió

1 polítiques de planificació

- polítiques de planificació comunitària: Visió global de ciutat sobre temàtiques. Exemples són: PGO, Agenda 21, Pla mobilitat, Pla comerç, pla de ciutadania, etc.
- polítiques de planificació focalitzades: Visió global de ciutat sobre col·lectius socials: pla d'igualtat de la dona, Pla global de joventut, etc.

2 polítiques de xarxes socials: foment de xarxes per a crear identitat social

- polítiques de foment de les xarxes genèriques: Crear identitat col·lectiva: participació ciutadana, xarxa centres cívics, etc.
- polítiques de foment de les xarxes focalitzades: Són xarxes de caire preventiu: suport a l'associacionisme de grups de joves, gent gran, dones, etc.

3 polítiques d'expressivitat social

- polítiques de foment expressivitat comunitària: totes aquelles activitats lúdiques i autorreferencials que busquen la constitució d'una història comuna: festa major, premis culturals, associacions culturals, etc.
- polítiques de foment expressivitat focalitzada: totes aquelles activitats lúdiques i autorreferencials que busquen la constitució d'una història comuna per alguns dels col·lectius socials: teatre jove, premi història de dones, etc.

polítiques públiques sobre les condicions socials de l'exclusió

1 polítiques de formació laboral

- genèriques: Aquells serveis de formació i orientació amb els quals les persones poden establir-se en unes millors condicions en el mercat laboral: Foment, conservatori municipal, etc.
- focalitzades: Són aquells programes que busquen inserir en les millors condicions possibles a aquells col·lectius que comparteixen una sèrie de condicions i que tenen més dificultats per accedir-hi sense ajuts: programes d'inserció per a dones, per a joves, etc.
- assistencials: aquells recursos destinats a persones que ja estan en processos d'exclusió social: projecte d'inclusió laboral discapacitat psíquics, projecte ALEI, etc.

2 polítiques sanitàries

- genèriques: aquelles polítiques que tenen com a finalitat la millora de les condicions sanitàries col·lectives: programes de salut comunitària
- focalitzades: aquelles polítiques que tenen com a finalitat la millora de la situació sanitària de col·lectius de risc d'exclusió social: consulta sexual jove, planificació familiar, etc.
- assistencials: polítiques lligades a deficiències sanitàries per situacions d'exclusió social: projecte sanitari d'Actua de suport a les prostitutes, intercanvi de xeringues, etc.

3 polítiques de recolzament a les responsabilitats familiars

- polítiques nivell de responsabilitat genèriques: possibiliten que les dones puguin accedir al mercat laboral: escoles bressol
- polítiques nivell responsabilitat assistencials: serveis atenció domiciliària en general: escoles de família en particular

4 polítiques de recolzament a la socialització

- Polítiques socialització genèriques: els espais són un exemple important.
- Polítiques socialització focalitzades: per exemple el reforç escolar per nens i nenes magrebines.
- polítiques socialització assistencials: Ajut per a una socialització dels infants dins de famílies amb risc d'exclusió social; centres oberts

5 polítiques anti-prejudici: campanyes públiques contra els prejudicis socials

1 polítiques pal·liatives de la pobresa social

- polítiques anti-pobresa assistencials: prestacions pal·liatives que es donen una vegada la situació d'exclusió social ja s'ha donat. Exemple, PIRMI.

2 polítiques d'habitatge

- polítiques d'habitatge genèriques: habitatge públic a preus pactats.
- polítiques d'habitatge focalitzades: aquest esforç es fa també per a col·lectius amb una dificultat especial per a accedir-hi a l'habitatge: joves, gent gran, discapacitats, etc.
- polítiques d'habitatge assistencial: polítiques que busquen un espai per a viure a aquelles persones que cauen en processos d'exclusió social: habitatges dels serveis socials

3 polítiques contra les dimensions dels dèficits relacionals: l'aïllament social i la desestructuració familiar:

- polítiques contra l'aïllament social focalitzades: totes aquelles que intenten apropar els serveis a persones susceptibles de tenir dificultats per a accedir-hi: suport voluntariat assistència gent gran
- polítiques contra aïllament social assistencials: aquelles que busquen superar una situació d'aïllament social del individu exclòs: teleassistències, menjars a domicili
- polítiques pal·liatives de la desestructuració familiar assistencials: efectivament, una vegada que es produeix la desestructuració familiar hi ha una sèrie de serveis per a pal·liar els dèficits dels nens, ja siguin parcials o totals.

Com a conclusions del que observem podem dir que totes les polítiques públiques municipals poden relacionar-se amb l'exclusió social. De la classificació que hem presentat destaquem la distinció entre les polítiques de benestar -més específicament de benestar social i d'inclusió- i les polítiques assistencials. Una pregunta interessant és quina relació hi ha entre les dues. Voldríem pensar que amb una major inversió en les primeres podem evitar les segones, encara que s'ha de reconèixer que totes dues són necessàries. En tot cas una altra via d'investigació és aquesta: veure si els municipis que més inverteixen en les primeres tenen millors indicadors socials que d'altres. Creiem, però, que la manca de competències de l'administració local llastrarà la influència que les seves polítiques puguin tenir. En tot cas, el pes que cada administració atorgui a aquestes polítiques pot ser significatiu de diferents estils de gestió del benestar social per part dels diferents municipis. Una política que faci del benestar el més important haurà de premiar les polítiques d'inclusió social sobre les assistencials.

¿Com es pot veure i contrastar la feina que fan les administracions locals al respecte? Mitjançant indicadors per a valorar la relació entre les diferents polítiques de benestar que apliquen els gestors municipals a cadascuna de les ciutats. Una vegada més hem de lamentar la manca d'indicadors per a fer anàlisis comparatives, no de les dimensions que aquí apuntem, sinó de gestió en general. A les properes pàgines plantejem una sèrie de propostes que podrien servir com a base per a realitzar indicadors aplicables a la gestió dels municipis. Per a començar partirem de les dades de l'Ajuntament de Terrassa.

2.3 Indicadors de gestió pública del benestar

Una mesura interessant per a trobar indicadors sobre models de gestió del benestar que realitzen els diferents municipis pot ser els recursos que per part de les administracions es dedica als diferents tipus de polítiques o als diferents itineraris d'exclusió. Les tres dimensions d'indicadors que tindrem en compte són:

- Indicadors per tipologies: és a dir, com es distribueixen els recursos entre les diferents tipologies abans proposades de polítiques públiques de benestar.
- Indicadors d'estructura: estructura municipal (polític-tècnica) respecte a les polítiques de benestar social.
- Indicadors de polítiques públiques per itineraris: recursos i naturalesa de les polítiques dedicades a cadascú dels itineraris de l'exclusió social.

Indicadors de polítiques públiques per tipologies

Aquests indicadors servien per a comparar l'actuació de les diferents administracions locals vers el benestar social. Com exemple hem utilitzat els pressupostos (any 2000) de l'Ajuntament de Terrassa destinats a les diferents tipologies definides anteriorment. Es a dir, les polítiques de territori i, sobre tot, les que incloem dins de l'apartat denominat tradicionalment de les polítiques de serveis personals: de benestar social, d'inclusió i anti-exclusió. També incloem la tipologia de classificació utilitzada per Gomà i Brugué⁷⁰, és a dir, els nivells de cobertura i d'intensitat.

La finalitat és ser exhaustiu en els indicadors. Seran propers estudis els que marquin quins d'aquests indicadors són els més sensibles per a detectar les diferències en els tractaments que apliquen les administracions locals i quins ens permetem fer una tipificació més ajustada de les seves polítiques.

Per a començar fem una taula amb els pressupostos municipals que necessitem per a crear els diferents indicadors:

ÀMBIT	PTES(milions) ⁷¹	ÀMBIT	PTES(milions)
cultura i esports	799'6	gent gran	8'5
habitatge ^o	205'4	dona	24'1
p. ciutadana	151'8	infància	20'7
joventut	55'5	ocupació	878

⁷⁰ Gomà, R.; Brugué, J. (2000). *Op.ci.t*

⁷¹ Encara que ja estem als temps de l'euro, per les magnituds amb les que treballem creiem més útil mantenir la vella moneda.

ÀMBIT	PTES(milions) ⁷²	ÀMBIT	PTES(milions)
acció cívica	46'8	cooperació	66'3
serveis socials	497'5	educació	2.185'1
sanitat	242'3	consum	11'3
PRESSUPOST TOTAL: 16.734'9 MILIONS DE PESSETES			

Partint d'aquests pressupostos tindrem els següents indicadors que posteriorment explicarem un per un:

indicador	valor	definició
taxa serveis persones	31%	pressupost persones/total *100
taxa serveis persones per càpita (intensitat)	29.559 pts/hab	pressupost serveis persona/població total*100
taxa benestar social	20'8%	100 - (taxa inclusivitat+anti-exclusió)
taxa inclusivitat social	65%	pressupost d'inclusió/total serveis personals*100
taxa assistencialitat social	14'2%	pressupost anti-exclusió/total serveis personals*100
nivell cobertura	62'35%	pressupost àmbit sociocultural/total serveis personals*100

taxa de serveis a les persones

Es tracta d'un indicador bàsic i fàcil d'obtenir. Mesura el percentatge destinat del pressupost municipal a polítiques de serveis personals (benestar social, inclusió i anti-exclusió). Aquesta quantitat és la suma dels pressupostos de la taula anterior.

$$5.192'9/16.734'9 * 100 = 31\%$$

La percepció treia de les entrevistes realitzades a regidors dels municipis del nostre estudi és que cada vegada les administracions locals dediquen més a aquest concepte. La creença de que els temes lligats a la capacitat social són determinants en la millora de la qualitat de vida de una ciutat, una vegada els dèficits urbanístics s'han superat, és real. Aquesta tendència es pot veure a

⁷² Encara que ja estem als temps de l'euro, per les magnituds amb les que treballem creiem més útil mantenir la vella moneda.

la informació que es presenta al *Mapa dels serveis personals locals* i a la mateixa evolució dels pressupostos de l'Ajuntament de Terrassa. En el primer aquest indicador s'anomena esforç municipal de benestar. Per a l'any 1998 el resultat deia que només el 22% dels municipis de més de 20.000 habitants de la província de Barcelona gastaven l'equivalent de la xifra de despesa que mostra l'Ajuntament de Terrassa, un 31%⁷³.

taxa serveis a les persones per càpita

Altre indicador bàsic per a poder fer una anàlisi comparativa entre els municipis. Es tracta de veure els diners dedicats a les polítiques de serveis personals per habitant (població any 2000).

$$5.192'9/175.649= 29.559$$

Ricard Gomà anomena a aquest indicador intensitat. La seva importància és que conjuntament amb l'indicador de cobertura serveix a l'autor per a fer una classificació dels models de gestió, com després comentarem.

Aquests dos indicadors posen en relació la importància relativa de les polítiques de serveis personals respecte al total de les polítiques d'una administració local. Ara proposem indicadors per a mesurar una altra dimensió: aquells que comparen la despesa entre els diferents tipus de polítiques de serveis personals, és a dir entre les de benestar, inclusió i anti-exclusió social

⁷³ Les dades eren les següents: sis municipis (22% del total) dedicaven als serveis a les persones entre un 24-35% dels seus recursos. Catorze (52% del total) dedicaven entre el 21-24% i set (26%) només dedicaven entre el 13-21% dels seus recursos. Respecte a les dades de Terrassa s'ha d'advertir que l'estudi és amb dades de l'any 1997 i la dada referent a Terrassa és de l'any 2000. El fet, però, de parlar de percentatges de pressupost fa que pugui mantenir-se la comparació.

taxes comparatives benestar, inclusió i anti-exclusió

Es tracte de veure com els pressupostos es distribueixen entre els tres tipus definits. Potser dels tres elements, el més definitori és la taxa d'assistencialitat social (polítiques anti-exclusió social)⁷⁴.

Assistencialitat: $739'8/5.192'9 \cdot 100 = 14'2\%$ Inclusivitat: $3.377'3/5.192'9 \cdot 100 = 65\%$ Benestar: $1075'8/5.192'9 \cdot 100 = 20'8\%$

Aquests indicadors relacionen les diferents polítiques de benestar respecte a les assistencials. Com es pot veure les assistencials són –per Terrassa– menys rellevants que les d'inclusió o de benestar. Donat que no tenim elements comparatius amb altres ciutat la validesa d'aquest indicador ha de quedar pendent de la validació empírica⁷⁵.

nivell de cobertura

L'últim indicador que tindrem en compte és un dels que Ricard Gomà fa servir per a la seva tipologia de polítiques públiques. Fa referència al nivell de despesa en polítiques socio-culturals respecte al total realitzat en serveis personals, és a dir, enfront de l'altre tipus que inclou aquesta denominació: les *sociosanitàries*⁷⁶.

$3.238'1/5.192'9 \cdot 100 = 62'35\%$

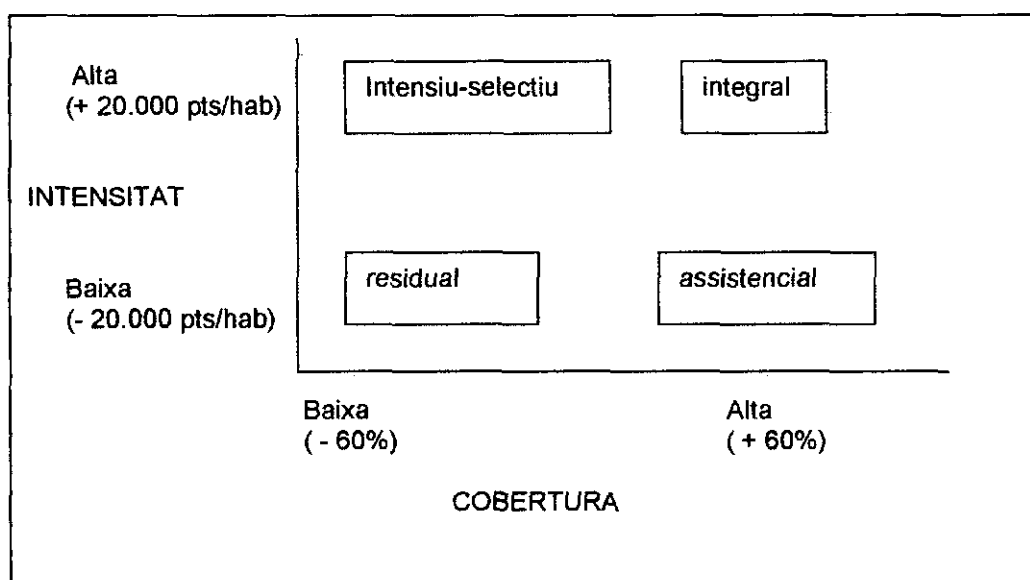
D'aquest indicador i de l'anomenat intensitat hi ha un estudi comparatiu al document de la Diputació de Barcelona que s'ha citat prèviament. Segons

⁷⁴ Els resultants surten de: Assistencials (serveis socials + sanitat), Inclusió (educació + juventut + ocupació + habitatge + dona + infància + gent gran) i Benestar (esports + cultura + participació ciutadana + acció cívica + consum + cooperació internacional)

⁷⁵ Vam realitzar un esforç per incloure les dades necessàries per fer aquesta validació a l'enquesta passada als regidors, sense que les respostes fossin satisfactòries.

⁷⁶ Despesa socio-cultural: cultura + educació + esports + juventu + participació ciutadana + acció cívica. Despesa socio-sanitària: serveis socials + sanitat + consum + gent gran + dona + infància

siguin els valors dels indicadors els autors diferencien entre quatre tipus d'oferta de serveis personals, és a dir, de polítiques públiques de benestar social. Són (en ordre de menys a més intensitat i cobertura): models residuals, models assistencials, intensius-selectius i integrals. Aquest últim és aquell on més rellevància té el benestar. Com es pot veure al següent esquema el cas de Terrassa (intensitat: 29.559 pts/hab; cobertura: 62'35%) quedaria enquadrat dins d'aquest model que preeminència la gestió de les persones com a eix central de les polítiques públiques locals.



Font: Mapa dels Serveis Personals Locals.⁷⁷

Una conclusió important a treure d'aquests indicadors és que malgrat no tenir competències sobre temes d'inclusió, els municipis dediquen més recursos a aquest tipus de polítiques que a les d'exclusió. Segurament perquè són conscients que és la fórmula per fugir de la cronificació i per a trencar el cercle de perpetuació de la exclusió. Aquesta constatació faria més necessària la dotació de competències al nivell local.

⁷⁷ CIFA. (1997). *Op. Cit.*

Indicadors d'estructura dels serveis

Les estructures en les quals es poden enquadrar les polítiques de serveis personals es classifiquen segons un criteri: veure si existeix una estructura tècnica o política conjunta per a totes les dimensions dels serveis a les persones. Així hi haurien administracions amb serveis socials integrats o bé dispersos en diferents estructures o àrees. Estariem, doncs, davant d'un continuu que aniria de la màxima dispersió de fer de cadascuna de les dimensions dels serveis a la persona una estructura tècnica i política diferenciada a la màxima concentració en una sola estructura.

A l'enquesta realitzada hem pogut contrastar com les diferents administracions aposten per models que estan més a prop de la concentració que de la dispersió. Com ja apuntava l'estudi de la Diputació, *"els serveis personals s'estan movent en l'esfera política més que mai no ho havien fet"*(pàg. 144)⁷⁸

La unificació d'estructures polítiques que tenen a veure amb el tractament de les persones està present en 23 dels 25 municipis que van respondre a la nostra enquesta. Com exemple, només dos ajuntaments mantenen els serveis socials amb estructures independents. Les àrees de serveis personals s'han desenvolupat de manera generalitzada. Ara bé, es tracta d'una concentració més a nivell de les estructures polítiques (referenciats a tinents d'alcalde d'àrea amb responsabilitat sobre diferents regidors) que de les tècniques. Per altre banda, a pesar de compartir el concepte, el contingut pot ser molt diferent d'un municipi a d'altre, com es pot veure al següent quadre⁷⁹. Aquesta variabilitat moltes vegades respon al repartiment que es produeix en els acords de govern formalitzats entre els partits polítics.

⁷⁸ CIFA. (1997). *Op.cit.*

⁷⁹ En el quadre, entre parèntesis, la freqüència que en els diferents municipis de la mostra una regidoria està inclosa en l'anomenada àrea de serveis personals.

Regidories integrades en les àrees de serveis personals més habituals

Serveis socials (23)	Dona (9)
Sanitat (18)	Consum (4)
Cultura (13)	Participació Ciutadana (3)
Esports (12)	Medi ambient (2)
Educació (12)	Solidaritat (2)
Joventut (10)	Acció cívica (1)

Voldríem destacar que sembla mantenir-se certa diferenciació entre els àmbits socio-sanitaris (els més presents) i els socio-culturals. Aquesta diferenciació es fa més clara quan parlem d'estructures tècniques. En general, es difícil trobar estructures tècniques compartides pels dos àmbits.

Indicadors de polítiques públiques per itineraris

Un àmbit interessant de conèixer són els mitjans que l'administració pública local dedica, mentre polítiques públiques susceptibles d'influència sobre el perfil social de la ciutat, a cadascú dels itineraris de vida susceptibles d'exclusió social. Podrem veure si segons l'itinerari, hi ha una clara visió assistencial o bé de benestar i preventiva. Es a dir, si per a cadascú es mantenen les correlacions entre les proporcions de les diferents tipologies o bé varien segons els itineraris d'exclusió. Això ens donarà informació a l'hora de treballar també les propostes pels diferents col·lectius i les polítiques públiques específiques. Algunes de les respostes que busquem en aquest treball, com quin objectiu poden tenir les polítiques locals vers l'exclusió social o bé quines són les polítiques que haurien d'implementar les administracions, poden clarificar-se a partir de l'estudi de la dedicació real als diferents itineraris, als diferents col·lectius en risc. Una vegada més no tenim aquests indicadors per a fer comparacions entre els diferents municipis, però el treball realitzat a partir de les dades de Terrassa pot donar peu a extrapolacions a d'altres municipis.

L'anàlisi dels recursos que aquesta administració dedica a cadascú dels col·lectius amb risc d'exclusió social partirà de tres dimensions. La primera fa referència al model de gestió d'estructura utilitzada (estructura), la segona a la intensitat de l'esforç que es produeix (despesa realitzada per càpita) i una final,

que fa referència a la cobertura (l'esforç pressupostari que es fa respecte al pressupost total). Alhora mantenim l'esquema de diferenciar entre els dos tipus de polítiques personals que tenen sentit quan parlem de grups concrets: les d'inclusió i les polítiques anti-exclusió. El següent quadre planteja les tres dimensions que s'han tingut en compte per a cada itinerari, així com els valors que poden adquirir o la definició de l'indicador que s'ha utilitzat.

Àmbits de classificació	Definicions dels valors
estructura	1. pública definida: gestió per la pròpia administració mitjançant estructura tècnica diferenciada 2. pública difusa: gestió administració sense estructura tècnica pròpia 3. mixta: mixt administració pública i agents socials 4. privada: <i>només agents socials</i>
intensitat	Pressupost destinat per a població total del col.lectiu*100. Pot ser comú o bé específic per a un col.lectiu concret (dades per a inclusió i anti-exclusió diferenciades)
cobertura	Pressupost destinat a l'itinerari per pressupost total (diferenciat inclusió i anti-exclusió)*100.

A partir d'aquí es pot aplicar aquest esquema pels diferents itineraris. Hem deixat dos col·lectius fora. Són els conformats per aquelles persones amb manca de qualitat laboral que defineixen la seva inclusió com econòmica i molt lligada al mercat laboral. La raó és la unidimensionalitat de les polítiques que precisen per a superar la seva situació, moltes vegades d'un nivell superior al local. En canvi hem preferit centrar-nos en aquells itineraris que demanen una major complexitat en les seves polítiques de suport. El resultat és el que mostrem en el següents taules.

Indicadors per itineraris de les polítiques públiques locals a Terrassa⁸⁰

Col·lectius exclosos del mercat laboral per edat superior

	inclusió	anti-exclusió
estructura	pública definida	pública difusa
intensitat	8'5=302'3 PH	comú: 497'5=17.693 PH específic: 11=391'2 PH
cobertura	8'5/3377'3=0'25%	11/739'8=1'49%

Col·lectius exclosos del mercat laboral per edat inferior

	inclusió	anti-exclusió
estructura	Pública definida	pública difusa
intensitat	Infància i joventut: 76'2=2240 PH	comú: 497'5=14.625 PH específic: 56'2=1652 PH
cobertura	76'2/3377'3:2'26%	56'2/739'8: 7'6%

Col·lectius amb alts nivells de responsabilitat

	inclusió	anti-exclusió
estructura	pública difusa	pública difusa
intensitat	escoles bressol: 271'7= 4.297 PH	comú: 497'5= 7.868 PH específic: 91'6= 1.448 PH
cobertura	271'7/3377'3: 8%	91'6/739'8:12'38%

Col·lectius estigmatitzats per qüestions col·lectives

	inclusió	anti-exclusió
estructura	mixta	mixta
intensitat	(-)	comú: 497'5=89.656 PH específic: 8'3=1495'7 PH
cobertura	(-)	8'3/739'8=1'12%

⁸⁰ S'ha agafat com a referència les despeses realitzades al pressupost de l'any 2000.

Col·lectius amb problemes sanitaris

	inclusió	anti-exclusió
estructura	privada	mixta (+privada)
despesa	(-)	(-)
cobertura	(-)	89'6/739'8:12'11%

D'aquesta anàlisi podem treure conclusions interessants sobre l'actitud de les administracions respecte als diferents itineraris. El primer que voldríem destacar és que si veiem l'indicador de l'estructura, que permet observar el grau de formalització del tractament dels diversos itineraris, es pot comprovar com són els de la gent gran, els infants i els corresponents a la família els més atesos per l'administració a l'hora de fer polítiques d'una manera organitzada. Per a ells existeixen estructures públiques ben conformades. En canvi l'administració cedeix espai a la iniciativa privada i a la beneficència quan es tracta dels itineraris de la immigració i dels col·lectius amb problemes sanitaris. No creiem que es tracti només d'un model de gestió diferenciat (de pluralitat en els proveïdors), sinó que és un reflex clar d'una tradició històrica de responsabilitzar a l'esforç privat dels mateixos. El cas dels immigrants té unes particularitats ressenyables. Com s'ha dit som un país d'emigració i per això la seva presència és una novetat que s'ha donat sense tenir unes estructures adequades d'integració. Donat que és el col·lectiu que més preocupació genera als gestors municipals -com es podrà comprovar a l'enquesta que s'ha realitzat- serà necessari reforçar els recursos destinats a aquesta població si no volem que es generin situacions generalitzades de risc social. No obstant, a l'hora de plantejar programes no podem obviar un fet com és el rebuig que l'opinió pública mostra per les polítiques de discriminació positiva vers aquest col·lectiu. Veiem ara les relacions entre els recursos destinats a la inclusió i l'assistencialitat per a cadascú dels itineraris. Ho farem a partir de dos indicadors: la intensitat (recursos destinats de forma específica per població afectada) i la cobertura (recursos destinats de forma específica a cada itinerari del total dels diners dedicats a la inclusió i a les polítiques d'anti-exclusió).

Recordem que a nivell general si veiem els resultats genèrics dels indicadors per tipologies, el pes de la integració és superior al pes de l'assistencialisme. Això es manté pels itineraris dels infants i de la família en general, sobretot per la repercussió força important de les escoles bressol a la nostra ciutat de referència. D'altra banda els immigrants i els col·lectius amb problemes sanitaris són més tractats des de l'assistencialitat que des de la integració.

Un col·lectiu poc cobert en general -sobre tot si tenim en compte la seva importància numèrica- és el de la gent gran. Tant les polítiques d'inclusió com les assistencials mostren pocs recursos específics, encara que hem de tenir present que utilitzen d'una manera intensiva els recursos comuns. En tot cas, una dimensió com l'aïllament social, cada vegada més estesa, precisarà d'un major esforç en el futur.

Si veiem els nivells de cobertura també els col·lectius infantils i genèrics de la família són els que tenen una major atenció. Creiem, en tot cas, que es tracta d'una decisió encertada, ja que són espais que estan en la base de la reproducció social i també en el centre d'una possible perpetuació de l'exclusió social. A nivell particular destacar la important cobertura en polítiques anti-exclusió que tenen els col·lectius amb problemes sanitaris, encara que es centren en recursos pròpiament mèdics més que socials. Respecte als immigrants dir que també, com la gent gran, tenen una cobertura baixa malgrat ser usuaris habituals dels recursos comuns assistencials.

De tot aquest treball amb els indicadors per itineraris podríem concloure que la família i els infants són els col·lectius que més atenció tenen per part de l'administració local (màxims de cobertura i d'intensitat), segurament per ser els espais de reproducció i allà on pot donar-se en cercle de perpetuació. És molt important el pes de les escoles bressol per a explicar aquesta preponderància. En aquests col·lectius es manté la relació genèrica que hem observat anteriorment en els indicadors per tipologies entre recursos destinats a inclusió (65%) i recursos destinats a polítiques anti-exclusió (14'2%).

En canvi, itineraris com la immigració i els col·lectius amb problemes sanitaris tenen poc pes en les polítiques d'inclusió i anti-exclusió de l'administració local. Respecte al primer segurament influeix la novetat, però per la importància

creixent d'aquest grup creiem que els recursos a nivell local i a nivell d'altres administracions hauran d'augmentar de manera considerable, sempre que les administracions competents facilitin els recursos necessaris. Respecte al segon, si bé existeixen recursos sanitaris suficients, no és així quan parlem de recursos socials d'integració. Això vindria a demostrar la hipòtesi del sentiment de culpabilitat que presentàvem a l'anterior capítol; és a dir, que l'estat deixa en mans de la beneficència a aquells col·lectius que suporten l'estigma de l'opinió pública.

Finalment un apunt referent a la gent gran. Es tracta d'un col·lectiu amb una situació que ha millorat molt amb la universalització de les pensions, però que necessitaria una major presència en les polítiques d'inclusió (que en el seu cas és de lluita contra l'aïllament social) i també en les assistències. Donada la seva presència a la nostra societat, els seus nivells de cobertura i intensitat hauran d'augmentar necessàriament amb l'esforç de les diferents administracions implicades.

CAPÍTOL 3:

UNA PROPOSTA PER A TREBALLAR L'EXCLUSIÓ DES DEL MUNICIPI

Una vegada coneixem la realitat de l'exclusió social i les eines que tenen els municipis per fer-la objecte de l'acció col·lectiva, ens atrevim a fer una modesta proposta per a treballar des de l'administració local l'exclusió amb l'objectiu d'arribar al benestar social. Perquè el primer que hem de dir és que, encara que n'hi ha molts factors que queden fora del control dels ajuntaments, això no significa que no puguin fer res. Preferim pensar, malgrat la creença en ser l'únic responsable del propi destí estigui defensada només pels que tenen èxit, que potser la gent té èxit perquè té aquesta creença. I si de vegades aquesta presumpció és ofensiva, la creença de que l'èxit depèn del propi esforç és l'incentiu més important perquè l'acció triomfi. Treballem des dels municipis amb aquesta presumpció, encara que som conscients dels límits que el marc competencial marca.

Es per això que començarem aquest capítol per definir els límits, l'entorn on l'acció de les administracions municipals s'ha de realitzar. A partir d'aquest coneixement podrem desenvolupar la proposta de treball en el marc local. Una proposta amb dos objectius: treballar la prevenció de l'exclusió d'una manera estratègica amb propostes com el Pla de la Ciutadania de Terrassa i, una vegada que les situacions d'exclusió són efectives, treballar per la inclusió i no per l'assistencialitat.

3.1 L'entorn de l'acció: el marc competencial a Catalunya

Com hem dit anteriorment, per a treballar de manera efectiva l'exclusió social necessitem competències o formules de govern multinivell en àmbits que, com l'habitatge, sanitat, serveis socials, educació o immigració, són bàsics per a anar més enllà de les polítiques assistencials fins a arribar a una efectiva inclusió de les persones i els col·lectius de risc social.

¿Quina és la situació, però, en aquests àmbits i quin el paper reservat a l'administració local? Farem un breu recorregut per la legislació catalana per a

veure l'estat de la qüestió a partir de les dades que ens proporciona la Federació de Municipis de Catalunya⁸¹, amb una especial atenció sobre les lleis que regulen els serveis socials.

Estat de la qüestió respecte a les polítiques d'inclusió

El marc bàsic per a comprendre la situació competencial dels municipis és la Llei Reguladora de les Bases del Règim Local. Aquesta norma afirma que les lleis reguladores dels diferents sectors han d'assegurar als ens locals el dret a intervenir en els assumptes que afecten directament als seus interessos. Així, encara que no fixa un esquema clar, sí que marca uns mínims de competències municipals (art. 26). En aquesta llei hi ha un altre article important, aquell que determina que els municipis ostenten totes les competències d'execució que les lleis no atribuïdes a d'altres administracions públiques (art.28), ara bé, sense determinar els recursos per a desenvolupar-les. Finalment és interessant destacar que no totes les competències municipals són sinònims d'autonomia per a prendre decisions. L'article 7 planteja que les competències locals poden ser pròpies o delegades: les primeres es poden exercir amb autonomia, les segones estan sotmeses a les directrius d'una administració superior. Moltes de les lleis sectorials preveuen competències delegades que, conjuntament amb els mecanismes de coordinació que plantegen, fan que l'autonomia sigui mínima i el govern multinivell es quedi en un objectiu merament teòric.

Veiem ara quina és la situació en els àmbits que considerem prioritaris per a la inclusió social.

Els municipis i la política d'habitatge

Les polítiques d'habitatge són eines essencials per a treballar una de les dimensions de la desestructuració del subjecte, aquella que té a veure amb la pobresa. La LRBRL⁸² dóna competències als municipis en matèria de promoció i gestió de l'habitatge, però el disseny d'aquestes polítiques està en mans de

⁸¹ Mir Bagó, J. (2002): *Evolució de l'autonomia municipal*. Barcelona: Federació de Municipis de Catalunya.

⁸² Llei reguladora de les bases del règim local

l'administració que segons l'Estatut d'Autonomia té les competències en exclusiva: la Generalitat de Catalunya. La llei sectorial (24/1991) és molt indefinida i, malgrat deixa marge perquè els municipis puguin fer promoció i gestió de l'habitatge, no determina recursos els quals gestiona íntegrament l'administració autonòmica. Sense recursos, les possibilitats dels municipis per a realitzar una política pròpia en matèria d'habitatge queda a expenses del voluntarisme.

Els municipis i la política sanitària

Ja hem dit que els col·lectius amb problemes sanitàries són uns dels més complicats a l'hora de fer polítiques d'inclusió. La realitat és que si a nivell sanitari la cobertura és bona, la dimensió social del problema està totalment oblidada. La llei sectorial (15/1990) no soluciona aquesta situació. A nivell competencial determina que l'administració sanitària bàsica és la Generalitat, deixant als municipis amb un paper de col·laboració i només amb competències en salut pública.

Els municipis i la política educativa

L'article 15 de l'Estatut atribueix la competència plena en matèria d'ensenyament a la administració autonòmica. Les lleis deixen el paper dels municipis en un lloc molt secundari: certes actuacions en educació infantil i participació en l'administració dels centres escolars. Aquest fet dificulta la possibilitat de fer política estratègica en un àmbit tan crític per a la reproducció de l'exclusió com l'educacional. Una de les vies que els deixa oberta la llei (9/1995) és la possibilitat d'impulsar activitats extraescolars per a promoure la connexió amb l'entorn, però la realitat diu que sense una participació molt més activa dels ajuntaments en el govern dels centres, les iniciatives per a obrir-les a la ciutat són molt complicades de portar a terme. Un tema destacat per la seva importància respecte als col·lectius amb alts nivells de responsabilitat és la necessitat d'ofertar places d'escola bressol. La llei 56/2000 dona certes competències als municipis però -ho diu explícitament- sense transferir recursos. Com diu Mir Bagò, *"en aquesta línia, els criteris que aplica la*

Generalitat per a la creació de 30.000 places de guarderia promeses per l'anterior conseller d'ensenyament es basa en el finançament municipal d'una part important d'aquestes places" (pàg. 103)⁸³.

Els municipis i la política d'immigració

Una bona gestió de la immigració serà vital per a respondre al repte que planteja l'exclusió social a les nostres ciutats. Es tracta de generar una política on estiguin presents els àmbits anteriors amb l'objectiu d'integrar en el sentit més ampli; no només en l'àmbit econòmic o relacional, sinó social en el seu conjunt. El disseny d'aquestes polítiques s'hauria de fer amb el concurs dels ajuntaments, ja que són els que reben el principal impacte de l'arribada. Així, la llei 20/2000 preveu l'accés als immigrants a una sèrie de serveis bàsics, sense que es parli dels sobre costos que això significarà pels municipis. Per altre banda, els ajuntaments no tenen cap competència (només el tràmit de l'empadronament) ni participació rellevant en l'elaboració de les polítiques d'immigració segons les normatives estatals (reial decret 345/2001) o autonòmiques (decret 125/2001).

Conclusions respecte als municipis i el marc competencial

La democràcia espanyola ha fet un important esforç descentralitzador gràcies a l'estat de les autonomies, però al cost d'oblidar dotar d'eines efectives a les administracions locals. Així, si la LRBRL deixa la porta oberta a que els municipis tinguin més protagonisme, la realitat és que aquest protagonisme no es pot portar a la pràctica per la manca de recursos. Com indica la Federació de Municipis de Catalunya, més que competències, les lleis donen responsabilitats sense finançament. Davant d'aquesta situació les ciutats, que són espais transparents dels conflictes socials, han de donar respostes a problemes complexos sense els recursos que tenen a d'altres països on sí que es planteja d'una manera profunda la subsidiarietat en la responsabilitat. La possibilitat de desenvolupar polítiques estratègiques de prevenció es limita, encara que l'empenta de les administracions locals ha fet que vagin en les

⁸³ Mir Bagó, J. (2002). *Op.cit.*

seves pràctiques molt més enllà d'un marc competencial que només els reserva l'àmbit assistencial per a treballar l'exclusió social.

Per a poder desenvolupar polítiques d'inclusió efectives serien necessàries més competències o, en tot cas, que les decisions sobre allò que influeix de manera necessària en els seus perfils socials es prenguin amb la seva col·laboració activa.

Els serveis socials a Catalunya

Donada la rellevància que té la política social per a la gestió de l'exclusió farem una anàlisi més en profunditat de les lleis que regulen els serveis socials a Catalunya. Aquestes lleis són, bàsicament, la norma 17/1994 i el decret 284/1996 que la desenvolupa. La llei 17/1994 té la finalitat de crear la estructura funcional i territorial del sistema català dels serveis socials. En aquest sentit defineix dos nivells bàsics que, a la vegada, determinen les funcions que tindran les estructures territorials. Aquests dos nivells són els serveis socials d'atenció primària i d'atenció especialitzada. Els primers són els més genèrics (informació, assessorament, atenció domiciliària, etc.) i conformen el gruix de les funcions de les Àrees Bàsiques encarregades als municipis⁸⁴. Els segons -els serveis d'atenció especialitzada-, com el seu nom indica tenen l'objectiu de dotar d'equipaments i recursos específics a certs col·lectius (centres de dia i residències per la gent gran, centres d'acollida pels infants, etc.). Aquests serveis són competència de nivells supra-locales: dels sectors comarcals, dels regionals⁸⁵ (que gestionen els serveis especialitzats d'abast superior i aquells que no desenvolupin les comarques) i de la pròpia Generalitat, que a més dels serveis d'àmbit autonòmic també és el proveïdor de les prestacions econòmiques d'assistència social.

Sobre la capacitat dels municipis s'ha d'indicar que existeix una figura (art.27)

⁸⁴ Les Àrees Bàsiques estan constituïdes pels municipis de més de 20.000 habitants. Per això el nostre estudi comparatiu per a la província de Barcelona té aquests municipis com unitat d'anàlisi. Els municipis de menor població conformen les seves àrees bàsiques a partir de les comarques i dels Consells Comarcals.

⁸⁵ Els Sectors Regionals no concideixen amb les províncies. Segons el decret 283/1995 queden constituïdes en sis àrees: metropolità, comarques de Girona, del camp de Tarragona, Terres de l'Ebre, Ponent i comarques centrals.

anomenada *apoderament*, segons la qual les administracions locals poden realitzar qualsevol d'aquestes competències...però sense traspàs de recursos. Respecte al finançament, dues qüestions d'importància: l'ajut econòmic que rebran els ajuntaments que dediquin més d'un 4% dels seus pressupostos als serveis socials (art.39.2) i la clàusula *garantista* de l'article 46, segons la qual existeix un dret de ciutadania a aquest serveis, independentment de la situació pressupostària.

Algunes consideracions respecte a la llei catalana dels serveis socials

Contràriament a la llei anterior, de l'any 1985, l'actual no va ser aprovada per unanimitat. Potser això pot explicar les dificultats que ha trobat per a desenvolupar-se. Dels reglaments que la llei preveu només tenim alguns, com el 284/1996. A hores d'ara, queda pendent reglamentar l'atenció primària i molts dels serveis especialitzats. A més, el Pla d'actuació social 1997-2000 encara no s'ha avaluat, ni existeix una proposta pel període 2002-2005.

A la llum de la nostre aposta clarament municipalista per a gestionar els recursos necessaris per a lluitar contra l'exclusió social, creiem que la llei que regula les polítiques assistencials no és suficientment descentralitzadora. L'administració local, per exemple, té menys competències especialitzades que les comarques, quan la capacitat d'aquestes per a gestionar és molt limitada. A més, es tracta d'una descentralització fins a cert punt fictícia, doncs la limitada implantació dels nivells comarcals i regionals fa que les seves competències, de facto, estiguin gestionades per l'administració autonòmica.

Hi ha una altre dimensió, més de contingut que també és important: es tracta d'una llei que no ha resolt de manera satisfactòria el seu finançament. A tall d'exemple la contradicció entre l'article 46 de la llei 17/1994 i el 5 del decret 284/1996. Si el primer parla de drets de ciutadania més enllà de la situació pressupostària el segon fa referència a l'accés que els ciutadans i ciutadanes tindran a aquests serveis segons els recursos existents. Sembla que el pas de la beneficència als drets encara no s'ha culminat, i que a la llei catalana —com per altre banda, a la mateixa Constitució espanyola— els drets socials refereixen

més al voluntarisme que a l'obligació de crear una societat més cohesionada i solidària.

Petit repàs a d'altres normatives autonòmiques

A més a més de la norma catalana, recentment s'han aprovat lleis referents als serveis socials a d'altres comunitats autònomes de l'estat espanyol. A aquesta secció farem un repàs d'urgència per les més destacades. La més recent és la normativa aprovada a La Rioja⁸⁶. Aquesta llei no planteja cap novetat respecte a la catalana més enllà de mostrar les singularitats d'una estructura territorial diferent i distintiva de les comunitats uniprovincials, on els municipis no tenen cap nivell intermedi amb el govern autonòmic. Més novetats presenta la normativa del País Basc⁸⁷, sobretot en la seva estructura territorial. La diferència respecte a la norma catalana està en el pes que tenen els nivells intermedis entre govern autònom i municipis, de manera que el primer bàsicament només té una funció de coordinació. La capacitat competencial i econòmica de les diputacions forals és significativament més gran que les dels sectors comarcals i regionals a Catalunya, el que determina que puguin desenvolupar les responsabilitats que els hi adjudica la llei, entre les quals està la gestió de quasi tots els serveis especialitzats. Si la llei basca es caracteritza per aportar elements respecte a la territorialització de les responsabilitats, una norma com la Llei de Solidaritat de la Comunitat Autònoma de Castella-la Manxa⁸⁸ destaca pel seu contingut. Ens agrada que inclogui el concepte de solidaritat, que proposi mesures d'acció positiva per a col·lectius amb desavantatges socials i, especialment, el posar com objectiu la inclusió social d'aquest col·lectius a partir del seu accés al mercat laboral. La referència a la inserció al món del treball com a meta per a superar l'exclusió està molt en línia amb la proposta que la ministre Martine Aubry va fer a França l'any 1998: programes de formació específics per a persones amb disminucions, de conciliació de la vida familiar i laboral per a les dones, ajudes a les empreses d'inserció socio-laboral, etc.

⁸⁶ Llei 1/2002 de març de Serveis Socials a la Rioja.

⁸⁷ Decret 155/2001 de 30 de juliol.

⁸⁸ Llei 5/1995, de 23 de març.

A part de les normes aprovades existeixen eines de gestió, de caràcter estratègic, que creiem poden ser una bona referència a l'hora de treballar els serveis socials. Així, el Pla Estratègic 2001-2003 de la Comunitat Autònoma de Madrid⁸⁹, planteja conceptes que han aparegut més d'una vegada al llarg d'aquest treball: la necessitat de treballar d'una manera transversal per a superar les situacions de risc social –amb la proposta de crear una àrea social per a articular polítiques intersectorials de caràcter preventiu-, el treball en xarxa entre les diferents administracions segons els postulats del govern multinivell –plantejant una major coordinació entre atenció primària i especialitzada per a aconseguir una continuïtat en l'atenció individual- i la tendència a superar la imatge estigmatitzant dels serveis socials mitjançant polítiques de qualitat. S'ha de recordar que estem parlant d'un pla estratègic, i que no és el mateix la voluntat i portar a la pràctica un catàleg de bones intencions com aquest. Però el disseny dels objectius –el primer i més important pas- creiem que és molt encertat.

Molt petit repàs a d'altres normatives internacionals

L'anàlisi de la norma catalana ens ha portat a destacar dos elements claus: la descentralització i la definició dels serveis socials com a drets de ciutadania. Aquestes qüestions, que no estan resoltes al cas català i espanyol en general, sí que són bàsiques a d'altres països del context europeu. Per exemple, a Anglaterra o Suècia la descentralització té com objectiu reforçar la capacitat de gestió dels municipis. A la llei sueca⁹⁰ són les administracions locals les que tenen la responsabilitat absoluta dels serveis socials a la seva àrea, tant dels primaris com dels especialitzats. A més, la qualitat d'aquesta competència és considerable i està determinada en la mateixa norma: els comitès municipals de serveis socials tenen la potestat de participar en la planificació urbanística i d'altres àmbits que poden ser sensibles per a la qualitat dels perfils socials de les ciutats. Sens dubte un impuls a la transversalitat que, a més, no depèn de la voluntat del governant de torn, sinó d'una cultura política que ha fet de la subsidiarietat en la responsabilitat un objectiu definitori.

⁸⁹ Pla Estratègic aprovat el 2 d'agost de 2001.

Una altra diferència la trobem en la definició dels serveis socials com a drets de ciutadania. En general existeix una tendència més *garantista* a les legislacions europees més avançades. La llei sueca que hem comentat fa un intent de definir el que seria un estil de vida digne i, a partir d'aquí, les ajudes que l'estat està obligat a realitzar per a garantir l'accés de tots els ciutadans i ciutadanes a aquest nivell de vida⁹¹. Sense anar tant lluny hi ha un indicador que és molt significatiu del nivell de formalització dels drets i que està present a les legislacions de països com Anglaterra, Suècia o França: l'assumpció de deures per part dels usuaris. Les relacions de ciutadania són relacions de drets i deures, de manera que sembla existir una correlació entre aquelles normes poc *garantistes* amb els drets socials –com són les generades al marc polític espanyol- i les nul·les referències a les obligacions dels ciutadans i ciutadanes. En canvi, les referències a la responsabilitat de les persones vers elles mateixes i les seves famílies encapçala moltes de les lleis dels països abans citats. Per això fan de l'autosuficiència el seu objectiu.

Finalment voldríem fer un comentari sobre una de les lleis més controvertides que s'han aprovat recentment: la llei francesa relativa a la lluita contra les exclusions que es va aprovar a l'any 1998 gràcies a la iniciativa de la ministra de treball i solidaritat, Martine Aubry, és modèlica en tant planteja com la principal causa de l'exclusió les dificultats de certs col·lectius per a accedir en bones condicions al mercat laboral. En aquest sentit es tracta de posar en pràctica la idea de que la millor política contra l'exclusió és aquella que *capacita* als individus amb risc perquè es puguin valer per si mateixos mitjançant un lloc de treball, és a dir, la inclusió social. Amb aquest objectiu proposa incentius importants per a l'ocupació dels col·lectius més sotmesos a l'atur estructural. Un altre element distintiu d'aquesta norma és la presència de la idea –tan de moda fa un temps- dels nous jaciments de treball, si bé el fet de ser bàsicament subvencionats per l'estat posa en qüestió la sostenibilitat del model i va

⁹⁰ Llei Socialtjänstlag, SFS 2001:453.

⁹¹ Per exemple, determina un nivell mínim que inclou queviures, roba, joc i lleure, higiene, telèfon i televisió. El que cadascú necessita es determina a partir d'una fórmula nacional basada en els estudis oficials del consum bàsic.

provocar la crítica respecte a un cert foment de la cultura de la dependència pels col·lectius subjectes a aquestes polítiques.

Propostes per a la gestió dels serveis socials a Catalunya

Creiem que a partir del repàs que hem realitzat podem fer una proposta d'un marc legal que aprofundeixi en allò que caracteritza les normes més progressistes: la descentralització i la garantia de drets socials.

Garantir els drets socials

Per a fer possible la creació d'un marc de ciutadania com el que proposàvem a la introducció d'aquest estudi, on es pugui desenvolupar un nou contracte social de drets i deures a partir dels sentiments de justícia i pertinença, és important que una llei d'aquest tipus faci dels serveis socials drets ciutadans. Crear un corpus de mínims de justícia universals, accessibles a tots més enllà de les conjuntures pressupostàries. Això ha de permetre, a més de unes garanties socials, un canvi en la percepció de la gestió dels serveis socials que vagi de la beneficència estigmatitzadora al proveïment de serveis amb capacitat de demanar responsabilitats als usuaris. Superar la vessant culpabilitzadora de l'espai d'assistencialitat públic passa per adoptar polítiques de qualitat en aquests serveis: cartes de serveis i gestió de reclamacions; però també per fomentar la corresponsabilitat amb l'aplicació de fórmules de co-pagament en els serveis on sigui possible per ajudar a universalitzar-los.

Una altra de les característiques d'un marc legal avançat seria el fer de la inclusió social el seu objectiu. Lleis com la francesa o la més propera de Castella-La Manxa fan de la inclusió laboral dels col·lectius més desfavorits la clau per a la superació del risc d'exclusió social. Més enllà de facilitar l'accés al mercat laboral es fa necessari treballar a partir d'itineraris diferenciats per a adequar a cada un d'ells el concepte d'inclusió pertinent, sigui en les dimensions econòmica, relacional o social que definíem a les conclusions del primer capítol⁹². En tot cas, tant per facilitar l'accés al món del treball com per a garantir uns estàndards de qualitat de vida a la gent que més ho necessita és

necessari regular el suport a les situacions de dependència, descarregant de pressió a l'espai de solidaritat familiar.

Finalment un apunt sobre els mètodes. Per a aconseguir l'objectiu de la inclusió s'imposa treballar d'una manera transversal. Creant observatoris de la realitat social amb la participació de les diferents administracions i els agents socials que actuen en el territori i, a partir de les seves conclusions, desenvolupar mapes de les necessitats que s'hauran de respondre amb un treball coordinat de les àrees més implicades en les polítiques d'inclusió: formació laboral, promoció econòmica, habitatge, salut, etc. Com ja estan fent, per altre banda, les administracions municipals amb l'estructuració dels serveis personals.

Garantir la descentralització

No creiem que la descentralització sigui un bé per sí mateix, sinó perquè és una necessitat quan es tracta de donar respostes adequades a una realitat social cada vegada més complexa i, conseqüentment, menys previsible. Si creiem que la ciutat pot ser l'espai adient per a fer realitat la idea de ciutadania, l'administració local hauria de tenir un protagonisme que en el marc legal actual no existeix. El municipalisme demana més competències en els serveis especialitzats per a la gent gran, l'atenció dels disminuïts o el tractament de la infància; a més de capacitat d'interlocució en el disseny de les polítiques que determinen els perfils social de les ciutats.

Són conscients de que no tot es pot fer des dels municipis. Com hem comprovat a l'estudi comparatiu entre les ciutats de Barcelona, el risc d'exclusió es distribueix de manera desigual. Aquesta constatació fa necessàries polítiques redistributives en el territori, adequant els recursos a les necessitats observades. Tampoc es tracta de buidar de contingut les instàncies superiors, sinó de veure quina és la administració millor preparada per a portar a terme les diferents funcions a realitzar. Es tracta de simplificar les estructures a partir del criteri de proximitat. D'aquesta manera l'administració autonòmica tindria un paper preponderant a l'hora de planificar els objectius generals i controlar la qualitat dels serveis per a assegurar la necessària coordinació i homogenització

⁹² Quan parlem dels continguts per unes polítiques de serveis socials als municipis

dels mateixos al territori. Per la seva part, les administracions intermèdies com els sectors regionals tindrien la responsabilitat (acompanyada dels corresponents recursos) de la formació dels professionals i la coordinació de certs serveis que, com alguns equipaments, necessàriament són d'àmbit superior al municipal. Finalment els municipis mitjans i grans (els petits podrien trobar fórmules de col·laboració com les mancomunitats) haurien de tenir màximes responsabilitats i recursos en l'atenció primària i especialitzada en el seu territori. D'aquesta manera es mantindria la necessària unitat d'itinerari de les persones usuàries.

Creiem que una bona gestió dels serveis socials precisa d'aquest esforç en la descentralització i que tots els serveis són susceptibles de ser proveïts per les administracions locals. En tot cas s'hauria de fer un esforç especial de coordinació entre els municipis per a aquells casos que puguin generar estratègies de sortida més que de veu - segons la terminologia de Hirschman⁹³ - per part de col·lectius que puguin tenir molta mobilitat geogràfica. En cas contrari, una bona gestió per part d'un municipi podria significar una major pressió assistencial i el conseqüent fracàs de l'estratègia política.

3.2 Municipi i prevenció: una recerca estratègica del benestar

Una vegada tenim definit l'entorn legal és el moment de fer una proposta sobre com els municipis poden treballar l'exclusió social. Al segon capítol plantejàvem la necessitat de partir d'una idea positiva com és la de benestar per a trobar un objectiu que engresqui a la ciutadania a participar en una vida pública que configuri la ciutat com a projecte col·lectiu. La recerca del benestar com revers de l'exclusió defineix una política preventiva, de millora del perfil social.

Però, ¿de què mecanismes disposen els municipis per a buscar el benestar? Es fa necessari dirigir les polítiques de benestar i d'inclusió que realitzen les administracions locals mitjançant una planificació estratègica que permeti

desenvoluparem propostes concretes per cadascú dels itineraris d'exclusió social.

⁹³ Hirschman, A. (1977): *Salida, voz y lealtad*. México: Fondo de Cultura Económica. L'autor en aquest llibre diferencia entre dues alternatives dels agents socials davant d'allò que no va bé: la veu (expressar la insatisfacció a aquells que poden posar les solucions) i la sortida (és a dir, abandonar l'organisme per anar-se a d'altre).

avançar d'una manera ordenada cap a aquest objectiu. La planificació estratègica és una eina coneguda i cultivada pel municipalisme a l'hora de definir l'urbanisme o la promoció econòmica. No s'ha utilitzat, però, per definir el model social de ciutat que volem, per a desenvolupar les seves potencialitats com espai de solidaritat i ciutadania. La proposta que volem comentar té aquest objectiu. El Pla de la Ciutadania de Terrassa és un projecte que està en ple procés d'implementació, i per tant encara no es pot valorar la seva rellevància com a model de treballar els perfils socials. Malgrat això, la novetat del seu plantejament, el fet de posar en pràctica les potencialitats de l'administració local que havíem definit –unitat d'acció, transversalitat i innovació política- i les conseqüències que pot tenir a l'hora de construir una consciència de comunitat fan que haguem de seguir amb interès el seu desenvolupament i que el proposem com exemple del treball de prevenció de situacions de risc d'exclusió social que pot portar a terme un municipi.

El Pla de la Ciutadania de Terrassa

La ciutat de Terrassa ha posat en marxa un projecte que, sota el nom del Pla de la Ciutadania, intenta planificar de manera estratègica el seu perfil social per a ampliar les seves potencialitats i superar els seus dèficits. Aquest tipus d'eina és un bon exemple de algunes de les idees que, segons el document CIFA⁹⁴, haurien de definir la gestió pública dels municipis: repolitització del marc local, tenir una visió global de la realitat i aplicar-la a las metodologies de treball i, finalment, pensar a mig-llarg termini per a no estar abocats a fer polítiques reactives.

Val recordar, però, que a l'origen d'aquests plantejaments no està la recerca de l'excel·lència per si, sinó la preocupació per uns canvis socials que estan produint situacions de risc que amenacen quotes de qualitat de vida que s'havien assolit a les nostres ciutats. Aquesta vessant no es pot ocultar, és més, li dóna vigor a la iniciativa. No és negatiu partir d'una realitat que no ens agrada, com pot ser els fenòmens d'exclusió i de anòmia social, si sabem fer

⁹⁴ CIFA. (1997). *Op.cit.*

de la cohesió social, del benestar i no de la cronificació l'objectiu del nostre esforç.

El Pla de la Ciutadania⁹⁵ s'ha posat en marxa aquest mateix any. Es tracta d'una lectura estratègica de la ciutat, en clau social, una vegada s'han realitzat els processos de renovació del Pla General D'ordenació, El Pla Estratègic de Terrassa i el Pla D'Acció Ambiental, amb el que comparteix moltes similituds metodològiques. Així, com en el desenvolupament de les propostes d'Agenda 21, es parteix d'un procés de diagnosi de la situació social del municipi per a acabar generant propostes d'acció (de benestar i d'inclusió) de les quals seran responsables en la seva realització no només les administracions sinó els agents socials que prèviament han participat en un procés de definició dels problemes i disseny de les propostes. El procés de participació ciutadana no només té com objectiu trobar un consens que possibiliti l'actuació conjunta, sinó també *capacitar* a la societat civil per a desenvolupar propostes de govern relacional que la proximitat municipal pot potenciar.

Però veiem la metodologia amb més deteniment. Com hem dit es planteja un treball en dos temps, un primer consistent en una auditoria informativa i un posterior procés de participació ciutadana per a fer propostes d'acció. La auditoria informativa consisteix en una diagnosi de la realitat social a partir d'una sèrie d'indicadors i en analitzar les eines estratègiques que l'administració local ha desenvolupat⁹⁶.

El procés de participació ciutadana consisteix en la constitució de sis comissions⁹⁷ de treball definides a partir d'eixos que engloben les principals

⁹⁵ L'empresa encarregada de la seva realització és BoraKasi i s'ha fet amb el suport de la Diputació de Barcelona.

⁹⁶ Els plans i estudis que s'han tingut en compte al treball realitzat a Terrassa són: pla estratègic de Terrassa (93), pla municipal per a la igualtat d'oportunitats de les dones (97), pla global de joventut (98), Agenda 21 (02), la per a la societat de la informació (00), pla de qualitat de l'Ajuntament de Terrassa (00), POEC (01), pacte per la mobilitat (02), pla d'actuacions per la gestió de la diversitat (02), revisió pla general d'ordenació (02), Terrassa Projecte Educatiu de Ciutat (02).

⁹⁷ Les comissions estan constituïdes per: les forces polítiques (5), les principals entitats ciutadanes (15) i ciutadans i ciutadanes no associats (10). De manera complementària es faran sessions monogràfiques amb: infants i joves, no residents que treballen a Terrassa, immigrants i representants d'institucions econòmiques, tècniques i socials.

preocupacions a les nostres societats, entre les quals estan aquelles que provoquen els processos d'exclusió social. Per la rellevància de la participació en el conjunt del projecte definirem un per un els continguts d'aquestes comissions, així com les primeres conclusions obtingudes a les reunions celebrades⁹⁸.

1ª Comissió: les noves formes de convivència

Ja hem indicat la importància de la família com la unitat social per excel·lència i com espai de solidaritat principal. També com les transformacions socials estan canviant les seves formes i funcions, amb augment de les llars monoparentals i aparició de les monopersonals. D'aquí la importància d'una comissió on debatre les implicacions per la vida de les ciutats de les noves dinàmiques demogràfiques: baixa natalitat, envelliment de la població, aïllament, dependència o el difícil camí dels joves cap a l'emancipació. A la primera sessió el debat va centrar-se en la preocupació per la debilitat de l'estat de benestar i la importància de generar polítiques destinades a la gent gran.

2ª Comissió: la ciutat oberta. El reconeixement de la diversitat

La preocupació perquè els processos migratoris siguin origen d'una societat dual és una constant en l'enquesta que hem realitzat als gestors municipals. L'aparició d'aquest fenomen, que pot ser font de riquesa cultural i econòmica, constitueix també una de les causes principals de la diversificació de l'exclusió social i de conflictes interculturals. El repte està en com articular polítiques que, reconeixent la diferència, assegurin la igualtat d'oportunitats per a tots i totes sense discriminacions ni avantatges. Aquest és l'objectiu de la comissió: convertir la immigració en diàleg i comunicació intercultural, en debat interreligiós i espai de drets i deures de ciutadania. La realitat, però, expressada en les primeres reunions és més complexa. Moltes vegades integració s'assimila a assimilació i aculturació, el que constata l'existència d'un

⁹⁸ S'han definit tres sessions per cada comissió: la primera exploratòria, definint la visió subjectiva i espontània que de la ciutat tenen els participants. A la segona es fa una anàlisi racional de les dades i es dona prioritat a les temàtiques principals. La tercera és aquella on s'intenta elaborar propostes d'actuació.

xoc cultural originat per les diferències en costums, religió o llengua. També es detecta oposició a propostes que vagin en la via de la discriminació positiva.

3ª Comissió: Educació i treball, un assumpte de per vida

Una de les claus per a lluitar contra l'exclusió social es la inclusió al mercat laboral. Per això i pels canvis en el mercat laboral que promou la globalització hem de trobar eines per a facilitar la inclusió al mercat laboral dels joves -fent especial èmfasi en el fracàs escolar- dels que tenen més possibilitat de risc i per a superar l'atur de llarga duració. Una atenció especial mereix la situació de les dones, ja que el gènere és una dimensió que creua tots els àmbits de l'exclusió. A la vegada, el seu èxit en la incorporació al mercat laboral és un element essencial per a definir el perfil social d'una ciutat, com hem vist al capítol anterior. Temes d'aquesta comissió són: la formació contínua i formació professional, l'anàlisi de les causes del fracàs escolar o com fer compatible el treball i la vida familiar, etc.

A la primera sessió el més subratllat és: la situació del col·lectiu juvenil en dos aspectes: escissió entre la formació i la socialització en valors i certa inquietud perquè l'educació no garanteix la seva inserció laboral.

4ª Comissió: L'espai públic com espai de trobada i civisme

Una de les virtuts de la ciutat és la seva transparència. Es tracta d'un espai on les tensions i els conflictes, però també les formes més variades de fer comunitat es reproduïxen a la vista de tothom. D'aquí la importància de capacitar a la ciutat per resoldre els seus propis problemes. Però més enllà d'aquesta constatació, la ciutat ha de fer un esforç per adequar-se a tots aquells col·lectius que la comparteixen per ser més humana. La comissió es proposa crear un urbanisme al servei de les persones, on sigui possible l'ús diferencial de l'espai públic segons grups de població (horaris, temporalització, etc.) i, a la vegada, l'accessibilitat a un espai públic compartit. Precisament en els déficits d'aquesta accessibilitat va centrar-se la primera de les sessions: les barreres físiques que els col·lectius amb problemes de mobilitat pateixen a les nostres ciutats.

5ª Comissió: La societat del risc

L'exclusió social no és altra cosa que risc. Risc que avui s'ha diversificat respecte als itineraris possibles en el passat. Aquesta seria només una de les dimensions d'una percepció existent. Però hi hauria d'altres, lligades a un risc de caràcter més genèric i universal que generen situacions d'inquietud social. La problemàtica de les *vaques boges* i d'altres crisis alimentàries recents són un bon exemple. Aquesta és la tesi del sociòleg alemany Ulrich Beck⁹⁹ que ens parla de les noves inseguretats de la nostra societat industrialitzada. Un temps que ha aconseguit acabar amb molts problemes, però on apareixen d'altres que desconeixem i no podem preveure. Les administracions burocratitzades gestionen bé les situacions de normalitat, però necessiten redefinir-se davant les noves problemàtiques existents. Les percepcions d'inseguretat ciutadana, la violència domèstica, la marginació o les noves malalties són exemples d'una realitat complexa que necessita de noves eines per a trobar respostes. A les primeres sessions destaca un fenomen molt contemporani: la por social existent respecte als nostres propis joves. La crítica a les seves conductes incíviques es relaciona amb la substitució de models de relació comunitaris per altres més anònims i econòmics.

6ª Comissió: La ciutat és cosa de tots i totes

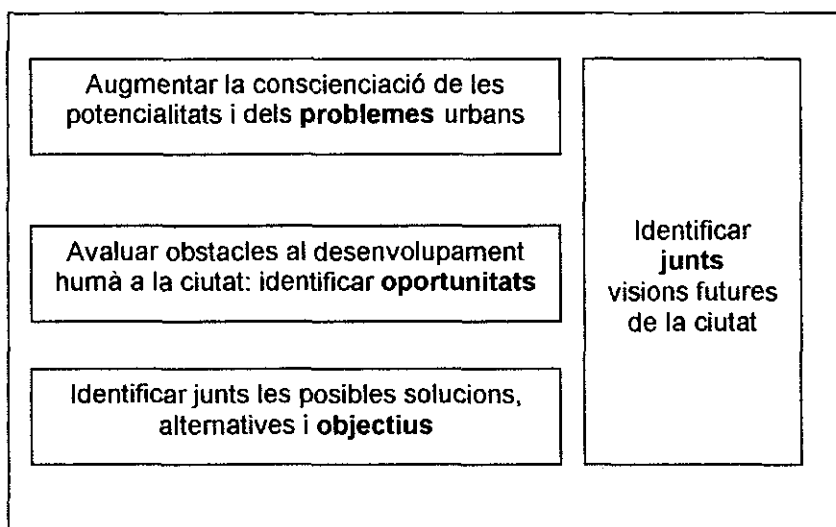
El govern relacional significa que la generació de benestar ja no és una exclusiva de la família i l'administració. Cada vegada serà més important el paper de la societat civil organitzada o de l'anomenat tercer sector. La raó no és només la impossibilitat de cobrir despeses per part d'un estat del benestar en recessió sinó també la proximitat i qualitat de servei que promouen les xarxes socials. L'existència d'una ciutat amb uns ciutadans i ciutadanes participatius és una inversió de futur per la millora del teixit social que permet detectar millor els problemes i tenir més capacitat de resposta per a solucionar-los. Trobar els millors mecanismes per a la participació ciutadana o fomentar la

⁹⁹ Beck, U. (1998): *La sociedad del riesgo*. Barcelona: Paidós.

participació dels joves en el moviment associatiu són alguns dels objectius d'aquesta darrera comissió del Pla de la Ciutadania.

Tota aquesta intervenció participativa té com objectiu reflexionar a partir de les percepcions subjectives i de la realitat objectiva que proporcionen les estadístiques sobre els problemes de la ciutat. A partir d'aquesta reflexió, els participants haurien de ser capaços de concretar objectius d'actuació i construir aliances per l'acció.

Objectius de les comissions



Font: BoraKasi

El Pla de la Ciutadania encara precisa d'uns mesos per a enllestir el seu treball. Es tracta d'un procés en marxa i pendent d'avaluació. Les conclusions, els mecanismes per a portar a terme les accions consensuades i, finalment, la construcció d'un cos d'indicadors per a fer el seguiment de la seva repercussió en la realitat social de la ciutat seran els elements que marcaran les possibilitats d'aquesta eina per a fer una política estratègica de caràcter preventiu. La seva importància radicarà en la capacitat de convertir-se en un projecte col·lectiu que faci de les mateixes persones les protagonistes del seu benestar. Una utopia necessària per a realitzar polítiques efectives contra l'exclusió social.

3.3 Municipi i exclusió: quan la prevenció no és suficient

No sempre estem a temps de fer polítiques preventives. Malgrat que es dediquin recursos i voluntats ens trobarem amb situacions d'exclusió social a les nostres ciutats. Davant d'aquesta realitat les administracions locals desenvolupen les polítiques anti-exclusió que definíem quan vam realitzar la tipologia de polítiques públiques municipals de benestar. Aquestes polítiques s'agrupen sota el nom de serveis socials i habitualment inclouen l'assistència primària, els serveis d'atenció domiciliària i les prestacions econòmiques puntuals. A les properes pàgines farem una anàlisi de les polítiques de serveis socials, aquelles més properes a la realitat dels exclosos. L'objectiu serà plantejar una sèrie de propostes de treball que facilitin el trànsit des d'unes polítiques merament assistencials i pal·liatives a d'altres que incorporin elements d'inclusió social també per a aquest col·lectius. Perquè la inclusió (definida d'una manera plural segons els itineraris) no es només un objectiu preventiu, sinó la idea de benestar que ens ha de guiar per a no caure en la cronificació i la beneficència. S'ha de ser conscients, a la vegada, de les dificultats que tenen els municipis per a realitzar aquesta funció donada l'entorn competencial que pateixen i que determina que siguin les administracions supra-locales les que tenen els mitjans per superar l'exclusió social.

A partir d'aquestes premisses farem, des d'una visió general, una descripció bàsica de quina és la situació de les polítiques que els municipis de l'àrea de Barcelona porten a terme en serveis socials i quines conclusions es poden observar. També tindrem en compte les percepcions subjectives que sobre la seva situació tenen els encarregats de gestionar aquests serveis. Finalment proposem algunes idees per a treballar l'exclusió sense perdre de vista l'objectiu de la inclusió, tant a nivell de polítiques concretes pels itineraris que més preocupen als responsables polítics d'aquests municipis fins als mecanismes i estructures necessàries per a ser més eficients a l'hora d'utilitzar els recursos existents.

Constatacions prèvies: uniformitat en les polítiques de serveis socials

En una descripció de quina és la realitat dels serveis socials als municipis de Barcelona farem referència a la situació dels seus responsables polítics a partir dels indicadors que es presenten a la següent taula.

Indicadors polítics en referència a les regidories de serveis socials als municipis de (+20.000 habitants) la província de Barcelona.

INDICADOR	definició	Valors municipis
Partidisme	Partit polític que gestiona els serveis socials	psc: 64% psc (ic): 5'1% psc (ciu): 2'6% ic: 10'3% ciu: 10'3% ciu (pp): 5'1% altres: 2'6%
Nivell cessió	Partits majoritaris que donen la gestió dels serveis socials a d'altre, soci minoritari	ciu: 33'3% psc: 10'7 % ic: 0
Gènere responsable	Regidors/es responsables dels serveis socials que són dones	53'8%
Grau responsabilitat	Percentatge de regidors/es de serveis socials que són tinents d'alcalde	Si: 53'8% No: 46'2%
Denominació dels serveis socials	Percentatge de les diferents denominacions dels serveis socials existents als municipis	Serveis socials: 66'7% Benestar social: 20'5% Serveis personals: 10'3% Política social: 2'6%
Taxa ABM	Municipis de més de 20.000h que constitueixen com àrea bàsica	84'6%

La fotografia que ens donen aquests indicadors ens diu que la majoria de les regidories de serveis socials estan en mans del Partit dels Socialistes de Catalunya. També que és Convergència i Unió el partit que més cedeix la seva gestió (Nivell de cessió) quan es fa necessari un acord de govern amb altre partit polític. El partit que menys cessió fa és Iniciativa per Catalunya, que fa d'aquestes àrees com una de les seves prioritats polítiques.

Per altre banda, i al igual que ens diuen les dades d'altres estudis consultats, estem davant de regidories que tenen un protagonisme polític creixent en l'estructura dels municipis: el percentatge de regidors de serveis socials que són tinents d'alcalde ha augmentat conforme han passat els anys. Finalment destacar que la majoria dels municipis que, per llei, poden constituir-se en àrea bàsica (els que tenen més de 20.000 habitants) ho fan. La taxa corresponent marca un percentatge del 84'6%. Són els municipis que han arribat a aquestes quotes de població recentment els que configuren el 15'4% restant, el que pot significar que estem davant d'una realitat temporal i no necessàriament d'una voluntat política de gestionar aquests serveis mitjançant els Consell Comarcals. Quan passem de la descripció política a la descripció dels serveis que ofereixen trobem dos elements centrals. El primer s'ha comentat amb anterioritat quan ens hem referit a l'esforç municipal per a anar més enllà de les seves competències. El segon ens permet comprovar la uniformitat de les polítiques de serveis socials presents als diferents municipis.

Serem breus respecte al primer element per a no caure en la redundància. Només recordar allò que hem observat a les conclusions del primer i segon capítol. Les administracions locals, com les més properes als ciutadans, porten a terme tasques que van més enllà del que és de la seva responsabilitat competencial. Aquest esforç es veu il·lustrat pel fet de no tenir al seu abast les polítiques bàsiques per a a inclusió social, el que no permet desenvolupar estratègies més eficients amb els col·lectius de risc. Creiem que les seves potencialitats es mereixen més competències o bé la participació en les decisions que sobre les polítiques de benestar prenen les administracions superiors. Però no només existeixen dèficits competencials a les polítiques d'inclusió. També en les polítiques assistencials, en les quals sí tenen els municipis més capacitat competencial, hi ha dèficits importants en temes claus com són els recursos especialitzat, en mans de organismes comarcals, regionals o autonòmics. Aquests recursos especialitzats són bàsics per a gestionar les situacions de dependència cada vegada més presents i que generen situacions de risc d'exclusió efectives. Tot plegat fa que els programes que es dediquen als subjectes d'exclusió efectius per part dels municipis siguin

menors que els dedicats a les polítiques de benestar. Res a objectar si es tracta de gestionar la cronificació. Llavors s'han de dedicar aquells recursos que assegurin que aquesta dimensió social no genera conflicte, al preu de mantenir esquemes de beneficència i estigmatització. Ara bé, creiem que s'ha de fer un esforç per a incorporar a les persones excloses també a la via de la inclusió, de manera que el treball que es fa des dels municipis per a millorar la qualitat de vida del conjunt de la població sigui eficaç. Recordem que la ciutat amb exclusió no pot generar un projecte social de benestar realista. Apostem, doncs, per fusionar les polítiques d'inclusió i anti-exclusió a partir d'itineraris únics que facilitin una sortida a situacions de risc.

Respecte a una segona dimensió hem de constatar la uniformitat de les polítiques de serveis socials que realitzen els municipis, sense que els diferents perfils socials promoguin diferents respostes a l'exclusió. Efectivament, si al final del primer capítol podíem establir una classificació dels municipis segons el seu perfil social a partir d'una sèrie de variables descriptives, el nostre intent de trobar models segons perfils de tractament de l'exclusió a partir de variables de gestió¹⁰⁰ ha fracassat. Ni la dimensió del municipi, ni el partit polític que governa, per exemple, són variables discriminatòries suficientment importants per a distingir diversos models de gestió¹⁰¹. Tampoc s'ha trobat relació alguna entre la classificació dels municipis segons el seu perfil social i els grups que han sortit a partir de l'anàlisi multivariant de les variables de gestió¹⁰². Això significa que, en general, a l'hora de planificar els recursos assistencials no es té suficientment present la realitat social del municipi. Per aquesta raó podem parlar de la uniformitat d'aquests polítiques, doncs no existeix cap criteri

¹⁰⁰ Les variables utilitzades són: nº persones amb teleassistència per població major de 75 anys ((1998), hores de servei d'atenció domiciliària per població major de 65 anys (1999), places de centres oberts per infants i adolescents (1996), casos actuació metadona (2000), usuaris dels serveis socials (1999), ratio treballadors socials (2001), percentatge del pressupost municipal destinat als serveis socials (2001), diners dedicats als serveis socials per habitant (2001), taxa de serveis concertats (2001). Per una descripció d'aquestes variables veure annex 1.

¹⁰¹ Es pot veure el resultat de l'anàlisi multivariant a l'annex 1. No s'ha trobat cap variable que expliqui la diferenciació entre els grups de municipis que es conformen.

¹⁰² No són les millors variables, però les variables que trobem a l'observatori social de la Diputació de Barcelona són les úniques existents per realitzar un estudi comparatiu. Al final d'aquest capítol fem la nostra proposta de les variables necessàries per a fer un observatori de gestió.

coherent per a explicar la diferència que s'observa entre aquells municipis que dediquen més o menys recursos a les polítiques anti-exclusió.

A partir d'aquestes constatacions prèvies proposem una sèrie de línies de treball per a superar una doble dissociació: entre les polítiques d'inclusió i anti-exclusió pels diferents itineraris definits i, entre les necessitats existents a un municipi i els recursos destinats.

De l'exclusió a la inclusió: propostes per itineraris

¿Quines són les principals preocupacions dels regidors de serveis socials del municipis barcelonins? Si volíem fer una proposta de treball era necessari conèixer prèviament la resposta a la qüestió plantejada. Segons l'enquesta passada als regidors¹⁰³ de les 39 ciutats de Barcelona susceptibles de ser Àrees Bàsiques, els majors reptes que presenta l'exclusió social als seus municipis són, per ordre d'aparició, la inclusió de la immigració (apareix 19 vegades), els problemes socials de la gent gran(15), la pobresa(7), els dèficits de socialització de la infància i la adolescència(6) i les situacions de desestructuració familiar(4).

Com es pot veure, moltes d'aquestes preocupacions concideixen amb alguns dels itineraris que havíem plantejat al primer capítol. Proposarem, doncs, una sèrie de accions relatives a treballar amb els col·lectius d'immigrants, amb la gent gran i a donar suport a la família (com instrument de socialització fonamental) amb l'objectiu de superar la dissociació entre polítiques d'inclusió i anti-exclusió que observem en l'actualitat. Per aquesta raó, obviarem el fet de distingir entre nivells competencials a l'hora de fer aquestes propostes. El fet de centrar-nos en immigració, gent gran i problemàtiques familiars no significa minusvalorar la importància d'actuar amb d'altres col·lectius, però creiem que aquest són els àmbits prioritaris de treball, no només per ser els que més preocupen, sinó també perquè tenim el convenciment que són els que tenen un major pes en el continuo rellevància-indicència quan parlem d'exclusió social¹⁰⁴

¹⁰³ Van respondre 24 dels 39 regidors de serveis socials de les ciutats barcelonines de més de 20.000 habitants.

¹⁰⁴ Veure primer capítol per trobar un indicador del perfil social d'una ciutat.

i els més complexos en el seu tractament. Així, mentre que aquests col·lectius precisen d'una inclusió social i relacional, d'altres com els definits per la manca de formació o experiència laboral només necessiten de suport a l'accés al mercat laboral per a superar el seu risc social.

El repte de la immigració

Estem davant d'un col·lectiu que cada vegada té més presència a les nostres ciutats i que es troba amb obstacles per a la inclusió, preferentment de dimensió cultural. Per aquesta raó el repte de la integració es especialment complexa. De l'èxit que tinguem en resoldre aquest repte dependrà que la immigració sigui un problema o bé un capital molt important per enriquir la nostra realitat social.

Com a guia per a dirigir les nostres propostes utilitzarem una idea de benestar. En aquest cas la idea de benestar que hauria de seguir les nostres polítiques seria la de garantir la igualtat individual en la diversitat social. Es a dir, reconeixement del dret d'igualtat en les possibilitats d'accés al mercat laboral sense que existeixi prejudicis que coartin les possibilitats d'integració. Excepte pels treballadors sense papers, que tenen un obstacle insalvable si no és des de l'àmbit de la política que està més enllà de les possibilitats de l'administració local, la inclusió dels immigrants passa per una integració social -prèvia a la pròpia del mercat laboral- on els elements culturals són bàsics: actituds i aptituds per a incorporar-se, llengua, etc. En definitiva, allò propi quan parlem d'un col·lectiu que a més de a les dificultats pròpies de l'àmbit laboral (formació, socialització) també s'han d'enfrontar a l'estigma social.

Perquè aquesta integració sigui possible s'han de potenciar polítiques públiques que vaguin més enllà d'una assistencialitat suportada per les xarxes associatives. Es necessiten polítiques estratègiques de benestar que encara estan per a dissenyar, potser per la novetat que representa l'arribada d'aquest col·lectiu. En tot cas ja existeixen plantejaments en aquesta línia, com és el Pla Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania redactat pel CRID

(Consorti de Recursos per a la Integració de la Diversitat)¹⁰⁵. Encara que es tracta d'un pla per a utilitzar els mitjans que té la Diputació de Barcelona d'una forma efectiva i transversal vers la gestió de la immigració, pot ser perfectament un exemple per a les administracions locals. L'objectiu d'aquest pla és "*gestionar la cohesió social en l'heterogeneïtat creixent i procurar la igualtat en la diversitat*" (pàg.14)¹⁰⁶ i mostra la necessitat de transversalitzar les actuacions d'una mateixa organització per a afavorir la convivència, anant més enllà del tractament de la població immigrada per a arribar a tota la població de la comunitat. Es aquest un element interessant en quant planteja la necessitat de treballar amb eines que no generin estigma i, per altre banda, evita entrar en qüestions tan conflictives com són les polítiques de discriminació positiva. La metodologia utilitzada parteix de cinc eixos de treball: desenvolupar serveis i activitats que capacitin progressivament el conjunt de la ciutadania per a la construcció d'un nou model de convivència, assegurar l'accessibilitat de tothom als serveis públics ordinaris, crear els serveis necessaris per a gestionar l'acolliment dels col·lectius d'immigrants, desenvolupar instruments de recepció dels immigrants i, finalment, capacitar als governs locals per a garantir la governabilitat d'una societat intercultural. A cadascun d'aquest eixos s'ha de treballar a partir de diferents mitjans com poden ser: la informació genèrica (amb la producció de materials d'informació i comunicació), la sensibilització i educació per a la convivència (mitjançant campanyes i realització d'activitats d'integració), mecanismes de cohesió comunitària (com una finestreta única per a l'accés a serveis bàsics, com habitatge, sanitat, cultura, etc.), donant suport jurídic (per exemple, informació sobre les legislacions que afecten a la immigració) o lingüístic (cursos d'idiomes, traduccions) i, finalment, amb cursos per a la formació de les persones immigrades i del personal de l'administració. A partir d'aquest plantejament s'avalua els mitjans que l'administració té per a treballar de manera transversals als cinc eixos proposats i es fa una proposta del finançament necessari per a desenvolupar els diferents programes a realitzar.

¹⁰⁵ CRID (2002): *Pla Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

¹⁰⁶ CRID (2002). *Op.cit.*

Aquest exemple de proposta estratègica posa de relleu dues qüestions bàsiques: la complexitat del fenomen i la necessitat de treballar d'una manera integrada. La complexitat del repte migratori fa més necessari que mai les estratègies de govern multinivell, donat que una bona coordinació dels recursos supra-locales ha de permetre que no hi hagin grans diferències de gestió entre els municipis quan parlem d'un col·lectiu que pot utilitzar la sortida més que la veu. Més enllà d'una recomanació, les polítiques multinivell són una necessitat, doncs la inclusió requereix d'unes inversions a les quals els municipis no poden fer front amb els seus propis recursos. Per altra banda, les administracions autonòmica i estatal tenen a les seves mans prendre decisions importants que podrien afavorir una millor gestió de la immigració. D'aquesta manera es fa necessari reflexionar sobre l'aprovació d'un pacte d'estat per a regular els fluxos migratoris o la conveniència d'establir contingents tenint en compte les necessitats de mà d'obra. També s'haurien d'estudiar mesures com la supressió del permís de treball, ja que s'ha de tenir en compte que tothom per sobreviure necessita tenir accés al mercat laboral. Per últim, plantejar-se seriosament el vot a les eleccions municipals dels immigrants. No es tracta de qüestions senzilles, però sense cap mena de dubte decisions com les anteriors facilitarien el treball de les administracions locals a l'hora de gestionar la recepció dels immigrants en les ciutats.

Si un dels elements que posava de relleu la proposta del CRID era la complexitat del fenomen migratori, l'altre que volem destacar és la necessitat de treballar d'una manera integrada. Les propostes d'integració hauran de tenir en compte que s'ha de treballar per a una integració en la societat que eviti problemes d'exclusió social, però també perquè la no integració significa l'aparició de conflictes socials amb la resta de ciutadans: els *nouvinguts* són vistos amb prevenció, quan no amb prejudici. Amb aquest propòsit plantejem quatre línies bàsiques d'actuació per a evitar quatre possibles dimensions de la segregació: la social, espacial, laboral i assistencial.

Respecte a la primera línia es planteja la realització de polítiques d'inclusió social com la creació de Plans d'acollida als quals es pugui donar informació sobre la realitat de la ciutat on s'arriba, els recursos que necessita a tots els

nivells o bé coneixements de l'idioma del país d'acollida. Dins d'aquest pla també s'hauria d'incloure el coneixement dels deures ciutadans, de les normes. El desconeixement de les mateixes és una de les fonts de conflicte i de respostes xenòfobes habituals. Sens dubte el treball dels mediadors culturals seria imprescindible per a afavorir aquest coneixement de normes i costums locals. Per altre costat s'hauria de reforçar el treball amb la població autòctona mitjançant polítiques anti-prejudici, fent palès a la societat que la realitat de la immigració és tan complexa com la pròpia.

Respecte a les polítiques d'inclusió laboral es fan necessaris plans de formació específics, amb una especial atenció pels joves i adolescents que ens arriben sense les aptituds necessàries per a trobar feina. Es tracta, per altre banda, d'un col·lectiu especialment sensible al fracàs escolar, el que implicaria la creació de programes de reforç escolar si no volem que es vegin abocats a aquest fracàs i, amb ell, a la pèrdua de qualitat de l'ensenyament públic que és l'únic que els ofereix la possibilitat d'escolaritzar-se. La integració passa també per evitar la segregació espacial i els *guettos* a les nostres ciutats. Per això s'ha de treballar amb polítiques de rehabilitació d'habitatges en aquells barris on es hi hagi una concentració d' habitatges en mal estat. També s'ha de ser escrupolosos amb les cèdules d'habitabilitat per a evitar les situacions d'infrahabitatge que s'estan donant per culpa de l'avarícia d'alguns propietaris. Finalment, s'han de fer polítiques d'inclusió assistencial que necessàriament signifiquen aportar més recursos per a adequar la oferta dels serveis públics a una major demanda produïda per la presència d'uns col·lectius que són usuaris potencials de ensenyament, sanitat i serveis socials públics. No donar resposta a aquesta realitat pot significar, entre d'altres coses, fomentar la percepció social, ja present, de *colonització* d'aquest serveis per part dels immigrants, amb la conseqüent dificultat per a facilitar la convivència entre autòctons i *nouvinguts*. Aquí el paper de les administracions supra-locales és bàsic, doncs aquests recursos extraordinaris no es poden carregar, com fins ara, sobre els *ajuntaments*.

El repte de la gent gran

La situació de la gent gran és una de les majors preocupacions dels gestors polítics. El fet de que cada vegada siguin més i els problemes de dependència i aïllament que això comporta justifica aquesta preocupació. Són, a més, un dels col·lectius que han de propiciar un augment de les demandes a l'espai de solidaritat públic per la seva capacitat de vot i per la seva situació en el si de la família. Ja no es tracta només d'un augment quantitatiu en polítiques universals com les pensions, sinó també canvis en la qualitat dels serveis amb la necessitat de promoure polítiques de proximitat contra l'aïllament social que molts pateixen. Aquest és precisament el centre de la idea de benestar que ens ha de marcar les línies de treball amb aquest col·lectiu: la possibilitat d'independència sense aïllament. Però, ¿com assolir aquest objectiu? A partir d'una inclusió relacional, ja que la integració no es pot realitzar a través de la inserció laboral com amb altres col·lectius. Les polítiques que incorporin la dimensió relacional han de buscar dos objectius: l'autonomia personal i la participació social de la gent gran. Respecte a l'autonomia s'ha d'intentar mantenir el màxim temps possible a la població fora de l'àmbit de la dependència, ja que aquesta comporta un descens en la qualitat de vida de la gent gran. El fet de que puguin viure per si mateixos és, a més, una condició perquè les famílies -especialment les dones- estiguin en millors condicions per incorporar-se al mercat laboral, sense que les responsabilitats lligades a la dependència siguin una dificultat impossible de superar. Hi ha al respecte, però, una sèrie de qüestions prèvies que no estan en mans de les administracions locals. Perquè l'autonomia sigui realitat es necessita una política d'ingressos suficients que compensi la impossibilitat d'accedir al mercat laboral -qüestió aquesta que també es podria replantejar per aquells que, d'una manera voluntària, vulguin seguir treballant. En aquesta línia seria indispensable millorar les prestacions que reben quasi de manera exclusiva les dones majors de 65 anys, que són el gruix de les persones que arriben a les edats més senils. Pensions com les no contributives o les de viduitat són especialment baixes, de vegades per sota dels límits de la pobresa.

Si és evident que aquestes decisions estan fora de l'àmbit municipal, n'hi han d'altres línies de treball per a l'autonomia personal on l'administració local pot realitzar una bona labor sempre que compti amb les competències necessàries. Primer adequant els habitatges per a superar barreres arquitectòniques (interiors i exteriors: ascensors, intercanvis d'habitatges segons criteris d'accessibilitat, etc.), que podem posar en perill l'objectiu de no treure a les persones del seu propi espai. No resoldre els problemes d'accessibilitat no només pot significar l'ingrés en una residència, sinó també aprofundir en l'aïllament físic d'unes persones que no surten de casa, que viuen sense ser vistos. Una segona línia de treball possible és donar suport a les famílies que tenen al seu càrrec persones dependents perquè la vida familiar i el treball siguin compatibles, ja que s'ha de tenir en compte que a Catalunya, el 83% de les situacions de dependència de la gent gran està coberta per la família¹⁰⁷. Una de les polítiques possibles per a aquest objectiu passa per potenciar els serveis secundaris que, com els centres de dia, no signifiquen una ruptura radical del nucli familiar.

Finalment, les administracions locals poden potenciar l'autonomia de la gent gran mitjançant els serveis integrals d'atenció domiciliària: teleassistències, menjadors i suport a les tasques domèstiques. Si aquests són serveis que ja estan establerts i que realitzen d'una manera normalitzada les regidories de serveis socials creiem que el marge de creixement encara és elevat. Perquè aquests serveis siguin cada vegada més universals s'han de potenciar fórmules de co-pagament que els tregui del estigma de la beneficència i la marginalització¹⁰⁸.

Respecte a la participació social de les persones grans és necessari treballar sobre l'entorn de l'exclusió mitjançant una política de reforçament de les xarxes socials en una doble direcció: construint equipaments comunitaris com casals o

¹⁰⁷ Casado, D; López, G. (2001): *Vel·lesa, dependència i atencions de llarga durada: situació actual i perspectives de futur*. Barcelona: Fundació la Caixa.

¹⁰⁸ En l'estudi comparatiu de gestió realitzat als municipis de més de 20.000 habitants de Barcelona tenim dos indicadors que tenen a veure amb aquest itinerari. Segons aquest indicadors, el 6'6% dels majors de 75 anys tenen servei de teleassistència. L'altre indicador ens diu que es donen 1'9 hores de servei a domicili a l'any per cada persona major de 65 anys. Aquest valors absoluts ens diuen poca cosa. Només l'existència d'estudis diacrònics ens podran dir la capacitat explicativa que tenen.

centres cívics on es puguin realitzar activitats lúdiques i, per altre costat, fomentar el voluntariat de la gent gran vers la comunitat (aprofitant la seva capacitat per coneixements i temps lliure) i ells mateixos (un servei d'acompanyament per part de voluntaris pot ser molt útil per superar situacions d'aïllament). Tot plegat estratègies per a obtenir una major visibilitat social que permeti detectar situacions de risc i, a la vegada, capacitar a la gent gran per a afrontar-les amb més recursos.

El repte de la família

La importància de la família radica en ser l'estructura bàsica de la socialització i de la reproducció social. Al llarg d'aquest treball l'hem destacat com el centre dels processos culturals de reproducció de l'exclusió social, però també com l'espai de solidaritat privat per excel·lència. Aquesta funció s'ha vist trasbalsada pel pas del temps i els canvis que s'han produït, des de la incorporació de la dona al mercat laboral fins a la normalització de les llars monopersonals o els nuclis monoparentals. Es per això que creiem que ara és el moment de que la societat sigui solidari amb la família, si no volem que aquest mecanisme insubstituïble de socialització hagi de fer front a una sèrie de càrregues que invalidin la seva funció social. Les polítiques de suport a la família han de tenir com objectiu una idea de benestar definida com socialització amb estabilitat econòmica. Una estabilitat essencial perquè no es qüestioni la transmissió de actitud i aptituds d'una generació a d'altre, especialment en les famílies monoparentals que, com hem vist al primer capítol, poden convertir-se en un col·lectiu de risc d'exclusió social.

Per altre banda, un objectiu de les polítiques públiques ha de ser facilitar que les diferents estructures familiars puguin fer compatible l'activitat laboral i l'educació dels fills. Com s'ha pogut veure a l'anàlisi bivariant plantejat anteriorment, la correlació entre les fórmules tradicionals de família i la natalitat fa més necessari aquest suport públic perquè l'existència d'altres estructures familiars no signifiquin una dificultat per tenir fills. Una primera manera que tenen les administracions supra-locales de donar suport és mitjançant les transferències econòmiques directes. Espanya és el país europeu que menys

recursos públics destina a la família. La prestació per fill a càrrec que s'ofereix és la de quantia més baixa i, a més, no es tracta d'una prestació de caràcter universal.

A nivell de l'administració local, les polítiques de suport a la família poden tenir dues vies: per una part donar eines per compatibilitzar la vida laboral i les responsabilitats familiars i, per altre, ajudar a la gestió de la dependència dins la mateixa família.

Respecte a la primera es planteja un recurs bàsic com són les escoles bressol de 0 a 3 anys. Es tracta d'un element d'educació, però sobretot dóna la possibilitat de tenir fills a la vegada que desenvolupem una feina remunerada. Una bona política d'escoles bressol ha de permetre la incorporació i taxes d'ocupació femenines més grans, que com hem vist són bàsiques per a definir el perfil social de les nostres ciutats. En aquest sentit la Generalitat no està donant una resposta al problema, ja que de les 15.502 places de titularitat pública, només 3.502 són dependents de la Generalitat –les restants són municipals–, malgrat ser una competència autonòmica.

Respecte als ajuts per a la gestió de la dependència dins de la família es planteja propostes com incentivar uns horaris comercials i laborals més flexibles o l'adequació dels horaris dels serveis municipals a les necessitats de les famílies. També a un nivell general fomentar, mitjançant campanyes, la igualtat home-dona a les feines de la llar. Més específicament, potenciar els serveis a domicili integrats o els recursos secundaris que permetin donar un descans a les famílies amb membres dependents: centres de dia per a la gent gran, espais residencials temporals pels diversos tipus de malalts, etc.

També com a mesures de suport a la família estarien les destinades a reforçar la socialització infantil mitjançant assessorament, mediació i teràpies familiars o bé les escoles de família, els centres oberts i els programes de reforç escolar –sobre tot pels nens i nenes de nacionalitat estrangera– quan es detecten situacions de risc pels infants¹⁰⁹. Per altra banda, una administració local, si vol

¹⁰⁹ A l'estudi comparatiu hi ha dos indicadors interessants sobre la gestió del suport amb famílies amb risc d'exclusió: l'existència d'escoles de família en el 44% dels municipis de la província de Barcelona referenciats i les places de centres oberts que existeixen com a mitjana a aquest municipis: 4'3 per 1000 habitants.

construir un projecte col·lectiu, no hauria d'oblidar la importància de donar als més joves certa socialització ciutadana, es a dir, ajudar a formar ciutadans a partir de polítiques per a fomentar la participació política dels joves amb propostes estratègiques –als anys 80' es van impulsar els plans integrals de joventut- o bé estructures comunitàries com poden ser els esplais o les entitats juvenils. Finalment no es poden descuidar els recursos més assistencials, com els programes d'acollida i, en últim terme, les residències infantils.

De la uniformitat a l'oportunitat: propostes per a la gestió

Les darreres propostes que presentem fan referència a la gestió dels serveis socials. Com hem pogut comprovar a partir de l'anàlisi multivariant, no es poden trobar uns models definits de gestió en els municipis de referència. Davant d'aquesta uniformitat proposem una gestió basada en l'oportunitat: oportunitat a l'hora d'adequar els recursos a les necessitats observables, però també a l'hora d'aprofitar els potencials de la comunitat on aquestes polítiques s'han d'aplicar. Si per definir els continguts de les accions pels diferents itineraris vam partir de l'opinió dels polítics, per a realitzar les propostes de gestió volem tenir en compte la realitat que viuen els gestors més propers a la interacció amb els subjectes d'exclusió social. Les entrevistes realitzades a diferents perfils de gestors de l'exclusió (treballadors familiars, educadors socials i assistents socials) ens han permet detectar mancances i potencialitats dels serveis socials que s'han de tenir molt presents quan es plantegen criteris organitzatius.

El que detectem a les entrevistes és la constatació del treball assistencial i pal·liatiu dels serveis municipals, una conseqüència de les carències competencials que les administracions locals pateixen quan es vol treballar l'exclusió des de l'òptica del benestar. Així, un dels treballadors entrevistats ens diu...*"yo creo que servicios sociales está un poco como en decadencia, como un cierto desanimo, a nivel técnico, ¿eh?. Estamos como al principio, a nivel paliativo, de ir cubriendo..."*. El fet de treballar amb l'horitzó de la cronificació significa una insatisfacció positiva, pròpia d'una professió bàsicament vocacional, i que ens situa davant d'un col·lectiu que desitja plantejar

alternatives cap a la inclusió social. Aquesta insatisfacció es pot resumir en tres grans línies de tensió entre parells de conceptes antònims: immediatesa vs pedagogia, uniformitat dels recursos vs diversitat demandes i individualització vs comunitat. Cadascuna d'aquestes parelles de conceptes contraposats ens donaran una clau per a millorar els mètodes de treball a les polítiques anti-exclusió. D'aquesta manera, quan parlem d'immediatesa enfront de pedagogia fem referència a la dificultat de treballar per a *capacitar* a les persones excloses davant de les necessitats immediates que tenen els usuaris d'aquests serveis. El dia a dia no permet, moltes vegades, treballar les actituds i aptituds necessàries perquè persones i famílies fortament desestructurades a nivell individual i col·lectiu puguin sortir per si mateixos de la dependència. Com comenta una treballadora familiar *"jo sempre havia pensat que amb els avis si no estan ja molt apurats, pots fer una tasca preventiva i educativa (...) però ens haurien d'estar matxucant cada any amb coses noves, per pogué fer, i.. és clar, et limites, con que no pots doncs llavors et limites a fer feines molt assistencials"*. Es tracta del que podríem anomenar el repte dels pares: la dificultat per a socialitzar fins a deixar de ser necessaris. La realitat és que molts dels usuaris ho són d'una manera constant i sense esperança d'una futura inclusió social. La segona de les dimensions és la que marca l'existència d'uns recursos molt uniformes per a unes demandes molt globals i dinàmiques. Els gestors de l'exclusió social detecten que la seva formació és limitada per tot allò que demanen els usuaris i, per altre, que les demandes tenen a veure més amb recursos d'inclusió que generalment no estan en mans dels municipis (habitatge, ensenyament, formació ocupacional, etc.) que dels mitjans que sí tenen al seu abast. Així, segons una assistent social els mecanismes per evitar l'exclusió social... *"exceden de los servicios sociales. Tendrían que ser políticas sociales, pero políticas sociales a nivel de... a niveles superiores, porque a nivel de ciudad pienso que no"*. Es podria parlar del repte dels especialistes per a donar l'assistència global que precisen els exclosos. Finalment s'hauria de destacar la necessitat de treballar l'entorn dels usuaris, donat que els tractaments individualitzats que no tenen en compte l'espai on es desenvolupa l'acció de la persona corren el perill de perdre de vista la dimensió social de

l'exclusió. En aquest sentit treballar l'entorn pot significar dues qüestions complementàries: el reconeixement de la importància de l'espai familiar on es produeixen les situacions de risc amb els usuaris més joves i, per altre, conèixer els recursos comunitaris que poden existir i que ben utilitzats poden proporcionar eines de treball molt efectives: *"los efectos que producen el nacer en una familia ya desestructurada, o por las drogas o en un ambiente muy precario (...) y en cuanto nace la criatura tener ya los recursos adecuados para que esa persona pueda desarrollarse. Yo no digo en ningún momento, no estoy hablando de que hay que retirar ese niño de sus padres, en absoluto, ¿eh? estoy hablando de medios comunitarios, de medios comunitarios donde puedan desarrollar una vida lo más normalizada posible"*. L'oblit d'aquesta dimensió més comunitària pot donar lloc al repte del Robinson a l'hora d'afrontar estratègies per superar l'exclusió social.

Aquestes dificultats que apareixen no es verbalitzen d'igual manera per part dels gestors entrevistats. Així, els treballadors familiars són els que més personifiquen en la seva posició i on més patent es fa els dèficits de formació i recursos per enfrontar-se a les situacions que es presenten. Es pot arribar fins a esborrar les distàncies amb el propi usuari: *"perquè si faig això l'hi estic fent de mare, i jo no soc mare de ningú, que es el que moltes vegades sembla que volen que fem, anar a substituir a algú de la família"* fins a veure'l com a competència... "A vegades dins de les treballadores familiars...a vegades són mateixos usuaris que estan fent cursets de treballadora familiar. Llavors hi ha coses que no s'entenen. Que aquestes noies valguin, jo no m'hi posaré, al contrari és fàcil que hi hagi que valguin molt... ". Els dèficits a l'hora de treballar amb la comunitat és el més destaquen els educadors socials: *"el perfil de la intervenció de l'educador social (...) jo crec que torna, potser ara hem estat un temps d'educador de despatx que l'hi diuen, i jo tinc la sensació que es torna a demanar, potser no el de carrer entès com abans, però sí un educador que tingui més temps o que en tot cas tingui tasques més concretes d'intervenció grupal..."*, segurament perquè el treball amb joves, en període de socialització, reforça aquesta dimensió comunitària. Finalment, és l'assistent social qui més destaca la dificultat de treballar sense els recursos d'inclusió adequats.

A partir d'aquestes dades obtingudes de les entrevistes podem ja obtenir conclusions respecte als models necessaris per a dissenyar uns serveis socials més efectius. En concret proposem quatre idees-guia a l'hora de crear una estructura amb capacitat per a gestionar les polítiques anti-exclusió: inclusió, per a fer possible la pedagogia; universalització, per a revertir la imatge estigmatitzadora dels serveis socials; adequació, per a aprofitar la capacitat comunitària i transversalitat, per a superar els dèficits de recursos. Idees que ja estaven presents quan fèiem la nostra proposta a una llei catalana dels serveis socials. Anem ara a desenvolupar el significat d'aquestes idees i de les dimensions que poden incorporar¹¹⁰.

Una gestió per a la inclusió

Com ja hem dit repetidament, la finalitat de les polítiques anti-exclusió ha de ser la inclusió social - idea de benestar que ha de guiar les accions col·lectives. La realitat és que actualment els recursos destinats a integrar a aquests col·lectius a la societat són pocs i de difícil articulació. No obstant, només amb aquest objectiu podem superar la immediatesa del dia a dia en favor d'una tasca més dirigida cap a la pedagogia que faci a mig o llarg termini innecessària la vessant més pal·liativa dels serveis socials. Quan parlem d'una gestió per a la inclusió hem de tenir en compte dues dimensions: la necessitat de fer itineraris integrals i dotar d'una definició del concepte clara pels diferents col·lectius d'usuaris. Respecte a la primera s'ha de definir itineraris cap a la inclusió diferenciats per a adequar els recursos a les necessitats, de manera que hi hagi una continuació entre l'atenció primària i els recursos especialitzats, tant dels propis de l'assistència social com d'aquells que determinen l'accés al mercat laboral, l'habitatge, etc. Sense cap mena de dubte, i com ja apuntàvem al parlar de la manca de descentralització dels serveis al nostre país, el fet de que els municipis no tinguin les competències pròpies d'aquests recursos limita molt la seva possible acció política. Per a comprovar el nivell de desenvolupament

¹¹⁰ Al llarg d'aquesta secció donarem una sèrie d'indicadors de gestió utilitzats per a fer l'estudi comparatiu entre municipis. Per a una explicació de cadascuna de les variables indicades veure l'annex 1

d'aquests itineraris serà imprescindible trobar indicadors¹¹¹ de gestió que permetin comparar l'evolució d'aquesta despesa. La segona dimensió té a veure amb la definició del concepte d'inclusió segons el perfil dels usuaris. Com ja vam apuntar a les conclusions del primer capítol no estem davant d'un concepte unitari, sinó que pot adequar-se, segons la realitat que s'hagi de gestionar.

Una gestió per a la universalització¹¹²

Fer una declaració dient que els serveis socials han de ser accessibles per a tothom, sense discriminacions, pot ser un contrasentit: ¿qui vol accedir a uns serveis que estigmatitzen? Efectivament, els serveis socials al nostre país tenen una connotació de beneficència que a d'altres països han transformat en justícia. A la vegada, com a reflex d'aquest plantejament, el poder polític ha discriminat qui tenia dret a ser ajudat i qui no, segons les estratègies de culpabilització que ja vam comentar al final del primer capítol. No obstant, si volem donar transparència als conflictes socials tothom ha de poder accedir a aquests serveis; sense autocensurar-se, sense que això signifiqui res més que la necessitat de donar resposta a una situació que pot proveir el mercat o bé les administracions. No s'ha de oblidar que si bé es tracta de donar respostes a carències, també ho és que l'origen de qualsevol acció humana respon a situacions d'insatisfacció. Per a aconseguir que siguin universals i que tothom pugui accedir segons les seves necessitats precisem d'uns canvis que ja apuntàvem a l'apartat dedicat a la llei catalana, doncs van més enllà de l'àmbit local. Aquests canvis es poden resumir en dues dimensions, una principal de caire normatiu, i una altra secundària lligada a la corresponsabilitat. A nivell normatiu s'haurien d'establir un drets de ciutadania de manera que totes les persones, sota unes circumstàncies que es poden determinar objectivament,

¹¹¹ Encara que al final del capítol parlarem d'una proposta d'indicadors de gestió voldríem destacar que ja existeixen alguns d'aquests indicadors a l'Observatori social de la Diputació de Barcelona. A tall d'exemple presentar alguns dels indicadors per itineraris i el seu valor mitjà pels municipis de la província de Barcelona: Taxa cobertura teleassistència: 6'62 %. Taxa cobertura SAD: 1'88 % (gent gran). Taxa places en centres oberts: 4'34 (per 1000) (infants)

¹¹² Els valors per l'estudi comparatiu del municipis d'alguns indicadors d'universalització són: taxa esforç municipal: 4'3%. Taxa d'atenció: 1'01 (per 10.000 habitants). Taxa cobertura local: 3.654 pessetes (21'96 euros)

tinguin dret a accedir a uns serveis que ofereix la societat als seus membre per una simple raó de pertinença a la comunitat política. Estem davant de la definició d'espai de solidaritat públic. Parlar de drets significa, per exemple, establir criteris de qualitat als serveis que es donen. Criteris inexistents des d'una perspectiva merament assistencialista. D'igual manera, tampoc es plantegen les obligacions inherents a una dinàmica de drets i deures ciutadans. La obligació de l'usuari a utilitzar d'una manera honesta els recursos públics és allò que dóna sentit a la corresponsabilitat de tots i totes en el benestar col·lectiu. I en aquest sentit sí que els municipis poden fer esforços per a revaloritzar els serveis socials, per exemple fent visible el seu cost amb formules de co-pagament que no necessàriament ha de ser econòmic i que sempre hauria de tenir en compte els recursos dels usuaris. Aquestes formules permeten una relació proveïdor-client, de subjecte de drets, que ha d'anar acompanyant el pas de la beneficència a la justícia. Per altre banda, a part de revaloritzar un servei permet universalitzar-lo al ajudar al seu finançament i regular la seva demanda; qüestió gens secundària quan parlem de serveis que poden tenir una demanda no delimitada. No tots, però, poden ser objecte de co-pagament: ho seran aquells que ofereixin serveis finalistes (escoles bressol, recursos residencials, serveis d'atenció domiciliària) però no els preventius o els informatius. Al cap i a la fi, no podem deixar de creure que la dignificació social de les polítiques anti-exclusió passa per ajudar a aquells que primer volen ajudar-se a si mateixos a reintegrar-se.

Una gestió per a l'adequació

Davant la complexitat i la diversificació dels itineraris de l'exclusió social els serveis socials hauran de fer un esforç per a ser més flexibles. Ja hem pogut veure a l'estudi comparatiu la uniformitat de les polítiques anti-exclusió existents als nostres municipis. Aquesta uniformitat, donada la diversitat de perfils socials existents, pot significar una manca d'adequació dels recursos a les necessitats. En temps de creixement de la demanda d'aquests serveis, i quan som conscients de les dificultats de les administracions per a donar cobertura pressupostària es fa més necessari que mai aprofitar bé els recursos

escassos. Aprofitar correctament els recursos significa dues coses, conèixer bé les demandes i els dèficits que trobem al nostre territori i, en consonància amb les tesis del govern relacional, conèixer les potencialitats que ens ofereix el teixit social de la ciutat, les potencialitats comunitàries. La primera dimensió del concepte d'adequació ens porta a crear observatoris socials que permetin donar compte d'una realitat complexa i canviant mitjançant indicadors que marquin l'evolució dels fenòmens lligats a l'exclusió social, de manera que puguem ajustar millor els mapes de recursos-necessitats. En aquest sentit, una eina interessant per a saber si estem responant de manera correcta a les prioritats que existeixen poden ser els indicadors de concordança que proposem a la propera secció. Aquests indicadors ens donen una doble informació: primer si dediquem els recursos a aquells itineraris més rellevant al nostre territori (comparant indicadors d'exclusió i de gestió per cadascú) i segon veure si marquen una línia coherent en comparació amb d'altres municipis del nostre entorn (comparant la tendència dels valors de cada indicador). La segona dimensió fa referència als recursos comunitaris. A les ciutats existeixen unes xarxes socials que, a més de ajudar a fer públics els problemes, poden trobar solucions. D'aquesta manera s'han d'entendre -conjuntament amb l'administració- com a proveïdors de benestar. Aprofitar el seu impuls, crear sinèrgies, és imprescindible per a potenciar l'acció col·lectiva i per a fer un tractament no individualitzat sinó comunitari de l'exclusió social.

Una gestió per a la transversalitat

Si volem donar respostes a la diversitat hem de generar eines no només flexibles, sinó globals. A l'administració local això significa transversalitat entre els diferents departaments que gestionen les polítiques socials. Només d'aquesta manera podem superar els dèficits en formació i recursos que s'han detectat a les entrevistes. Existeix un continuu en les necessitat d'inclusió que, si volem anar més enllà de l'assistencialitat, hem d'aplicar també a les nostres estructures organitzatives. Aquesta és la primera dimensió de la transversalitat, aquella que té a veure amb el treball integral dels diversos departaments d'un Ajuntament. En el segon capítol hem vist com les administracions locals

aposten cada vegada més per unes estructures conjuntes d'aquelles regidories que s'anomenen de serveis personals; bàsicament serveis socials, sanitat, ensenyament, ocupació, cultura, esports, habitatge, dona, infància i joventut, gent gran i acció cívica. Fora de les diferències entre els municipis, i de la diversitat existent tant en la configuració d'aquestes grans àrees com en la seriositat del seu empeny unitari, és un fet que les administracions locals -més que qualsevol altre- aposten per treballar de manera interdepartamental allò que té a veure amb el benestar de les persones. Proposem la constitució d'àrees de serveis personals amb la presència d'un tinent d'alcalde i regidors delegats per a la gestió dels diferents serveis que haurien d'incloure, com a mínim, els de serveis socials, sanitat, cultura, formació, ensenyament i esports. A més de participació ciutadana per a donar una dimensió territorial a aquestes xarxes ciutadanes. Aquesta voluntat globalitzadora no es quedaria només en l'estructura política, sinó que hauria d'arribar també a la tècnica. Si més no, els nivells superiors (per exemple, caps d'unitat) haurien de compartir també responsabilitats comuns. Una segona dimensió de la transversalitat té a veure amb la realització de programes d'itinerari. Seguint la mateixa lògica s'hauria de superar la compartimentalització de regidories com joventut, dona o gent gran en favor de plans globals que, sota la direcció d'un responsable polític ben definit, realitzés programes específics per a cadascú d'aquests col·lectius, determinant objectius d'inclusió particularitzats i organitzant els diferents serveis sectorials per a assolir-los. Un bon exemple d'aquesta metodologia és el Pla Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania elaborat pel CRID que abans hem comentat. Finalment, una tercera dimensió de la transversalitat té a veure amb la idea de govern relacional. Ens estem referint a la possibilitat de l'existència d'una pluralitat de proveïdors de serveis socials al territori, més enllà de la família. El fet que l'administració hagi de garantir l'accés dels ciutadans i ciutadanes a uns determinats serveis no significa necessàriament que els ofereixi directament. La presència de la iniciativa privada, del tercer sector, suposa una alternativa real, que a la vegada enforteix l'anomenada economia social. L'externalització dels serveis pot afavorir una millor distribució dels recursos gràcies a la competència i més flexibilitat a l'hora d'oferir serveis

davant d'una realitat canviant, que precisa d'estructures que s'adeqüin de manera ràpida i sense grans costos. Com s'observa a l'enquesta¹¹³, els serveis susceptibles d'externalització són els finalistes que tenen una dimensió bàsicament operativa: per contra, aquells que precisen continuïtat i mètode estable de gestió s'han de mantenir a l'àmbit públic.

A la recerca d'un observatori de gestió

Per a poder avaluar el compliment d'aquests criteris per part de les administracions locals es fa necessari la creació d'indicadors des gestió municipals. A les seccions anteriors hem posat de relleu la dificultat de fer anàlisis comparatives per la manca d'aquests instruments. A la darrera part d'aquest estudi – i com ja vam fer al primer capítol, quan parlàvem de l'exclusió social- volem fer una proposta d'indicadors que poden constituir un observatori de l'evolució d'aquestes polítiques segons el marc teòric que hem plantejat. Així presentarem primer els que descriuen la realitat política de les regidories de serveis socials per a passar després a la gestió segons els itineraris i a les dimensions de la gestió dels recursos que hem ressaltat anteriorment. Una vegada més hem de definir aquesta proposta com exploratòria, ja que només l'existència de les corresponents dades podrà dir quines variables són rellevants per a conèixer la realitat de la gestió pública de l'exclusió.

Indicadors de definició política

Respecte a aquest indicadors, el seu significat i els valors pels municipis del nostre estudi ja s'ha presentat al principi d'aquest mateix capítol, raó per la qual estalviem qualsevol comentari sobre els mateixos.

INDICADOR	definició
Partidisme	Partit polític que gestiona els serveis socials.
Nivell cessió	Partits majoritaris que donen la gestió dels serveis socials a d'altre, soci minoritari.

¹¹³ Als municipis existeixen uns serveis que són sistemàticament externalitzats. Son els següents: servei de menjar a domicili (92.36% dels municipis ho tenen externalitzat), Centres oberts infantils el 52'2% i el servei de teleassistències el 92%. En general, la taxa d'externalització es del 77'5%

INDICADOR	definició
Gènere responsable	Regidors/es responsables dels serveis socials que són dones.
Grau responsabilitat	Percentatge de regidors/es de serveis socials que són tinents d'alcalde.
Denominació dels serveis socials	Percentatge de les diferents denominacions dels serveis socials existents als municipis.
Taxa ABM	Municipis de més de 20.000h que constituïts com àrea bàsica.

Indicadors per itineraris

El quadre que presentem a continuació és un assaig -creiem que exhaustiu- de possibles indicadors de gestió per a cadascú dels itineraris d'exclusió que s'han definit. Hem tingut en compte les diferents dimensions que les polítiques municipals podien adoptar per a cadascú dels itineraris proposats. En general són indicadors que utilitzen informació que està a l'abast dels gestors, de manera que poden permetre amb certa facilitat realitzar anàlisis comparatives diacròniques o bé sincròniques entre diferents municipis. A l'hora de veure la capacitat de resposta a la demanda hem diferenciat entre demanda potencial i expressada¹¹⁴. La primera fa referència al que hem anomenat, parlant d'indicadors, la intensitat. Es a dir, l'oferta respecte al global de la població existent susceptible d'utilitzar un servei. La segona fa referència a l'oferta segons la demanda que s'ha expressat. Curiosament els indicadors existents, i amb els quals hem treballat a la secció anterior, no tenen aquesta diferenciació en compte, quan creiem que simplificaria molt la valoració de la qualitat i extensió dels serveis que ofereixen les administracions locals.

¹¹⁴ Al quadre hem senyalat els indicadors que són susceptibles de tenir aquesta dada amb la paraula "express" sota la seva definició.

itinerari	Dimensió tractada	indicador	definició
Gent gran	Ajut a la dependència	Taxa cobertura teleass. (espress)	nº de teleassistències/ pob. >75 anys*100
		Taxa cobertura SAD (espress)	nº persones >65 anys amb SAD/pob.>65 anys total* 100 ¹¹⁵
		Taxa places residencials (espress)	nº places residències públiques/ pob.>65 anys* 100
Infants	Ajut compatibilitat treball i dependència	Taxa cobertura centres de dia (espress)	nº places centres de dia/pob.>65 anys*100
	Altres	Taxa usuaris grans	gent gran amb expedient (SS) /pob.>65 anys*100
	Risc exclusió	Taxa centres oberts (espress)	nº places centres oberts /pob.<14 anys*100
Família	Altres	Taxa EAIA	nº expedients oberts /pob.<18 anys*1000
	Ajut compatibilitat treball i vida familiar	Taxa usuaris infants	infants amb expedient (SS) /pob.<14 anys*100
	Ajut socialització	Taxa cobertura escoles bressol (espress)	nº places públiques/pob.<3 anys*100
Problemes salut		Taxa cobertura escola de família (espress)	nº famílies tractades/unitats familiars*1000
	Toxicomanies	Taxa atenció domicili (espress)	nº famílies amb SAD /unitats familiars*1000
	Malalties mentals	Taxa ajuts econòmics (espress)	nº famílies amb ajuts /unitats familiars*1000
Immigrants		Taxa tractament metadona	nº nous tractaments/pob. Total*1000
	Accés mercat laboral	Taxa cobertura centres de dia (espress)	Nº places centres de dia/pob. total*1000
	Convivència	Taxa cobertura Llismi (espress)	beneficiaris Llismi/pob. amb disminucions*100
	Reforç escolar	Taxa formació estrangers (espress)	nº places cursos /pob. estrangera <65 anys *1000
	Altres	Taxa mediadors	nº mediadors culturals/pob. estrangera total*1000
		Taxa ajut escolar (espress)	nº places reforç escolar /pob. estrangera escolaritzada*1000
		Taxa usuaris estrangers	estrangers amb expedient (SS) /pob. estrangera *100

¹¹⁵ A l'indicador existent al Observatori Social de la Diputació de Barcelona s'agafa com unitat les hores de Servei d'atenció domiciliària dedicades per persona. Creiem que es pot simplificar amb la fórmula que nosaltres adoptem.

Indicadors de gestió

L'últim grup d'indicadors té com a finalitat donar informació sobre la eficiència de la gestió dels serveis socials municipals. De manera coherent responen a les dimensions o idees-clau que hem desenvolupat al nostre marc teòric, és a dir, als conceptes d'inclusió, universalització, adequació i transversalitat.

Idea-clau	dimensió	indicador	definició
Inclusió	Inclusió social	Taxa supervivència	nº expedients que venen de l'any anterior /nº expedients any present*100
Universalització	Repercussió soc.	Taxa SAD (1)	nº de teleassistències/ pob. >75 anys*100
		Taxa SAD (2)	nº persones >65 anys amb SAD /pob.>65 anys total* 100
		Taxa cobertura social	nº usuaris expedients any (SS) /pob.total*100
		Taxa cobertura local	pressupost municipal (SS)/ pob. total
	Repercussió pressupostària.	Taxa esforç municipal ¹¹⁶	pressupost municipal (SS) /pressupost ajuntament*100
Adequació	Qualitat serveis	Taxa universalitat	nº usuaris informació any (ss) /usuaris totals*100
		Taxa territorialització	Total població/nº UBASP
		Taxa d'atenció	Total usuaris/treballadors ¹¹⁷ (ss)
		Taxa ajut econòmic	Total ajuts (□)/ total persones beneficiàries
Concordança	Itineraris	Gent Gran	Tax. Gent Gran vs Tax. Cobertura teleassist.
		Infància	Tax població infantil vs Tax. usuaris infants

¹¹⁶ Quines magnituds s'haurien de tenir en compte per a no sumar conceptes diferents? Proposem les despeses en serveis socials definides a les subfuncions 3.1.3 i 3.2.3 segons la classificació funcional dels pressupostos. Com a pressupost global d'un Ajuntament agafem les despeses liquidades (Obligacions Reconegudes sense consolidar). D'aquesta manera ens assegurem que als nostres estudis comparatius siguin fiables.

¹¹⁷ Per treballadors (SS.SS) entenem: educadors, treballadors familiars i assistents social.

Idea-clau	dimensió	indicador	definició
		Família	Tax. Llars monoparentals vs Tax. Cobertura esc. bressol
		Salut (disminucions)	Tax. Pob. amb disminucions vs Tax. Cobertura Llismi
		Salut (malalt. mentals)	Tax. Expedient salut mental vs Tax. Cobertura centres de dia
		Salut (toxicomanies)	Tax. Expedients tractament vs Tax. Tractament metadona
		Immigració	Tax. Població estrangera vs Tax. Mediadors
	Efectes	Pobresa	Renda Bruta familiar vs Exp. PIRMIS tramitades
Transversalitat	Tipus serveis	Taxa externalització	Serveis externalitzats/ total serveis ¹¹⁸ *100

Farem ara una breu explicació del perquè d'aquest indicadors. L'indicador d'inclusió que hem escollit és el de supervivència, és a dir, si els usuaris es mantenen d'una any a l'altre. Conforme més baix sigui el seu valor major èxit d'unes polítiques públiques que no busquen cronificar. Els quatre indicadors d'universalitat mostren el nivell de cobertura dels serveis respecte a la població en general i, d'una manera específica, amb el col·lectiu de la gent gran. Una de les raons és la constatació de que alguns dels serveis que té aquest grup és un bon indicador de la gestió en general: segons l'anàlisi bivariant realitzada la taxa de teleassistències correlaciona de manera positiva amb altres indicadors que determinen una bona gestió. Els tres indicadors d'adequació escollits mostren la qualitat dels serveis en relació a la població usuària dels mateixos. Respecte a la transversalitat només incloem un indicador neutre que ens parla d'una de les dimensions d'aquest concepte: la pluralitat dels proveïdors mesurat a partir de la taxa d'externalització.

Finalment fer una explicació d'uns indicadors específics d'adequació com són els de concordança. Volen ser indicadors per a mesurar la relació entre la realitat social i la distribució dels recursos mitjançant les comparacions entre

¹¹⁸ Els serveis que s'han tingut en compte com susceptibles d'externalització en la seva gestió són: centres oberts, menjars a domicili, escoles de família i servei de teleassistència.

indicadors d'exclusió i de gestió entre municipis. Una bona gestió seria aquella a la qual hi hagi una correlació entre els valors de tots dos indicadors comparats. Si és així diem que estem davant d'una concordança positiva. Al contrari, quan no existeix una correlació positiva direm que estem davant d'una dissonància negativa.

Posem un exemple amb l'indicador de concordança per a la gent gran que relaciona la taxa de gent gran amb la taxa de cobertura de teleassistències. Les unitats de comparació seran la ciutat de Barcelona i la mitjana dels dos indicadors pels municipis de la província de Barcelona de més de 20.000 habitants. En aquest cas estariem davant d'una dissonància negativa, doncs Barcelona, amb més població que la mitjana dels municipis, dedica menys recursos a l'atenció de la gent gran mitjançant teleassistències.

nom	Mitjana municipis	Barcelona	definició
Exclusió: tax. gent gran	12'7%	20'6%	(+)
Gestió: tax. teleassist.	6'2%	5'1%	(-)
Relació entre variables			Dissonància negativa

CONCLUSIONS

Potser en consonància amb la definició que hem fet d'aquest treball com d'exploració, hauríem de parlar més de resum que de conclusions. Malgrat tot, creiem que al llarg de les pàgines hem trobat algunes respostes i -el que pot ser encara més interessant- hem deixat plantejades moltes preguntes sobre l'exclusió social i el seu tractament per part de les administracions locals. En bona part es tracta del resultat de la manca d'indicadors fiables per a realitzar estudis comparatius. Però també respon a la complexitat i diversificació de l'exclusió social que es viu al nostre entorn. Una realitat que no és fàcilment aprehensible i de la qual hem intentat, mitjançant el recurs dels tipus ideals, traçar el seu itinerari.

L'exclusió, que definíem com *"un procés social mitjançant el qual individus que comparteixen una sèrie de condicions es veuen expulsats dels àmbits d'inclusió social fins arribar a una situació d'incapacitat per proveir-se per sí mateixos dels recursos econòmics i culturals necessaris per respondre a les necessitats bàsiques que defineix certa societat"*, es mostra com una realitat no unívoca i creixent a causa dels canvis a la institució familiar.

¿Què fer davant de l'exclusió? Respondre des de l'acció col·lectiva. En aquest treball hem apostat per superar el marc de la beneficència en que encara està instal·lada l'acció política al nostre país i a favor d'unes polítiques públiques que busquin la inclusió dels col·lectius subjectes a processos de marginació, però sobretot que treballi d'una manera estratègica per desenvolupar el benestar social com a millor mecanisme de prevenció de l'exclusió. Al nostre parer, aquestes estratègies no poden ser desenvolupades des de qualsevol instància. Només aquella que pot combinar proximitat i transversalitat per adequar de la millor manera els recursos a les necessitats té capacitat per a actuar d'una manera socialment eficaç. Malgrat no poder negar que partíem des d'un posicionament clarament municipalista, creiem haver donat suficients raons per justificar aquesta postura de forma satisfactòria. Existeixen, però risc evidents pel món local: la força de l'acció política que es desenvolupa en l'espai de la ciutat prové de la proximitat, però aquesta virtut corre el risc de convertir-se en conflicte si l'administració més propera als problemes dels ciutadans i

ciutadanes no té les competències necessàries per solucionar-los. Com hem pogut observar a l'estudi comparatiu dels perfils socials, es donen processos en el territori que fan necessàries polítiques redistributives si volem millorar els seus perfils socials. Però també és imprescindible canviar el marc legal actual per altre que *capaciti* als nostres municipis si volem que surtin victoriosos del repte de l'exclusió social. A més, si ho fem la inversió serà molt beneficiosa. Perquè aquesta és la paradoxa del món local: estar en la cruïlla entre convertir-se en la millor plasmació d'un projecte col·lectiu de ciutadania o enfonsar-se en una complexitat social que no pot gestionar. Estem convençuts que del resultat de l'aposta que fem per la ciutat dependrà el futur de les nostres societats obertes.

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV. (1999): *Les Desigualtats socials a Catalunya*. Barcelona: Fundació J. Bofill.
- Alvarez Uría, J. (1995): *Desigualdad y pobreza hoy*. Madrid: Talasa.
- Beck, U. (1998): *La sociedad del riesgo*. Barcelona: Paidós.
- Biosca, L. (1991): *Indicadors de necessitat social a Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Casado, D; López, G. (2001): *Vel·lesa, dependència i atencions de llarga durada: situació actual i perspectives de futur*. Barcelona: Fundació la Caixa.
- Castells, M. (1996): *La era de la informació*. Madrid: Alianza Editorial.
- CIFA. (1997): *Mapa dels Serveis Personals Locals*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Cortina, A. (1997): *Ciudadanos del Mundo*. Madrid: Alianza Editorial.
- CRID (2002): *Pla Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- EDIS. (1996): *Las Condiciones de Vida de la Población Pobre de la Diócesis de Barcelona*. Madrid: Fundación Foessa.
- Félix tezanos, J. (1999): *Tendencias en desigualdad y exclusión social*. Madrid: Editorial Sistema.
- Gomà, R. ; Brugué, J. (2000): *Gobiernos Locales y Políticas Públicas*. Barcelona: Ariel.
- Gómez Serra, M. (1994): *Els llindars de la pobresa a Catalunya*. Barcelona: Departament de Benestar Social. Generalitat de Catalunya.
- Hirschman, A. (1977): *Salida, voz y lealtad*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.
- Kumar Sen, A. (1992): *Inequality reexamined*. New York: Oxford Clarendon Press.
- Mir Bagò, J. (2002): *Evolució de l'autonomia municipal*. Barcelona: Federació de Municipis de Catalunya.

- Piore, J. (1983): "el dualismo como respuesta al cambio y la incertidumbre", a Toharia, L. (comp): *el mercado de trabajo: teorías y aplicaciones*. Madrid: Alianza Editorial.
- Quivy, R. ; Campenhoudt, L. (1998): *Manual de Investigación en Ciencias Sociales*. Mèxic: LIMUSA.
- Raventós, R. (1999): *El Derecho a la Existencia*. Barcelona: Ariel.
- Rorty, R. (1998): *Pragmatismo y política*. Barcelona: Paidós ICE/UAB.
- Subirats, J.; Gomà, R.; Brugué, Q. "De la exclusión a las exclusiones sociales: nuevos retos para las políticas públicas". Article no publicat.
- Von Mises, L. (1980): *La acción humana*. Madrid: Unión Editorial.
- Weber, M. (1982): *Ensayos sobre metodología sociológica*. Buenos Aires: Amorrortu.



exclusió i municipi

Annex 1: anàlisi estadística

Continguts:

- Definició de les variables de l'anàlisi comparativa d'exclusió entre municipis
- Definició de les variables de l'anàlisi comparativa de gestió entre municipis
- Anàlisi estadística descriptiva d'exclusió social
- Anàlisi estadística descriptiva de gestió municipal
- Anàlisi descriptiva bivariant de les variables quantitatives
- Anàlisi multivariant descriptiva i determinació d'una tipologia de municipis segons l'exclusió social
- Anàlisi multivariant descriptiva i determinació d'una tipologia de municipis segons la gestió municipal
- Anàlisi conjunta d'ambdues tipologies

Definició de les variables del comparatiu d'exclusió entre municipis:

(els casos són ciutats de més 20.000 h província de Barcelona. També les dades per Catalunya en conjunt i per la província de Barcelona en conjunt)

0. Dimensió de municipis (+20/+100)
1. Taxa de població infantil (1996): població de 0-14 anys
2. Taxa de població gent gran (1996): població de + 65 anys
3. Taxa sobreenvelliment (1996): població de + 85 anys respecte a la població + 65 anys.
4. Índex de dependència demogràfica (1996): percentatge de la població dependent (menors de 16 anys i majors de 65) sobre la resta (16 a 64 anys)
5. Taxa de població disminuïda (1999): població disminuïda per cada 1000 habitants
6. Taxa de població estrangera (1999): població estrangera respecte al total
7. Taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys (1996): llars unipersonals sobre població + 65 anys
8. Taxa de llars monoparentals (1996): llars monoparentals sobre el total de llars.
9. Taxa analfabetisme (1996): població analfabeta respecte a la població total major de 10 anys.
10. Taxa de població activa per sexes (1996): persones majors de 16 anys en disposició de treballar. Per sexes.
11. Taxa d'ocupació (1996): relació entre la població ocupada i la població major de 16 anys. Per sexes.
12. Taxa d'atur (2002): relació entre la població activa i la població desocupada
13. taxa de població aturada/pensionista 50/64 anys (1996): població aturada o pensionista en aquest sector de població especialment sensible. Per sexes.
14. (Renda Bruta familiar disponible per habitant (1996): Renda per habitant
15. PIB per habitant (1996): Producte Interior Brut per habitant/any
16. Taxa beneficiaris LISMI (1999): beneficiaris LISMI sobre població disminuïda
17. Taxa població amb pensions no contributives i assistencials (2001): població amb algun tipus d'aquestes pensions sobre la població total
18. Taxa expedients PIRMI (1999): número expedients PIRMI sobre població total per cada 1000 habitants.
19. Taxa tractament EAIA (1998): número de casos en un any sobre la població de 0 a 18 anys.
20. Taxa població serveis (1996): % persones ocupades en el sector serveis.
21. Es tracta d'una capital de comarca o no?

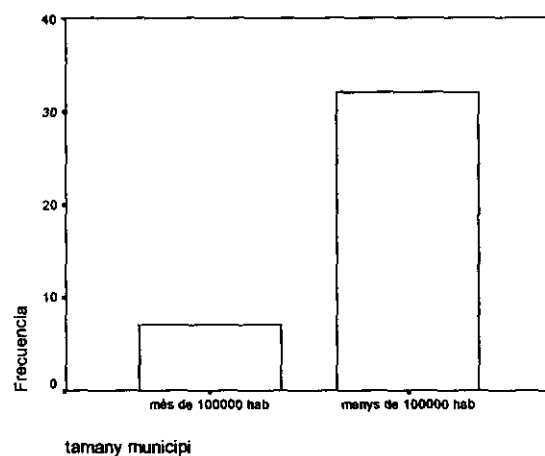
Definició de les variables del comparatiu de gestió entre municipal

- 1) nom del municipi
- 2) número d'habitants ciutats
- 3) partit que porta els serveis socials.
- 4) sexe regidor/a.
- 5) ¿és tinent d'alcalde?
- 6) nom de la regidoria
- 7) ¿és la ciutat ABM?
- 8) nº persones amb teleassistència per la població major de 75 anys per 100. Any 1998 per població 1996. Els valors són %.
- 9) hores de servei atenció domiciliària per població major de 65 anys. Any 1999 per població 1996. Els valors són hores per persona.
- 10) places centres oberts per infants i adolescents per població 0-18 anys per 1000. Any 1996. Els valors són 0/00.
- 11) casos actuació metadona per població total per 1000 habitants. Any 2000. Els valors són 0/00.
- 12) número usuaris per població total per 1000 habitants. Any 1999. Els valors són 0/00.
- 13) ratio treballadors socials per habitants per 10.000 habitants. Any 2001.
- 14) ¿tenen servei de menjar a domicili?
- 15) ¿tenen centres oberts per nens?
- 16) ¿tenen servei de teleassistència?
- 17) ¿tenen escoles de família?
- 18) % dels pressupostos municipals dedicats a serveis socials
- 19) diners dedicats als serveis socials per habitant

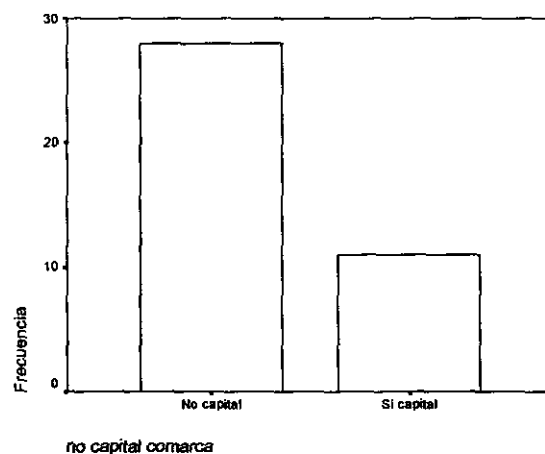
Anàlisi estadística descriptiva variables *Exclusió Social*

Variables qualitatives

	tamany municipi	
	N	%
més de 100000 hab	7	17,9%
menys de 100000 hab	32	82,1%

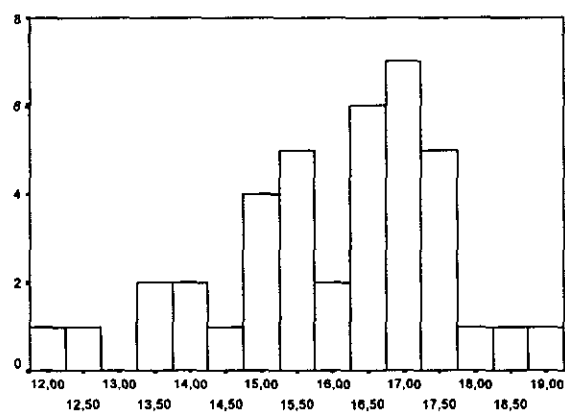


	no capital comarca	
	N	%
No capital	28	71,8%
Si capital	11	28,2%

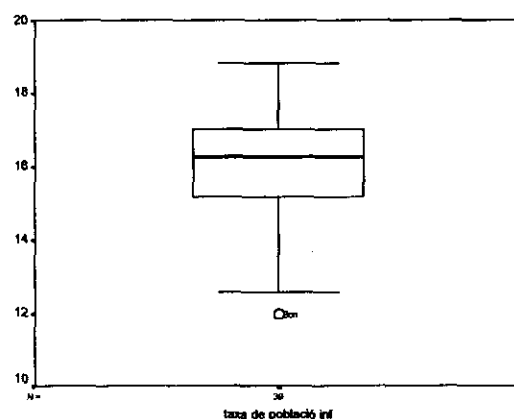


Variables quantitatives

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de població infantil, 1996	39	11,96	18,80	15,98	1,56

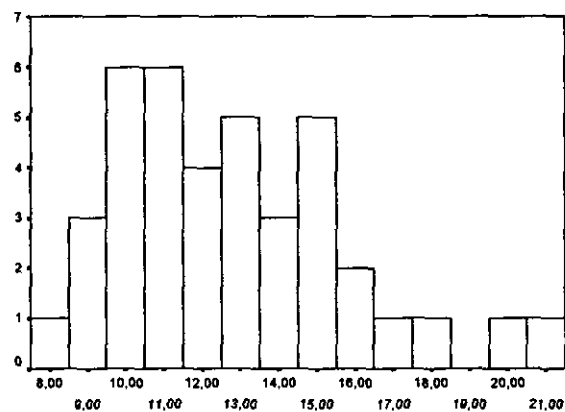


taxa de població infantil, 1996

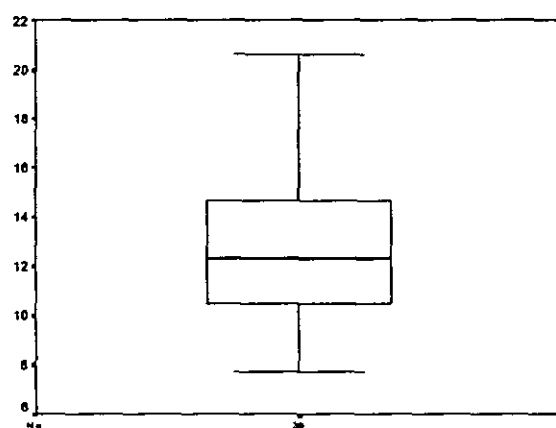


taxa de població inf

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de població de gent gran, 1996	39	7,70	20,62	12,72	3,02

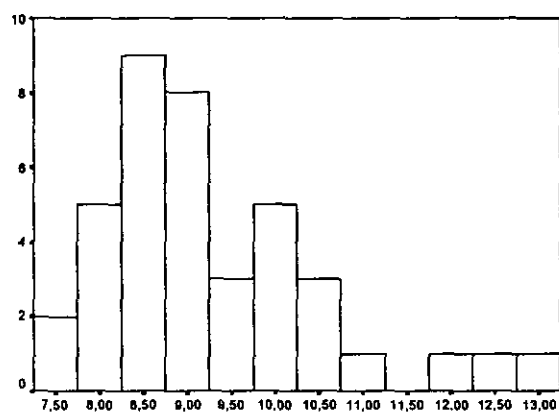


taxa de població de gent gran, 1996

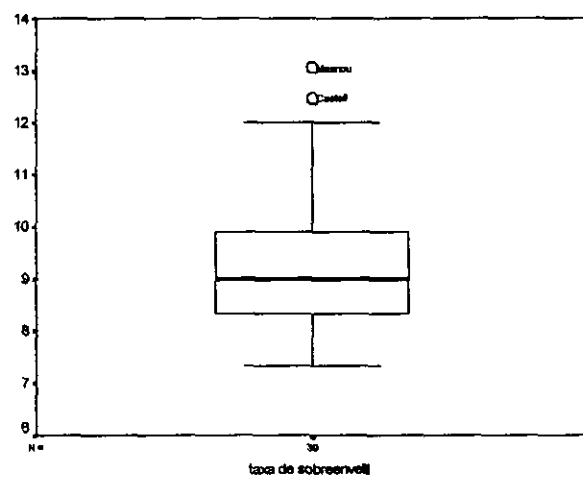


taxa de població de

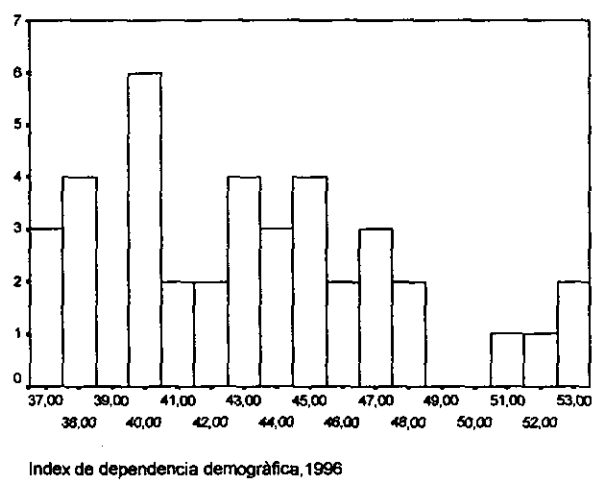
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de sobreenvelliment, 1996	39	7,33	13,04	9,26	1,30

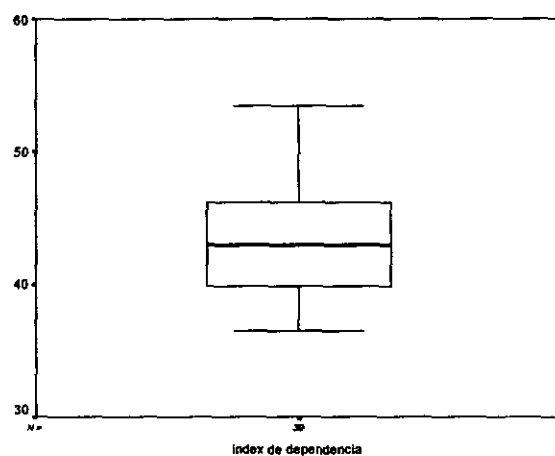


taxa de sobreenvelliment, 1996

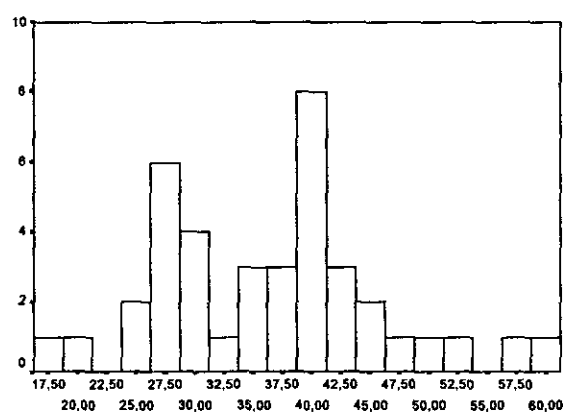


	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
index de dependencia demogràfica, 1996	39	36,50	53,40	43,31	4,43

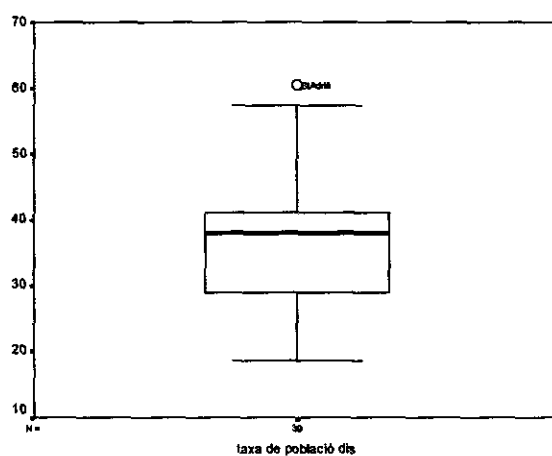




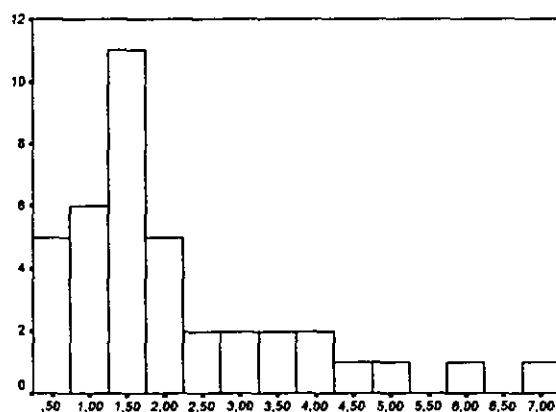
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de població disminuïda, 1999	39	18,68	60,40	36,69	9,49



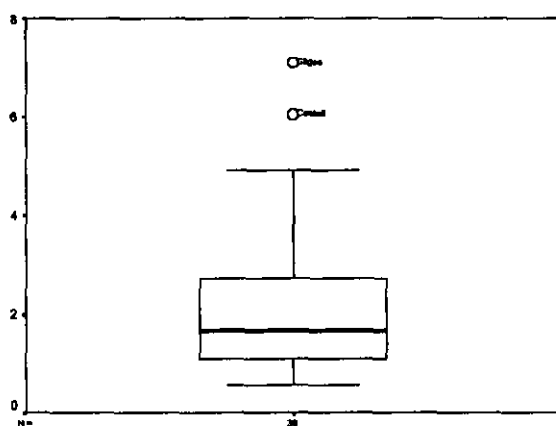
taxa de població disminuïda, 1999



	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de població extrangera, 1999	39	,54	7,10	2,16	1,52

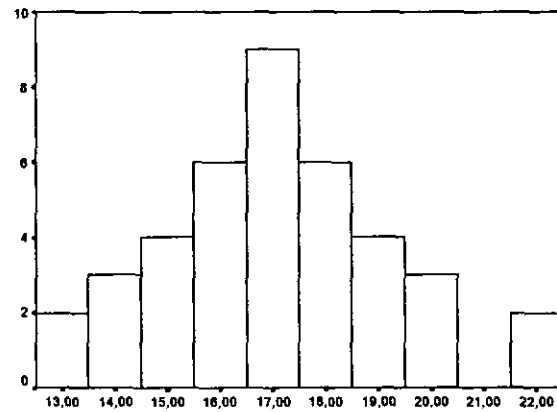


taxa de població extrangera, 1999

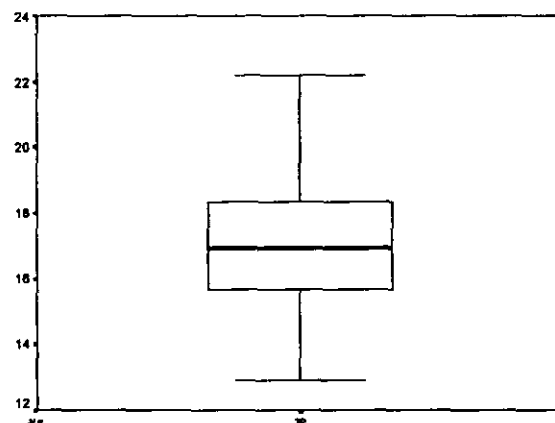


taxa de població ext

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys, 1996	39	12,90	22,21	17,09	2,23

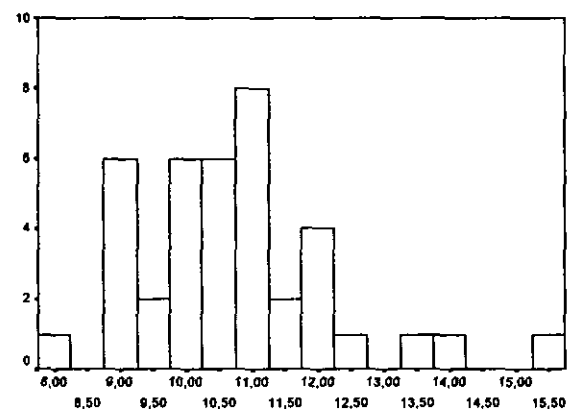


taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys, 1996

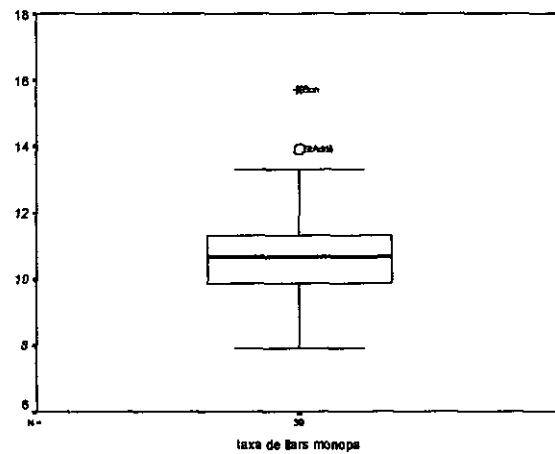


taxa de llars uniper

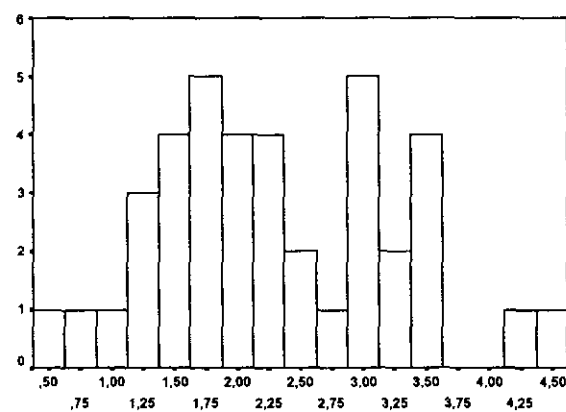
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de llars monoparentals, 1996	39	7,90	15,70	10,75	1,48



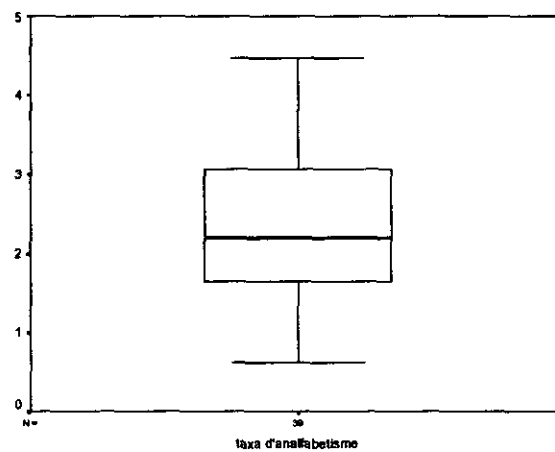
taxa de llars monoparentals, 1996



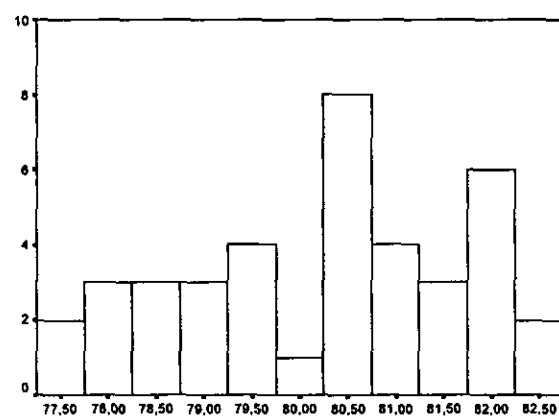
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa d'analfabetisme, 1996	39	,61	4,47	2,30	,93



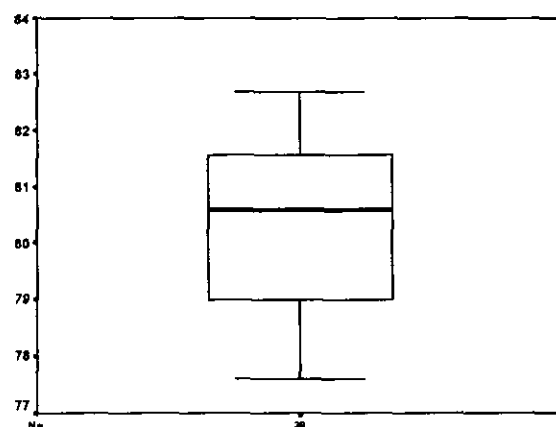
taxa d'analfabetisme, 1996



	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de població activa, homes, 1996	39	77,59	82,68	80,28	1,49

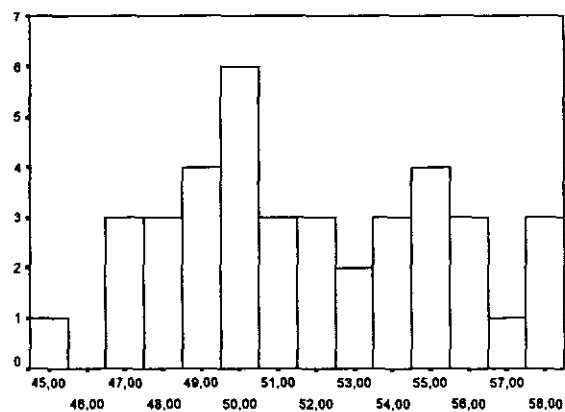


taxa de població activa, homes, 1996

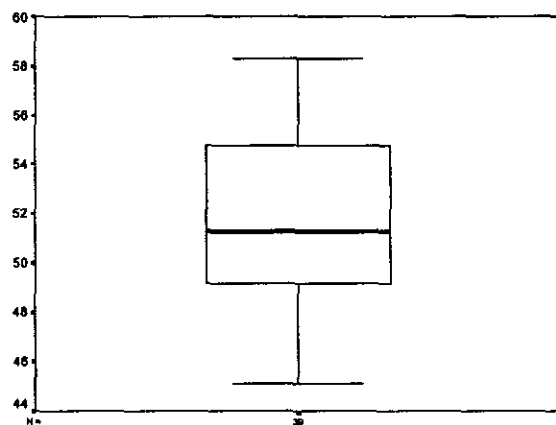


taxa de població act

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de població activa, dones, 1996	39	45,10	58,32	51,84	3,46

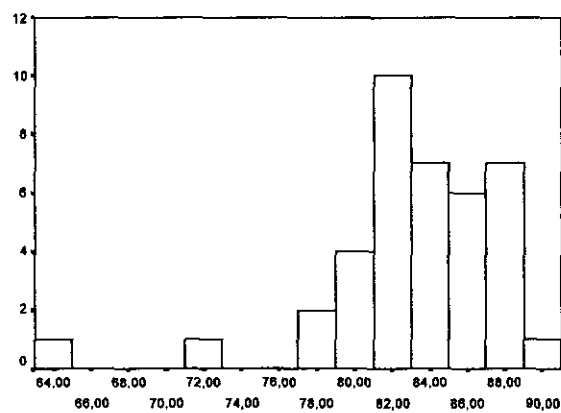


taxa de població activa, dones, 1996

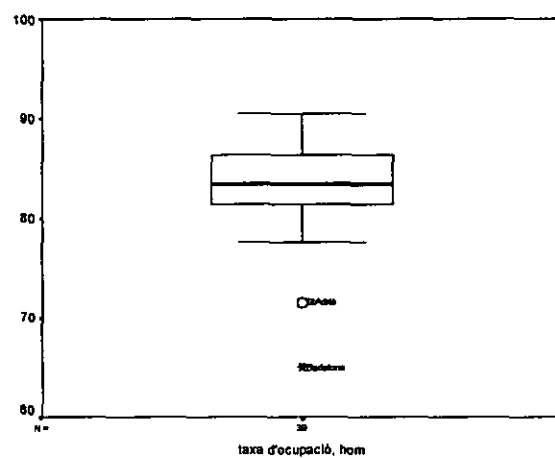


taxa de població act

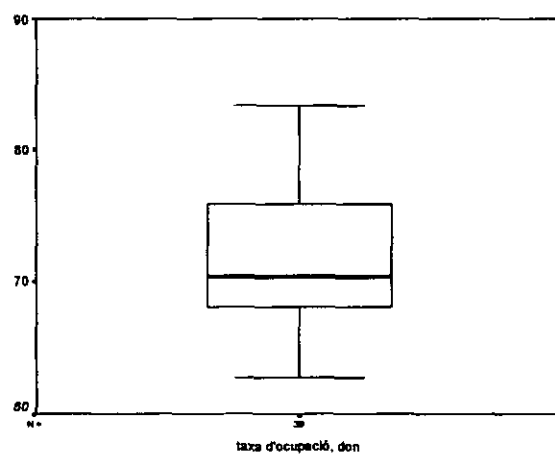
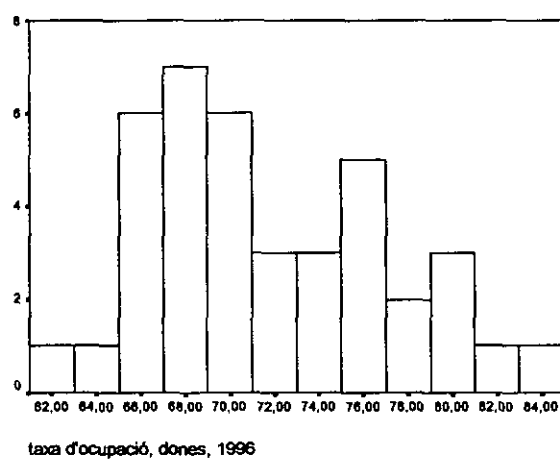
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa d'ocupació, homes, 1996	39	64,96	90,56	83,28	4,78



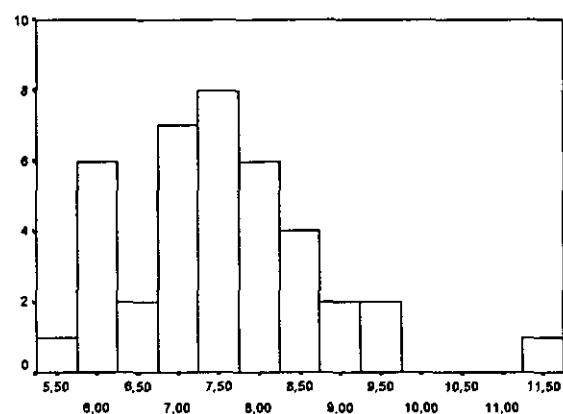
taxa d'ocupació, homes, 1996



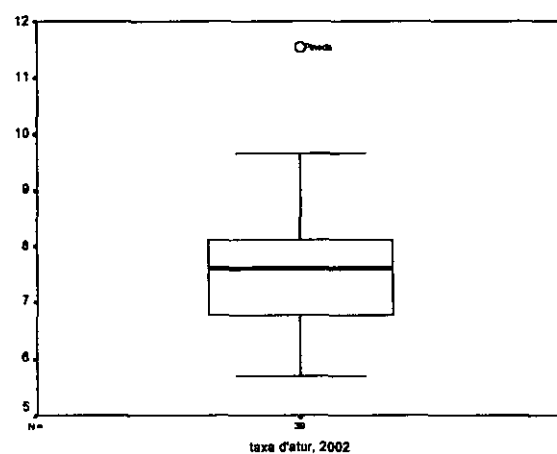
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa d'ocupació, dones, 1996	39	62,70	83,30	71,82	5,29



	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa d'atur, 2002	39	5,70	11,53	7,53	1,21

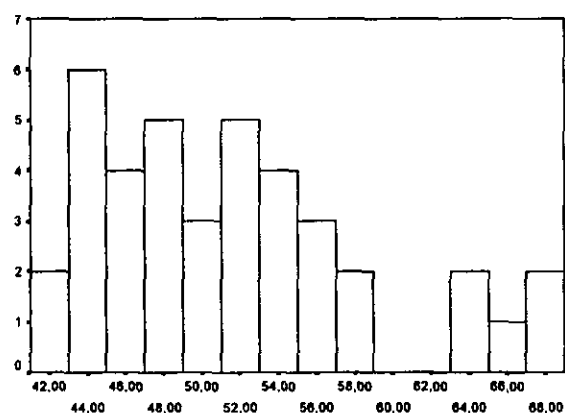


taxa d'atur, 2002

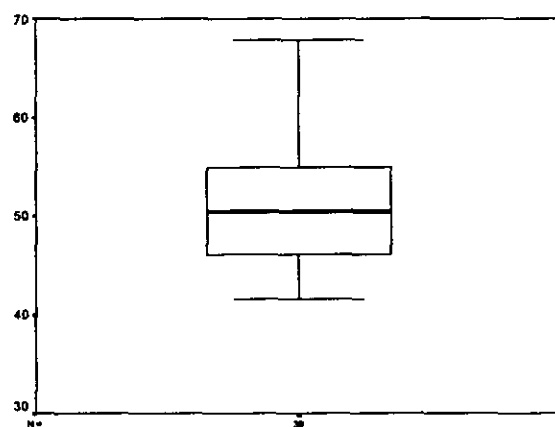


taxa d'atur, 2002

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes, 1996	39	41,60	67,90	51,59	7,11

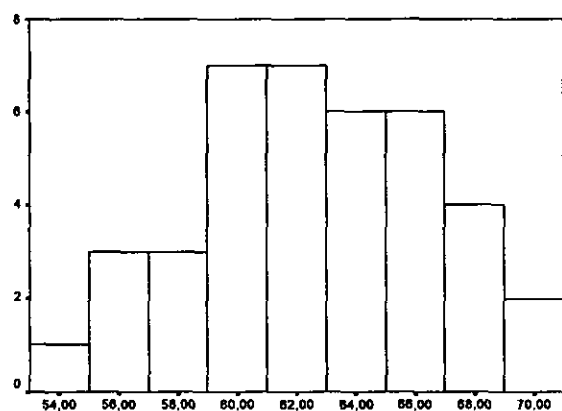


taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes, 1996

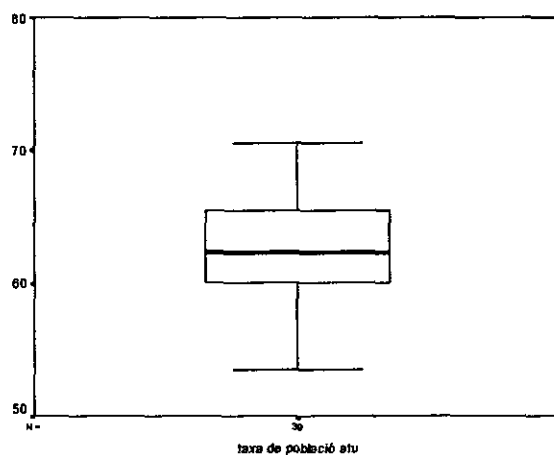


taxa de població at

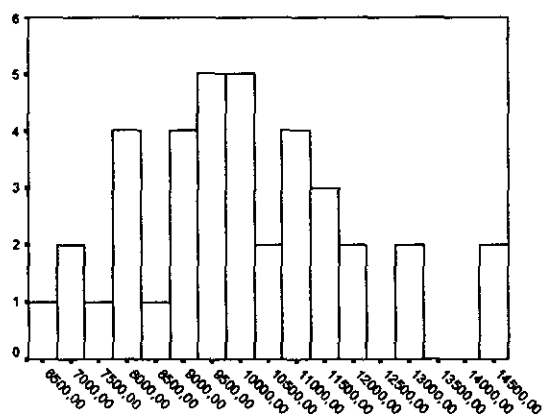
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones, 1996	39	53,45	70,49	62,65	4,04



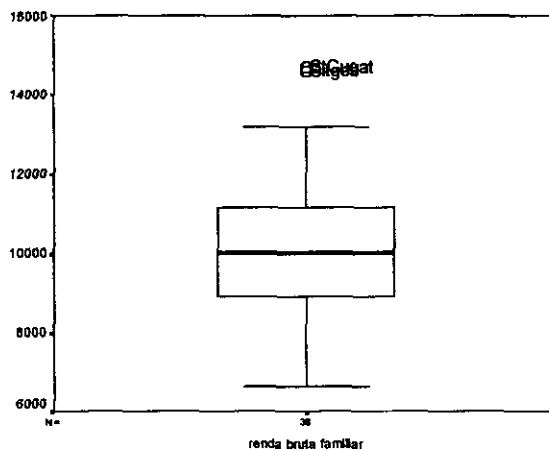
taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones, 1996



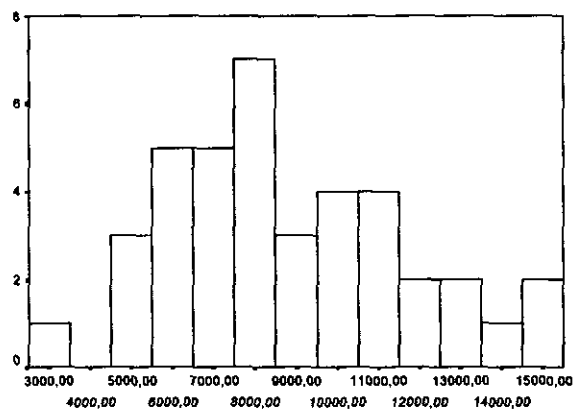
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
renda bruta familiar disponible per habitant, 1996	38	6619	14700	10066	1947,77



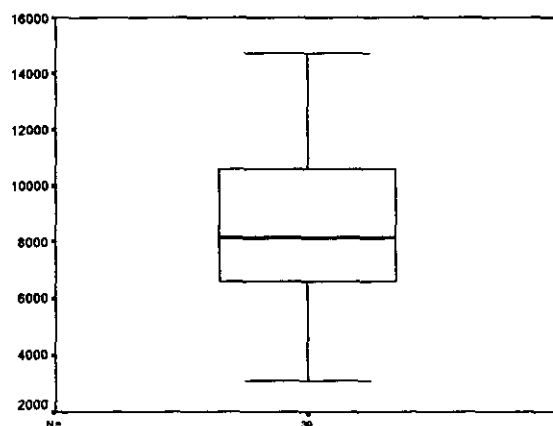
renda bruta familiar disponible per habitant, 1996



	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
PIB per habitant, 1996	39	3102	14735	8760	2828,45

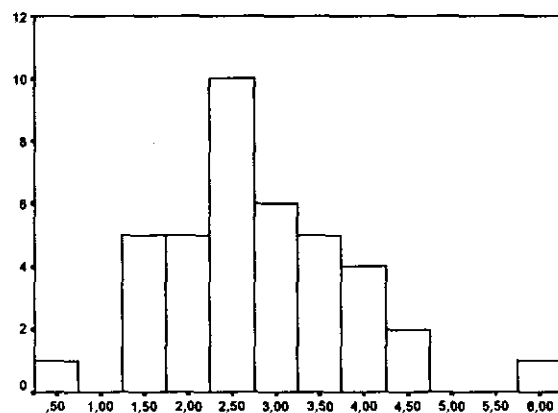


PIB per habitant, 1996

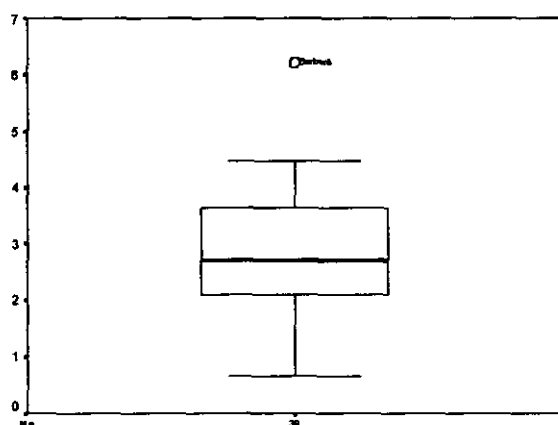


PIB per habitant, 19

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de beneficiaris LISMI, 1999	39	,65	6,22	2,85	1,06

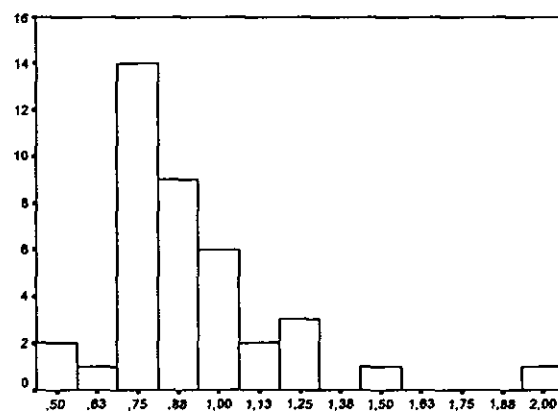


taxa de beneficiaris LISMI, 1999

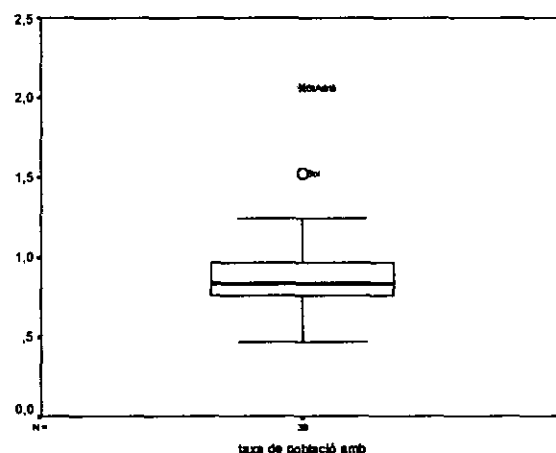


taxa de beneficiaris

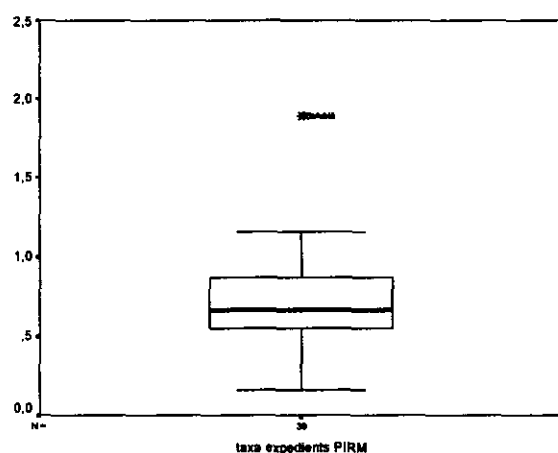
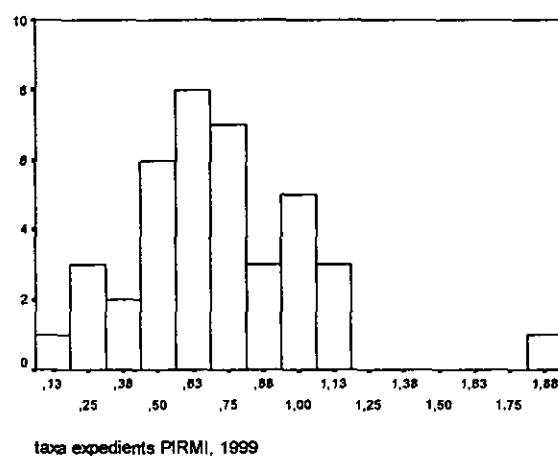
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa de població amb pensions no contributives i assistencials, 2001	39	,47	2,06	,90	,27



taxa de població amb pensions no contributives i assistencials, 2001

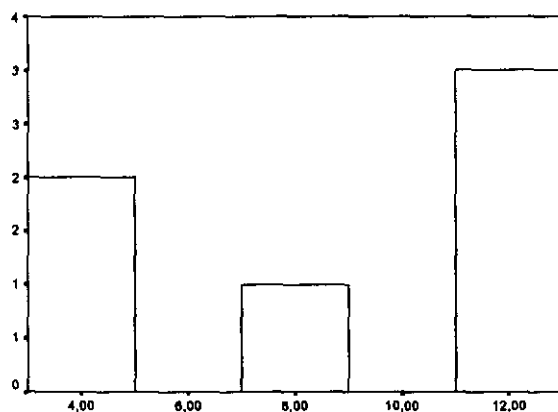


	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa expedients PIRMI, 1999	39	,16	1,89	,71	,32

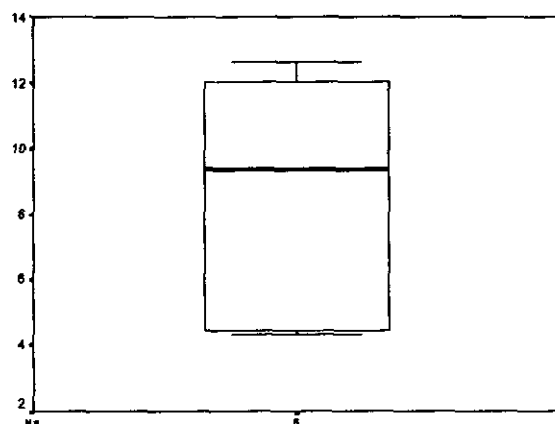


La variable EAIA s'ha recollit per als municipis amb més de 100.000 habitants.
La descriptiva es realitza per només 6 municipis.

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
taxa tractament EAIA, 1998	6	4,32	12,63	8,69	3,80

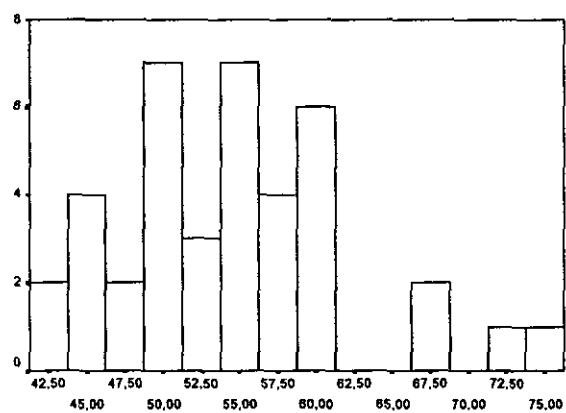


taxa tractament EAIA, 1998

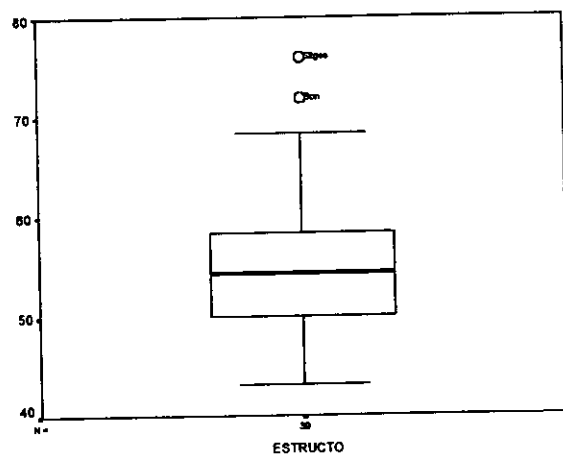


taxa tractament EAIA

	N	Minim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
Estructo	39	43,10	76,00	54,50	7,46



ESTRUCTO



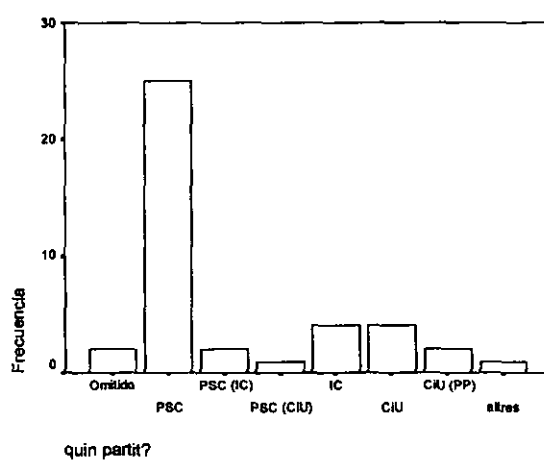
En la següent taula presentem de forma conjunta els outliers (valors anòmals) detectats en les variables quantitatives. Indiquem amb un signe positiu (+) quan aquests valors estan per sobre de la mitjana i amb un signe negatiu (-) quan estan per sota.

Variable	Població
taxa de població infantil, 1996	Barcelona (-)
taxa de població de gent gran, 1996	
taxa de sobreenvelliment, 1996	Masnou(+), Castell (+)
índex de dependència demogràfica, 1996	
taxa de població disminuïda, 1999	St. Adrià (+)
taxa de població estrangera, 1999	Sitges (+), Castell (+)
taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys, 1996	
	Barcelona (+), St. Adrià (+)
taxa de llars monoparentals, 1996	
taxa d'analfabetisme, 1996	
taxa de població activa, homes, 1996	
taxa de població activa, dones, 1996	
	St. Adrià (-), Badalona (-)
taxa d'ocupació, homes, 1996	
taxa d'ocupació, dones, 1996	
taxa d'atur, 2002	Pineda (+)
taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes, 1996	
taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones, 1996	
renda bruta familiar disponible per habitant, 1996	Sitges (+), St. Cugat (+)
PIB per habitant, 1996	
taxa de beneficiaris LISMI, 1999	Barberà (+)
taxa de població amb pensions no contributives i assistencials, 2001	St. Adrià (+), Boi (+)
taxa expedients PIRMI, 1999	St. Adrià (+)
taxa tractament EAIA, 1998	
	Sitges (+), Barcelona (+)
taxa població serveis (ESTRUCTO)	

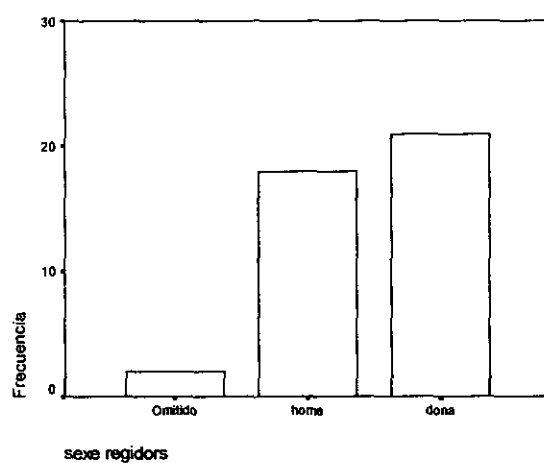
Anàlisi estadística descriptiva variables *Gestió Municipal*

Variables qualitatives

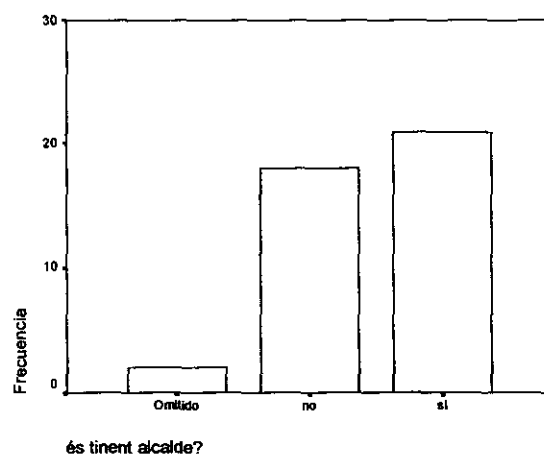
	quin partit?	
	N	%
PSC	25	64,1%
PSC (IC)	2	5,1%
PSC (CiU)	1	2,6%
IC	4	10,3%
CiU	4	10,3%
CiU (PP)	2	5,1%
altres	1	2,6%



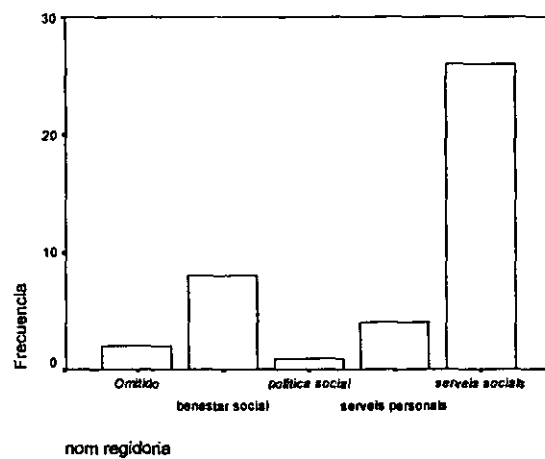
	sexe regidors	
	N	%
home	18	46,2%
dona	21	53,8%



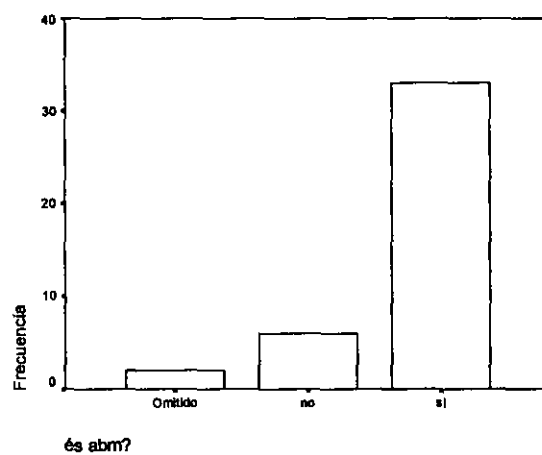
és tinent alcalde?		
	N	%
no	18	46,2%
si	21	53,8%



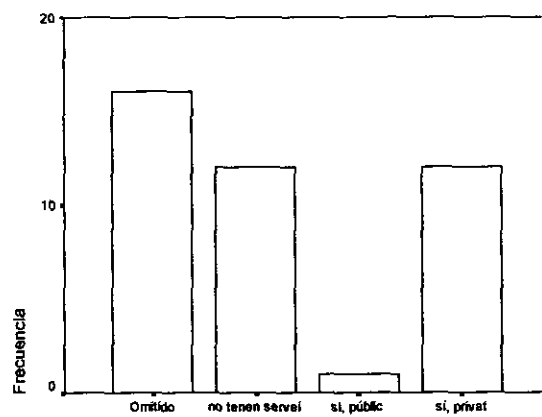
nom regidoria		
	N	%
benestar social	8	20,5%
política social	1	2,6%
serveis personals	4	10,3%
serveis socials	26	66,7%



és abm?		
	N	%
no	6	15,4%
si	33	84,6%

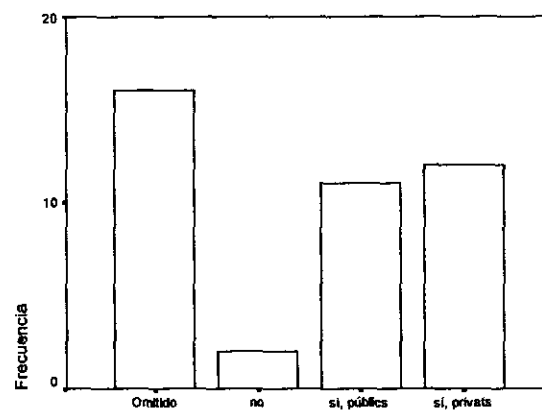


menjar a domicili		
	N	%
no tenen servei	12	48,0%
si, públic	1	4,0%
si, privat	12	48,0%



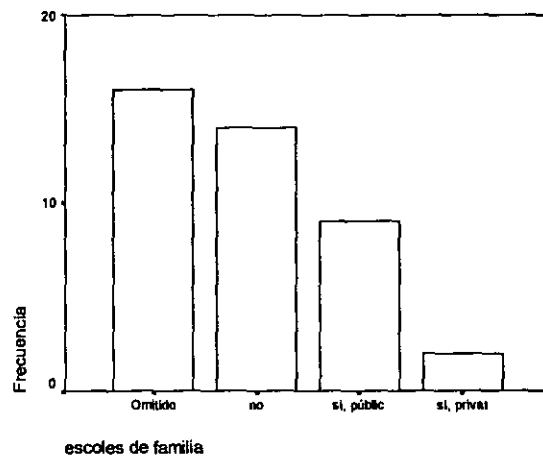
menjar a domicili

	centres oberts	
	N	%
no	2	8,0%
si, públics	11	44,0%
si, privats	12	48,0%

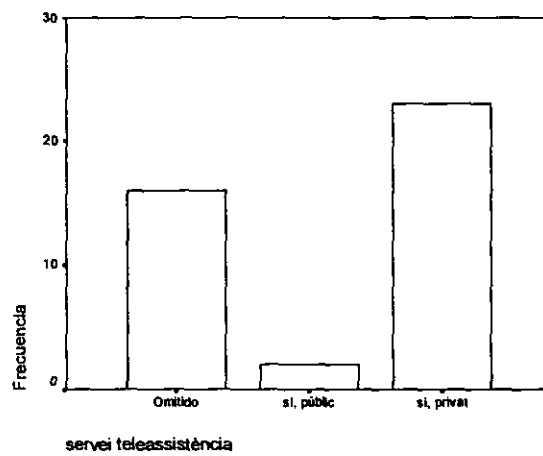


centres oberts

	escoles de família	
	N	%
no	14	56,0%
si, públic	9	36,0%
si, privat	2	8,0%



servei teleassistència		
	N	%
si, públic	2	8,0%
si, privat	23	92,0%



Variables quantitatives

Per aquest conjunt de variables es disposa dels valors mitjans per a Catalunya i per a la província de Barcelona, que adjuntem a cadascuna de les taules.

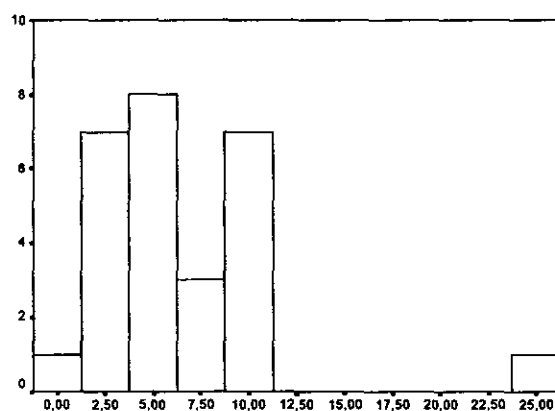
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
número d'habitants	39	20198	1505325	98051	237556,89

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
Número de persones amb teleassistència per la població major de 75 anys	27	,00	25,15	6,62	4,77

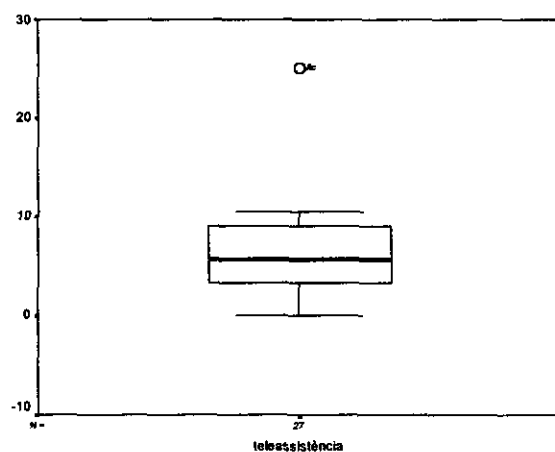
Valor Teleassistència

Catalunya : 0.96

Província : 0.36

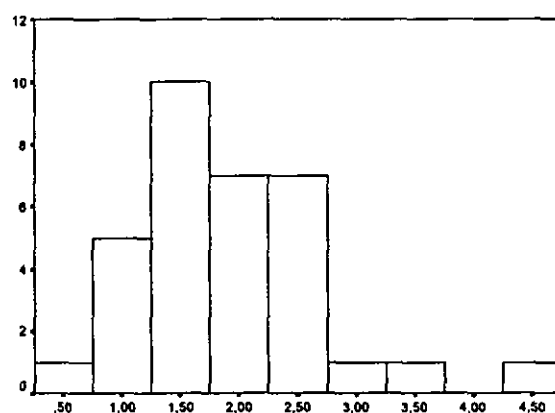


teleassistència

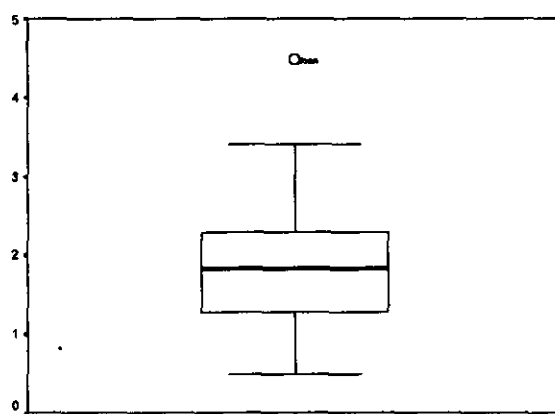


teleassistència

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
Hores de servei d'atenció domiciliària per la població major de 75 anys	33	,48	4,48	1,88	,80



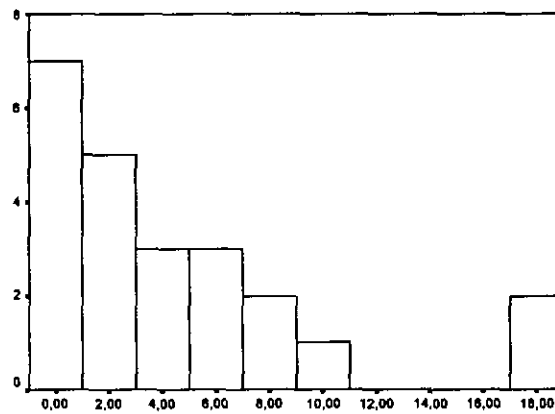
sad



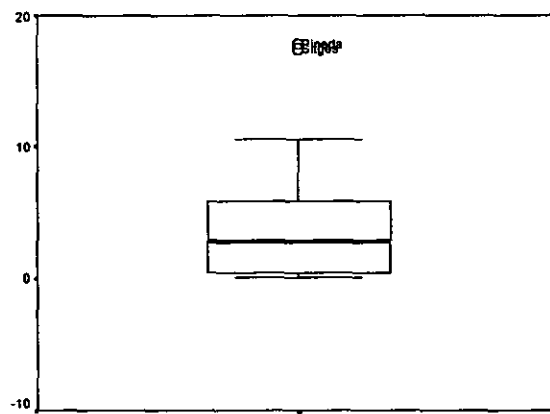
N=

sad

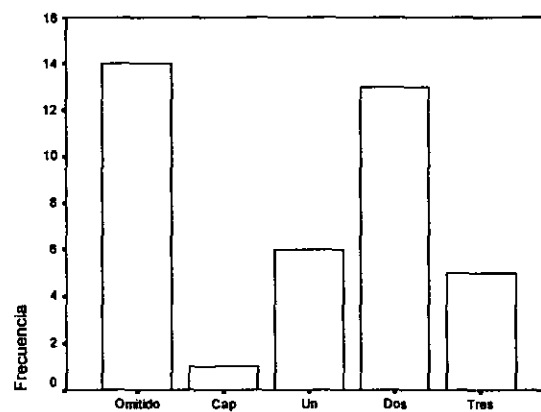
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
Places centres oberts per infants i adolescents	23	,00	17,82	4,34	5,07



oberts



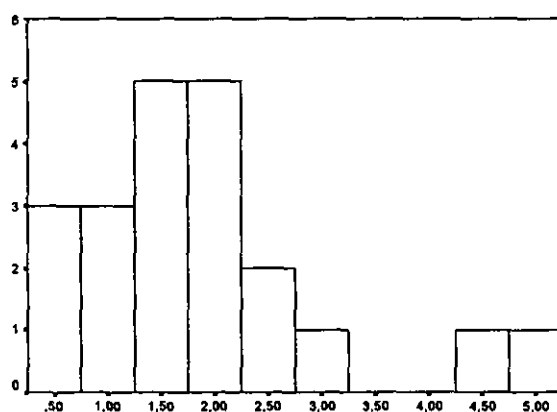
número de serveis concertats		
	N	%
Cap	1	4,0%
Un	6	24,0%
Dos	13	52,0%
Tres	5	20,0%



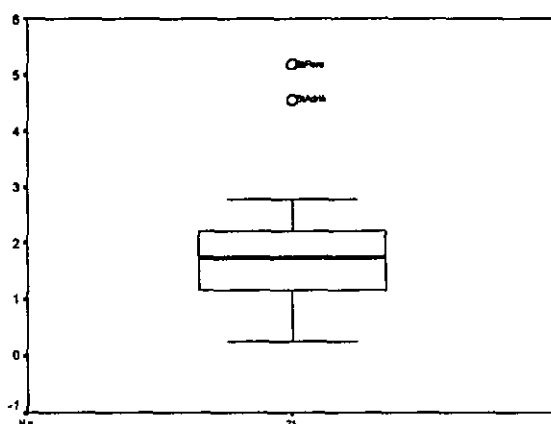
número de serveis concertats

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
Casos d'actuació metadona	21	,25	5,19	1,91	1,20

Valor casos d'actuació metadona
Província : 1.09



metadona

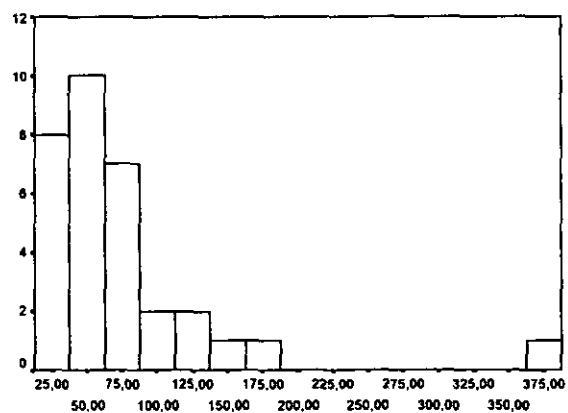


N=

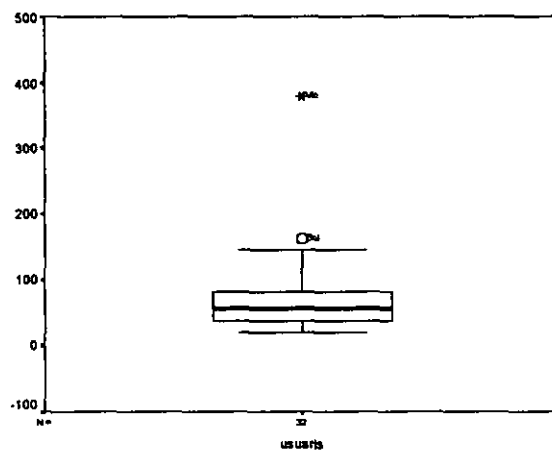
metadona

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
Número d'usuaris per la població total per 1000 habitants	32	19,38	380,77	75,04	66,92

Valor Número d'usuaris
Catalunya : 58.59
Província : 57.56



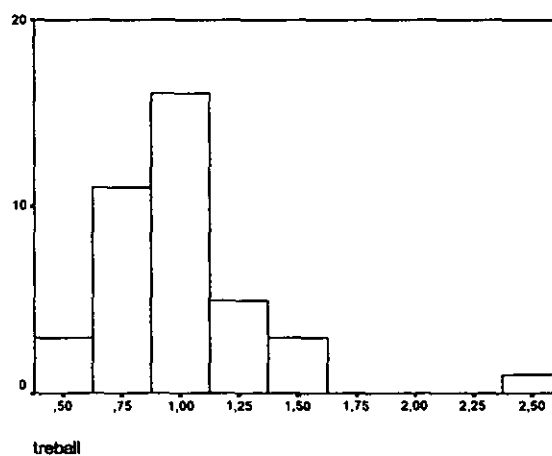
usuaris



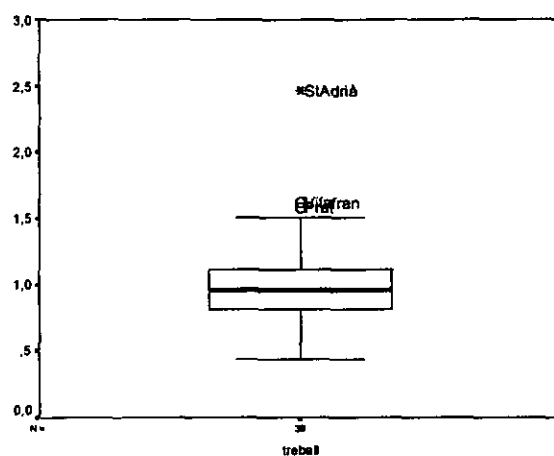
usuaris

	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
Ratio treballadors socials per habitants, per 10000 habitants	39	,44	2,47	1,01	,36

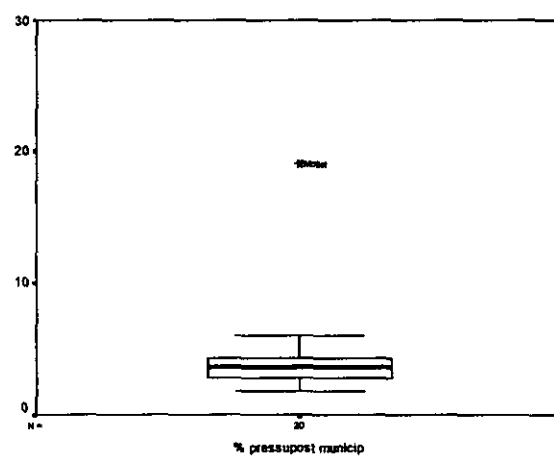
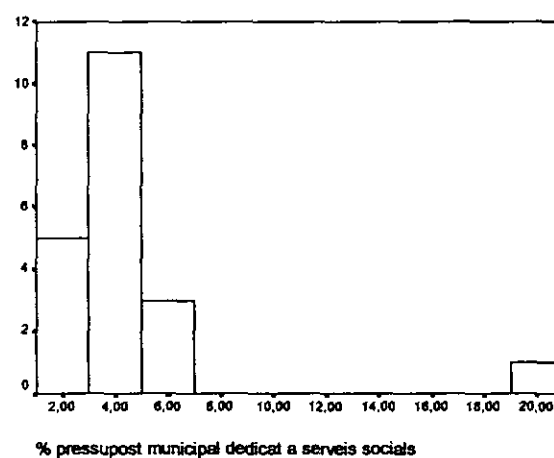
Valor ratio treballadors
Catalunya : 1.15
Província : 0.71



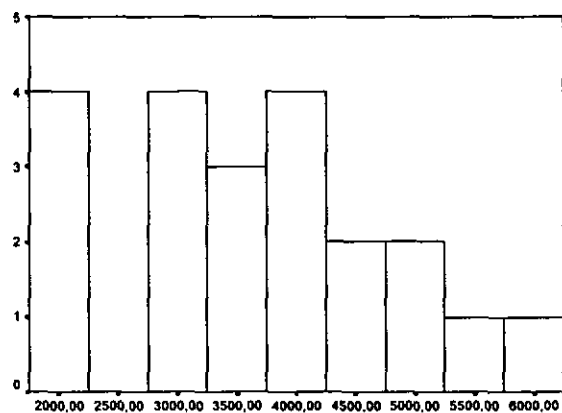
treball



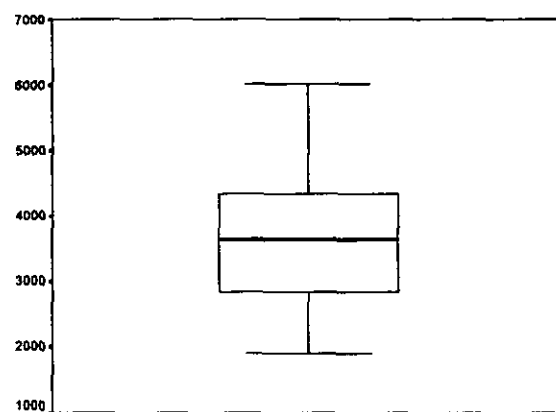
	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
% pressupost municipal dedicat a serveis socials	20	1,8	19,0	4,3	3,62



	N	Mínim	Màxim	Mitjana	Desv. típica
diners dedicats a serveis socials per habitant	21	1894	6005	3657	1150,64



diners dedicats a serveis socials per habitant



diners dedicats a se

En la següent taula presentem de forma conjunta els outliers (valors anòmals) detectats en les variables quantitatives. Indiquem amb un signe positiu (+) quan aquests valors estan per sobre de la mitjana i amb un signe negatiu (-) quan estan per sota.

Variable	Ciutat
teleassistència	Vic (+)
sad	Joan (+)
oberts	Pineda (+), Sitges (+) St. Pere (+), St. Adrià (+)
metadona	(+)
usuaris	Vic (+), Boi (+) St. Adrià (+),
Treball	Vilafranca (+), Prat (+)
pressup	Mollet (+)
presshab-	

Anàlisi descriptiva bivariant de les variables quantitatives

Per a analitzar les relacions existents entre les variables quantitatives, hem calculat per a cada parella de variables la seva correlació. Una correlació positiva indica una tendència lineal directament proporcional (majors valors de la primera variable estan associats a majors valors de la segona variable), mentre que si és negativa, indica una tendència lineal inversament proporcional (majors valors de la primera variable estan associats a menors valors de la segona variable). Hem realitzat un test estadística que resol la prova següent:

H_0 : La correlació entre ambdues variables és nul·la (zero)

H_1 : La correlació entre ambdues variables no és nul·la.

Si la significació o p-valor (bilateral) és inferior a 0.05 rebutjarem la hipòtesi nul·la amb el que considerarem que existeix correlació entre ambdues variables.

Presentem a continuació una taula on hem senyalat aquelles parelles de variables correlacionades amb una significació inferior a 0.05. El símbol (+) indica una correlació positiva, el símbol (-) una correlació negativa. El símbol (*) indica que la correlació és inferior a 0.01.

	Persones amb teleassistència, majors de 75 anys	Hores de servei d'atenció domiciliària, per majors de 65 anys	Places centres oberts per infants i adolescents	Casos d'actuació metadona	Número d'usuaris	Ratio treballadors socials per habitant	% dels pressupostos municipals dedicats a serveis socials	Diners dedicats als serveis socials per habitant	Taxa de població infantil	Taxa de població gent gran	Taxa sobreenvelliment	Índex de dependència demogràfica	Taxa de població disminuïda	Taxa de població estrangera	Taxa de llars unipersonals (majors de 65 anys)	Taxa de llars monoparentals	Taxa d'analfabetisme	Taxa de població activa (homes)	Taxa de població activa (dones)	Taxa d'ocupació (homes)	Taxa d'ocupació (dones)	Taxa d'atur	Taxa de població aturada/pensionista 50/64 anys (homes)	Taxa de població aturada/pensionista 50/64 anys (dones)	Renda bruta familiar disponible per habitant	PIB per habitant	Taxa de beneficiaris LISMI	Taxa de població amb pensions no contributives i assistencials	Taxa d'expedients PIRMI	Taxa de tractament RAJA	Taxa de població serveis		
Persones amb teleassistència, majors de 75 anys	++																																
Hores de servei d'atenció domiciliària, per majors de 65 anys		++																															
Places centres oberts per infants i adolescents			++																														
Casos d'actuació metadona				++																													
Número d'usuaris					++																												
Ratio treballadors socials per habitant						++																											
% dels pressupostos municipals dedicats a serveis socials							++																										
Diners dedicats als serveis socials per habitant								++																									
Taxa de població infantil									++																								
Taxa de població gent gran										++																							
Taxa sobreenvelliment											++																						
Índex de dependència demogràfica												++																					
Taxa de població disminuïda													++																				
Taxa de població estrangera														++																			
Taxa de llars unipersonals (majors de 65 anys)															++																		
Taxa de llars monoparentals																++																	
Taxa d'analfabetisme																	++																
Taxa de població activa (homes)																		++															
Taxa de població activa (dones)																			++														
Taxa d'ocupació (homes)																				++													
Taxa d'ocupació (dones)																					++												
Taxa d'atur																						++											
Taxa de població aturada/pensionista 50/64 anys (homes)																							++										
Taxa de població aturada/pensionista 50/64 anys (dones)																								++									
Renda bruta familiar disponible per habitant																									++								
PIB per habitant																										++							
Taxa de beneficiaris LISMI																											++						
Taxa de població amb pensions no contributives i assistencials																												++					
Taxa d'expedients PIRMI																													++				
Taxa de tractament RAJA																														++			
Taxa de població serveis																															++		

Anàlisi multivariant descriptiva i determinació d'una tipologia de municipis

En aquest apartat realitzem una anàlisi de components principals (ACP) per les variables quantitatives. Aquest, permet projectar els individus (municipis) sobre un espai (anomenat espai factorial) on els eixos són combinacions lineals de les variables inicials, amb la particularitat que presenten una correlació nul·la.

Per a determinar una tipologia d'individus s'aplica un algoritme de classificació sobre un subgrup d'eixos factorials tal que s'acumuli el 80% de la variabilitat projectada. Aquesta classificació es realitza en dues passes:

- Algoritme de classificació jeràrquica – Per a decidir en quants grups és sensat dividir als ajuntaments.
- Algoritme de k-mitjanes – Per a consolidar la classificació.

Finalment, resulta útil caracteritzar cadascuna de les classes creades per a poder explicar qui es troba a cada grup i per quina raó.

Hem realitzat dues classificacions dels municipis, segons les variables d'exclusió social i segons les variables de gestió municipal.

Tipologia d'ajuntaments segons l'exclusió social

Per a determinar els grups de municipis homogenis de municipis hem emprat les següents variables, que anomenarem actives:

- Taxa de població infantil, 1996
- Taxa de població de gent gran, 1996
- Taxa de sobreenvelliment, 1996
- Índex de dependència demogràfica, 1996
- Taxa de població disminuïda, 1999
- Taxa de població estrangera, 1999
- Taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys, 1
- Taxa de llars monoparentals, 1996
- Taxa d'analfabetisme, 1996
- Taxa de població activa, homes, 1996
- Taxa de població activa, dones, 1996
- Taxa d'ocupació, homes, 1996
- Taxa d'ocupació, dones, 1996
- Taxa d'atur, 2002
- Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes,
- Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones,
- Renda bruta familiar disponible per habitant, 1996
- PIB per habitant, 1996
- Taxa de beneficiaris LISMI, 1999
- Taxa de població amb pensions no contributives i assistència

- Taxa expedients PIRMI, 1999
- Taxa tractament EAIA, 1998
- Taxa població serveis

Aquestes variables són les que construeixen l'espai factorial. Igualment podem projectar la resta de variables, que anomenarem il·lustratives, sobre l'espai engendrat.

L'espai factorial engendrat amb les variables actives té en compte les relacions entre aquestes variables i els municipis. La classificació dels municipis sobre aquestes variables crearà doncs una tipologia en funció d'aquests valors.

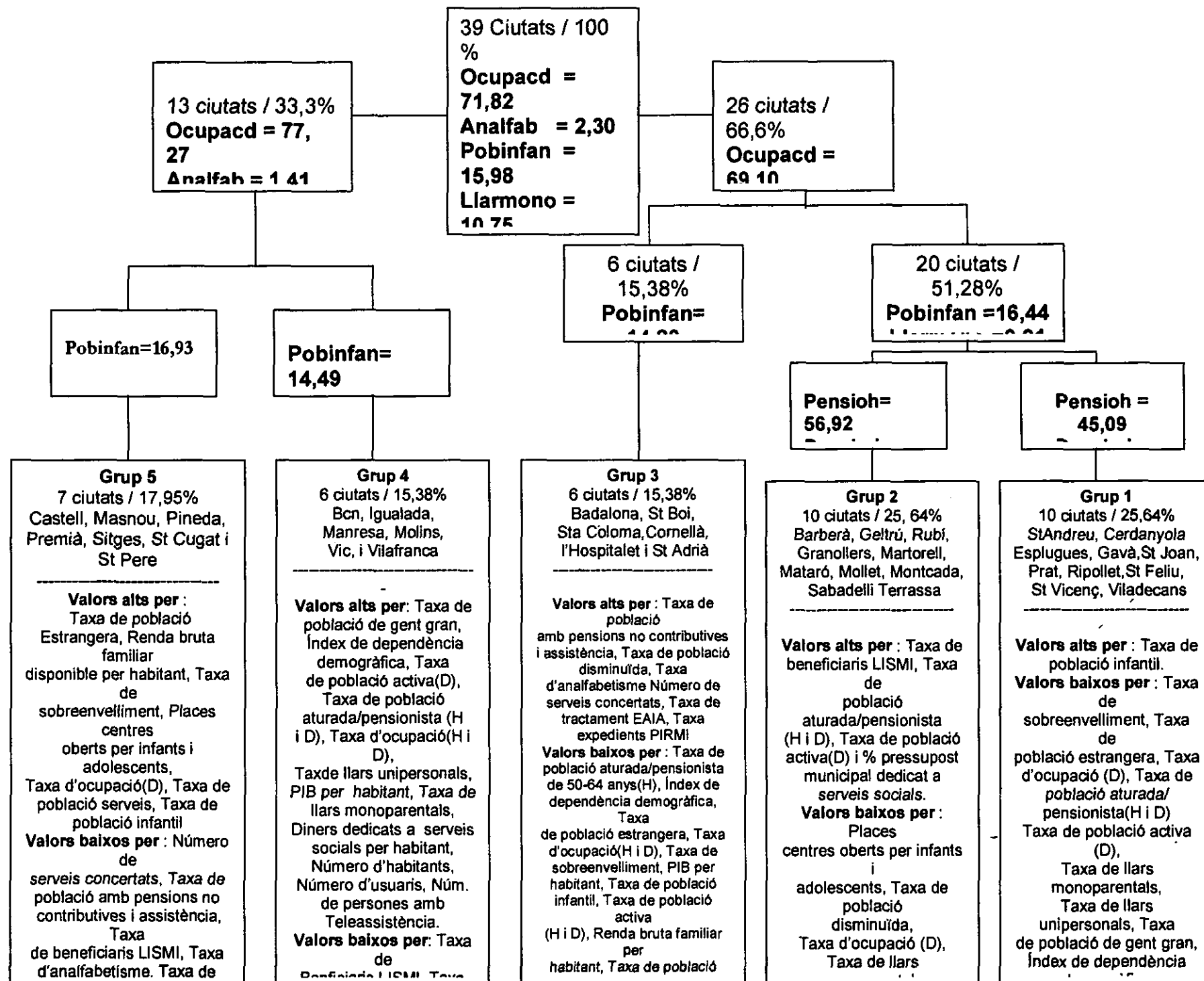
En la següent taula presentem els resultats de la classificació.

Classe	Etiqueta	Nombre de municipis	%	Municipis
1/5		10	25,6 4	StAndreu Cerdanyola Esplugues Gavà StJoan Prat Ripollet StFeliu St Vicenç Viladecans
2/5		10	25,6 4	Barberà Geltrú Granollers Martorell Mataró Mollet Montcada Rubí Sabadell Terrassa
3/5		6	15,3 8	Badalona Boi StaColoma Cornellà L'Hospitalet StAdrià
4/5		6	15,3 8	Bcn Igualada Manresa Molins Vic Vilafranca
5/5		7	17,9 5	Castell Masnou Pineda Premià Sitges StCugat StPere
Total		39	100	

En el següent arbre de classificació es pot veure una descripció esquemàtica dels grups creats.

Les etiquetes que s' han utilitzat són les següents :

Ocupacd = Taxa d'ocupació, dones
 Analfab = Taxa d'analfabetisme
 Pobinfan = Taxa de població infantil
 Llarmono = Taxa de llars monoparentals
 Depdemo = Índex de dependència demogràfica
 Pensioh = Taxa de població aturada/pensionista de 50 a
 64 anys,
 homes
 Pensiod = Taxa de població aturada/pensionista de 50 a
 64 anys,
 dones



Caracterització estadística de les classes

En aquest apartat ens interessarem en determinar i estudiar quin és el perfil mitjà dels municipis que componen cadascuna de les classes. Per això realitzarem una caracterització estadística de les classes, consistent en realitzar tests múltiples per a comparar el percentatge d'una característica dins d'un grup respecte el percentatge global en tots els municipis. En cas de que la variable sigui qualitativa es compara la mitjana dins del grup respecte la mitjana global.

Els tests aporten un nivell de significació, o p-valor, que en cas de ser inferior a 0,1 (10%) conclouem que existeixen diferències respecte el conjunt d'ajuntaments, és a dir, que és una característica que defineix el perfil mitjà del grup.

En les taules següents es mostren les característiques (quantitatives o qualitatives) que defineixen cadascuna de les classes. Aquestes es separen en dos grups : si la mitjana/percentatge està per sobre del global o bé si hi està per sota.

Les característiques que resulten més significatives resulten ser les variables actives, donat que han estat les que han construït l'espai factorial. Aquestes característiques ens responen la pregunta *Perquè s'han creat els grups?*. Tanmateix existeixen variables il·lustratives que han resultat significatives, i que hem destacat en cursiva. Aquestes característiques ens responen a la pregunta *Quin tipus de municipis hi ha en cadascun dels grups?*

Exemples d'interpretació:

Exemple 1: La mitjana de la taxa de població infantil general és de 15.975 mentre que la mitjana en el grup 1 és de 16.544. El p-valor que obtenim al fer un test d'hipòtesi de comparació de mitjanes és de 0.091 que és menor que 0.1; per tant podem afirmar que en el grup 1 aquesta taxa és *significativament major* que en el total de ciutats.

Exemple 2: La mitjana de l'índex de dependència demogràfica general és 43.313 mentre que pel grup 1 és de 39.107. Com que obtenim un p-valor de 0 (<0.0001) podem dir que la mitjana del grup és *significativament inferior* que la global.

Exemple 3 : Dins el grup 1 tenim que un 30% dels ajuntaments són d'IC. Del total d'ajuntaments de la mostra un 10.26% d'ajuntaments són d'IC. D'entre tots els ajuntaments que tenen la categoria IC el 75% estan situats en aquest grup. Podem concloure que en aquest grup hi ha una major presència d'ajuntaments governats per IC.

Variables característiques quantitatives	Mitjana grup	Mitjana global	p-valor
Taxa de població infantil, 1996	16,544	15,975	0,091
Taxa de sobreenvelliment, 1996	8,773	9,261	0,084
Taxa de població estrangera, 1999	1,465	2,161	0,046
Taxa d'ocupació, dones, 1996	68,944	71,823	0,023
Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones	60,357	62,650	0,019
Taxa de població activa, dones, 1996	49,676	51,844	0,011
Taxa de llars monoparentals, 1996	9,627	10,754	0,003
Taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys, 1	15,336	17,094	0,002
Taxa de població de gent gran, 1996	10,016	12,719	0,001
Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes	45,090	51,590	0,000
Índex de dependència demogràfica, 1996	39,107	43,313	0,000

Variables característiques qualitatives	Categoria	Percentatge dins del grup	Percentatge global	Percentatge de la categoria dins del grup	p - valor
Partit que porta els serveis socials	IC	30,00	10,26	75,00	0,045
Sexe regidor/a	Dona	80,00	53,85	38,10	0,058
Nom de la regidoria	serveis socials	90,00	66,67	34,62	0,072
Nom de la regidoria	benestar social	0,00	20,51	0,00	0,070
Sexe regidor/a	Home	20,00	46,15	11,11	0,058

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Taxa de població infantil

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Taxa de sobreenvelliment
- Taxa de població estrangera
- Taxa d'ocupació, dones
- Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones i homes
- Taxa de població activa, dones
- Taxa de llars monoparentals
- Taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys
- Taxa de població de gent gran
- Índex de dependència demogràfica

Són ciutats on majoritàriament el regidor és una dona i el nom de la regidoria és Serveis social. També s'observa que un 30% del partit que porta els serveis socials és IC.

Variables característiques quantitatives	Mitjana grup	Mitjana global	p-valor
Taxa de beneficiaris LISMI, 1999	3,977	2,851	0,000
Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes,	56,917	51,590	0,003
Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones,	65,118	62,650	0,013
Taxa de població activa, dones, 1996	53,380	51,844	0,052
% pressupost municipal dedicat a serveis socials	6,290	4,326	0,081
Places centres oberts per infants i adolescents (per 1000)	1,670	4,343	0,091
Taxa de població disminuïda, 1999	33,219	36,689	0,090
Taxa d'ocupació, dones, 1996	69,883	71,823	0,089
Taxa de llars monoparentals, 1996	10,194	10,754	0,083
Renda bruta familiar disponible per habitant, 1996	8821,200	10066,100	0,009
Taxa tractament EAIA, 1998	4,870	8,691	0,009
Taxa població serveis	49,400	54,503	0,006

Variables característiques Qualitatives	Categoria	Percentatge dins del grup	Percentatge global	Percentatge de la categoria dins del grup	p – valor
Es tracta d'una capital de comarca?	Si capital	50,00	28,21	45,45	0,088
Es tracta d'una capital de comarca?	No capital	50,00	71,79	17,86	0,088

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Taxa de beneficiaris LISMI
- Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes i dones
- Taxa de població activa, dones
- % pressupost municipal dedicat a serveis socials

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Places centres oberts per infants i adolescents
- Taxa de població disminuïda
- Taxa d'ocupació dones
- Taxa de llars monoparentals
- Renda bruta familiar disponible per habitant
- Taxa de tractament EALA
- Taxa de població serveis

1.1.1.1 Classe 3 / 5

Variables característiques quantitatives	Mitjana grup	Mitjana global	p-valor
Taxa de població amb pensions no contributives i assistència	1,392	0,900	0,000
Taxa de població disminuïda, 1999	51,117	36,689	0,000
Taxa d'analfabetisme, 1996	3,478	2,301	0,000
Número de serveis concertats	3,400	2,880	0,048
Taxa tractament EAIA, 1998	10,573	8,691	0,067
Taxa expedients PIRMI, 1999	0,890	0,709	0,068
Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes,	48,065	51,590	0,093
Índex de dependència demogràfica, 1996	40,880	43,313	0,072
Taxa de població estrangera, 1999	1,312	2,161	0,068
Taxa d'ocupació, dones, 1996	68,062	71,823	0,029
Taxa de sobreenvelliment, 1996	8,327	9,261	0,028
PIB per habitant, 1996	6646,170	8760,000	0,023
Taxa de població infantil, 1996	14,797	15,975	0,022
Taxa de població activa, homes, 1996	79,105	80,280	0,018
Renda bruta familiar disponible per habitant, 1996	8182,830	10066,100	0,005
Taxa de població activa, dones, 1996	47,992	51,844	0,001
Taxa d'ocupació, homes, 1996	75,842	83,276	0,000

Variables característiques Qualitatives	Categoria	Percentatge dins del grup	Percentatge global	Percentatge de la categoria dins del grup	p - valor
Partit que porta els serveis socials	PSC	100,00	64,10	24,00	0,054
Mida municipi	més de 100000	50,00	17,95	42,86	0,059
Mida municipi	menys de 100000	50,00	82,05	9,38	0,059

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Taxa de població amb pensions no contributives i assistència
- Taxa de població disminuïda
- Taxa d'analfabetisme
- Número de serveis concertats
- Taxa tractament EAIA
- Taxa expedients PIRMI

Mitjana del grup més petita que la global per:

- Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes
- Índex de dependència demogràfica
- Taxa de població estrangera
- Taxa d'ocupació, homes i dones
- Taxa de sobreenvelliment
- PIB per habitant
- Taxa de població infantil
- Taxa de població activa, homes i dones
- Renda bruta familiar disponible per habitant

Tots els municipis dels grups tenen el PSC com a partit que porta els serveis socials

1.1.1.2 Classe 4 / 5

Variables característiques quantitatives	Mitjana grup	Mitjana global	p-valor
Taxa de població de gent gran, 1996	17,562	12,719	0,000
Índex de dependència demogràfica, 1996	50,242	43,313	0,000
Taxa de població activa, dones, 1996	56,130	51,844	0,000
Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes,	59,833	51,590	0,001
Taxa d'ocupació, dones, 1996	77,827	71,823	0,001
Taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys, 1	19,352	17,094	0,004
PIB per habitant, 1996	11543,300	8760,000	0,004
Taxa de llars monoparentals, 1996	12,143	10,754	0,006
<i>Diners dedicats als serveis socials per habitant</i>	5125,000	3656,860	0,008
Taxa d'ocupació, homes, 1996	87,242	83,276	0,014
Número d'habitants	280983,000	98050,900	0,020
Número d'usuaris (per 1000 habitants)	129,696	75,037	0,023
Número de persones amb teleassistència per la població major de 75	10,336	6,622	0,027
Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones	65,415	62,650	0,034
Taxa de beneficiaris LISMI, 1999	2,252	2,851	0,066
Taxa d'atur, 2002	6,743	7,535	0,041
Taxa de població infantil, 1996	14,492	15,975	0,006
Taxa d'analfabetisme, 1996	1,338	2,301	0,003

Variables característiques Qualitatives	Categoria	Percentatge dins del grup	Percentatge global	Percentatge de la categoria dins del grup	p - valor
Es tracta d'una capital de comarca?	Si capital	83,33	28,21	45,45	0,004
És tinent d' alcalde?	Si tinent d'alcalde	100,00	53,85	28,57	0,017
És tinent d' alcalde?	No tinent d'alcalde	0,00	46,15	0,00	0,017
Es tracta d'una capital de comarca?	No capital	16,67	71,79	3,57	0,004

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Taxa de població de gent gran
- Índex de dependència demogràfica
- Taxa de població activa, dones
- Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes i dones
- Taxa d'ocupació, homes i dones
- Taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys
- PIB per habitant
- Taxa de llars monoparentals
- Diners dedicats als serveis socials per habitant
- Número d'habitants
- Número d'usuaris
- Número de persones amb teleassistència per la població major de 75 anys

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Taxa de beneficiaris LISMI
- Taxa d'atur
- Taxa de població infantil
- Taxa d'analfabetisme

Es tracta de ciutats majoritàriament capital de comarca i on totes les ciutats "si que és tinent d'alcalde"

1.1.1.3 Classe 5 / 5

Variables característiques quantitatives	Mitjana grup	Mitjana global	p-valor
Taxa de població estrangera, 1999	4,587	2,161	0,000
Renda bruta familiar disponible per habitant, 1996	12789,700	10066,100	0,000
Taxa de sobreenvelliment, 1996	11,024	9,261	0,000
<i>Places centres oberts per infants i adolescents (per 1000)</i>	10,676	4,343	0,001
Taxa d'ocupació, dones, 1996	76,786	71,823	0,003
Taxa població serveis	61,300	54,503	0,004
Taxa de població infantil, 1996	16,934	15,975	0,037
Número de serveis concertats	2,333	2,880	0,098
Taxa de població amb pensions no contributives i assistència	0,764	0,900	0,074
Taxa de beneficiaris LISMI, 1999	2,233	2,851	0,044
Taxa d'analfabetisme, 1996	1,474	2,301	0,005
Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones,	58,536	62,650	0,001
Taxa de població disminuïda, 1999	25,311	36,689	0,000

Variables característiques Qualitatives	Categoria	Percentatge dins del grup	Percentatge global	Percentatge de la categoria dins del grup	p – valor
És la ciutat abm?	ABno	57,14	15,38	66,67	0,006
Nom de la regidoria	benestar social	57,14	20,51	50,00	0,022
Partit que porta els serveis socials	CIU (PP)	28,57	5,13	100,00	0,028
Es tracta d'una capital de comarca?	No capital	100,00	71,79	25,00	0,077
Es tracta d'una capital de comarca?	Si capital	0,00	28,21	0,00	0,077
Nom de la regidoria	serveis socials	28,57	66,67	7,69	0,030
És la ciutat abm?	ABsi	42,86	84,62	9,09	0,006

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Taxa de població estrangera, 1999
- Renda bruta familiar disponible per habitant
- Taxa de sobreenvelliment
- Places de centres oberts per infants i adolescents
- Taxa d'ocupació, dones
- Taxa de població serveis
- Taxa de població infantil

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Número de serveis concertats
- Taxa de població amb pensions no contributives i assistència
- Taxa de beneficiaris LISMI
- Taxa d'analfabetisme
- Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones
- Taxa de població disminuïda

Hi ha un percentatge superior que en la mostra de CIU com a partit que porta els serveis socials. No hi ha cap ciutat que sigui capital de comarca. El percentatge de ciutats que no són ABM i que tenen la regidoria de benestar social és superior que en la mostra.

Tipologia d'ajuntaments segons la gestió municipal

Per determinar els grups de municipis homogenis de municipis hem emprat les següents variables que anomenarem actives :

- Núm. persones amb teleassistència per la població major de 75
- Hores per persona d'atenció domiciliària (majors 65 anys)
- Places centres oberts per infants i adolescents (per 1000)
- Casos actuació metadona (per 1000 habitants)
- Número d'usuaris (per 1000 habitants)
- Ratio treballadors socials per habitants (per 10000 habitants)
- % pressupost municipal dedicat a serveis socials
- Diners dedicats als serveis socials per habitant
- Número de serveis concertats

Aquestes variables són les que construeixen l'espai factorial. Igualment podem projectar la resta de variables, que anomenarem il·lustratives, sobre l'espai engendrat.

En la taula següent presentem els resultats de la classificació:

Classe	Etiqueta	Nombre de municipis	%	Municipis
1/6		13	33,33	StAndreu Cornellà Gavà Geltrú Igualada L'Hospitalet Manresa Martorell Mataró Molins Prat Terrassa Viladecans
2/6		8	20,51	Badalona Premià Ripollet Rubí Sabadell StCugat StFeliu Vilafranca
3/6		15	38,46	Barberà Bcn Boi Castell Cerdanyola StaColoma Esplugues Granollers StJoan Masnou Montcada Pineda Sitges StPere StVicenç
4/6		1	2,56	St Adrià
5/6		1	2,56	Mollet
6/6		1	2,56	Vic
Total		39	100	

Observem que hi ha 3 grups que estan formats per només una ciutat; això vol dir que aquestes tres ciutats són molt diferents a la resta, les variables que fan que es diferenciïn de la resta són :

Ciutat	Variable	Valor per la ciutat	Mitjana global	Catalunya	Província
Vic	Número de persones amb teleassistència (majors de 75 a)	25,15 (outlier)	6,62	0,96	0,36
	Número d'usuaris	380,77 (outlier)	75,04	58,59	57,56
Mollet	Número de serveis concertats	3			
	% pressupost municipal dedicat als serveis socials	19 (outlier)	4,3		
	Places centres oberts per infants i adolescents	0	4,34		
St Adrià	Diners dedicats a serveis socials per habitant	5264	3657		
	Ratio treballadors socials per habitant	2,47 (outlier)	1,01	1,15	0,71
	Casos d'actuació metadona	4,56	1,91		1,09

En aquests casos, on observem municipis amb un comportament molt diferenciat a la resta, és habitual tornar a realitzar una anàlisi de components principals, excloent-hi aquests tres municipis. Presentem a continuació els resultats de la classificació:

Classe	Etiqueta	Nombre de municipis	%	Municipis
1/7		12	33,33%	StAndreu Barberà Bcn Cornellà Geltrú Masnou Molins Premià Rubí Sabadell StVicenç Vilafranca
2/7		5	13,90%	Badalona Granollers Ripollet StCugat StFeliu
3/7		7	19,44	Cerdanyola Esplugues Gavà L'Hospitalet Martorell Mataró Terrassa
4/7		3	8,33%	Pineda Sitges StPere
5/7		2	5,56%	St Boi Viladecans
6/7		4	11,11%	Castell Coloma Joan Montcada
7/7		3	8,33%	Igualada Manresa Prat
Total		36		

En el següent arbre de classificació es pot veure una descripció esquemàtica dels grups creats.

Les etiquetes que s' han utilitzat són les següents :

SAD = Hores de servei d'atenció domiciliària per la població major de 65 anys per 100

Presshab = Diners dedicats a serveis socials per habitant

Pressup = % dels pressupostos municipals dedicats als serveis socials

Usuaris = Número d'usuaris per població total per 1000 habitants

Teleassis = Número de persones amb teleassistència per la població major de 75 anys

Oberts = Places de centres oberts per infants i adolescents

Numserv = Número de serveis concertats

3 ciutat
Pres
Pressh

Grup 3
ciutats/
Igual
Manresa
Valors ali
% press
municipal
serveis s
Diners ded
serveis so
habitant
de depen
demogràfi
gent grai
poblac
aturada/pe
de
50-64 a
Tax de p
disminuid
llars unip
Valor bi
Taxa de f
activa

1.1.2 Caracterització estadística de les classes

En aquest apartat ens interessarem en determinar i estudiar quin és el perfil mitjà dels municipis que componen cadascuna de les classes. Per això realitzarem una caracterització estadística de les classes, consistent en realitzar tests múltiples per a comparar el percentatge d'una característica dins d'un grup respecte el percentatge global en tots els municipis. En cas de que la variable sigui qualitativa es compara la mitjana dins del grup respecte la mitjana global.

Els tests aporten un nivell de significació, o p-valor, que en cas de ser inferior a 0,1 (10%) conclouem que existeixen diferències respecte el conjunt d'ajuntaments, és a dir, que és una característica que defineix el perfil mitjà del grup.

En les taules següents es mostren les característiques (quantitatives o qualitatives) que defineixen cadascuna de les classes. Aquestes es separen en dos grups : si la mitjana/percentatge està per sobre del global o bé si hi està per sota.

Les característiques que resulten més significatives resulten ser les variables actives, donat que han estat les que han construït l'espai factorial. Aquestes característiques ens responen la pregunta *Perquè s'han creat els grups?*. Tanmateix existeixen variables il·lustratives que han resultat significatives, i que hem destacat en cursiva. Aquestes característiques ens responen a la pregunta *Quin tipus de municipis hi ha en cadascun dels grups?*

1.1.2.1 Classe 1/7

Variables característiques	Mitjana classe	Mitjana general	Valor del test	p-valor
Ratio treballadors socials per habitants (per 10000 hab)	1,084	0,965	1,87	0,030
Núm. persones amb teleassistència per la pobl major de 75	7,714	6,214	1,74	0,041
Places centres oberts per infants i adolescents (per 1000)	2,586	4,562	-1,49	0,068
Número de serveis concertats	1,800	2,864	-3,25	0,001

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Ratio de treballadors socials per habitants (per 1000 habitants)
- Número de persones amb teleassistència per la població major de 75 anys.

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Places de centres oberts per infants i adolescents (per 1000)
- Número de serveis concertats.

1.1.2.2 Classe 2 / 7

Variables característiques	Mitjana classe	Mitjana general	Valor del test	p-valor
Ratio treballadors socials per habitants (per 10000 hab)	0,740	0,965	-2,01	0,022
% pressupost municipal dedicat a serveis socials	2,148	3,521	-2,73	0,003
Diners dedicats als serveis socials per habitant	2371,600	3647,110	-3,01	0,001

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Ratio treballadors socials per habitants (per 1000 habitants)
- % pressupost municipal dedicat a serveis socials
- Diners dedicats als serveis socials per habitant

1.1.2.3 Classe 3 / 7

Variables característiques	Mitjana classe	Mitjana general	Valor del test	p-valor
Número de serveis concertats	3,750	2,864	2,35	0,009
Taxa d'analfabetisme, 1996	2,810	2,292	1,70	0,045
<i>Renda bruta familiar disponible per habitant, 1996</i>	9144,000	10102,900	-1,40	0,081
Casos actuació metadona (per 1000 habitants)	0,963	1,723	-1,58	0,057
Taxa de població activa, homes, 1996	79,337	80,186	-1,66	0,048
Ratio treballadors socials per habitants (per 10000 hab)	0,791	0,965	-1,90	0,029
Hores per persona d'atenció domiciliària (majors 65 anys)	1,356	1,895	-1,95	0,026
Núm. persones amb teleassistència per la pobl major de 75	3,800	6,214	-2,03	0,021
Número d'usuaris (per 1000 hab)	30,565	62,649	-2,38	0,009

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Número de serveis concertats
- Taxa d'analfabetisme

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Renda bruta familiar disponible per habitant
- Casos d'actuació metadona (per 1000 habitants)
- Taxa de població activa, homes
- Ratio de treballadors socials per habitants (per 1000 habitants)
- Hores per persona d'atenció domiciliària (majors 65 anys)
- Número de persones amb teleassistència per la població major de 75 anys.
- Número d'usuaris (per 1000 habitants)

Classe 4 / 7

Variables característiques	Mitjana classe	Mitjana general	Valor del test	p-valor
Places centres oberts per infants i adolescents (per 1000)	15,290	4,562	3,77	0,000
Taxa de població estrangera, 1999	4,773	2,158	3,15	0,001
Taxa d'ocupació, dones, 1996	78,833	71,853	2,58	0,005
Taxa d'atur, 2002	8,893	7,474	2,28	0,011
Taxa població serveis	63,600	54,633	2,15	0,016
Taxa expedients PIRMI, 1999	0,980	0,671	2,11	0,017
Renda bruta familiar disponible per habitant, 1996	12261,300	10102,900	1,93	0,027
Taxa de població activa, homes, 1996	81,667	80,186	1,78	0,038
Taxa d'analfabetisme, 1996	1,283	2,292	-2,03	0,021
Taxa de població disminuïda, 1999	26,030	36,106	-2,04	0,021

Variables característiques Qualitatives	Categoria	Percentatge dins del grup	Percentatge global	Percentatge de la categoria dins del grup	p - valor
És la ciutat abm?	ABno	100,00	16,67	50,00	0,003
Nom de la regidoria	benestar social	66,67	19,44	28,57	0,090
Partit que porta els serveis socials	PSC (CIU)	0,00	2,78	0,00	0,083
Nom de la regidoria	política social	0,00	2,78	0,00	0,083
Partit que porta els serveis socials	Altres	0,00	2,78	0,00	0,083
Nom de la regidoria	serveis socials	0,00	66,67	0,00	0,031
És la ciutat abm?	ABsi	0,00	83,33	0,00	0,003

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Places de centres oberts per infants i adolescents (per 1000)
- Taxa de població estrangera
- Taxa d'ocupació dones
- Taxa d'atur
- Taxa població serveis
- Taxa expedients PIRMI
- Renda bruta familiar disponible per habitant
- Taxa de població activa, homes

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Taxa d'analfabetisme
- Taxa de població disminuïda

En aquest grup no hi ha cap ciutat que sigui ABM i tenim un alt percentatge de ciutats on el nom de la regidoria és "benestar social". No hi ha cap ajuntament on el partit que porta els serveis socials és "PSC (CIU)" ni on la regidoria sigui "política social".

1.1.2.4 Classe 5 / 7

Variables característiques	Mitjana classe	Mitjana general	Valor del test	p-valor
Número d'usuaris (per 1000 hab)	154,420	62,649	3,62	0,000
<i>Taxa de població amb pensions no contributives i assistencials</i>	1,250	0,874	2,69	0,004
Núm. persones amb teleassistència per la pobl major de 75	9,805	6,214	1,78	0,038
<i>Taxa de població disminuïda, 1999</i>	46,815	36,106	1,74	0,041
Ratio treballadors socials per habitants (per 10000 hab)	1,280	0,965	1,70	0,045
<i>Índex de dependència demogràfica, 1996</i>	39,090	43,134	-1,35	0,088
<i>Taxa de població de gent gran, 1996</i>	9,830	12,663	-1,36	0,087
<i>PIB per habitant, 1996</i>	5915,000	8590,830	-1,41	0,079
<i>Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes</i>	44,050	51,431	-1,46	0,072
<i>Taxa d'ocupació, dones, 1996</i>	66,700	71,853	-1,53	0,063
<i>Taxa de població activa, dones, 1996</i>	48,000	51,673	-1,57	0,059

Variables característiques Qualitatives	Categoria	Percentatge dins del grup	Percentatge global	Percentatge de la categoria dins del grup	p - valor
Partit que porta els serveis socials	PSC (CIU)	50,00	2,78	100,00	0,056
Partit que porta els serveis socials	Altres	0,00	2,78	0,00	0,056
Nom de la regidoria	política social	0,00	2,78	0,00	0,056

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Número d'usuaris (per 1000 habitants)
- Taxa de població amb pensions no contributives i assistencials
- Número de persones amb teleassistència per la població major de 75 anys
- Taxa de població disminuïda
- Ratio treballadors socials per habitants.

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Índex de dependència demogràfica
- Taxa de població de gent gran
- PIB per habitant
- Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes
- Taxa d'ocupació, dones
- Taxa de població activa, dones

Tots els ajuntaments on el partit que porta els serveis socials és PSC(CIU) estan dins aquest grup. No hi ha cap ciutat on el nom de la regidoria sigui "política social".

Classe 6 / 7

Variables característiques	Mitjana classe	Mitjana general	Valor del test	p-valor
Hores per persona d'atenció domiciliària (majors 65 anys)	3,360	1,895	3,76	0,000
Número d'usuaris (per 1000 hab)	94,915	62,649	1,87	0,031
Índex de dependència demogràfica, 1996	40,388	43,134	-1,34	0,090
Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes	46,398	51,431	-1,46	0,073
Taxa d'ocupació, dones, 1996	68,458	71,853	-1,47	0,071
Núm. Persones amb teleassistència per la pobl major de 75	2,773	6,214	-2,13	0,016

Variables característiques Qualitatives	Categoria	Percentatge dins del grup	Percentatge global	Percentatge de la categoria dins del grup	p – valor
És tinent d' alcalde?	Si tinent d'alcalde	100,00	52,78	21,05	0,066
És tinent d' alcalde?	No tinent d'alcalde	0,00	47,22	0,00	0,066

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- Hores per persona d'atenció domiciliària (majors de 75 anys)
- Número d'usuaris per la població total (per 1000 habitants)

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Índex de dependència demogràfica
- Taxa de població aturada/ pensionista de 50 a 64 anys, homes
- Taxa d'ocupació, dones
- Número de persones amb teleassistència per la població major de 75 anys

1.1.2.5 Classe 7 / 7

Variables característiques	Mitjana classe	Mitjana general	Valor del test	p-valor
% pressupost municipal dedicat a serveis socials	5,400	3,521	3,13	0,001
Diners dedicats als serveis socials per habitant	5408,330	3647,110	3,02	0,001
<i>Índex de dependència demogràfica, 1996</i>	49,050	43,134	2,46	0,007
<i>Taxa de població de gent gran, 1996</i>	16,180	12,663	2,10	0,018
<i>Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes</i>	59,433	51,431	1,97	0,024
<i>Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, dones</i>	66,817	62,538	1,86	0,031
<i>Taxa de població disminuïda, 1999</i>	43,687	36,106	1,53	0,063
<i>Taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys</i>	18,770	17,034	1,36	0,086
Taxa de població activa, homes, 1996	79,000	80,186	-1,42	0,077

Variables característiques qualitatives	Categoria	Percentatge dins del grup	Percentatge global	Percentatge de la categoria dins del grup	p - valor
Sexe regidor/a	Home	100,00	44,44	18,75	0,078
Partit que porta els serveis socials	Altres	0,00	2,78	0,00	0,083
Partit que porta els serveis socials	PSC (CIU)	0,00	2,78	0,00	0,083
Nom de la regidoria	política social	0,00	2,78	0,00	0,083
Sexe regidor/a	Dona	0,00	55,56	0,00	0,078

El perfil dels municipis d'aquest grup és :

Mitjana del grup més alta que la global per :

- % pressupost familiar municipal dedicat a serveis socials.
- Diners dedicats als serveis socials per habitant
- Índex de dependència demogràfica
- Taxa de població de gent gran
- Taxa de població aturada/pensionista de 50 a 64 anys, homes i dones
- Taxa de població disminuïda
- Taxa de llars unipersonals per persones majors de 65 anys

Mitjana del grup més baixa que la global per :

- Taxa de població activa, homes

En les tres ciutats del grup el regidor és un home. No hi ha cap ciutat on el PSC(CIU) sigui el partit que porta els serveis socials ni cap ciutat on la regidoria sigui "política social".

1.2 Anàlisi conjunta d'ambdues tipologies

És sensat plantejar que ambdues tipologies no són independents, és a dir que existeixen associacions entre els grups creats. En aquest apartat analitzem les relacions de dependència mitjançant l'estudi de la taula de contingència.

Tipologi a exclusió social	Tipologi a Gestió municipal							
	Classe 1/7	Class e 2/7	Class e 3/7	Class e 4/7	Class e 5/7	Class e 6/7	Class e 7/7	Total
Classe 1/5	2	2	3		1	1	1	10
Classe 2/5	4	1	3			1		9
Classe 3/5	1	1	1		1	1		5
Classe 4/5	3						2	5
Classe 5/5	2	1		3		1		7
Total	12	5	7	3	2	4	3	36

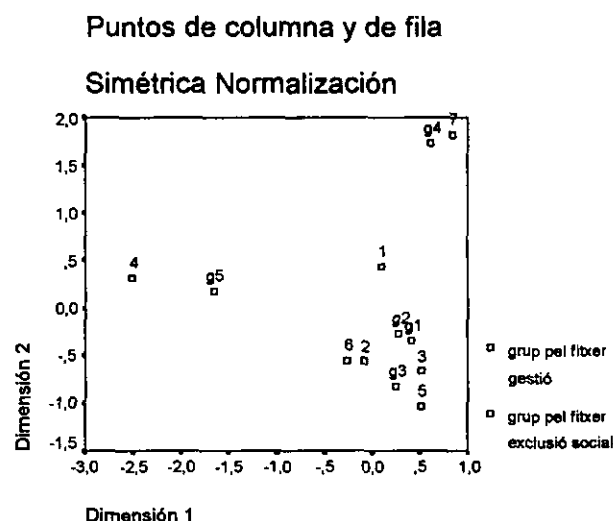
Analitzant una anàlisi de les freqüències no observem cap tendència (o associació) destacable. La prova de khi-quadrat d'independència ens proporciona el següent resultat:

	Valor	G. II.	Sig. Asimptòtica bilateral
Khi- quadrat de Pearson	31,8104762	24	0,13176251

Segons aquesta prova, es pot admetre que les dues tipologies són independents, és a dir, que no existeix cap relació entre la gestió municipal i el risc social dels municipis.

Per analitzar més en detall les dades de la taula es pot realitzar una anàlisi de correspondències simples (ACS). Aquestes anàlisis factorials descriuen les

associacions entre categories i les representen com proximitats. En el següent gràfic podem interpretar les categories properes com categories associades.



Observem que el grup 4 format per les variables d'exclusió social està proper al grup 7 de les variables de gestió, això és degut a les ciutats : Manresa i Igualada que pertanyen a aquests grups.

El grup 4 de gestió està format per 3 ciutats : Pineda, Sitges i Sant Pere. Aquestes tres ciutats també estan incloses en el grup 5 format per les variables d'exclusió social.



exclusió i municipi

Annex 2: entrevistes

Continguts:

- Entrevista assistent social
- Entrevista educador social
- Entrevista treballador familiar
- Entrevista ex - toxicòman
- Entrevista malalt mental
- Entrevista immigrant sense papers
- Entrevista immigrants sense papers (2)
- Entrevista malalt SIDA
- Entrevista toxicòmans

ENTREVISTA TREBALLADORS SOCIALS: ASSISTENT SOCIAL

E: ¿Cuándo empiezas a trabajar en servicios sociales?

Hace, pues va a hacer en Octubre 26 años. Cuando yo llegué aquí no había, no existían los servicios sociales en este ayuntamiento, era recién nacida la democracia, la que era un poco la regidora pues hacía buenamente lo que podía, pero en el 80 pues ya cogieron a dos personas y empezó a surgir el primer embrión de alguna manera de los servicios sociales en el ayuntamiento de Terrassa.

Ehh.. Qué se atendía en esa primera época?, pues...eran, los que llegaban a servicios sociales eran por temas de dificultades económicas. En esta época pues, pues fue bastante dura, te hablo del 79, esto a los políticos, a los servicios sociales, que eran prácticamente pocos, nos pilló desprevenidos, duró varios años, y claro, y otra de las cosas, que pasa que yo no se si me encontré que había un poco de chabolismo, ¿no?, de hecho después lo limitaron también en esos años. ¿Entonces qué pasó? Fuimos pasando, había una realidad que no se podía ir creando estas situaciones en los barrios nuevos que se creaban, que fue Vilardell que aquello fue la bomba, y sigue siendo. Ya, quizás, lo tuvieron un poco más en cuenta pero aún se crearon Can Tusell.....

Hay tuvieron un poco, si que intentaron, ¿eh?, Intentaron pero los polígonos que crearon trajo también mucha población infantil, y quizás si hablaras con otra lo vería desde otro ángulo, ¿no? pero yo para mí uno de los impulsores que fue el señor Corominas, fue el que dio bastante impulso a los servicios sociales.

Cuando ya iba la gente y tú le decías que no incluso, pues claro como la gente se posicionaba bastante dentro de los mismos servicios sociales, se hizo algunos intentos, y se hicieron algunos programas.

Apenas existía el trabajo comunitario, de hecho ha sido una trayectoria...nos decían que trabajo comunitario, pero por otro lado nos pusieron bastante atención individualizada, y claro la presión de la persona que tú tienes delante tiene más fuerza que la comunidad, porque ahí vas un poco pues a unificar a la comunidad, a concienciar, el caso es que te podían entender a lo que ibas, pero ellos era diferente. En cambio la persona que tú tienes delante y nos

siguen insistiendo, aún siendo pues un poco el ideal, el ideal práctico que tenía que servir, pero de hecho.. Luego cómo ha seguido evolucionando en el tiempo que he estado. En el aspecto del paro que te decía pues yo pienso que el espíritu... la gente se fue ubicando, se ha ido ubicando, todavía la sorpresa y la angustia que en un principio eso provocó se fue un poco de alguna manera, ¿eh?, A lo largo del tiempo se ha ido retirando porque claro han creado ellos, y la sociedad también por sus propios recursos, porque hay comunidad sumergida..., pero bueno, la gente, como te digo por supervivencia nos vamos un poco adaptando a lo que hay.

El aspecto de la inmigración también tenía un aspecto como muy concreto, que hubo autóctona en los años pasados, que yo te puedo hablar de cuando llegué que ya estaban, otras de las cosas eran que se aglutinaban bastante en estos barrios, la entrada que hubo autóctona en aquellos años pues formaron unos cuantos ghettos, pues... también por la situación, puede ser que en algunos casos ellos mismos formen su ghetto, pues al nivel de religión, pero al nivel de vivienda están más diluidos que la inmigración autóctona. Ahora otro de los aspectos, el aspecto demográfico, pues ahora resulta que hace ya unos seis años a nivel de servicios sociales implica un reto, pero yo no diría a nivel de política municipal, sino a lo mejor a nivel de políticas a nivel nacional y luego a nivel autonómico, y bueno...

E: Respecto al perfil de los usuarios, del trabajo con ellos,...

Pues un poco incluso de contraprestación, sería trabajar sus potencialidades a nivel de todo lo que él puede tener dentro de sí.

Lo que sí se ha notado bastante es una conciencia, pero bastante y además últimamente más. Sí, como que ellos ahora vienen con una exigencia, con una conciencia más clara de lo que tú le puedes dar, hasta donde él puede exigir, quizás ahora se pasan, un poco a nivel de exigencias, porque claro a veces vienen pensando que servicios sociales se lo va a solucionar todo y no es eso no somos la virgen de Lourdes que hace milagros, que tienes que saber de todo, que tienes que saber de leyes, que tienes que saber de pensiones, un poco de todo sabes, pero claro a niveles.... yo creo que está bien que ellos sean conscientes, que ellos sean conscientes pero a veces, pues claro, piden cosas que quizás por parte tuya tampoco puedes, incluso pues a nivel de

políticas de ayuntamientos, y.. ellos están tomando bastante conciencia de sus derechos. Segundo que tú también tienes que espabilarte en muchos aspectos porque tú no puedes venir aquí a que yo te solucione todos tus problemas, y....

E: ¿Y el tipo de usuario...?

Están los autóctonos que yo diría que hay... ha quedado un colectivo, que son personas bastante cronificadas, lo que detectamos son bastantes personas excluidos de por vida.

Tu ves que tienes que irlos manteniendo pues con pirms, si tienes posibilidades pues buscas otra ayuda. Luego pues hay otra.....otra.... otro colectivo que serían familias, te pongo un ejemplo, si una familia, familias que además no tienen uno o dos, tienen tres o cuatro, es cierto que tampoco ya no son siete u ocho, ¿no?, como era antes, pero tampoco son dos, son tres, son cuatro, te estoy hablando de familias autóctonas, no te hablo de la población no autóctona, entonces yo cuando veo una persona que te viene de estas familias embarazada pues el círculo va cada vez aumentando, porque si antes resulta que esa familia pues eran el matrimonio y cuatro hijos, cuatro hijos, más esos cuatro hijos multiplícalos por otros tres o cuatro, es un círculo que va, que va aumentando y que claro cómo lo paras. Es algo también significativo dentro del...del aspecto social, bueno aquí como habría un poco que.. qué políticas habría que hacer, qué medios, que quizás más que políticas son recursos, son recursos para que estos niños que van naciendo estén dentro de lo posible...

Los efectos que producen el nacer en una familia ya desestructurada, o de droga o de un ambiente muy precario, o a nivel mental también, los padres.. y en cuanto nace la criatura tener ya los recursos adecuados para que esa persona, que yo no digo en ningún momento, no estoy hablando de que esos padres el niño hay que retirárselo, en absoluto, eh?, Estoy hablando de medios comunitarios, de medios comunitarios donde puedan desarrollar una vida, ehh...lo más normalizada posible.

Después está el aspecto de la tercera edad que sería, ah, bueno, aparte de la tercera edad hay otro colectivo que también pues nos llega a los servicios sociales que son las familias monoparentales que aunque estén trabajando, lo hacen quizás en trabajos precarios, ya sabemos todos que a nivel social que

aunque haya... pero si no trabajas éste es otro colectivo que también necesita unos recursos.

E: Mecanismos para evitar la exclusión social...

Exceden de servicios sociales, tendrían que ser políticas sociales, pero políticas sociales a nivel de... a niveles superiores, porque a nivel de ciudad pero yo pienso que son a niveles, pero, no se.

Yo creo que servicios sociales está un poco como en decadencia, como un cierto desanimo, a nivel técnico, eh?. Estamos como al principio, a nivel paliativo, de ir cubriendo...

Pues mira servicios sociales de Terrassa no se cuantos somos exactamente, aumenta la demanda, se ve está aumentando porque hay un mayor conocimiento de servicios sociales, ha aumentado el nivel técnico ahora mismo, no aumenta lo mismo que aumenta la demanda, entonces claro estamos en un...

E: Respecto a los profesionales, ¿tú crees que ha habido un cambio de perfil a lo largo de los años?

Vamos a ver, yo creo que se queman antes, pero claro la situación que tienen ahora cuando entran es muy parecida a cuando entramos nosotros, pero era otra visión, en aquella época como no había nada, tú eras consciente de que eso podía ir mejorando, que podía mejorar, en cambio ahora no se ve esa perspectiva, entonces cuando entran aparte de que por ejemplo, en las escuelas dan una teoría como un ideal, entonces cuando vienen en la práctica.. de hecho yo creo que se queman antes que nos quemábamos nosotros, por eso porque aunque sea muy parecida, dicen pero bueno si en veintitantos años resulta que estas como un poco en retroceso, que podemos esperar, no?, aparte del bombardeo éste de demanda porque estamos siendo un poco puros gestores de recursos, y, y como gestores un poco pues esto paliativos, entonces esto las nuevas generaciones...pues, pues entran con ilusión, eso nos ha pasado a todos, entran con ilusión pero el desgaste es más rápido, yo diría que el desgaste, el desgaste es más rápido. Entonces claro la experiencia, yo ahora el día a día que te desborda, pero claro ya estás un poco más curtida, y dices bueno, vale, las que entran, cuando entras por esa puerta crees que

vas a poder cambiar, yo que se, que vas a poder hacer un trabajo de reinserción, educativo, yo que se. A estas alturas pues ya dices, bueno. Otra de las cosas en que tiene bastante razón el ciudadano, a nivel teórico es que tú tienes que hacer un trabajo de estudio, hago unos compromisos con el usuario para desarrollar sus cualidades y sus potencialidades, no?, el ciudadano te exige, él no le hables de estudios, como te viene que son cosas muy inmediatas, muy de necesidad, pues no le hables de estudios, yo te pongo el ejemplo pues de una señora que me vino esta semana a pedir una pirmi "porque el pirmi, ya", , el primer día que me venía, "no, ésto hay que hacer un estudio" , "pero es que yo ya le he contado toda mi vida", "pero no, no es que me cuentes toda tu vida pero es que yo, tengo, me piden, me exigen unos requisitos, entonces yo necesito hacer unos estudios", pues no, es una inmediatez tremenda.

¿Qué pasa? Esta inmediatez y esta exigencia no viene solo por parte del usuario es que te viene también por parte de la institución, porque al ser un poco.. no se por que, tienen un cierto miedo a que se escape de ellos, entonces ellos van y te exigen a ti soluciones inmediatas, entonces estás con una presión por parte del usuario y por parte de la institución. De verdad que en estos momentos, a nivel Terrassa concreto, yo creo que se da bastante.

E: ¿Y respecto a la tercera edad, ha aumentado el número de usuarios?

No es que sea o no sea, viene dado de hace unos años, y se va diciendo y no te creas... pues más bien nos interrogamos.

Es que también les desborda, no saben como, pero diría que es dramático, pero dramático, ¿entiendes?

Ahí estamos, porque es una situación desbordante a nivel de servicios sociales muchísimo, faltan recursos como son centros de día como son incluso viviendas alternativas. Abuelos que están cobrando unas 75.000 pesetas, ochenta y algo, que más o menos, y en las residencias están cobrando 180, 200, 230. Cada año va aumentando, cada año va aumentando, entonces yo pienso que faltan recursos paliativos y de asistencia, y otra cosa serían los recursos a nivel de investigación para crear una mejor calidad de vida en el aspecto de salud, que al menos ese deterioro no se haga...

E: Casos de malos tratos en la pareja...

El tema de los malos tratos se va destapando cada vez más, antes aguantaban, yo no se si no había incluso más malos tratos, machistas habría más que ahora, y antes cualquier estatus social eran machistas al cien por cien. Por eso yo en este aspecto, cuando se trata, no creo tanto que haya aumentado, sino primero que se va tomando más conciencia de la mujer, "bueno yo hasta aquí sí", y por otro lado los medios de comunicación.

De hecho servicios sociales ha seguido toda una trayectoria, tanto a nivel de recursos, como a nivel de leyes, pero claro es que la comunidad, la Unión Europea tampoco va en esta línea, entonces claro a nivel del estado español, que ya iba ...pues también ha puesto, entró en una dinámica, pero esa dinámica...

E: A nivel político, que siempre se ha dicho que servicios sociales era como "la hermanita pobre"...

Si, pero no tanto, no tanto como antes. Pero todavía, no tiene la misma consideración como puede ser urbanismo, por ejemplo. Yo pienso que se podrían paliar otras cosas, a lo mejor no había que poner tanta policía, la delincuencia pues disminuiría, pues a lo mejor no habría que...no se.

ENTREVISTA TREBALLADORS SOCIALS: EDUCADOR/A SOCIAL

A veure que treballo, ara fa cinc anys i mig que estic aquí a l'administració pública i a l'ajuntament de Terrassa, ehh...en privat no, no he treballat, ehh..., no, no he treballat, el que si que que havia fet molt havia sigut tema de lleure, formació en el lleure, no he treballat, si que he treballat d'educadora però de casals i colònies i coses d'aquestes. Però treballar a l'administració pública això cinc anys i mig, com m'hi poso?, doncs, una mica de "rebote". Es que, bueno em vaig trobar que vaig sortir de C.O.U. i.... i no sabia massa ben bé el que... el que passa es que suposo que el fet d'haver tingut aquesta formació en el món del lleure, i d'haver estat molt en contacte amb el tema social, bueno ja t'hi porta, no?, també va coincidir que quan jo vaig acabar la selectivitat començava la carrera d'educació social i bueno.... Quan vaig acabar vaig estar fent formació tres o quatre cursos de formador en qualitat de serveis, i ja vaig entrar aquí, a l'ajuntament.

E:Has estat sempre al mateix districte?

No, no, he vist... de Terrassa he estat a La Maurina, bueno el districte, ets de Terrassa?, o sigui he estat al quatre, o sigui al quatre: La Maurina, La Cogullada, Les Martines, després me'n vaig anar a Can Palet, després vaig estar al cinc, al Pla del Bonaire, Sant Pere, bueno al cinc dos estava jo, i llavors aquí. Aquí que vaig estar un any a can Tusell i desde fa tres mesos que estic en Can Tusell i Sant Pere Nord.

E: Has trobat diferencies en el perfil d'usuari depenent del districte?

Sí. Jo el que veig, no se si ha coincidit amb el...amb el canvi de barris, o ...amb els canvis de necessitats dels cinc anys, perque la societat ha canviat, ¿no?, però jo trobo diferencies del que treballava quan vaig entrar i del que treballo ara. A veure, del perfil d'usuari, per exemple el barri de La Maurina..recordo que es treballava, jo treballava més amb famílies, ¿val?, multi-problemàtiques, amb unes situacions bastants desestructurades, i...famílies molt, molt cronificades a serveis socials, a vere, molt i mig cronificades, ¿eh?.... Això a La Maurina, després vaig anar a Can Palet i era una mica, Can Palet era una mica

continuitat, ¿no?,.....jo tinc la sensació que vaig atendre a més gent jove a Can palet que a La Maurina, sigui a nivell d'orientació laboral, de formació, de cercar la primera ocupació...llavors me'n vaig anar a la zona cinc, i la zona cinc si que va ser força diferent, eh?, el nombre de famílies es va reduir, el nombre de famílies multi-problemàtiques amb nanos, o sigui amb infància es va reduir, em portava poques, si que es veritat que les que portaven eren allò molt dures que diem, i llavors atenia molta gent que venia a consultar coses, molta més problemàtica d'adolescents, de la relació amb els pares, amb famílies que potser estaven una mica més normalitzades, que tenien més habilitats socials, a la zona cinc...eh....més immigrants, nouvinguts, que per exemple al barri de La Maurina i al barri de Can Palet, però és clar, això no és significatiu perquè són els anys que van venir, possiblement en l'any 98 quan jo estava a la cinc, 99, si que és veritat.

I llavors aquí m'he trobat una mica com als inicis, Can Tusell és un barri que entra molt poca gent nou vinguda, i...llavors té poca fluctuació de gent, no?. I es treballa molt amb famílies, famílies que fa molt temps que es coneixen aquí a serveis socials, i que bueno que es continuen allò atenent, ¿no?. Això Can Tusell, ara m'han donat Sant Pere Nord i llavors torno a tenir una mica aquella, o sigui ...demandes que venen de famílies molt puntuals, ¿no?, intervencions que et suposen bàsicament gestió, si que hi ha alguna família però..comptades, o sigui el paquet gros se l'emporta Can Tusell. La diferencia una mica entre Can Tusell i Sant Pere Nord, seria que Sant Pere Nord la gent ve de manera més puntual, ¿vale?, intervencions amb perfils més normalitzats i a Can Tusell el que s'aten però això suposo que ho fa, aquí a sant pere Nord estem atenent a famílies nou-vingudes sudamericanes moltíssimes, que et suposa la escolarització, la gestió del C.A.P. I el perfil de gent si que es diferent, és diferent, però ja et dic, el perfil de gent és diferent perquè ve en funció d'això, d'aquest paquet de la immigració nou-vinguda, per un altre cantó d'aquestes demandes una mica, en recorda una mica a la zona cinc dos, ¿no?, aquestes demandes, conflictes amb els adolescents, algun absentisme puntual, coses així, ¿no?, però a diferencia, ¿no? del de Can Tusell, que torna a ser una mica el perfil aquell que et deia .. la família

E: Per què et trobes molt casos de repetició de la situació d'exclusió en famílies?

Bueno, jo, a vere, o sigui, jo suposo que pels anys que fa és difícil que em trobi, suposo.. Bueno, ehhh...no ho se, no t'ho puc contestar massa això perquè clar amb cinc anys, si portes aquí cinc anys.....no ho se, no ho se massa. Hauria d'haver una diferencia suposo de, aproximadament 10, 15 anys per saber això, per que clar quan atens al fill, o sigui per atendre al fill, el fill hauria de tenir vint anys, ¿no?....i aquí jo crec que encara els nanos no han crescut, o sigui...no tenen quan van arribar a Can Tusell encara molts no tenen vint anys, perquè es que els pares que han atès, perquè hi ha moltes famílies de trenta, quaranta, que els nens, ¿no?, estan entre de quatre a quinze, potser t'ho podria dir d'aquí quinze anys això. Tot i que a vere això no vol dir que no s'atenguin a pares i fills d'una mateixa família, ¿eh?, i que ara per exemple doncs els fills ja hagin marxat i estiguin en un altre barri i també s'estiguin atenent. O sigui... però...jo no m'he trobat massa casos, mira que tenia al pare, perquè això vol dir que el pare de moment és bastant o sigui gran d'edat. De moment no, però el que si que hi ha es famílies que fan molts anys que estan aquí.. però molts anys, parlem de cinc o deu, això.

El que si que vas veient es com van creixent, això si, i llavors doncs per exemple, el que si que ens trobem és la mare, una noia doncs que s'ha atès des dels 12, 13, que ara en te vint, ¿no?, que te un fill i que...això que acaba de tenir un fill, i que es continua atenent, ¿no?, que s'aparella i te un fill i pel que sigui es continua atenent, i oferint algun recurs, ¿no?, a mida que vagi creixent el fill o vagi creixent la mare llavors et podré dir...

E: I tú personalment com ho veus?

Es que clar haurien de ... de diferenciar una mica. Jo crec que hi ha diferents graus, ¿no?, de cronificació.....Jo veig que, jo el que veig es que si que es veritat que hi ha molta gent, que hi ha famílies molt desestructurades

E: Que no es veu una possibilitat de canvi?

Mmmmm...algunes si, possiblement algunes si, però....en general, en aquestes famílies en concret, ...ehh....no, el que passa és que per exemple ¿no?, es significatiu, ¿no?, atenem a menys famílies gitanes, ¿no?, per exemple. Bueno,

possiblement, mmm...han trobat, han sabut trobar d'altres recursos, ¿no? ...el que si que es veritat es que el perfil de gent que esta venint a serveis socials esta canviant. Esta canviant perque se l'està emportant ara, practicament la immigració, la immigració ...i l'adolescència. Jo penso que s'està atenent massa adolescència.

E: I amb els adolescents quins tipus d'objectius treballem?

Es que, bueno...

E: Quin tipus de problemàtiques us arriben i quins objectius us marqueu?

Mira, ens arriba...ehh..., problemàtica de formació, ¿vale?, manca de formació...absentisme escolar, ehhh, puntual i intermitent....i ahh.. bueno desorientació laboral, ¿val? Hem notat que hi ha hagut una bonança de dos o tres anys a nivell econòmic i llavors si que hi ha hagut més ofertes de treball temporal però ara com que torna a baixar torna a augmentar la demanda, ¿no? Però clar, es que clar ha canviat tot bastant, ¿no?, per que quan et deia jo recordo a Can Palet que vaig atendre a diferència de a La Maurina bastants joves. En aquí s'estan atenen molts joves, però la diferència es que abans els recursos que hi havia eren menys, ¿no? Cap a on orientar, derivar per poder treballar aquesta manca de formació, la primera ocupació i tot això, ara n'hi han més hi estan més consolidats i funcionen millor, i la gent els coneix més. Es clar, això vol dir que doncs el que abans havies de fer tres o quatre intervencions, ara possiblement amb una derivació de la persona o un acompanyament en aquest recurs, i una coordinació amb el professional d'aquell recurs, doncs ja està. Perque bueno, s'ha anat com especialitzant tot una mica més, i han anat apareixent molts més recursos, sobretot del tema laboral.

En el tema de l'adolescència, mmm.. o sigui la no integració en els instituts, i això que et deia l'absentisme, la problemàtica, bueno adolescència i després joves, la primera ocupació, la orientació laboral, la relació adolescents-pares, ¿vale?. Però per exemple nosaltres en aquí hi ha un programa que funciona al C.A.P. Nord que és una unitat d'adolescència, que funciona molt be, i que temes que a nosaltres se'ns fa difícil resoldre, com poden ser la relació aquesta nens-pares, o la, el que suposa per l'adolescent el procés de l'adolescència,

doncs, gràcies a aquest recurs, que són professionals en aquest tema, l'adrecem, ens coordinem amb els professionals, em fem el seguiment i es poden treballar moltes més coses que, que desde aquí se'ns feia difícil, no?. Això en relació als objectius... bàsicament es això en el tema d'adolescents, no?...

E: I nens?

A no ser que sigui un cas d'un infant en risc, ¿no?, possibles, o sigui presunta negligència, maltractament físic, psíquic, desestructuració arriba poc.

E: Que us arriben majoritàriament derivats per l'escola (tant infants com adolescents)?

Els infants ens arriben per l'escola, bàsicament per escola, ¿eh?. Ens pot arribar algun que no coneixem del CESMID, del centre de salut mental de la Mútua de Terrassa... bàsicament escola. I llavors ens podem arribar demandes puntuals dels pares....bueno aquí a Can Tusell, es clar com hi ha l'esplai diari, funciona com a recurs...El que passa es que casos nous es difícil que ens arribin.....ens arriben bàsicament així. Adolescents ens arribem bàsicament de l'institut, perquè fem coordinacions periòdiques, doncs llavors una mica, parlem, o sigui valorem els diferents casos, cada any n'hi ha de nous.. Bàsicament ...

E: O sigui bàsicament serien els centres d'ensenyament els que fan les derivacions?

En aquí si, bueno els adolescents també ens arriben per...demandes puntuals dels pares, ¿eh?, també...a vegades alguna, si es amb infància en risc ens ha arribat alguna vegada alguna cosa a través d'algun veí. A través de l'associació de veïns també ens poden arribar coses, de la intervenció amb policies també, dels comunicats de policia, això ens arriba sobretot d'adolescents...Bàsicament això ...

E: I grups de joves?

De grups de joves, mira, o sigui amb joves desde el que és atenció primària, ¿eh?, diguesin desde l'educador social, es fa la intervenció directa amb el jove

a nivell individual, en aquests moments, ¿eh?, i llavors a Can Tusell per exemple funciona un grup de joves, independentment de l'esplai diari, ¿eh?, funciona un grup de joves. Llavors això ens facilita, ¿vale?, que el que et comentava abans dels recursos que...que poguem treballar moltes coses amb els joves i adolescents que...eh...que diguessin desde aquí no podem treballar, en el sentit de dir o perquè et coordines amb el professional, educador que porta el grup de joves o perquè vas al grup de joves i et trobes als nois i en tot cas doncs treballes el que s'hagi de treballar i amb el tema del C.A.P. Nord per exemple doncs aquesta coordinació.

A nivell grupal en aquests moments, o sigui del que es l'atenció primària no s'està fent res....perquè...bueno, perquè una mica.. el que sí que es veritat es que com que està canviant la demanda, ¿vale? Jo crec que, que està canviant una mica el perfil de... però això no només aquí a Can Tusell, en general, ¿eh?, canvia el perfil, canvia el perfil de la intervenció de l'educador, llavors..això..bueno això en tot cas això no ens toca a nosaltres, ¿no?, però el que sí que hi ha d'haver un replantejament de dir es per aquí per on s'ha de continuar, i llavors continuem per aquí o s'ha de com ... reorganitzar una mica, ¿no?. El perfil de la intervenció de l'educador social, perquè sí que es veritat que estem adquirint, ehh...més tasques a nivell de gestió, a vere, que potser és això el que s'ha de fer, ¿eh?, no estic posicionant-me, però..clar això també suposa, a l'adquirir més tasques a nivell de gestió que hagi de deixar-ne d'altres, ¿no?, d'altres com..., jo crec que torna, potser ara hem estat un temps, o sigui allò de l'educador de carrer, ara hem estat uns anys d'educador de despatx que l'hi diuen, i jo tinc la sensació que es torna a demanar potser no el de carrer entes com abans, però un educador que tingui més temps o que en tot cas tingui tasques més concretes d'intervenció grupal, ¿vale? No tant la que es podia fer abans al carrer, sino bueno, doncs en els centres cívics, sino aquesta coordinació amb entitats, ¿vale? s'ha d'enfortir molt més. Potser el que abans era de carrer, ara ha evolucionat, perquè abans en el carrer potser mancaven recursos, que ara hi son. Per tant s'ha d'enfortir més aquesta coordinació amb les entitats, amb els recursos, o sigui utilitzar-los, ¿no?, l'educador els ha d'utilitzar molt més. Però es clar aquí hi ha un tema de gestió que està adquirint que... que en el temps laboral, no se si ho compartieses amb mi...

Estem en un procés de canvi, ¿eh?, important ademés, es que es clar es un canvi que està bastant definit, ve jo crec que bastant ben definit, que... és allò de dir a veure o prioritzen aquesta gestió que esta venint, aquest, això, o bé, que a vaure ben estructurat seria un perfil d'educador, diferent de l'altre però un perfil, o be ens dediquem una altra vegada.. no, no vull dir recuperem lo del carrer, perquè jo crec que no és així, però un educador

E: Un educador més visible a la comunitat..

Si, fa sis o set anys que això ja no existia ai ara la societat ho torna a demanar. Potser per fer aquest pont, o sigui, ho torna a demanar en el sentit de..s'ha de recuperar et dic una de les tasques importants de l'educador és...això és una opinió personal es clar, enllaçar aquests adolescents,... aquests adolescents, pares, famílies, infants..., o sigui aquesta gent que està una mica, com dir-ho, com ...no al marge, tampoc és la paraula correcta però, que tenen menys habilitats per entrar dins de lo que és la xarxa, la figura de l'educador és molt important amb aquest enllaç, ¿no?, ehh.. de fet conèixer la persona, ¿no?, tota la xarxa, tot el recurs, fer conèixer i ademés fer aquest acompanyament, perquè moltes vegades...per la situació que han viscut la gent, per una mica pel que han passat, una mica per la seva història personal, aquest enllaç, ¿no?, que nosaltres el podem fer perfectament i que no ens suposa cap crisi, la gent es queda aturada en aquest pont, ¿no?, és a dir de passar, per exemple un nano de poguer estar a casa seva o en el carrer masses hores, tots sabent que el carrer moltes vegades també és educatiu, però en excés potser no és massa bo, el nano que l'hi costa, ¿no? fer aquest pas a unes activitats més normalitzades, o això poguer-se acostar amb tranquil·litat a un centre cívic, doncs la figura de l'educador és aquí clau... I a més et suposa possiblement en l'espai, en l'espai laboral et suposa poca cosa, suposa dir "doncs mira quedem tal dia a tal hora amb la persona que porta les activitats, ¿vale?, i jo us faig la presentació", faig aquest pont, aquest enllaç, aquest acompanyament de, doncs de si quedenm amb el monitor de futbol, per exemple, l'endemà a les sis de la tarda, doncs de dir "¿escolta ha vingut, tal, fulanito ha vingut?", "no", trucar a fulanito "¿què ha passat?", o sigui fer aquest enllaç i aquest acompanyament perquè això no es perdi, ¿no?. Es primordial, ¿eh?.

El que passa és que clar, llavors es veritat que la jornada laboral s'ha de, o per exemple, no se, et truquen de l'institut, ¿no?, amb nanos que conèixes, que has treballat, ¿no?, conjuntament, i "doncs, escolta mira fulanita, se'ns esta desmarxant, ¿no? porta quinze dies fatals, no sabem que passa", amb nanos amb problemàtiques de serveis socials, per exemple et parlo "doncs no sabem que passa, no sabem que fer, ¿no?", dir "avui potser no puc, però demà faig un forat o demà passat i passo i juntament amb la tutora i juntament amb tal fem la entrevista amb la nena, ¿no? reconduint la situació", aquesta no-urgència, perquè no és urgència, però aquesta no immediatesa, perquè clar si això s'allarga quinze dies, ja hem perdut, ¿no? Doncs, això son tasques que jo penso que l'educador aquí té un paper fonamental perquè no hi ha cap agent que això ho pogui fer.

E: Parlariem llavors d'una altra figura

Però clar per això ha de ser també una figura que, que o sigui per l'adolescent , pel jove o per l'infant sigui un referent per ell, que la conegui. Però clar per això la jornada laboral, o sigui, o les tasques s'han de , s'han de ...

E: ...prioritzar

L'atenció, ¿quina? Per exemple, la diferència de Can Tusell amb Sant Pere Nord, per exemple es que Sant Pere Nord, ehh, els espais d'entrevistes estan a tope, però a tope en el sentit d'aquestes demandes que fan els usuaris a nivell més puntuals, ¿no?. En canvi a Can Tusell no n'hi ha tantes del que anomenem primeres visites, però clar d'altra banda el que es necessita és això no, aquesta .. bueno, no. Jo penso que estem en un moment de canvi.

E: Com creus tu que et veu l'usuari dels serveis socials? Com veu la figura de l'educador?

Mira hi ha, es que.... Jo crec que això és molt difícil de definir i penso que l'hauriem de preguntar a ells. Per que jo, a mi se'n fa molt difícil. Jo crec que no tenen, suposo que se'n fa difícil poder-lo definir perquè ells no deuen tenir una imatge massa clara, ¿no? "Ve, ¿em controla?, ¿m'ajuda?", "ara de cop m'acompanya a l'institut", "no és ningú de la meva família, ni és el meu monitor de l'esplai, ni es i ve i em fot una bronca perquè no he anat a l'escola", ¿saps?, això... No se que t'han dit els nanos, ¿no?, però...no s'acaba d'entendre massa,

és clar si que penses es una figura "que si bueno que parla amb els meus pares, que els ajuda", això en els casos que reuqereixen intervenció familiar, però en els casos que són intervencions puntuals amb adolescents, bueno pocs, ¿eh?, si són tantes intervencions, clar normalment es parla amb els pares, però això, no, "ajuda als pares", "de cop em fot la bronca per l'escola però quan estic a l'escola doncs una mica em defensa a mi", bueno no se, ¿saps?, no ... Jo crec que no ho han de tenir massa clar, a vegades hi ha gent que ens anomena l'assistenta, perquè a vegades vas a alguna escola i parles amb algun nano i els amics l'hi diuen ¿"quien es?", i el nano diu "no, és l'assistenta", i els altres, "ah, la asistentia, ah, vale".

Bueno, no se. Es que és clar suposo que com veuen aparèixer de tant en tant a algú..no se, no t'ho se definir massa be.

E. I el tema de les famílies mono parentals, us trobeu que ha augmentat el nombre d'usuàries de serveis socials?

Separacions. Si, jo crec que n'hi ha bastantes. Joves solteres, ¿eh?, deu n'hi do, masses, mares solteres masses amb moltes dificultats econòmiques, ¿eh? .17, 18...

E: Us trobeu que hagin augmentat el nombre d'embarazos d'adolescents, tal com s'ha comentat ultimament?

Jo m'he trobat, mira en aquest any,m'he trobat ... o sigui tres nenas, a veure potser pot semblar poc perquè és unitat tres, però és clar sino te n'has trobat per exemple a l'any 2001 no m'he ne trobat cap, en lo que portem de 2002 desembre, gener 2002, en tres, quatre mesos jo m'he trobat tres casos, de possibles embarazos, que al final no ho van estar, però.. d'adolescents, ¿eh?. I m'he trobat doncs per exemple tres intervencions en tema d'anticonceptius en nenas de 14 anys. Que per exemple aquí a Terrassa un servei no l'ofereix, o sigui no recepta medicaments anticonceptius a les menors, però un altre servei si, ¿no?, i és clar això.. auto-medicació, i és clar jo no m'havia trobat mai, ¿m'entens?, i ara m'he trobat. No se si coincideix amb aquesta alça o és una cosa casual, no se...

Jo..no se si es que puja un grupet de nenes, allò tremendes, no ho se...

E: Tu veus moltes diferències entre les problemàtiques de les noies adolescents i les dels nois?

Mira, el tema de...de gamberrades d'adolescents estan a la par, ¿eh?, ha augmentat, ¿eh?. Les noies en aquest sentit

E: Però en coses més greus, que hi hagi intervenció policial?

No, a veure, quan ens arribem a nosaltres els comunicats de policia nosaltres ho sabem, sempre a través dels comunicats de la policia i .. que vol dir que ja hi ha hagut intervenció de la policia municipal, ¿eh?, no de la fiscalia de menors que hi hagi intervingut, no, no. Potser, potser hi ha més nombre de nanos, però el número d'adolescents noies "inquietes" ha augmentat, ¿eh?, sí.. I la problemàtica... potser l'absentisme és, i una mica el fracàs escolar, ara t'estic donant unes dades una mica ...intuitives, no estan com es diu això.. corroborades científicament, ¿eh?...jo crec que potser hi ha més nois, ¿eh?, el tema de l'abandonament escolar, absentisme, jo al menys intervenció amb més nois.....potser coses que abans només intervenien amb adolescents nois, ara també estem amb noies, ¿eh?... Els conflictes en relació adolescent-pares, tant els nois com les noies, que més...

E: I el tema d'agressions?

Bueno, jo aquí en el barri de Can Tusell les agressions femenines, es que et dic, s'ha com igualat, ¿saps?, no....

E: A vegades a nivell social es veu més perillós un noi adolescent, o un grup de nois que no una noia o un grup de noies ...

Sí, sí, potser la imatge continua sent aquesta però a nivell intern, conflictes d'agressions, o de baralles, no d'agressions, però de baralles i disputes entre noies ha augmentat, segur, ¿eh?

E: I el consum de drogues?

Saps que passa que el tema de les drogodependències ho pots saber, perquè t'ho diuen, perquè t'en parlen i així, però no, no ens arriben mai res per escrit, a no ser que a algú a vegades l'incautin alguna cosa, allò estupefaents o alguna cosa d'aquestes, ¿no? Possiblement, ¿eh?, jo entenc que de la manera que van les coses segur que consumeixen, però es que tampoc tinc les dades dels

nois, ¿saps?, per tant no puc comparar. Hi ha consum, n'hi ha, ha augmentat, jo penso que ha augmentat el consum de cannabis, molt en els adolescents, perquè además accedeixen molt més ràpidament que en la meua època que jo era adolescent, per exemple, el tenen molt més a l'abast de la mà... i el tema de pastilles i així suposo que també..però no t'ho se dic tant, ¿no?, jo per exemple el tema de consum de cannabis se sent molt i ho veus, i jo penso que ha augmentat. Però és clar jo em baso, o sigui estic fent com una ...un procés inductiu, ¿és del petit al gran?, ¿o és el deductiu?, bueno, de la mostra petita estic passant al general perquè visualitzo molt el que seria la zona de Can Tusell, que està tot com més focalitzat, que aquí a Sant Pere Nord, que és més dispers, no hi ha cap punt on es concentrin, diguessim, menys aquí al centre cívic, aquí, al districte jove, les portes del centres cívics....

E: Tu creus que hi ha diferències per la tipologia de barri?

Però, n'hi ha en negatiu i en positiu, ¿no? Jo veig les dos versions, i...perquè per exemple, la concentració i la localització dels problemes és més ràpida, per exemple el Bonaire, no és un barri amb el perfil, però el que sí que és molt similar a Can Tusell, perquè és una estructura de barri, pràcticament semblant, també la limita una avinguda, una carretera, doncs com Can Tusell, la carretera, l'avinguda, la carretera per dalt, doncs les localitzacions són més ràpides, ¿vale? Clar acostumen a ser barris en extensió més petits i de seguida t'ho coneixes tot més, entenc jo .

Per exemple un barri com Sant Pere Nord, és ample, d'extensió és molt ample, o un barri com Sant Pere, al ser més ample jo entenc que triges més en coneixe'l, a més suposo que la gent es troba per organitzar-se és més difícil, no?, els joves, per exemple al Pla del Bonaire, o sigui hi ha un grup de joves, que sempre es troben allà al centre cívic, que és problemàtic, ¿no?, però segur que en trobarien un altre davant del portal no se que, que no es tan problemàtic, però clar és molt més fàcil que es reuneixin, ¿no?, normalment són joves del mateix bloc, del bloc del costat.

Jo entenc que hi ha com més rapidesa a l'hora d'organitzar-se, de coneixe's, de ...normalment són barris que pel que sigui faciliten aquestes trobades, ¿no?, a nivell d'espai, perquè a vegades doncs, davant d'aquests edificis alts.... per exemple a Can Tusell hi ha la plaça, que els carrers siguin amples, hi ha els

portals dels edificis permeten trobar-se tot i que sempre això es motiu de disputa concreta, però jo tinc la sensació que ho permeten més, per exemple, un barri que també deu n'hi do la gent com es coneix, com s'agrupa i així és La Maurina, és un barri també extens, potser no tant com aquest, ¿eh?, potser no tant com Sant Pere Nord, ¿eh?, entenc jo, a veure si vas d'una punta a l'altra es llarg, però allà on hi ha el bar Gato Negro fins una mica el carrer Don Bosco, on hi ha el centre cívic, una mica més amunt, allà hi ha tot un nucli, carrer Gandia, el carrer de darrera del Nuria, tot allò, i és un tipus de barri, que vale que la estructura, la construcció dels edificis no és com Can Tusell, però dóna, dóna, dóna, ¿eh?...a Can Palet també hi ha un tros, i per exemple a La Maurina per trobar el grup de joves, per trobar el centre esportiu, per trobar tal, de seguida està localitzat, allò el carrer comercial, ¿no?

Aquí es més difícil que s'organitzi tot això, ¿no?, aquí a Sant Pere Nord fa molts anys que funciona l'esplai Nerpio, no, no, acaba, passa una mica com aquí també, no és igual com potser l'esplai de Can Tusell, l'esplai del Bonaire, que es molt més conegut en el barri, l'esplai de La Maurina en els seus millors temps, l'esplai de Can Palet és molt més conegut l'esplai de La Maurina ¿no?, i...l'esplai de Can Palet, a Ca n'Anglada, per exemple, també té una distribució de barri que permet ràpidament l'organització, ¿no?, possiblement també va lligat amb les necessitats, hi han més coses adarrera, hi ha més factors ehh.. Jo trobo que es significatiu que això la tipologia de gent potser , no se, no se, aquí a Sant Pere Nord falta, tot això ho deiem pel tipus de barri....

E: I el tema de la immigració?

El tema estrella.. ehh...el tema de la immigració. Can Tusell, mira va venir el boom de la immigració del que s'anomenen dels immigrants marroquins de l'Eco-equip, ¿vale? Llavors són gent que van venir i que de seguida van començar a treballar a Eco-equip, han fet la seva vida i cap problema. Bueno segurament van venir en el seu moment a fer demandes i tal, potser alguna cosa, però es van integrar. Pot venir algu nou, però.. de Can Tusell...jo crec que amb aquests dels d'Eco-equip amb els que estem començant a intervenir són els adolescents, o sigui amb els fills, ¿vale?. Tampoc són adolescents, són joves, ¿eh?, amb els que s'han intervingut ha sigut amb els fills ...Aquí a Sant Pere Nord venen famílies nou-vingudes marroquí, marroquina, i sudamericans,

a tope, ¿eh? Sudamericanes, de fa set mesos cap aquí....Be, en aquest sentit però un augment bestial, i les famílies sudamericanes venen amb els fills petits, molt petits, les marroquines venen amb fills petits i amb fills adolescents, s'estan fent moltes escolaritzacions en secundària, les sudamericanes per exemple no tantes, els nens més grans que arriben són onze anys, sisé i algun de primer d'E.S.O., però poquets, ¿eh? però això em torno a trobar el concepte de família nou-vinguda, a Can Tusell no.

E: I població gitana? Perque abans a Can Tusell n'hi havia força...

N'hi ha, n'hi ha, i aquí a Sant Pere Nord també n'hi ha, però ... venen menys a serveis socials, utilitzen menys els serveis socials, ¿eh?... quan et deia que s'ha desplaçat una mica qui ha ocupat el lloc que tenien abans els gitanos és la immigració marroquina principalment, perque la sudamericana pel tema de l'idioma bàsicament, i pel tema del fet cultural cristià, ¿vale?...tenen moltes més facilitats, moltíssimes més, venen aquí amb una avantatge abismal. No és lo mateix, i en tot cas poden venir aquí per orientació, pel tema de les escoles, si que fan demanda d'aliments de vegades, de beques de menjador, però és diferent de la marroquina. La marroquina suposa moltes més intervencions, ¿no?, clar moltes vegades ja tens la necessitat del mediador i tal, per l'idioma, però a part hi ha una altre manera de fer, una altre manera d'entendre també, ¿no? , és que clar culturalment, vull dir, els sudamericans estan com més propers...

De tota manera, els nanos, bueno, el tema de la immigració marroquí, jo crec que d'aquí cinc anys començarem a veure ben be, home, això que comentavem dels joves de l'Eco-equip, ¿no?...que és clar que n'hi ha que ostres, que molt be, que han fet els estudis, els han cursat be, estan treballant i n'hi ha que tenen una enfrontació i una inadaptació forta, ¿eh?, hi ha nanos que, que potser fa, aquesta immigració de l'Eco-equip ve del 82, són de nanos que fa deu, quinze anys, que van arribar aquí de petits.. i n'hi ha que, que els hi ha costat, ¿eh?, molt, molt desorientats, molt, d'aquests, d'aquests que els pares van trobar la feina, i .. i no, i en principi per part nostra no hem d'intervenir en pràcticament en res, però amb els joves... Molt consum de cannabis, de pastilles, d'alcohol amb aquests joves n'hi ha .I aquí, el que passa es que jo això no ho conec tant, hauria de poder-ho analitzar-ho millor, perque

quan jo vaig arribar ja no hi era, aquí hi havia un grup de joves que haver-hi molts merders, molts conflictes, practicament tots marroquins, hi havia un bar aquí que es va tancar, i havien hagut molts conflictes. No se si aquests joives no se si són de famílies nou-vingudes, o joves d'aquests pares, que comentavem de l'Eco-equip, no ho se..., perquè jo no hi era quan estava tota aquesta història, això seria maco d'analitzar perquè.. Amb els joves que venen hi ha confrontació, ¿eh?, bueno ens diuen que durant les crisis un avança..però es clar...

No se, això s'hauria d'analitzar, no t'ho se dir massa quin perfil era, perquè a més l'adolescent i el jove marroquí te una actitud dura, ¿eh?, son durs de pelar, ¿eh?, vull dir que no es només un rebuig per la ciutat d'acollida, hi han ingredients per totes bandes aquí, aquest punt de "xuleria" que té el marroquí, el tema de l'idioma que és el que provoca la ira en l'autòcton, del d'aquí, que estiguin parlant, i ho fan expressament, i és clar s'entra en un joc i això barrejat amb que són adolescent, que tenen la seva problemàtica en si mateixa ...

No se...immigració sudamericana hi ha molta, ¿eh?.

E: Però hi ha menys rebuig per part de la comunitat, no?

Exacte, però això una mica aquest paper de tinc un veí moro o tinc un veí gitano, aquest paper dels gitanos l'estan substituint la població marroquí, ¿eh? També, a veure, els gitanos estan jo crec que inclos com a comunitat tenen una sensació d'haver pujat un grau d' estatus socials, perquè hi ha gent que esta pitjor que ells, ¿no?, que són els "moros", ¿no? No són els sudamericans, són els "moros".

I en aquí venen menys ..hi ha menys atenció, l'atenció que hi ha continua sent la mateixa, econòmica, el tema escolar se'n porta la palma, però n'hi ha menys

E: I el tema de l'absentisme, com el trebal·leu?

Ara per exemple s'esta elaborant un protocol a nivell de ciutat, en que intervé ensenyament, policia i nosaltres, basicament. Mira, si truca una escola que el nen no hi va, o que no hi va o que fa temps que no hi va, normalment es citen als pares, si no venen acostumen a anar al domicili, i una mica bueno, pues si venen doncs es parla de la situació, que es el que està passant, i en funció del que es el que passa s'intervé d'una manera o un altre. Hi ha un buit important en

el procés de l'absentisme, o sigui d'això desde la detecció fins a la intervenció que és al final, ¿eh?, perquè hi ha un incompliment de la llei, i una mica a vegades la reflexió que fem es que possiblement amb tres o quatre sentències ben donades es disminuiria molt, ¿no?, perquè és que clar ja no es tan sols a nivell moral i ètic, ¿no? i educatiu, bueno al final a última hora acabas fent servir la utilització d'aquesta llei, que no més la fem servir nosaltres, i que queda com, en aquest procés queda tallat, i això s'ha de poder acabar aquest procés, algu . algun estament amb autoritat ha de poder dir que és obligatori, ¿no? Clar el que passa es que llavors te molts elements l'absentisme perquè els nanos, per exemple, hi ha bases que fins i tot arribes com a empatitzar i entendre que hi hagin nanos que no vagin a l'escola, perquè realment ho fa suposo la masificació i els recursos que hi ha , que arriben a l'escola i no que no sapiguen que fer, a vegades els entenc, "és clar jo arribo allà i que, que faig, si jo practicament no se ni escriure", ha baixat moltíssim el nivell acadèmic, ¿no? I clar a vegades ho entens, clar aquest nen si no va a l'institut. Funciona, nosaltres amb les escoles de secundària que treballem, tant públiques com concertades funciona molt be el tema de l'aula oberta, perquè aquests nanos doncs que tenen un nivell acadèmic diferent, fan reforç i fan coses mes manipulatives, jo entenc que ademès al final de la E.S.O. hi ha un cert seguiment amb el tema de la orientació laboral, ¿no?, de nanos que no continúen amb el batxillerat que llavors van a mòduls. Jo penso que hi ha, en aquest sentit, en les escoles amb les que jo treballo, al tanto, ¿eh?, que també et trobes. Jo penso que en general es veritat que hi ha nanos que no tenen de sortida l'institut, no la tenen de les classes magistrals, les U.A.C.s van a tope, no els poden agafar, ¿bueno? Llavors hi ha l'altre perfil nano més, molt més problemàtic, molt més conflictiu dins de l'institut, que una mica van al que s'anomena els tallers Main, a la U.E.E.. Quina sortida l'hi dones a aquests nanos, ¿no?.

I una altra problemàtica és el nivell acadèmic, hi ha hagut una regressió, de nanos que no saben ni escriure....Home, nanos que passen de primària a secundària que nosaltres ens hem trobat aquest any amb... que hagin passat amb grans dificultats d'aprenentatge d'una escola de primària, que normalment són 25-30 nanos en el curs, ¿eh?, bueno, no perdona són dos línies parlem, d'un, dos, tres, quatre, cinc, sis, set, vuit, nou, deu, onze!, onze amb greus

dificultats d'aprenentatge. Greus dificultats però no tant, un, dos, tres, quatre, cinc, sis, set, vuit, doncs mira mira parlem de 25 nens.

E: O sigui parlem d'un 50 %...

Aproximadament. A tot arreu no surten aquests numeros tant alts, però.... A veure, repasso la llista dels nanos i es que son a vere tots menys dos, són d'aquests coneguts, ¿eh?

E: Doncs potser alguna cosa està fallant, no? L'escola, la familia, ...

Home, resulta que hi han pares amb poques habilitats, vull dir...que..

E: Es el que a vegades es comenta que potser les famílies deixen recaure tota la educació en l'escola...

Si, i si un fill diu paraulotes ho ha après a l'escola.

Una mica els nanos marroquins, els hi passa una mica això, el tema aquest de la permissivitat, el que passa es que venen d'un sistema educatiu molt autoritari, ademes molt paralel al funcionament de casa, d'ells, el funcionament familiar i clar venen una mica aquí i es troben que això es la pampa tu!, aquest nivell d'autoritat és molt, molt més inferior, ¿no?, clar en els seus països és molt elevat, a part de la integració i tota la història aquesta jo crec que hi ha un tema molt important dels nanos marroquins, que precissament això ho hem comentat a un parell d'escoles.... allò de la forma que tenen una mica els pares d'educar, que en el seu país doncs és legal, però és clar arriben aquí, que és un país que aquí no es permès, que es el tema de les "castanyes", ¿no?, de les bufetades, ¿no?, però no son bufetades, no, no, son fuetejades, bueno pues una manera que ells tenen de castigar, i en aquí, això es una cosa que s'ha de treballar moltíssim, porque a vere jo m'he trobat, maltractaments, porque aquí són maltractaments, en allà no, "oh, es que si no como lo castigo", mire en todo caso podem parlar ¿no?, d'altres formes, els poden orientar els mestres de l'escola, tal professional, però que aquí això s'ha tipificat com a maltractament, i ens estem trobant bastants...

Es un aspecte important a treballar, porque ademes quan parlavem del tema de les condicions també hi ha un tema i es que suposo que el que et fa treballar en aquesta feina, totes les feines suposo que arriba un moment que t'endureixes

amb el que veus i llavors el nivell de permissivitat a vegades és massa alt, ¿no?, això es una cosa que ens hem de com autolimitar, fer l'exercici conscient cada vegada de que a vere malgrat vegis casos de maltractaments, i de negligències i coses d'aquestes, eh..se't vagi com endurant el cor, l'etica professional i tot això, bueno i vagis ampliant marges, allò continua existint, i això és una cosa que has d'anar com rebaixant els marges de permissivitat perque si no a vegades, no es que ho tolerem, nosaltres no ho tolerem, però a nivell professional acaba sent habitual.

Això és un perill. Potser no tant en el tema de les pallises, més en el sentit, de la manca d'higiene per exemple, o això la higiene personal, que siguin nens que vagin mal alimentats, bruts, que no hi hagi higiene a la casa, tot això a vegades mmm.. jo per això dono molta importancia al tema de la treballadora familiar, no?, no se que t'ha explicat la Feli, però jo entenc que és un servei que a nivell familiar al barri de Can Tusell genial, perque ha augmentat molt la problemàtica, no se si ha augmentat o els recursos amb que estem intervenint amb tots aquest nanos no sabem con treballar-la, el tema de la higiene, ¿no? La higiene personal, els horaris, l'espai per fer deures, tot això, a traves de projectes si que pots, la higiene personal com la treballes?, o sigui nanos que no han après ni a netejar, ni a plegar-se la roba, ni a endreçar un armari, ni a escombrar, ni a rentar els plats, ni a fer-se el menjar perque ningú els hi ha ensenyat, ¿no? Reproudinant lo mateix que han viscut i es clar aquí...jo entenc que es una figura cabdal.

ENTREVISTA TREBALLADORS SOCIALS: TREBALLADOR/A FAMILIAR

E: ¿Has treballat sempre a l'administració?

Vaig ser de les primeres, 20 anys. Sempre he treballat aquí com a treballador/a familiar.

E: ¿Quina és la tipologia d'usuaris que aten la treballadora familiar? ¿Al llarg dels anys has vist una variació d'aquests perfils?

Si, jo trobo que sempre ha anat canviant, no que hi hagi variacions, a vegades les variacions et venen donades pel que diuen que has de fer. Jo quan començava a treballar sempre me'n recordare que, con que treballavem per equips, sempre no se es tenia molt en compte i treballavem amb famílies, tot i que avis ehh...sempre han estat, lo assistencial amb avis sempre ha estat, però treballavem molt més la part educativa i la part preventiva, i llavors treballavem molt les famílies. I bueno, llavors, tot això ha anat canviant amb el temps i veies, a vere a mi ja m'estava be, sempre m'ha estat be allò d'abans. Hem anat ampliant, llavors de cop i volta et trobaves famílies amb nens, més avis, més la part assistencial, ¿no?..estiguessis a la zona que estiguessis, tot i que segons amb qui treballaves doncs a vegades intentava introduir-te més amb famílies, a vegades poder també ho fa una mica per la manera de cadascú com es o així ..quan hi ha nens, jo sempre he treballat molt amb nanos, o molt amb famílies d'etnia gitana, però es clar no ho se. Llavors segons la zona on estaves també es donava mes, la zona de Vilardell i així clar, era més per estar amb nanos amb famílies, després quan vaig estar a la zona de Ca n'Anglada o aquí mateix era més amb avis, tot i que ara estic una miqueta així tinc bastants avis, algunes famílies, i llavors també malalts mentals, també dos o tres famílies les he portat de malalts mentals. Que tampoc penso que sigui feina nostra, això també hauria d'estar una mica més enfocat per sanitat perquè es difícil, nosaltres no estem preparades i per molta voluntat que hi posis, no és això. Però també ...

E: ¿Funcions?

Per treballar-hi bé, les funcions com pot ser la d'acompanyament, o potser doncs lo mèdic, ¿no?, el control de la medicació, que s'ho prenguin, que sàpiiga com anar al metge, clar pot haver-hi una feina molt més específica, de

bueno a veure jo que se hi han altres llocs, ¿no?, perquè es cuidin no del control de la medicació directament, o indirectament també, centres o desde el mateix C.A.P., que hi hagin grups, no se es podria reconduir d'una altra manera, i poder es el tracte que els hi has de donar, com te'n pots sortir una mica, llavors a vegades penses que estas fent en aquest cas.

E: Potser en el cas dels malalts mentals es també la manca de recursos...

Si, si, això. Si però es clar, ells amb això....

Amb alguns, amb els que diguem, siguin persones més del tipus de treballar-hi més senzill, que dius pot funcionar be, però si no funciona massa be, o son malalts mentals amb brots o coses més difícils, ja t'ho posa una mica, ara per on haig de tirar, ni són psicòlegs ni són res de tot això.

El que passa es que depenent del plantejament que es faci, a la hora de la veritat és una altra història, i és una altra història que moltes vegades penso que no la sabem nosaltres, o si parles amb una treballadora familiar, els demès, l'assistent social, ens veiem de tant en tant però l'interès que pot posar-hi quan posa una reunió, tu diras coses però el que tu sents, o el que tu passes allà dins, no pots treure-ho i explicar-ho, això és una necessitat i a vegades se'ns compliquen històries, que desde fora ¿"home perquè no feies allò?", és molt fàcil, ara si però en aquell moment no. I clar això et fa una miqueta de ...

E: ¿Treballeu amb famílies monoparentals?

Si, si, si.

E: ¿Que teniu també una funció assistencial?

S'ha anat a que estigui enfocat cap aquí. Exacte es més aquesta digue-li com volguis de purament assistencial, perquè amb els avis... Jo sempre havia pensat que amb els avis si no estan ja molt apurats, pots fer una tasca preventiva i educativa, amb avis també pots fer-ho, perquè els hi pots ensenyar coses, però necessites temps, necessites..necessites reciclatge, perquè estic segura doncs que les coses canvien, ens haurien d'estar matxacant cada any amb coses noves, per poguer fer, i.. és clar, et limites, con que no pots doncs llavors et limites a fer moltes feines molt assistencials, o de suport, a vegades també ehh. Aquest suport que diuen entre cometes doncs jo veig que als avis

els hi va molt be, que puguin parlar, que els hi puguin entendre, que es sentin escoltats, això també va molt bé.

E: ¿I com creus que et veu l'usuari?

Si, si que ho saben, jo em sembla que si que ho saben, el que passa es que poder com van moltes vegades però si que t'ho reconeixen que estas fent una bona tasca, entenen coses que "no se que no se cuanto, a ti te pasa pues como en todas las faenas y tienes razón", ¿no? i moltes vegades hasta poden reconèixer aquella, si, si, jo crec que si, tot i que a lo millor "mi asistenta", en molts casos a lo millor surt, i tu de mica en mica els hi vas recalcant "que soc treballadora familiar", tot i així els usuaris, però es que a la Mútua a nivell de professionals, o així a vegades parles amb un metge i l'hi dius que ets treballadora familiar i acaba dient-me assistent social, i...es queda, es queda igual. Però em refereixo per que podem....es el no saber diferenciar aquestes figures, perquè el metge o així és més assistent social i treballadora familiar, perquè l'educador tampoc intervé, però, però ...

E: ¿Per què a nivell de formació...?

A nivell de formació.. va haver-hi una temporada que les de Sabadell es van estar movent per intentar tenir un reglatge i poguer acabar uns estudis perquè ens poguessin donar un títol, però.....no, no hi ha manera. A vegades dins de les treballadores familiars, a vegades són mateixos usuaris que estan fent curssets de treballadora familiar. Llavors hi ha coses que no s'entenen, que aquestes noies valguin, jo no m'hi posare, al contrari és fàcil que hi hagi que valguin moltíssim...

E: ¿Perquè tú no creus que a vegades la funció de la treballadora familiar es redueix a les tasques de la llar?

Si, qualsevol ho pot fer.

Clar es que es aquí on esta mal enfocat perquè es clar que qualsevol pot fer això, jo trobo que nosaltres no anem a fer això, anem a fer d'altres coses, que són les que, les que per això o hem fet aquests curssets o entenem que una treballadora familiar és una altra cosa, i, es clar jo penso que també es basa una miqueta més, a veure com t'ho diria jo, no és el fet d'anar a planxar, d'anar a

fer sino d'ensenyar moltes vegades, d'estar al seu costat quan van fent totes aquestes coses, i després saber que em tindran per això, però al cap d'un límit de temps tocaras el dos perquè del que es tracta es d'ensenyar i adieu, passi-ho be. Això es el que a vegades em fa por de que no s'entengui a nivell dels mateixos professionals nostres, ¿no?, perquè, perquè quan et presenten a una família, o vas i diuen "mira la treballadora familiar", vindrà a fer això, això, això, a veure jo moltes vegades dic "si jo no vinc a fer res", "jo no se el que fare", "a veure ara de moment estic aquí", a veure "es que tinc guaita quanta roba", bueno tota aquesta roba ja t'ho faràs, que necessites ajuda, ja ho veurem si necessites ajuda, però es que ara potser no necessites que t'ajudi amb aquesta roba, necessites que t'ajudi en un altre nivell, si has deixat tota aquesta roba per fer, ¿per què és?, "perquè no se que, no se cuanto", potser el primer moment es parlar-ne, es veure, es no se, es desengoixar a aquella senyora, clar, clar no es començar a dir "bueno, va, m'arremango i apa", no, perquè si faig això l'hi estic fent de mare, i jo no soc mare de ningú, que es el que moltes vegades sembla que volguin que fem, anar a substituir a algu de la família, ni molt menys, aquella senyora te un marit, doncs escolta, quan pogui agafar al teu marit, ben dit indirectament "per que no l'hi ajudes", o "per que no m'ajudes a mi", a la persona que entra perquè si m'ajudes a mi després funcionarà millor perquè jo necessito que el pati el tinguis net perquè sino no podrem anar al pati, i llavors no poden, indirectament t'impliquen amb les persones que estan amb ella. Ehh.. és manera de veure, però ja et dic moltes vegades sembla que la figura ens volguin substituir per una d'elles, lo que es, nosaltres ni fem de mares, ni fem de germanes, ni fem de fills, i amb els avis costa, perquè els avis si que t'enganxen, molt, ¿eh? Però també se'ls hi ha d'aclarir, "no soc la teva filla, ni molt menys", "si tu l'hi has de demanar alguna cosa demana-li a la teva filla."

E: ¿Perque llavors es tendeix a establir una relació de dependència?

Si, s'estableix una relació que clar... Perquè tot això, tot això es el que deiem abans d'aquestes noies que fan aquests cursets que moltes vegades els fan perquè tenen molts problemes, inclús a nivell personal, clar tot això elles quan, molt be fan el curset, però després quan es posen amb alguna família, amb alguns avis, eh.. s'impliquen d'una manera que clar, no han entès res del que

els hagin explicat, ni tampoc han fet res per entendre-ho, no van a cuidar a aquell avi, si no si tu tens "uy, yo tambien", "y yo tambien", ja hi som, a veure la meva vida personal no l'ha de saber ningú, jo tinc una feina i vaig a fer una feina, sóc un professional, i això es el que de vegades doncs aquesta diferenciació, aquesta separació, que son coses com mes, com.. de mes professional, de molt mes profesional i de molt mes de treballadora familiar, que no segons quines pues persones van fent cursets que a lo millor poden funcionar però no per unes altres histories porque estem barrejant, llavors aquí es quan a vegades penso que si s'hauria d'intentar que les t.f. estiguessim doncs a uns altres nivells. Tot i així aquí a l'ajuntament, les set o vuit, bueno ara son unes quantes mes, la veritat es que anavem molt amb aquestes idees, i ho tenim tan clar, però clar de cop i volta ens van... Clar, i ja comencem a dir també ...

E: ¿Respecte al tema de la cronificació?

Si, però es que... Si, si que passa, que no hauria de passar, pero sembla que nosaltres ni podem solucionar-ho, ni ara estem fent.... jo penso que a vegades estem fent bolets, ¿solucionar això? Nosaltres podem donar un cop de mà, com a treballadores familiars, com assistents socials, els educadors com educadors, tota la gent pot donar aquest cop de ma, però la base no esta aquí, la base per solucionar la exclusió social, jo penso que esta en la educació, en la base, tot i que fins aquí molts anys no es podra, no es podra, sempre n'hi haurà, ¿eh?, però no es podrà acabar sino es que tots ens aixequem com som, encara que hi hagin diferencies, que tots som molt tolerants, encara que a vegades penses que no ho has de ser, i es clar tot això quan som grans costa molt d'entendre porque ja t'han ensenyat unes altres coses,.. a nosaltres i als demes, i als exclosos mateix, ¿no?, porque a vegades són ells que s'exclouen sols, no necessariament som nosaltres, poder quan passin molts anys i els nanos a l'escola , o hagin viscut diferent i pugin, i tot sera diferent, i la societat també, porque la societat ara exigeix, jo trobo que la societat es la que mana una mica, ¿no?, i qui marca, i si tu no estas dintre dels barems que marca la societat, ja ets un exclos, clar, si tens el color diferent, si vas en cadira de rodes, si tens la cara més gran que l'altre, si portes ulleres,..es clar, jo trobo

pues una mica que... que aquesta exclusió, com són repetitius o que s'allargen a vegades.

E: ¿Per que tu t'has trobat casos de treballar amb diferents membres d'una familia (pares, fills, ...)?

Si, si també pot ser, estic segura que també deu passar, el que passa es que a vegades, aquesta gent que ha passat per serveis socials quan son més grans poder ja no passen, si que amb l'assistent social per altres coses, pero amb la treballadora familiar no, no hi ha cap ... No se ara jo que recordi tampoc et sabria dir, que hagi estat amb els pares i després amb els fills.. Tot i que ja et dic ara recordo un cas, que podria ser que si, però jo no hi he estat .

Es dona amb familia amb molta, amb molta problemàtica, llavors si que n'hi ha és clar però son menys, i...i aquest tipus de familia, moltes vegades també jo he pensat que, que a ells ja els hi esta be estar així, llavors tampoc han pogut ensenyar una altra cosa als seus fills, vull dir que jo per molta feina que hi hagi fet en aquestes families, jo hi hagi anat, hi hagi parlat, jo puc dir el que volgui però si els pares no, no, no ho reflecteixen en els nanos, i en aquells moments els pares no estan per reflectir-ho en els nanos, doncs, eh..clar, llavors els nanos et pugen amb el que els pares, i l'escola per molt que incideixin, doncs primera van menys a l'escola, segona van a escoles doncs on hi ha la majoria com ells mateixos, que no se si esta be o no esta be però que ... no se, que s'hauria de començar a mirar una mica, porque quan preguntes o algo, doncs sempre hi ha escoles "uy aquella no", vull dir, això no se porque però s'hauria de començar a vigilar, "aquella esta plena de gitanos", ja hi som, es una pena...

E: ¿I el tema de la immigració...?

Si, i amb ells els hi passa el mateix, amb aquesta gent poder la diferencia, tal com jo la veig, no vol dir que vagi a missa, porque hi ha vegades que jo les coses que veig no, no funcionen, jo ho veig així, sóc la unica que ho veig així, i tu ets de molt bona fe, nena i apa. Però jo si que, amb els que venen, la majoria són magrebins, jo estic amb dones magrebines, i el que necessiten es tot això que et deia abans, necessiten aquests nens, els petits potser ja van a les escoles i, però les escoles tampoc no ajuden massa, porque també hi ha molts d'ells, i a l'haver-hi molts d'ells..doncs els pares continuen parlant amb el seu idioma i els nens aprenen dels altres però continúen parlant, que no ho trobo

malament, però es formen cercles massa tancats. Poder nosaltres la tasca que hauriem de fer seria amb els pares, però no fem la tasca amb els pares, fem la tasca amb la mare... Llavors per mi el pare és molt important, si hi ha un pare és molt important que aquest pare, que esta fent, treballant un munt d'hores perque la majoria d'aquesta gent esta cobrant més perque fa moltes hores, i arriben cansats i rebentats perque sempre fan el mateix tipus de feina, la que no volen fer els altres, clar aquest pare a mi em falta per poder parlar amb ell, i que ell sigui el que ho passi als seus fills, perque això es molt important, però clar com que ja no funciona per aquí. Llavors amb la mare, amb la mare si que funciona, funciona bastant be, tenen força de voluntat i ganes d'aprendre inclús l'idioma, però es clar després tampoc es troba amb tota la xarxa, perque continua vivint en un lloc que tenen els veïns iguals, a la familia igual, i arriben a escola i igual, i es clar la voluntat si tanta hi fos, que seria la que nosaltres voldriem, però és clar, que elles mateixes diguessin "no, no, parlen en castellà", però tampoc ho fan, no hi ha aquesta voluntat, poder hi serà després però....ara de moment....

E: ¿Com t'arriben els casos?

Sempre per l'assistent social o la coordinadora. La coordinadora que tenim. Es com un cercle, ells passen el cas, llavors ho miren les coordinadores d'elles, elles l'agafen, i nosaltres tenint la nostra coordinadora i el deriven.

E: ¿Que creus que espera l'usuari de la treballadora familiar?

Jo a vegades penso que es queden, uns ho esperen tot, d'altres no esperen tant, altres....volen coses que a vegades no necessiten, a veure, no se. El que passa, que esperin o no esperin quan entra una treballadora familiar en un principi pues a vegades soluciona doncs una angoixa o el problema aquell que tenen immediat. Jo faig molts casos d'un cop a la setmana, que normalment es el bany amb avis, però saben que tenen aquell dia a la setmana, que si passa alguna cosa "hay, mira", "va ja parlaré amb l'assistent social". No ho se, una mica va per aquí. D'altres no esperen res i, i doncs tu veus coses, perque nosaltres quan estem al domicili també, no es el que venen aquí, sino es com estas a dins, com ho vas veient, o com va , com va anant, no ho se, a vegades passen coses dintre del domicili, bueno a vegades tenim una treballadora

familiar i a vegades en aquests casos de gent magrebina,.. es que tu també els pots orientar i ajudar-los doncs amb el tracte, amb els d'afora, si hi ha pues visites al metge, perquè a vegades sempre si vas a un domicili així es que hi ha problemàtiques, problemática a nivell mèdic, aquestes, aquest saber quan haig d'anar al metge, eh..el que m'ha dit el metge, si ara em torna a passar que hauria de fer,ehh...aquest portar-te a tu al costat, perquè poguis explicar-li, a la setmana següent "doncs,mira, tu te'n recordes que et va dir això que si tornaves a tenir aquest sorollet que et possessis el ventolin", "ay si,me'n recordo", i llavors tu fas aquest seguiment dins de la casa, pues te que funcionar quan ells vagin a veure als altres, als metges.. I el que si a vegades es que n'hi han alguns metges, i això a vere sempre hi ha coses bones ,, doncs jo moltes vegades m'he trobat amb metges que estan contents que tingui una treballadora familiar, perquè els hi va be a la família, i els hi va be al metge, és com una ajuda mutua.

Et volia dir una altra cosa. Et volia fer un comentari, a nivell dels metges i ara se m'ha anat del cap...

Això, com per exemple les coses que podem fer indirectament perquè diu, a veure, a lo millor una recepta, hi ha receptes que són normals i corrents, però hi ha receptes que s'han de portar a segellar i l'usuari doncs... ha d'anar a buscar la recepta i l'ha de portar a la farmàcia, però a vegades li posen pegues perquè a la farmàcia no tenen aquest producte, llavors si tu per exemple portes la recepta, intentas que la farmàcia tingui aquest producte i la recepta aquesta la dones a l'usuari, a la mare aquesta, doncs, llavors ella va a la farmàcia ja pot anar a buscar allò. A vegades són coses tontes, si no en tenen.. Ella aquest pas ja el sap fer, anar a buscar amb aquesta recepta a la farmàcia, clar falta ensenyar-li l'altre, clar un dia tu estas per allà i li dius "mira vina amb mi i veuràs com deixo la recepta i la passarem a buscar d'aquí dos dies" , i de mica en mica també estàs, estas ensenyant una serie de tràmits que per nosaltres no són difícils però per ells són molt complicats. Per ells ón molt complicats i per nosaltres no són complicats perquè bueno, a vegades, però bueno...

Estem treballant, tenim aquest espai, que pots anar-te'n movent i ja està, però mica en mica i amb el temps, perquè tampoc no es pot ensenyar de cop i volta, que igual que tenim el temps també tenim horaris que es el que ens marca, ¿no? Ara estàs aquí, però compte, que a les dotze haig d'estar en un domicili i

que després a la una i quart tinc que estar en un altre, però bueno mes o menys jo al menys si m'ho he pogut arreglar, i llavors per poder fer aquesta tasca una mica més educativa amb aquest tipus de famílies que necessiten aprendre totes aquestes petites coses que després puguin fer-ho servir per funcionar com tothom esta funcionant.

E: Clar per que si no quan marxis tu....

Clar, clar és tontería: tu li estas donant aquesta.. de mica en mica, però clar també necessites temps.

E: Per qué més o menys ¿quants casos porteu cada treballadora familiar?

Això no ho se, cadascuna porta... Es fa diferent. Perque després també depen de la intensitat.

Jo per exemple em faig un parell que són cada dia, els demes ja són puntuals, i et podria dir dos, tres, quatre, cinc, sis, set, ara actualment em porto onze.

E: I d'aquests ¿quants temps estas més o menys?

Generalment fem els que són, el que podria fer no ho se, jo el que faig, els que faig diarament són d'una hora, els que són de dos o tres cops a la setmana a lo millor és un dia una hora i l'altre dia una hora i mitja, unes dues hores i mitja o tres si vas tres cops a la setmana, i llavors n'hi ha uns que són puntualment doncs d'una hora i mitja, quan és el bany, t'estàs allà una estona i és d'un dia a la setmana. Lo que passa es que es clar tampoc et mous en un lloc reduït, que a lo millor pues si et mous dintre de no se, d'una zona podries fer moltes coses, però es clar si et mous en dues zones, doncs la cosa ja s'allarga i llavors hi ha temps.

Clar el desplaçament ja hi es, que no va malament a vegades perque segons d'on surts et ve de gust allò que et toqui l'aire, però també és.. I ara, ara comencem a fer doncs que quan tenim espai te'l poden donar de la mateixa zona o te'l poden donar d'una altra zona, lo qual comporta que també t'hagis de coordinar amb un altre assistent social, això és una cosa que ara ha sortit en el pla nou, que ja fa bastant que funciona, però bueno comença a haver-hi aquesta mobilitat, i a més a més treballant en equip com estem treballant,

màxim que veus es l'assistent social, et coordines amb ella doncs si pots un cop cada quinze dies o cada mes.

E: Bàsicament feu la coordinació amb l'assistent social...

Si, ja està, una vegada cada mes o cada quinze dies si tens sort..

E: A nivell de documentació...

Mira, la documentació que pot haver-hi es la que tu, la informació que tu l'hi donguis a l'assistent social, quan tens aquesta reunió; ella, logicament, la traspassa, la posca dintre de la història d'aquesta persona. Ehh.. que estigui be o no estigui be no ho se, a nivell personal meu no hi estic gens d'acord.

I moltes vegades doncs hasta jo em desanimo per això et deia que el que jo pensi doncs a vegades, soc tonta i no cal que l'hi busqui tres potes al gat, perquè les coses estan així, ¿no?, però jo he fet documentació abans. Abans ompliem fulls, perquè al no haver-hi els ordinadors doncs hi havien uns fulls per la treballadora familiar.

E: Clar es que abans a la documentació de les U.B.A.S.P.'s hi havia un full per la treballadora familiar...

Això era al principi, després n'hi va haver un altre, que era el numero nou que era per la treballadora familiar... Hi havia una altra manera de funcionar i de portar les coses quan ens van dir que ja no calia fer-ho, jo ho continuava escrivint perquè pensava que era molt important, allò que jo podia escriure, clar al cap de a lo millor de quinze dies quan tenia la reunió jo no ho recordaria igual, si tenia l'estoneta aquella jo em posava i ho escribia, si ho podia passar a l'ordinador ho pasaba, però com sempre passa també em vaig cansar.

Però això ja et dic, això era a nivell meu, jo ho vaig fer d'aquesta manera i ja està .

ENTREVISTA EX-TOXICÓMAN

E: Comenzaríamos con el tema personal: formación académica, en que habías trabajado o estudiado antes de empezar a consumir, etc.

- Bueno, tengo 26 años, eh...antes del inicio del consumo nunca...nunca, nunca había trabajado. Mi padre tenía un negocio y yo le echaba una vez que otra una mano, pero nada de trabajar aquello serio, ¿no?, eh.. a nivel académico no tengo nada más que muchos cursos de lo que actualmente trabajo, que trabajo de jardinería. Tengo título de jardinería, bueno tengo la E.G.B., graduado escolar... lo básico, lo más básico. Bueno, ahora estoy, ahora actualmente estoy estudiando catalán, bueno porque no soy catalán y la relación que tengo en la empresa, y el cargo que tengo en la empresa actual pues me conlleva, no me exige, pero ha salido de mí, y bueno quiero hacer el acceso a la universidad de mayores de 25 años, es decir, es otro ...ahora. Es el ahora, no?.

Ehh...Como he dicho antes, tengo 26 años, no tengo ningún título hasta el momento, ¿no?....como digo... yo me pierdo, ¿eh?.

E: ¿Estás casado? ¿Hijos?

Estoy casado, tengo un hijo, un hijo con 17 meses.....y.....vivo independiente total, tengo mi piso, tengo mi... mi vida personal totalmente normativa, tengo una mujer normativa, que nunca ha tenido problemas de esta índole, de ningún tipo...y bueno...tú ves me preguntando, yo....

E: ¿Cuándo empiezas a consumir?

Bueno, yo empecé a consumir, tengo 26 años, empecé a consumir muy jovencito. Yo empecé aquello de andar con las drogas, que si hoy sí, mañana no, con 13 o 14 años. Vivía en un barrio muy marginal, no soy de aquí, de Catalunya, soy de Andalucía y vivía en un barrio marginal, muy marginal, es decir adonde no había mas que delincuencia y droga, y bueno y a raíz .. esto me llevó a consumir droga. Droga, me da igual, no era....no tenía preferencias. Soy politoxicómano, es decir lo que fuera, ¿no? Hombre, soy adicto a la heroína y a la cocaína, pero que yo soy politoxicomano.

Como decido...eh..salirme de la drogradicción, bueno, en principio cometo delitos, ¿eh?, ingreso en prisión, ¿no?, y a raíz de esto pues bueno estoy bastante tiempo en prisión, lo cual me sirve para darme cuenta que mi vida no tiene sentido ¿no?, es decir, me doy cuenta...no me doy cuenta, no, pero salgo de prisión y me doy cuenta que...mmm, si sigo por el mismo camino, voy a estar otra vez igual. Entonces, total, emigro, emigro de Andalucía, me vengo a Catalunya sólo, sin nadie, bueno sólo, sin nadie no, a ver yo tengo aquí familia, esta familia me acoge, ¿eh?, y entonces aquí empieza un.....un proceso, ¿no?, bastante duro porque yo era muy jovencito cuando ingresé aquí en la asociación, tenía 18 años, ¿eh?, y era muy jovencito, ¿no?. Entonces empiezo, pues ehh...tuve que ir a una asistente social, que es el único contacto de asistente social que tengo yo, gracias a Dios, ¿no?, no gracias a Dios no, me he tenido que mover para otras cosas ¿eh?, y bueno ingreso aquí en en la asociación,¿no?, en el año pues ...94... 94, últimos del 94, ¿eh?

Y, bueno, y que más..

E: Desde el 94 estás aquí, empiezas a hacer el tratamiento..

Sí, bueno empiezo a hacer el tratamiento

E: ¿O tú cuando llegas a Catalunya llegas ya desintoxicado?

Yo en Andalucía salgo de prisión y empiezo otra vez la misma rutina entonces decido hablar con mi familia y decirles que yo tengo que... que irme porque sino no...voy a estar siempre igual, ¿no?. Total que emigro de allí, y yo aquí no..no consumo, es decir vine sin consumir. Estuve 13 meses en prisión y no.... y las circunstancias del momento de mi vida tampoco me permitían estar consumiendo en prisión mismo o fuera de prisión. Total que la vida que iba a llevar iba a ser mala.

E: Podríamos decir que tú veías que allí si seguías en el mismo entorno, con los mismos amigos, etc. ibas a volver a consumir, a delinquir...

Total, total.

Hay, hay, en su momento había amigos.

Amistades, muchas, ehh. Amistades mías, ya verás desde niño, todo esto lo tuve que dejar, las amistades, mi familia, tuve que dejar a mi padre, a mis

hermanos, a mi madre, es decir me vine sólo , me vine a enfrentarme, a vivir con otra familia, que...que yo soy, pues ya verás soy sobrino de, de ...mi padre es primo de él, primo muy retirado, lo cual les estoy muy agradecido a esta familia, y siempre lo estaré. El contacto que tengo actual con ellos es fantástico, maravilloso y bueno. Me vengo para acá, entonces me vengo aquí y empiezo a hacer un seguimiento, ¿no?. Claro yo era muy jovencito, tenía mucho que aprender, y todavía tengo que aprender, ¿no? para la edad que tengo, pero la Asociación decide que por mis características yo necesito mm..irme a comunidad terapéutica, por equis motivos, ¿no? Entonces ingreso en comunidad terapéutica, en Gerona, estoy 10 meses y medio en comunidad. Después de esos 10 meses y medio paso a piso de reinserción, en Gerona también, estoy seis meses, y...cuando termino el proceso de piso de reinserción me vuelvo a incorporar otra vez a la Asociación, vuelvo a hacer actividades en la Asociación, deportes, habilidades sociales, prevención de recaídas, es decir lo que es un proceso aquí. Y hoy, hoy en día no hago nada, hoy en día soy el encargado de la empresa de inserción de esta asociación.

E: Y el posicionamiento de la familia, ¿cuando es consciente de que consumes drogas?

Mi familia es consciente y no es consciente, ¿no?, porque claro primero no se lo cree, y por otra parte si se lo creen a ver, yo no tengo nada que ver con el chaval que era hace diez años, te lo puedo asegurar, ¿no?, y si lo preguntas aquí en la asociación te dirán los mismo, ¿no?. Mi familia, mi familia , hablo de mi padre, mi madre, mis hermanos lo han pasao muy mal conmigo, y ya está. Mi padre y mi madre son personas que no, que hoy en día están actualizadas, ¿no? de todo, porque tengo un hermano con 17 años, pero en aquellos no, no sabían, no sabían ni lo que hacer ni adonde acogerse, ni que hacer , ni..ni nada. Entonces pues un poco..si sabían que tenían un hijo toxicómano, que daba muchos problemas..pero ya está

E: ¿Se implicó más tu madre que tu padre?

No, en general. Nunca hubo discriminación por parte ni de mi padre, mi padre meadora, porque soy el mediano de mis hermanos. Bueno, hubo sus momentos malos, en su día, pero bueno, yo..a ver yo no, yo no pienso en el

pasado ya, no me gusta recordar el pasado, pienso ahora, el pasado para mí es pasado, lo he pasado tan mal que no me quiero ni acordar.

Pero me ha costado mucho, llegar adonde estoy teniendo lo que tengo, no ha sido como se suele decir moco de pavo, pero que yo por parte de mi padre, ni de mi madre, ni de mis hermanos he sentido ninguna discriminación. A mí nunca mi padre me echó de casa... porque no hacía falta ya me iba yo, ¿no?, así de claro, así de claro. A mí nunca me echó mi padre porque ya me iba yo

E: ¿Tienes problemas con la justicia, algún juicio pendiente...?

Bueno, problemas con la justicia, pues, están solucionados...No tengo nada, gracias a Dios todo lo tengo superado, tengo algo, algo que está en condicional, pero bueno... eso es pasajero....que no, que no me conlleva nada, ¿no?, lo asumo porque es una cosa de mi pasado, que es lo único que me queda, es que recordar así más fresco, pero lo demás, es que no, no me gusta acordarme..

Si me preguntas te responderé porque bueno te tengo que responder, pero si tú,

E: No, no estás obligado...

Pero si a mí cualquier persona me pregunta por la calle yo no se nada, ni se nada, ni quiero saber nada, ni hablaría de mi pasado por supuesto con nadie. En mi casa lo tengo totalmente prohibido, no prohibido, prohibido y olvidado. Actualmente, soy una persona nueva, normal y corriente como cualquier persona.

E: Y a nivel de salud, ¿tienes algún problema en la actualidad asociado...?

Más sano que una pera, gracias a Dios. Te digo que gracias a Dios no me, no me he contagiado de nada, tampoco hice para contagiarme...

E: ¿Cómo llegas a la Asociación? ¿Cómo te enteras de la existencia de esta entidad?

Me entero a través de una asistente social del barrio, de aquí, de Terrassa, que me aconseja venir aquí, como ya te he dicho antes es el único contacto que tengo, por suerte mía, con una asistente social, ¿no?

E: Cuándo dices por suerte, ¿qué lo dices debido al tratamiento que te dio?

No, no, por suerte, porque hay chicos que por ejemplo, ex toxicómanos como yo, que para conseguir algo tienen que mover cielo y tierra. Yo vine aquí, hay chicos o chicas que por problema pueden tener 200.000 problemas más a más a más de toxicomanía, no de ser un ex toxicómano, y eso crea problemas, si encontramos ahora mismo personas que están tiradas en la calle, que no tienen nada, estos tienen un problema, de cualquier índole. Total, yo llego aquí a través de una asistente social, y de esta familia que me acoge, ...llego aquí, me hacen un plan de trabajo, un plan... lo que hacen, un proceso....

E: ¿Fue la primera entidad a la que te dirigiste? ¿En Andalucía no habías estado en ningún centro?

Nunca, allí yo no se ahora, no se, no te puedo. No se, no se lo que habrá ni lo que hay porque..bueno, cuando yo estaba no había, no había un centro como éste. Yo allí no he conocido, a ver he conocido centros de desintoxicación, ...centros ambulatorios..

E: ¿Comunidades terapéuticas?

No, tampoco, a ver yo no tengo constancia, tampoco me he movido allí para buscar...No te puedo informar porque, ni te puedo informar porque no tengo información.

E: Me has dicho que estabas en una comunidad terapéutica, ¿en servicios socio-sanitarios, tipo Mutua, has estado?

No, por suerte

E: ¿Qué recursos crees tú que son necesarios?

A qué nivel?

E: Qué recursos crees tú que faltan en la atención al toxicómano...

Hombre, yo.. por ejemplo en mi caso, en mi caso, yo todo...en mi caso concreto ya te digo, en mi caso concreto los recursos que tuve me han ido bien. Cada

persona es un mundo diferente y depende de sus circunstancias necesita unos recursos. Yo, yo tenía una base muy fundamental, que es yo tenía una familia que me apoyaba, que esto es muy importante para un toxicómano. Entonces todos los recursos que a mí se me dieron, ¿eh?, yo los he cogido, todos los que se me dieron los he cogido y me han ido bien, me han funcionado, no he tenido, no, no sabría decirte cuales necesito para haberlo, para haberlo hecho mejor

Es que yo.. me ha salido..a ver yo me he aprovechado de ello, a mi...

En mi caso, ¿no? a ver, si me preguntas que crees, que crees que habría, que crees que debería haber, que haría falta, pues bueno, creo que harían falta muchos más centros, ¿no?, creo que haría falta mucha más consideración por...por todo, por la sociedad, pero en mi caso recursos... a ver...

E: Todo se ha adecuado a lo que tú has necesitado..

Se ha adecuado, a ver, no es que todo haya ido anillo al dedo ni todo ha sido bonito, a ver me han ido bien, ¿no?, y yo también los he querido coger, hay personas pues que no los quiere coger o no les van bien o...necesitan otra cosa, no se. Es depende la persona y como esté, ¿no? hay gente que está muy deteriorada, que está en la calle, y esta gente necesita muchísimos recursos, que por ejemplo en esta asociación está haciendo, esta dando, pero claro hay otra parte que no forma parte de la asociación, creo que son las instituciones por encima de ésta... No sé que decirte ahora mismo.

El Estado tendría que tener, igual que tiene tan consolidado aquello de los enfermos de tal, del síndrome de Down, no sé las toxicomanías es una enfermedad crónica, todavía no, no se cura, se rehabilita, es como el que es hipertenso se tiene que tomar una pastilla, pues el toxicómano vive siempre con...diciendo mira yo aquello no lo puedo hacer por esto y por esto. Es decir, yo creo que tendría que haber más, más consideración por parte de las instituciones grandes, cualquier institución...

Si no ponen el recurso, si no ponen por su parte, ponen lo que, lo que se necesita, porque hay muchas cosas que la asociación necesita, y que no las puede solucionar, son el Estado, la Generalitat, el ayuntamiento, lo que lo tiene que facilitar y muchas veces, pues bueno tienes que ir collando y apretando, y esto, y....y a veces hasta pidiendo como hermanitas de caridad, ¿no?.

E: ¿Tú crees que el tema de las toxicomanías se deja de lado por parte de la administración? Qué no se trata igual al toxicómano como a otro enfermo, de cáncer,

Hombre, yo...A ver, no estoy diciendo que se trate mal. En un momento, a ver yo ahora diría que, yo pienso que ahora la sociedad está más concienciada, ¿no?, si que habrá no un 100 por cien, un 75 por ciento estaría, ¿no? . Yo no hablo de que tengan más considerado a un enfermo de cáncer, que ya tiene su problema, su gran problema, por favor, faltaría más, y que le tengan menos a un ex toxicómano, pero bueno ya sabemos que un ex toxicómano siempre ha sido el ladrón, el malo, y esto, siempre somos los malos, y no, no somos los malos, hemos tenido problemas, hemos pasado una mala etapa de la vida y que nos tienen que ayudar, sin ayuda no hacemos nada.

E: Podríamos decir que es una situación parecida a la del seropositivo...

Claro, claro, yo he oído es que tú, tú tienes anticuerpos porque te lo has buscado, a ver, vale muy bien, pero no dejo de ser un enfermo, de la índole que sea, por donde haya venido, todo lo que tú quieras, ¿no?, porque si tú ahora coges a una chica o a un chico que haya mantenido relaciones sexuales que no tenga ningún problema de droga y se contagia de sida, que cojan a esa chica y le digan mira si te has contagiado es porque tú has querido, no, a mí si me ha contagiado es porque yo me he enamorado de él y él a mí no me dijo, o ella que, que tenía, que tenía anticuerpos, a ver esto es muy...pero bueno, yo creo que hoy en día está más, no se, se tenían que volcar un poquito más los grandes, todavía más, para que estas personas, estos especialistas, vosotros que hacéis, todo el mundo que trabaja en este entorno pues tenga más puertas abiertas, más facilidades, ¿no?, porque bueno yo lo que conozco de la Asociación, ya te digo yo trabajo aquí cada día ahora, soy paciente y ahora soy un compañero más de trabajo, no...y no sé, y a veces pues yo sé que hay dificultades para, para alguna cosa, para muchas, muchas cosas. Todo esto funciona así, cuando otras entidades van con otras causas, y los ves que se vuelcan tanto pues, bueno, un poco ...no se...

E: Y el trato humano...

Aquí, a nivel institución? A mí.. nunca...

E: En los diferentes recursos en los que has sido usuario...

Bueno el trato humano, mm... supongo yo que.. los que trabajan en las toxicomanías tienen que saber lo que hacen, porque tienen que ser profesionales y..supongo yo que han tenido que pasar una etapa, haciendo prácticas, para ver todo lo que conlleva esto y un poco... La mayoría son gente muy sensible, ¿no?, son gente que..que hablas, ¿no? y se quedan... un chico que está haciendo practicas en toxicomanías yo le pego unas charlas y se queda alucinado, porque a ver yo estoy viviendo actualmente lo que es lo teórico y lo práctico, porque yo tengo práctica, pero el chico que hace prácticas de una universidad, la práctica gracias a Dios no la tiene.

E: Es bastante habitual que ex toxicómanos trabajen en comunidades terapéuticas y otros recursos similares...

Porque tú, yo soy ex toxicómano, llevo 10 años aquí, lo mismo que yo estoy aquí, tú también, a ver.

A lo que íbamos, yo no sé, yo el trato humano que he recibido en la Asociación, y en Gerona siempre ha sido fantástico, nunca me he sentido discriminado, ni nada.

E: ¿Y a nivel de servicios sanitarios?

Yo no he tenido nada. No he ingresado nunca en Mútua para desintoxicarme, ni he hecho nada, gracias a Dios, ya te digo. Es que mi caso, hay personas que tienen que ingresar en Mútua, y que pues bueno pues el trato allí a veces.. pues salen contentos, a veces no salen contentos, porque bueno un chico pues mira que de verdad entra con un síndrome de abstinencia bastante grave pues es bastante complicado, no?, es bastante jodido aquello de aguantarlo. Pero bueno, no se, el trato que le han podido dar, yo tampoco conozco ningún caso que le hayan dado mal trato, que lo hayan discriminado, que lo hayan dejado ahí de lado, yo, y no te hablo bien porque estemos aquí, ¿no?, si fuera al revés te diría oye pues mira yo se que tal caso pasó.

E: Ya me has dicho que no has cobrado ninguna prestación....

La prestación que necesito es mi trabajo, y que no me falte. Bueno, trabaja mi mujer, trabajo yo, como cualquier casa, normal y corriente, yo hago mi trabajo, ella el suyo, los ingresos son mutuamente para los dos... para los tres, por favor.

E: ¿Qué te gustaría hacer con tu vida?

Me gustaría hacer con mi vida muchas cosas.. nuevas, que antes no pude hacer. Por ejemplo me gustaría estudiar porque, bueno, siento y se que el estudiar, aunque nunca te saques una carrera... por equis motivos, el estudiar siempre va bien es cultura y la cultura es un paso en la vida..eso está claro. No, pues aparte de estudiar me gustaría hacer muchas cosas que hace años que no he hecho... estoy haciendo cosas. ¿Como me gustaría estar?, como estoy, no tengo problemas, no me hace falta nada, tengo todo, tengo una mujer, un hijo, tengo mil pesetas, bueno seis euros para gastarme, ¿eh?, no me falta de nada, tengo un trabajo estable, llevo a gente, estoy ayudando a gente que está pasando por el mismo problema que yo o ha pasado por el mismo problema que yo, no se... Claro me gustaría hacer cosas nuevas como a todo el mundo, como cualquier persona, una persona normal siempre tiene una meta, acaba una empieza otra, pues yo igual, yo ahora tengo la meta de sacarme el curso tal, pues bueno cuando me lo saque otro...no se

E: Y cuando eras más joven, antes de consumir, ¿cómo querías verte en el futuro?

Nunca pensé cuando sea mayor, no porque vivía en otro mundo, ¿sabes?, no es aquello voy a pensar, voy a estudiar, yo no estudiaba, yo iba al colegio y no estudiaba, pero porque era otro momento, yo era un chavalillo, si es que yo tendría que haber estado jugando con las pelotas y con...y estaba metido adonde no...adonde no debía, y mira, nunca pensaba mi futuro será tal, porque yo no pensaba nunca...

Es que..es que cuando una persona está en activo si que piensa, ¿no?, me gustaría salir, me gustaría hacer esto.. pero hablamos de las toxicomanías, no hablamos de que hoy me duele la cabeza hoy me tomo una pastilla y mañana si me duele me aguanto sin tomármela, ¿no?, hablamos de una persona que

está condicionada a tomar una sustancia al día para poder sobrevivir, para subsistir, es decir no para irse de juerga, entonces no..por tu cabeza pasan muchísimas cosas , lo primero salirte de la droga, ¿no?, pero claro, expectativas de futuro, no se, yo las expectativas de futuro las veo ahora, veo lo que quiero hacer con mi vida, porque estoy cuerdo, se lo que hago, se lo que digo, se lo que hablo, es decir estoy en mí, en mi sitio. Antes..

E: Y ahora que tienes un hijo ¿cuando sea adolescente como le plantearás el tema de las drogas?

Pues bueno, yo...yo lo único que le pido al destino de mi hijo que nunca tropiece adonde tropezó el padre, ¿no?, cada persona, ya te he dicho antes, cada persona es un mundo diferente, y a lo mejor mi hijo puede llevar una vida de otra manera que yo, pero no obstante no quisiera la vida para mi hijo ni para mi hijo ni para ningún hijo, ni para nadie, lo que yo he pasado no se lo deseo a nadie.....¿Que planteamiento?, pues bueno yo le explicaría y le pondría al día, y ya está. Es que tampoco puedes...puedes hacer gran cosa, ¿no?, aparte de advertirlo, aconsejarlo, llevarlo por el buen camino, enseñarlo sobretodo, pero la droga está ahí, la que quiera, la droga no viene sola.

Eso que dicen, no es que a mi hijo le han metido, vale pero porque tu hijo ha ido, si tu hijo a ver, yo entiendo que una persona, un chaval con 13 o 14 años le dicen ven y viene, eso está claro, a mí me dicen ahora con mi experiencia no iría, ¿no?, con mi experiencia, pero si no tuviera experiencia y tuviera conocimiento no iría. Un chaval con 25 años no es tonto, ni, ni ...sabe que la droga es mala y que si se mete le va a producir mal, no se...Pero ya está sobre mi hijo eso....

E: ¿Tú crees que influye el grupo de amigos y el entorno donde vives a la hora de iniciarse el consumo?

Yo, no se, es que...a ver tú puedes vivir en un barrio súper marginal, hay gente que vive en barrios marginales, chavales con 20 años y no toman nada, a ver, esto...ya te he dicho la droga está ahí, la droga la toma quien quiere, a ver, lo que si está claro es que no es lo mismo tenerla aquí que tenerla a 50 kilómetros, eso está claro, la tendencia a la curiosidad siempre tienta más aquí que a un metro, eso está claro, ¿no?..si yo no....yo que sé..si a mí..por ejemplo,

un ejemplo, si a mí me gustan los helados si no paso por una heladería a lo mejor no me tienta, pero si paso oye está ahí, ya, pues la droga es igual, si se vende droga ahí, la que sea y se que la puedo adquirir rápidamente en 5 minutos, pues bueno siempre estaré ahí sabiendo que puedo ir a tomar, que puedo probarla, ahora si está a 50 kilómetros puedo pensar 50 kilómetros, yo me voy a pegarle patadas a un balón o al fútbol. También está, está en la persona, como sea la persona, como se ha criado la persona, como son su familia,...*influye mucho, no sólo que vivas en un barrio marginal, hay gente que vive en barrios marginales y no toma drogas, hay gente que vive en chabolas por desgracia y no toma drogas. La droga está ahí, y la droga la toma quien quiere tomarla, a ver quien quiere tomarla, hay casos y casos, hay gente que se han dado obligado se la ha tenido que tomar, pero está ahí, hablando claramente está ahí, y ya está. Es que esto....*

E: ¿Tú crees que hay toxicómanos que no quieren salir de la droga?

A ver, yo, yo esto no te lo sabría responder, porque a ver, yo no tengo ningún compañero activo, activo no tengo ninguno, yo tengo, a ver, yo tengo, si llamas compañeros a la Asociación, aquí son pacientes.

No, ninguno, no conozco a ninguno, ya te he dicho no soy de aquí, no tengo ningún conocido, toda la gente que conozco hoy en día no toman drogas, son gente, pos mira tengo uno que está estudiando ingeniero agrónomo, mi cuñado que es metalúrgico, uno que está estudiando ingeniería técnica agrícola, es decir tengo amigos normalizados, es decir que cuando les hablas de drogas no saben ni lo que es, saben lo que es por la televisión, ¿no?.

Luego tengo conocidos, pacientes de aquí, que cuando entro los saludo y ya está, pero con amigos míos, yo no tengo amigos, en la droga no hay amigos.

E: ¿Pero tú piensas que puede haber gente que no quiera dejar la droga?

A ver yo no, yo no te sabría responder esto porque, eh.. a ver salir de una toxicomanía es bastante dura.

E: No, por el tema de que sea duro, sino porque "se encuentren bien" en esa situación..

Puede haber, puede haber casos pues que se sientan bien como están, que como el que decide dejarse la barba, oye córtate la barba, para que me la voy a cortar si a mí me gusta así, a ver depende los recursos que tengas, depende cómo esté tu vida, depende lo que tengas, a ver, hay gente que está muy desestructurada y gente que está muy, muy mal, hay gente que tiene el sida, que son enfermos terminales, gente, enfermos terminales que han salido y están de puta madre y ellos lo que quieren es vivir y hay gente, enfermos terminales que bueno que pueden pensar de otra manera, es decir saben que se van a morir de aquí a cuatro días, a ver es muy duro, yo no te podría decir sí, te digo ahora mismo que hay gente que está bien como está, yo no te lo digo, a ver no te lo digo porque no..no creo que un chico o una chica estén bien consumiendo droga, no, no lo creo, a ver que haya, pues si hay, millones por desgracia, pero yo no te podría decir pos mira conozco a un fulano que está consumiendo y está bien como está...

E: ¿Y la gente que dice que controla?

No, esto es otra cosa, la gente que dice que controla la droga se está engañando, total. No hay nadie que controle la droga, es decir hay, hay, bueno hay gente, a ver una cosa es la gente que dice "no, yo consumo el fin de semana y controlo", no, tú estás teniendo un problema, y los problemas empiezan poco a poco, yo ya lo digo por mi experiencia, que hay gente que toma droga que lleva un control, que sabe lo que toma, que sabe lo que hace y esta gente si que se puede permitir el lujo de tomar droga de higos a brevas. El problema está cuando te das cuenta de que tienes un problema. La gente que, que empieza a tener un problema y que se le reconoce que tiene un problema, y que dice él, que él lo puede negar, que él lo controla se está engañando, pero puro engaño, a ver, total, el chico que le reconozcan que es un ex toxicómano o poli toxicómano, o cocainómano, o equisque le reconozcan que tiene un problema y él dice que no lo tiene, tiene un problema, a ver. No lo quiere ver, porque... sinceramente el mundo de la droga es bonito tres días porque no te das cuenta que tienes un problema, lo malo es empieza cuando empiezas a tener un problema, a ver la droga es otro mundo, la droga te da lo que tú no

puedes ni comprar ni pagar, te sientes bien así como estás, pero eso no, a ver, no sé, yo te lo digo por mi experiencia, no, no es una vida buena, no es una vida buena y creo que...que hace falta aprender mucho, y la vida te, la vida te enseña y te da muchos palos para que, para que te des cuenta que, que no es, que no es viable, para nada, a ver ya te digo, depende de la persona. Yo he tenido mucha suerte, he tenido mucha ayuda, a ver yo he tenido mucha fuerza de voluntad, soy una persona que tengo mucha fuerza de voluntad, que a la misma vez mi fuerza de voluntad en algunas cosas ¿no?, yo ya no entro en el tema toxicomanía, me vengo abajo, pero soy...soy fuerte, ¿no? porque sino no estaría donde estoy.

Pero de este tema que estamos hablando no...a ver, no se, es.. te estaría engañando si te digo pues mira yo se, yo conozco gente que está bien como está, ya está, hay de todo.

E: ¿Tú piensas que por haber consumido antes tienes más probabilidades de recaer y/o caer en otras adicciones?

No, el comportamiento es lo que te tienes que controlar, ¿no?. Yo se que soy un politoxicomano, que no puedo beber, que no puedo tomar mi droga de elección, la heroína y la cocaína, y que yo nunca podré tomar ninguna droga porque rápidamente me engancharé. A ver, yo esto lo tengo súper claro, y cómo yo aquí hay 25 o 30 o 100 o 200 como yo, ¿eh?, aquí hay gente que ..., muchísimos años que está. Yo llevo aquí..va a hacer nueve años, yo conozco muchísima gente, muchísimos casos y...un ex toxicómano lo que tiene que aprender es a conocerse, a ver, yo el único vicio que tengo es el tabaco, y lo voy a dejar...así que ya me dirás.. Pero yo tengo, yo no puedo decir yo no me puedo quitar de fumar, yo no puedo decir eso, yo te puedo decir...me va a costar quitarme de fumar, pero como te voy a decir no me voy a quitar si yo he tomado drogas que son peor que esto...no sé.

A ver, me has hecho una pregunta que...a ver, no se, mira, ya te digo yo me conozco a mí y se que yo no puedo tomar aquello porque me causa muchos problemas, entonces no voy a tomarlo, porque no voy a poder tomar una vez.

No puedo, pero no yo sino todos los ex toxicómanos, un chico o una chica que se le diagnostique ex toxicomanía no puede probar ningún tipo de sustancia, ni hachís, ni heroína, ni cocaína, ni alcohol, ni nada, ¿por qué?, porque tiene

tendencia a, a ver, si tú empiezas con el alcohol que no es tu droga, acabarás tomando cocaína porque tú estás tapando la ansiedad de... estás sustituyendo, a ver, yo lo tengo súper claro yo no puedo ni beber ni fumar cannabis, ni nada, a ver es que ni siquiera se me pasa por la imaginación irme a fumar un porro con fulano de copas un sábado viendo el fútbol, no es que no. Yo me voy con fulano de copas, me voy con mi mujer, me bebo una botella de agua y me voy para mi casa a dormir, así de claro. Es decir, tienes que cambiar, no puedes... a ver....claro tienes que cambiar tus hábitos de vida, por supuesto, hombre...por favor...Es que sino no.....si tú te sales de una toxicomanía y sigues estando en un, en un rollo adonde hay droga, adonde hay esto, a ver no es que vuelvas a caer es que tienes más probabilidades de caer y más tendencia, porque claro es una cosa que está ahí. Pero otra cosa también te digo, a ver, también tienes que tener claro que la droga está en todos lados. En que tú a lo mejor vas, yo voy a tal sitio mañana que me parece de puta madre y a los dos años me entero que allí venden droga, y ahora que, y a lo mejor el dueño es íntimo amigo mío, a ver esto hay que tenerlo claro. Uno tiene que saber adonde va, con quien anda, además un ex toxicómano es muy inteligente, porque si quiere no se mete adonde no debe porque ya lo ve. A mí no me hace falta hacerte a ti un análisis de sangre, no a ti, sino a cualquiera no me hace falta hacerle un análisis de sangre para saber si ha tomado algo, a lo mejor a ciencia cierta no se si ha tomado esto y esto, pero se que no es, no va como tiene que ir, entonces, no se, y ya te digo yo la vida que hago es normal y por supuesto no voy por la calle "o no ahí no me meto porque venden droga".. Yo voy a todos los lados, a tos, hombre a lo que no voy es a la Mina, a Can Tunis...yo no voy a barrios marginales. Si tuviera que ir, por ejemplo con la Asociación, que alguna vez han ido para hacer algún ...alguna cosa que han hecho allí, yo voy, sin ningún tipo de problemas, ni a mí me moviliza nada, ni a mí me da nada de nada, aquí la consolidación de la abstinencia es la abstinencia, y cuanto más tiempo llevas de abstinente más el recuerdo más eso es...eso funciona así. Yo la vida que hago es normal, es decir, yo no digo, "no, no, a mi mujer, allí no vamos que igual"..que no pienso que allí va a haber, sino no podría ir a ningún lado, porque hoy en día hay droga en cualquier lado que vayas. Igual que coches, vayas por donde vayas hay coches, de un modelo, de otro, de otro, pues la droga es igual, pues la droga es igual, hay aquí, allí, allí, no voy...

E: Si la buscas la vas a encontrar...

Eso está clarísimo. Y si no la buscas pues. Mira, un caso de hace dos o tres fines de semana, salí con mi mujer a cenar y me encontré, iba por una calle y en una esquina había un rinconcillo y había allí pues tres o cuatro chavales, que no tendrían más de 17 años, ¿eh? y dos o tres chavalas que estaban allí pues esnifando, no se lo que esnifaban, pero esnifaban, ¿no? y ...y la pregunta que yo me hago, le dije a mi mujer digo, mira, mira no saben ni lo que están haciendo, ¿no?, llegué con mi mujer a mi casa, me acosté. No me paré allí a hablar con ellos ni nada, a ver, ellos sabrán lo que hacen y ya está.

ESQUEMA ENTREVISTA PROBLEMAS SALUT MENTAL

E: ¿Que edad tienes?

35 años.

E: ¿Vives en casa de tus padres?

Si

E: ¿Con algún hermano?

No. Solo mis padres.

E: ¿Tus padres trabajan?

Mi padre está jubilado y mi madre no trabaja.

E: ¿En que barrio vivís?

En el Pla del Bonaire.

E: ¿Antes de que se iniciara la enfermedad estudiabas?

Huy, cuando salí de EGB me puse a estudiar modistería, dos años, y luego hice en el mismo sitio, en la Escuela de la Llar, hice dos años más de administrativo, comercio. Y luego hice un cursillo de dependienta de panadería en la CECOT, hice un cursillo de administrativo en la CECOT. Y luego puescuando era más jovencita bordaba a máquina, pero no me saqué el título porque había que pagar, y no podía pagar, ... y estudié...que más....

E: ¿Has trabajado?

He trabajado sobretodo con venta directa (circulo de lectores, christian lay,...) Yo iba a las casa, me hacían pedidos, entonces pues yo los llevaba, y me ganaba algo. En la venta directa de almohadas cervicales, de todo lo que salía en la tele, pues me quedaba doscientas pesetas de comisión.

E: ¿Y con estos trabajos te sacabas un sueldo?

No, era para el mismo día mantenerte y quedarte sin nada. Al otro día te vuelves a mantener. Luego estuve en un taller de encargada de dar faena, pero, por asunto de mi madre no me llevo a la hora y me despidieron. Me despidieron, ganaba diez mil pesetas a la semana, trabajaba de lunes a sábado, de ocho a una y de tres a siete. Me gustaba, pero claro, llegué a las tres y cinco y me despidieron. Me dijeron que ya había otra chica y eso. Pero

claro, yo estaba un poco enferma porque, incluso como mis padres...me decían "no quédate a comer afuera, que no te da tiempo", me quedaba y comía una ensalada,...una ensalada,. .. una tapa o algo así.

Pero también me quería sacar el carné y lo sabía la jefa, y claro como yo siempre tenía mucho sueño pues me tomaba cortados, me salía del trabajo a tomarme un cortado y un día me pilló la jefa y no me dijo nada, pero es que un día llego, estoy intentando sacarme el carné, subo andando de la avenida Jaime I hasta los pisos del Bonaire , llegué a la noche a casa "has estado todo el día fuera y no me has hecho la faena, no se que, no se cuanto", me tiro de los pelos, me dijo que me acostara, que no cenaría esa noche, y.... no me podía mover de la cama, digo "que tengo que ir al lavabo", "no, no, tú no vas al lavabo", me tocó con el zapato en la cabeza porque decía que hacía ruido y no le dejaba dormir, y claro cuando llegué al día siguiente al trabajo me quedé como una estatua, me quedé paralizada, y la jefa se pensaba que estaba haciendo comedia, que no quería trabajar, bueno entonces ya el carné fue a pique me compraron una moto, porque yo había usado bicicleta, pero moto no, me duró cinco años, pero la moto estaba como yo, o sea, tenía que limpiarla, meterla en un garaje donde no era su sitio, porque yo lo tuve que poner casi en la avenida Abat Marcet, porque me la trasteaban, y luego subir andando hasta el Bonaire, pero... eh...me paso una cosa curiosa que yo ingresé en Martorell y le digo a mi hermana "ves usando la moto, que no se clave el motor", y ella tenía novio, que ahora es su marido, me dijo "no, no, que un coche", se asustó el novio "no, no, que un coche te puede pegar un trompazo". Entonces...ehh, ya empecé a ver que iba con la moto y la carretera ladeada, y yo iba así, y no sé, empecé a tener problemas porque cuando ya me dieron la medicación se me caían todos los brazos, entonces la vendí.

E: ¿Qué relación tienes con tus padres?

Pues buena, lo que pasa es que...que yo no hablo mucho, bueno que no tengo ideas, que.....que me gustaría estar bien para... que ellos no me vean mal.

E: ¿Con quien tienes mejor relación?

Tengo mejor relación con mi padre. Con mi madre es como si fuera una niña pequeña, que a lo mejor le intentas, ...le intentas....., que intente aprender algo y no... O me dice, es que, en la lavadora misma, yo no sé ponerla porque ella dice "claro, tú te vas cuando yo pongo la lavadora", pues dime "voy a poner la lavadora, quédate y lo miras", porque no se poner la lavadora, o sea así, y lo único que hago es lo sencillo: limpiar el polvo, el lavabo, fregar, barrer, ...claro yo me vería más tranquila si supiera poner lavadoras....pero...

Me ha dicho "ahora cuando la ponga, no te vayas y la pondré y la verás".

Y bueno... mi padre es muy inteligente, porque sabe mucho de todo, podía ir a los concursos de televisión pero claro, en casa es diferente, a lo mejor allí pues se bloquea, pero es muy inteligente y a veces pues...también tiene sus cosas pues...como esta enfermedad buscamos en la pareja que se ría, que esté bien, que se quieran, que... que a lo mejor, no es lo que yo pienso, a lo mejor la vida es como ellos la viven, pero claro, como nosotros pensamos, pues no sé un hombre que te ayude, que...que no...te entienda, que nos da la persona que no recibe nada a cambio, pues es aburrido para la otra persona, entonces le intentas animar, pero ella no quiere los ánimos tuyos quiere los ánimos de mi...cuando está de buenas es genial, pero cuando se enfada ya puedes salir por las escaleras (risas), porque (risas), sin darse él cuenta pues asusta a las personas.

E: ¿Y con tus hermanos que tal?

Es que hace ahora un año o así, bueno desde el verano pasado estaba casada con el marido y lo ha dejado y el marido, y el marido pues claro, él sólo llevar el terreno, eh, poner la casa bien, pagar, poner todo, era para tenerlo para los niños y para ella. Pero un día no se que pasó que mi hermana ya pasaba de él, ella pasaba de él, ella pasaba de él y se va con los niños, hasta que un día ...pues el que lo está pasando mal es mi ex cuñado, porque claro mi hermana tiene a los niños, tiene compañía, y él no tiene nada, o sea tiene dos perros allí en Manresa, que es que trabaja, que trabaja en las obras de...dedel terreno que se está haciendo.

Encima me quiere dominar, yo le he dicho "tú eres un año más pequeña que yo", y ella siempre ha querido ser la mayor, la mayor, y no me...no sé siempre

ha querido ser más ella que yo. Luego se ha metido en un piso, ha estado de alquiler, y se ha metido en un piso... ha tenido que vender el coche, se ha comprado uno para los niños más barato.

E: ¿Tenéis mucha relación?, ¿os veis mucho?

No, porque ella prefiere irse con las amigas y las cuñadas y eso que conmigo. Y luego tengo otra hermana, ésta me lleva un año, luego tengo otra hermana cuatro años más pequeña, que también se preocupa por mi hermana ésta de un año menos, se preocupa porque claro le dice "ahora he montado el piso", "estoy arreglándolo", "no se que", y ella pues se preocupa.

El chico éste, mi ex-cuñado es buena persona...no va a encontrar otra persona mejor...pero, y le mantengo la palabra....Bueno, rectificar es de sabios, si te has equivocado y tiene un niño que el 28 de este mes hace dos años... y lleva pues ya para cuatro años de casada.

E: ¿Has notado algún cambio que te trataran de una manera diferente después de que te pusieras mal?

No..., yo... es que es un lío, yo para mí estaba bien ¿no?, pero mi madre me decía "tú no estás bien" y yo decía "mama siempre que vengo a tu lado me dices que no estoy bien", "sí, sí, te voy a llevar a un psicólogo porque tú no estás bien", y yo claro veía que.... que yo estaba bien para mi edad, tenía un poco de genio porque....por lo que sea, ¿no?, y a lo mejor pues... yo me veía bien pero la gente no me veía bien, porque incluso me llegaron a decir ..."cuando entrabas al bar decías ponme una cerveza", y yo "yo no actuaba así", "sí, sí que lo hacías, sí", claro y mi padre si hay un poco que yo me alboroto o lo que sea, mi padre se da cuenta y entonces claro él se pensaba que, que... dándote un chillido o un tortazo o eso que iba a cambiar y claro si a mi no me explican porque me hacen eso pues yo no se lo que tengo que cambiar. Bueno, pues lo pasé muy mal, estuve en el psicólogo que yo me buscaba y me hacían caso, y a los 22 años pues fui al ayuntamiento de aquí, de... empecé en casa a tener miedo, tenía que salir... y oía cosas muy feas...en la radio, le apague la radio a mi madre y mi madre se enfadó, me pusieron un plato de arroz, se deshacía el arroz comiendo, y a mi walkman me habían

puesto una bomba y lo tiré por la ventana...cosas muy raras, porque claro yo estuve con los que están muertos y eso....

E: ¿Haciendo espiritismo?

Sí, y tres años en un centro evangelista, pero no sólo en uno, no, sino uno, dos y tres, o sea muchos, uno aquí, otro aquí y otro aquí, y vi que la gente.... yo necesitaba ayuda, no?... pero vi que la gente no, no me ayudaba, me echaron por meter la mano en la ofrenda, porque yo tenía 500 pesetas y quería dar veinte duros y cogí 400, me echó una bronca uno: "no se mete la mano ahí", "no se que no se cuanto", mira, cuando...salgo.....me viene el padre "déjeme en paz, no se que, que no quiero saber nada", y como ellos estaban muy fuertes en esas...en esas cosas, me quedé como hipnotizada y ya no fui más, incluso le dije a una "no voy a venir más", porque yo llevaba la moto entonces, "no voy a venir más", "ay, quédate, quédate", y me perjudicaron. Entonces, se ve que yo pues... de herencia yo tenía la enfermedad, pero claro como también estuve nueve años bebiendo alcohol, pues...pues entre el alcohol, meterme en esos sitios y todo pues perdí mis amistades, perdí a mi novio, mi novio se asustaba, el alcohol me quemaba y todo, entonces para venir aquí al centro me hicieron un grupo de terapia, para relacionarme. En casa como está el telediario no podemos hablar, y luego no me sé comunicar, no sé buscar algo para decir bueno vamos, vamos a pasar...

E: ¿En tu tiempo libre que haces? ¿Los fines de semana, las vacaciones?

Pues mira en esto hay un problema, es que tengo una amiga que ayer me dio esquinazo, estaba en el bar Cristóbal y "si te quieres quedar aquí te quedas y te comportas porque claro el camarero si le rompes la puerta me la hace pagar a mí". Bueno... me empezó a hablar... como si yo la hubiera hecho algo... y venga a fumar y encima me dejaba el cigarro y me venía todo el humo para mí, digo "póntelo de otra manera porque me estás llenando de humo y yo tengo mi tabaco y a ti no te echo el humo". Bueno, luego tenía las ..las anginas, tenía tos y digo "qué no te tomas nada?", "yo no me tomo nada", y se ponía delante mío "venga, vamos a sentarnos aquí, nos ponemos delante", claro, yo me notaba "ostia que pinchazos en el cuello", que me entra la tos, de que se están desmoronando las paredes, yo la vi sola, "mi hermana no sé si vendrá o no

vendrá", le digo bueno, me dijo "el laberinto..., yo he leído un libro, es que es muy... es muy, como lo diría tiene los mismos años que yo" pero no dice la verdad dice lo que le interesa por eso, "es que tú no has ido por el laberinto para buscarte el queso", o sea tú no has ido por el laberinto a buscarte tu novio, y...y..bueno,...y...,...y me...me iba allí al bar y se reían de mí ellos y el camarero, en el Dana, y me deja plantada, "que me voy", "que no se que, no se cuanto", que me encuentro al Manel, uno que viene aquí al centro de día, me lo encuentro, me pongo a hablar "que, si te molesta me voy", "no", ella ya se había ido, no se había despedido de mí y entonces me dice "es que tú eres muy bonita", y digo yo... "porque a ti te han tenido envidia tanta gente que te han hecho daño, te han hecho mucho daño", "te han cortado el pelo acaso?", "no, a mí no me han cortado el pelo ni nada", lo que pasa es que claro estaba de espalda a la pared, tenía que amarrarme a algo, pues empezó como si yo fuera tonta ¿sabes?, como si no me supiera defender, no tenía solución... y bueno, y dice... "vengo otra vez", digo "¿pero no has ido al bar del Cristóbal?", "sí, pero me he venido para acá"... entonces yo pues lo pasé muy mal porque me fumé dos paquetes y cuatro cigarros y ella empezaba, empezaba a fumar, a fumar y a fumar y se le apagaba el cigarro, me decía "es que se me apaga el cigarro", y bueno eso por la tarde, porque quedé eso es lo que me pasó ,porque quedé por la tarde, eso el domingo, y el sábado se ve que me acosté a las dos y hasta las cinco y media no me levanté, porque no me di cuenta, y ella me esperaba a las cinco, y yo me levanté a las cinco y media, pues ahora subo al bar pero claro como es agresiva pues...

E: ¿Y durante la semana haces alguna actividad?

Bueno, los lunes, los lunes no hago nada, si quiero hago ganchillo en casa. El martes voy a la piscina por la tarde con el grupo del centro de día, el miércoles hago ganchillo en el centro cívico, y el jueves pues si todo va bien haremos pintura, aquí por la tarde... y el viernes...

E: ¿Cómo llegas al Centro de día?

¿Cómo llegué? Porque fui, fui de Martorell, me escogieron al psiquiatra y la ayudanta del psiquiatra, me dijeron "tienes que ir, para rehabilitarte"...y.. y me lo dijeron ellos. Si yo, si yo por ejemplo cuando estaba mal, con depresión, que

pase una depresión muy fuerte porque claro mi novio, eh,...eh,... tenía una relación de cinco años, dos años prometida y la madre se opuso al matrimonio, entonces claro yo me sentí una depresión muy fuerte, a parte de que ya tenía otras historias, porque yo lo he denunciado, lo que pasa es que mucha gente se cree que uno se lo busca pues...

E: ¿En Martorell que estuviste ingresada?

Fui en ingreso, en Martorell, en el Sagrado Corazón, no es que me buscara yo el ingreso, es que yo....mi padre.....le tenía ya tanto miedo porque no me comprendía que me dice ¿“y las llaves?” subí escaleras arriba, y digo “uy, que me va a mandar adonde está el manicomio”, porque me lo dijo a los 17 años “te voy a llevar al manicomio”...y me asusté. Claro, estaba yo ya un poco fuera de sí...y vi que....no sé..que...que me llevaban, y yo pues estaba nerviosa y me llevaban “que te van a operar de la apendiz”, “yo en la apendiz no tengo nada”, “sí, sí, vamos y te llevamos a urgencias”. Allí en urgencias estuve en una sala con una chica y yo la veía como un ángel, se ve que o yo no veía o me engañaron, porque me metieron en unmi madre estaba como una momia, porque yo a mi madre la veía como a una momia, todas las veces ¿eh?, así, una momia, y yo, claro...estoy...en ...asentada, y mi madre aquí como una momia, y entonces un chaval me dice “si quieres te pones en la camilla”, me pongo en la camilla, empieza a moverse aquello, se inclina para un lado y luego pues se ve que lleguemos a un sitio y había un cartel con Jesucristo, no se si sabes que está allí, y entonces ellos... me dijeron “esto es un centro evangelista”, entonces firmé para quedarme , o sea que fue un poco también, firmé pero sólo para un centro evangelista. Pero claro luego estuve tres, tres o cuatro días que no comía nada, que dormía, que me ataron las muñecas porque se ve que daba espasmos, ya, por ejemplo, antes de ingresar veía una película de tiros y pegaba botes, pegaba botes y entonces pues la gente que me rodeaba me decía “vete o no se que”, y bueno. Incluso en administrativo, me dijo la de cálculo mercantil, la Rosa, que no fuera a su clase que no me iba a atender, que no estudiara más porque no tenía que entrar a su clase, entonces claro yo cogía irritaciones y me ponía nerviosa. Todo lo bien que iba en modistería, que me trataban muy bien las maestras...pues las otras tenían envidia porque fui a parar a las otras porque mi madre quería que fuera

oficinista, en una oficina, pues las otras me putearon, dijeron..., pasaban de mí, me echaron de una clase, llegaron los exámenes y no sabía, empecé a coger la bebida o sea ya...porque claro no tenía amigas, y...y salía sola, tenía miedo a la calle...

E: ¿Qué personas te han ayudado?

Pues, si te digo la verdad...ayudarme, no sé. Es que claro, yo pesaba 44 y medio, para la edad que tenía...yo sé que iba a...a un sitio...y me daban caracoles a la plancha porque me veían floja, que se recuperara de esto, entonces empecé a beber agua, agua, agua... y perdí mi novio. Iba a un centro evangelista, pues... también me ayudaron ¿no?, me dijeron que no probara el alcohol, me quitaron... "¿qué quieres un bombón?", claro tocaba ese día ir allí... y me lo tenía todo lleno de alcohol, y me lo comí y había mucha envidia, y entonces pues me echaron la bronca. Con el tabaco ya llevo.....me dijo...me dijo la psicóloga que viniera mi madre, que mi madre no estaba bien, y mi madre "que no la que estás mal eres tú", hablábamos de psicólogos, psiquiatras y pensaba mi madre que estábamos locos. Mi madre tenía depresión y lo pagaba conmigo, entonces ella ni estaba bien ni yo tampoco y... y resulta...que decía la psicóloga "que venga tu madre", y mi madre pues vino y a mi me dijeron "mira estás subiendo la montaña, pues ahora la vas a bajar, porque como la subas y la bajas te mueres", eso la psicóloga, cuando fui..a la mutua..al CAP de la Rambla me dieron un año de vida, ay un año de vida, un día de vida. Claro, yo como era muy miedica y no tenía confianza con mis padres, pues...le dije... a los... amigos, que yo pensaba que eran mis amigos "me han dicho que me queda un día de vida".....

E: ¿Nadie te ha ayudado? ¿Todo el mundo en el momento que surge la enfermedad te deja de lado?

Sí, y abusaban mucho porque me cogían la moto y todo para llevársela, y yo decía que no, que la moto no, porque si hay un accidente me la cargo yo.... y luego pues... yo me juntaba con ellos para ir por ahí y ellos se iban por ahí y a mí me dejaban sola.

E: ¿Tienes amigos en el Centro?

Amigos del centro pues tengo...es que sabes lo que pasa que vamos a desayunar, se ponen cuatro en una mesa, cuatro en otra y cuatro en otra y la barra, es imposible tener un...un diálogo en grupo, es imposible. Pero los compañeros pues cuando tú estas alrededor sí, pues hablas del domingo, o...

E: ¿Crees que te aceptan más ellos que la gente de tu entorno (vecinos, etc.)?

Lo que pasa es que si hablan de la enfermedad me tengo que retirar, porque...siempre hablan de problemas, de la medicación, que toman mucha, eso dice mi amiga, me dice "tú no tienes que tomar, tú solo tenías que tomar esto y tenías que tener (toses) un niño y dejar la medicación", y...y...y yo que se, que me llevo bien con todo el mundo tanto del centro de día como fuera.

E: ¿Y el trato humano que te han dado los médicos, los asistentes sociales? ¿Cómo te has sentido?

(Toses) Fui a un asistente social de la calle Transversal, porque me tocaba allí...y el tío en vez de ayudarme, darme un trabajo se quería enrollar conmigo, se le salía la baba cada vez que hablaba y me decía "vente otro día, que a lo mejor pues te podemos dar algo", y siempre "vente otro día, y no se que no se cuanto", pues yo llorando allí, no me salió nadie a consolarme ni nada, venga a llorar, venga a llorar. Entonces entró un chico joven y le hicieron una especie de contrato para trabajar y a mi nada, a mi nada.

Mi madre se enfadó que me echó de casa, mi padre no sabía nada porque estaba trabajando, me fui al ayuntamiento a decirlo y dice, era un hombre dice "voy a llamar a tu casa a ver si es verdad"

E: A ti ¿que te hubiera gustado hacer con tu vida?

A mí me hubiera gustado ser cantante, dependienta panadería.

E: ¿Te gustaría vivir sola?

Me da miedo, me da miedo, no me veo.

E: ¿Te hubiera gustado?

Sí, porque mi madre ya de pequeña me estaba enseñando para llevar la casa, pero mira de pequeña yo hacía ganchillo en el colegio para hacerme el juego para la muñeca, he dormido mucho, no me veo, me veo que tengo que aprender más, a madurar, que no estoy muy madura y madurar es sufrir.

Yo misma...me veo...que...no sólo porque no quiera hacer las cosas lo que pasa es que...lo tengo comprobado, hago un poco de faena...me canso...y me... antes de ponerme peor pues me gustaba limpiar, tenerlo todo ordenado, hacerme la manicura, pintar...me leía los libros del colegio del principio al final. Es que tenía mucha motivación increíble, pero ahora ya no soy la misma.

E: Y a largo plazo, ¿si faltaran tus padres?

Me voy con ellos.

E: ¿Por qué con tus hermanas?

No sé si me podrán ayudar.

E: ¿Tú no te ves mejorando?

Sí, yo creo que sí, pero aquí hay un problema, que no aguanto cuatro horas de pie, que a las cuatro horas, o sea a las cuatro horas ya tengo sueño, digo voy a hacer, de hacer puedo hacer ¿no?, pero el sueño me vence, y yo, bueno, será de la medicación, me tomo un cortado, sigo para adelante pero tendría que ir a base de cafés, eh...incluso cuando me han hablado...y he escuchado, porque a mí me cuesta entender las palabras que escucho, me duele la cabeza, porque yo estoy acostumbrada a no ver la tele, a acostarme en la habitación y quedarme en silencio, y claro cuando salgo a la calle, como hay ruido, hay...tienes que escuchar, y luego mi amiga quiere ser más que yo, bueno pues llega un momento que a mí me duele la cabeza, pues tú imagínate...llevando una casa, preocupándome de esa chica...que no va a tener donde vivir, si la llevo a mi casa a vivir a lo mejor le pasa algo... si vivo sola tengo que desconectar todos los...los timbres porque me conoce casi medio barrio del Bonaire, hay un viejo que siempre viene detrás mío...y sabe que mi...mi padre se ha jubilado y siempre va detrás de mí. Me veo acompañada, no me veo sola. Lo que sea, será.

E: ¿El futuro lo ves igual que cómo estás ahora?

Sí, bueno no me preocupa mucho porque como no se si se van a ir mis padres antes que yo o yo antes que ellos. Por eso no me preocupa, pero bueno ya se verá sobre la marcha, ya se verá. Nadie sabe nada.

ENTREVISTA IMMIGRANT SENSE PAPERS

E: Me gustaría que empezaras explicándome un poco de donde vienes, si tenías estudios o profesión en tu país, por que decides venir a Terrassa, el proceso de llegada...

Mi etapa en Marruecos, es...muy normal...bueno yo soy una persona...vengo de una familia que vive muy bien, no tenemos ni problemas de beber ni nada, soy, siempre disfrutando de vivir...de manera...normal. Bueno, 25 años me voy a, después de 14 años en tres escuelas, bueno cuando tengo 16 años, es ...un momento muy, muy peligroso para todos los jóvenes. Bueno, mi nivel en...de escuela es muy bajo, después...de...de...dejó escuela, ehh... ehh nunca me busco un día algún trabajo, quiero vivir, disfrutar de...Mi padre era profesor, no tenemos ningún problema, pero...llega el momento de verdad que tengo 25 años, ehh...y pienso, ehh, yo pienso algún día de ser una persona importante, de...para hacer una familia, para futuro, para todo. Bueno España es, sobretodo Barcelona era mi sueño para vivir aquí en Barcelona, pero...eh..yo he intentado entrar en España de manera irregular pero la mala suerte. La primera vez es...coger dinero para la barca para en el verano para ir a España, y nunca he pensado en volver a Marruecos. Cuando estacionar aquí, estacionar aquí regular, bueno de manera, con papeles de trabajo puedo volver a mi país, y con mi familia, y todos.

Bueno, tengo tan sólo tres meses aquí España, bueno, es complicado hablar castellano,... bueno aquí la manera que, la segunda cosa que, que yo hacer en Marruecos para venir aquí a España es un compañero me dice que él va a hacerme un contrato de trabajo aquí, yo le mando 1500 euros, pues bueno... pasó ocho meses y no hacer nada, cada día llamarle, bueno, es todo falso, esto es la segunda. Bueno, la tercera, la tercera es peligrosa (risas), ehh...con mi compañero vamos a, vamos a venir a España de cualquier manera, a Barcelona, siempre era mi sueño, bueno, ehh...pero, pero la tercera ehh...la tercera vez...no puedo llegar a España por problemas de, por mar, de cualquier manera, no en patera en una Zodiac. Bueno cuando para saltar...mi cuerpo... está el cuerpo, el cerebro no está para pensar que va a pasar dentro. Es la tercera para atravesar el estrecho.

La cuarta por mama me mandó por 5000 euros, una persona traerme en el barco aquí a España. Bueno cuando me llego a España las cosas no van bien, complicado, estoy ahora con mi tío, él, él...comprar todo, la habitación, la comida, pero no me gusta, me gustaría trabajar y hacer todo lo que yo quiera, disfrutar.

España es difícil.

E: ¡Tú llegas a Terrassa porque tienes a un tío aquí? ¡Qué vienes primero a Barcelona?

No, cuando vengo en el barco hasta Algeciras, rumbo a Madrid, pues de Madrid a Barcelona y de Barcelona en taxi hasta calle de Nuria. Y bueno, Barcelona vida muy dura, no está mi tío en la casa aguardándote a la noche que llegue, antes de venir, cuando viene aquí el 13 de diciembre, yo...era doloroso recuerdo para mí, en Marruecos no estar, nunca, bueno, pero ahora está todo más complicado para mí, sobretodo por mi familia, cuando eran fiestas importantes lejos de allí, estoy sufriendo mucho la verdad. Ehh...ahora no tengo papeles, no tengo..., ehh...no puedo ir tranquilo a Barcelona, hay miedo, hay policía, mi dinero está acabando poco a poco. Va a ser complicado la situación.

E: ¿Estás empadronado?

Sí, en casa de mi tío. Tengo tarjeta del médico, ehh...hoja de empadronamiento, fichando por 60 euros en Barcelona, por 60 euros...Bueno los próximos meses van a ser duros, sobretodo en Agosto mi tío va a Marruecos, si, los próximos meses no encontrado algún día trabajo, ehh...va a sufrir.

E: Después de la última regularización el proceso es más difícil...

Ahora, la última noticia que tengo de cosas de papeles es... mi tío él va a comprar oferta de trabajo, pero nuevo ley me dice que tienes, obligado a tener una prueba de tres años aquí en España, una hoja de empadronamiento, la cuenta de banca, más el contrato, ehh.. después se puede... si puedo...ehh... con contrato para hacer, para hacer...para encontrar algún día mi papel, mis papeles para facilitar trabajo. Pero ahora estoy, tengo mucho que sufrir,

sobretudo el mes de agosto, que mi tío se va, yo una persona limpia , yo no saber hacer nada para comer, bueno, ehh..., agosto va a ser muy duro... Están las cosas...

E: ¿Estás casado?

No, no.

E: ¿Tienes pensado casarte con una chica marroquí?

Rápidamente, si tengo algún día mis papeles, ehh... un trabajo seguro, rápidamente me voy para hacer boda con mi pareja. Bueno, no tengo pareja ahora, pero habrá que buscarla.

E: ¿Pero irás a Marruecos a buscarla?

Cualquier sitio.

Mi hermano, mi hermano tiene mujer española, acaba tener su hija con ella, está viviendo en Cádiz hace mucho tiempo sin ningún problema. Tengo noticias de gente que hace eso, para encontrar su objetivo.

E: ¿Cómo aprendiste español?

Yo he aprendido español a través de la radio, sobretudo. La tele, canal satélite. Sobretudo la radio. La radio...

E: ¿Tienes familiares o amigos que hayan venido a España?

Tengo muchos amigos, amigos en Marruecos, pero aquí en España nunca, esos amigos pensando mejor para mí. Todos en Marruecos, Marruecos quiere...quiere, él quiere que ser mejor, otra persona...no me importa, siempre quiere, por ejemplo muchos compañeros quieren, yo ser en la misma España, no volver a Marruecos, estar sufriendo aquí...

E: ¿Qué visión se tiene en Marruecos de lo que es España? La gente que vive en España y vuelve por vacaciones ¿qué explica?

Cuando, me voy a Barcelona, cuando estoy aquí en Barcelona, nunca llamo a ningún compañero, entonces yo le llamo, yo le voy a decir es la verdad de España, si no teniendo mi familia ni nada no puede subir aquí, pero esta frase

no lo quieres decirlo porque ...yo quiero lo mejor para mí, eh, no lo mejor para él, ¿entiendes? (risas)

Vivir en Marruecos es muy difícil, este gobierno, este rey, este rey quiere que ser, ellos los grandes, gordos, otras personas del país tienen que ser siempre abajo para disfrutarlo él solo con sus compañeros, es la verdad de Marruecos. Si tú hablas vas a la cárcel, la cárcel bajo, bajo la tierra. Es muy difícil hablar, cada persona que es fuerte, caliente puede vivir aquí, ¿vale?

Pero en Marruecos la vida es fácil, no es...es más fácil que aquí. Marruecos no es un país pobre, no, es un país importante pero los... por ejemplo, por ejemplo Gaspart mandar al Barça, etc., mandan, tú que, tú te vas a la calle. Bueno, ese es el problema en Marruecos. Mi padre era profesor, siempre...siempre disfrutando con mi familia, pero Barcelona era mi sueño, mi padre siempre dice quédate aquí en Marruecos...yo, pero yo siempre tengo el deseo de vivir en Barcelona, vivir aquí.

E: ¿Por qué Barcelona?

Por el Barça. Barça, Barça... Por todo, para el Barça, para el fútbol, para la ciudad, para la gente

E: ¿Tenías referencias de Barcelona?

Mi tío está aquí en Terrassa, también mi hermano tiene, tiene nacionalidad española, y sigue viviendo con su mujer, no era para papeles. (risas)

E: ¿Cómo llegas a la Cruz Roja?

A través de un compañero me dice Cruz Roja va a ayudarte algún día para encontrar trabajo, una cosa más...para aprender el castellano, yo siempre quiero ser una persona importante, cualquier persona, presencia será alta, no es una persona que siempre buscar trabajo, para trabajar, para disfrutar aquí, leer aquí, comprar aquí, viajando aquí, muchas cosas.

E: ¿Cuándo llegas aquí quien te ayuda?

Bueno, mi tío ahora está ayudándome en el tema de la habitación y la comida. Para encontrar trabajo vengo aquí, pero yo no saber hacer estas cosas, muy difícil para mí.

E: ¿De qué buscas trabajo?

Bueno, buscar trabajo, cualquier trabajo para mí, cualquier trabajo.

Es igual de lo que sea. Hay gente aquí, pero ahora...

E: ¿Has trabajado en los meses que llevas aquí?

No, nunca.

E: ¿Tienes compañeros que hayan trabajado?

Sí, pero mi tío me dice si tú tienes papeles, vas a trabajar en la empresa, dice el jefe si tú traes papeles tú puedes trabajar. Si tengo...Es una empresa que trabaja...chapas?... mete la chapa...tabiques. Bueno, si, yo tengo mis papeles es fácil encontrar trabajo, yo tengo confianza en mi proyecto para encontrar algún día, ahora el problema es...

Hay muchos, muchos paisanos aquí que tienen trabajo aquí, pero cada persona tiene su familia, sus amigos, yo una persona que siempre, que siempre vivir con familia limpia, nunca ha trabajado en algo, un trabajo duro como, como aquí, como paleta, estoy haciendo en Marruecos...y después yo pienso que tengo que buscar aquí, exactamente aquí en Barcelona, pero ahora...

E: Pero te ves trabajando...

Yo tengo fuerzas para trabajar fuerte .Trabajando en cualquier lado.

E: ¿Y el sueldo? ¿Qué sueldo crees que puedes ganar?

Ahora, ahora, ahora, estoy...con cualquier precio, cualquier sueldo no me importa ahora, necesito el trabajo, el sueldo que quiera...

E: ¿Qué será lo primero qué hagas con el primer sueldo?

Cuando algún día trabajo, voy a buscar un sitio, una habitación en, en Barcelona. Me busco algunos compañeros que están aquí, no están...no tener mujer, no estar casado para... para alquilar, ocupar un piso, para alquilar.

E: ¿Tienes compañeros que estén viviendo en casas ocupadas?

Tengo tres compañeros, pero...uno es casado con su mujer, uno está... año próximo pero ahora vivir en piso en Barceloneta , tengo otro que vive en L'Hospitalet, pero, pero...

E: Por que, ¿os ayudáis entre vosotros?, si por ejemplo tú tuvieras un piso ¿empadronarías a compañeros en él?

Cuando yo trabajo, yo voy a mandar cualquier, con mi dinero...¿entiendes?

E: (Se le repite la pregunta más ampliamente explicada)

Bueno, yo, voy a empadronarlos, claro. Tengo capacidad de hacer una cosa importante para ellos...

E: ¿Te has planteado volver a Marruecos?

Yo no quiero volver, quiero quedarme aquí.

E: ¿Tienes contacto con tu familia?

Sí, sí.

E: ¿Y si vieras que no se regulariza tu situación? ¿Prefieres pasarlo mal aquí que volver y admitir que las cosas han ido mal?

Bueno, es para mí los primeros días aquí en España yo pensando volver a mi país. He visto cosas anormal para mí, soy de una familia que siempre he disfrutado con su padre, su madre, no tengo ningún problema para encontrar buena cosa en Marruecos, pero en España si yo trabajo, si yo trabajo puede estar importante. Nunca va a pensar...bajar a Marruecos algún día, pero en cuanto me regularicen la situación aquí, si puedo volver.

E: Por qué tú ¿cómo ves el tema de conseguir papeles?

Bueno ahora si yo tengo una prueba que llevo tres años aquí, hoja de empadronamiento, cuenta del banco, yo puedo arreglar papeles, con la ayuda de mi tío, más un abogado, abogado marroquí, se llama Said ...

E: ¿Tú crees que a la administración le interesa arreglar vuestra problemática?

Yo creo que España ahora está en mala relación con Marruecos, ahora, la mayoría de Marruecos son...se están buscando la vida aquí. El rey de Marruecos tiene que arreglar la regularización bueno, esta semana pasada él se va a China para comprar o vender el ... pescado.(risas) Bueno, en China no tener que hacer por los jóvenes de Marruecos, muchos problemas en el futuro, pero España ayuda a Marruecos, aquí a tener papeles, trabajar, en fin, muchas cosas

E: El tema del racismo....

Bueno...una me pasó en el puerto, una vieja, una mujer vieja, estoy marchando pero una chica que pasa, mirando, sin querer mi pierna ha chocado con su maleta ¿eh? y me dice que te vayas a tu país, pero, yo he dicho a ella tranquila mañana me cogeré el autobús hasta Marruecos (risas)

E: ¿Por que aquí qué te relacionas más con marroquíes que con españoles?

No con gente marroquí. Pero no mucho, no son como en España, en España he encontrado algunos compañeros, pero españoles...tengo miedo, ehh...Bueno es que de España, ahora, ahora me preocupa papeles, cuando yo me he regulado la situación puede encontrar algún, algún chicos españoles, por ejemplo en el campo, en cualquier, en cualquier sitio.

E: ¿Qué te gustaría hacer con tu vida? ¿Te gustaría quedarte en Terrassa?

Bueno, me gusta, estar en España, pero siempre en el verano me gusta irme con mi familia. Mi familia es importante para... Eh... España me gusta, me gusta vivir aquí...

E: Y cuando estabas en Marruecos ¿cómo te imaginabas que iba a ser tu vida aquí?

Disfrutando con, siempre me gusta el Barça, le quiero, quiero regularizar mi situación para ir siempre al estadio, pero ahora, situación, situación es complicada. Bueno, algún día me, me...la semana pasada yo me voy al

estadio, pero entrando un billete de cinco euros para ver el estadio, ahora no tengo dinero para pagar para ver el Barça.

E: ¿Has pensado en “traerte” a algún familiar o amigo?

No, no. Bueno, somos seis hermanos, más padre y madre, tengo un hermano aquí en Cádiz, tengo cuatro chicas, soy el pequeño de la familia, cuatro chicas ehh...que tienen...cada una tienen su mujer...ehh...su marido.

E: El tema de las diferencias entre chico-chica en Marruecos y España...

Bueno, las chicas en Marruecos no pueden ir en contra de la familia, y su familia es siempre peligrosa para su relación entre yo y ella, bueno ahora las chicas siempre buscando jóvenes que tengan futuro, pero en España cada pareja viviendo, viviendo juntos, el amor. En Marruecos las cosas están cambiando mucho, yo a una chica hoy si te quiero no va a escucharme quiere siempre la verdad, quiere una persona que va a hacer una familia con ella, que tiene futuro, ahora los jóvenes que están aquí en España cuando bajan a Marruecos toman las mejores chicas como mujeres, chicas imaginan que España, cada joven que viene aquí a España es...una cosa importante, vivir a España es un sueño para todos los jóvenes, sobretodo en el norte de Tánger. Tánger es una ciudad importante, pero en mi pueblo los chicos de Larache, son cuatro o cinco ciudades todos los jóvenes piensan en venir aquí, cualquier manera.

Una persona caliente, que no va a aguantar el ritmo de ese país, no. Sin embargo la vida es muy fácil aquí, pero cuando tienes 30 años o 32 y no tienes trabajo...todo el mundo, nunca va a interesar en mí, por ejemplo yo tengo 30 años en Marruecos, no tengo ni trabajo, ni nada, ningún chica, ningún joven va a interesar algún día...

ENTREVISTA IMMIGRANTS SENSE PAPERS (2 persones)

E: Como llegan a España?

Llegamos a Las Palmas en un barco, en el Titanic... risas). Después vamos a Barcelona.

E: ¿Por qué vienen a España?

Bien...Nosotros venimos de Ghana, nosotros no tenemos nada allí, no tenemos dinero, no tenemos recursos, se trata sólo de sobrevivir. Luego están los problemas políticos, los militares...

E: ¿Por qué vienen a Terrassa?

Bien...tenemos un problema porque no tenemos un sitio donde dormir, llegamos a Barcelona y dormimos en la plaza Catalunya, dormimos en la calle, y luego nos llevaron a la universidad, a la Universidad Autónoma. Luego el rector llega y nos da el nombre de la Cruz Roja que hay cerca de la autónoma y venimos para Terrassa con un ticket de tren.

E: ¿Ahora estáis empadronados en Terrassa?

Sí.

E: ¿Dónde estáis viviendo?

Nosotros vivimos en una pensión (señalan la dirección).

E: ¿Trabajáis en la actualidad?

Bueno, ahora no trabajamos...

E: Si no tenéis trabajo, ¿de qué vivís, cómo pagáis la pensión, la comida...?

No tenemos trabajo. Cáritas nos paga la pensión, pero en ella no podemos cocinar, tenemos que ir a comer a la Fundación Busquets y luego nos llevamos la cena a la pensión.

E: ¿Habéis trabajado en algún momento desde que llegasteis a España?

No, nunca, nunca hemos trabajado.

E: ¿Cómo llegáis a Cruz Roja de Terrassa? ¿Os lo dice alguien?

Nadie. Pero en todos los sitios si tienes problemas puedes ir a la Cruz Roja.

E: Además de la Fundació Busquets, Cáritas y Cruz Roja, ¿recibís ayudas de alguna otra entidad?

No, de ninguna más.

E: ¿Estáis contentos con el trato recibido por parte de las personas de estas entidades?

Muy contentos, les queremos a todos, a Mercè, Ester, Dani, ...a todo el mundo. No tenemos problemas con ninguno de ellos.

E: ¿Habéis tenido contacto con los servicios sociales de Terrassa?

No.

E: ¿Que creéis que necesitaríais para salir de la situación en que estáis, además de los papeles?

Bien...nosotros necesitamos los papeles, si tuviéramos papeles podríamos trabajar. Si trabajáramos podríamos alquilar una casa, o una habitación para dormir...un sitio donde poder ir. Nuestro único problema es no tener papeles. Si tuviéramos papeles no tendríamos los otros problemas.

E: ¿Creéis que la administración puede solucionar vuestro problema? y, ¿creéis que la administración quiere solucionar vuestro problema?

Bien...la administración quiere pero no puede. Posiblemente España no puede hacerse cargo del problema de la emigración.

E: ¿Tenéis contacto con vuestras familias y amigos que están en Ghana?

Si, si. El contacto es bastante difícil porque llamar es muy caro y nosotros no tenemos dinero para poder llamar. Intentamos llamar una vez al mes...

E: ¿Sus familias conocen la situación que están viviendo?

No, ellos no conocen nuestros problemas.

E: ¿Cuando tengan los papeles piensan traerse a sus familias a España?

Bien...Si las mujeres quieren venir no hay problema, y si no nosotros iremos allá y luego volveremos. No hay problema.

E: ¿Pero vosotros preferiríais que vuestra familia viniera aquí?

Por supuesto.

E: ¿Cómo ven el futuro, tanto a corto plazo como a largo?

¿El futuro? No pensamos en el futuro.

E: ¿Cómo les gustaría que fuera ese futuro?

¿El futuro? Mejor, una vida mejor.

E: ¿Qué es una vida mejor?

Libertad. Tener trabajo, un sitio donde dormir, no tener los problemas que tenemos ahora....una vida mejor...No pensamos en ser ricos, no .

ENTREVISTA MALALT SIDA

E: Comencem parlant una mica sobre l'inici de la malaltia, el diagnostic i com va ser la teva reacció davant el diagnòstic...

La van diagnosticar al 92, o sigui ja porto deu anys. Que són deu, teòricament són deu, però podia ser més temps, perquè sempre passa, hi ha uns temps que no saps quan és el dia que et vas infectar, això quasi ningú ho sap, però bè, comptem això en el 92.

Ehh...¿Com vaig reaccionar davant d'això? Pues, en aquell moment per lo que jo havia fet i la vida que havia tingut una mica, les coses que havia fet, o sigui...en certa manera m'ho esperava, perquè bè, havia estat, havia fet una cosa que no havia d'haver fet mai que va ser compartir xeringues...en aquell moment.

E: O sigui, ¿eres conscient de que en qualsevol moment et podia passar?

No, no, no, perquè, clar en aquells anys, els anys, et parlo ja de l'any 85 o 86 que va ser quan es va iniciar la malaltia que llavors ningú sabia...s'havia sentit parlar però ningú sabia fins a quin punt tot això,...o sigui el que després a la llarga van sapiguer, vull dir, o sigui que...que... bueno...ja m'he perdut.

E: Estàvem parlant de la reacció a la malaltia...

Clar, en aquell moment no t'ho esperes, però bueno per una part sempre penses...bueno, i jo si en algun moment vaig pensar que podia ser seropositiu era perquè molts amics meus del meu voltant, o sigui companys i amics, vaig començar a sapiguer a aquest li han dit que és seropositiu, aquest estava malalt, aquest no se que, o sigui va ser que de mica en mica van anar coneixem pues que aquelles persones, aquells companys que coneixies i que havien estat al meu cercle i clar. Si ells estan, doncs potser jo també. Però clar això va ser, durant el 86, que jo exactament, van passar molts anys, fins que més o menys, clar, jo vaig sapiguer que...que tenia la malaltia, va ser el moment en que jo físicament ja em vaig començar a trobar malament ¿no?, i llavors, doncs, fins el dia que vaig decidir, em va

costar una mica decidir fer, a fer la prova. I llavors, doncs, pues...eh...bueno al final vaig, primer vaig fer un canvi de domicili, jo vivia a un lloc i vaig tornar a vindre a viure aquí a Sabadell, abans no vivia amb la família, ¿eh? i vaig tornar a viure pel fet de la malaltia, l'únic lloc que en aquell moment tenia per viure era estar amb la família altre vegada, i...be en principi la família no sabia res, durant un temps, fins que quan els símptomes de la malaltia, que en un principi no notava res, ja cada vegada se'n notava més i al final pues, clar ho vaig tindre que comunicar a la família.

La reacció de la família pues...malament, imagina't, clar, eh...ningú s'ho espera i tal, i menys ells ¿no?, que et pugui passar una cosa d'aquestes, però bueno. I...reacció pues al principi mal, o sigui ho van passar malament, però bueno jo no em vaig sentir discriminat ni em van recriminar res, ni res de res, doncs, bueno...

E: ¿No et van retreure pel fet de tornar a casa?

No, no, no, no em van dir mai res, si ho van pensar ells no ho van dir mai

E: ¿Els amics?

Clar, jo vaig trencar, jo vaig trencar, jo abans vivia a Andorra, jo d'Andorra vaig vindre aquí a Sabadell, clar....clar jo ja vaig trencar amb les amistats d'Andorra, o sigui ho vaig deixat tot. Jo tenia residència a Andorra, treballava a Andorra, ho vaig deixar tot i vaig vindre aquí, el que vaig estar un parell d'anys encara treballant, em vaig trobar treballant aquí a Sabadell en dues empreses, i després fins això, fins el dia del diagnòstic. I llavors, ja va ser físicament ja no em trobava be, llavors vaig tindre que demanar una baixa i aquesta baixa es va allargar durant 18 mesos i al final va ser quan em van donar pues la notícia de que em donaven una pensió. Clar jo físicament no podia treballar.

E: A l'actualitat ¿cobres una pensió?

Tinc una pensió per invalides permanent, que és per la malaltia. Jo en aquell moment no podia treballar, no podia fer res. Jo havia cotitzat, jo havia cotitzat anteriorment els anys que tenia i per això et paguen una paga, molt petita, que aquest és un dels pals però bueno

E: Que parlem ¿d'unes 80.000?

Bueno, en aquells moments eren unes 80, 90, fa deu anys. Cada any puja.

E: I això ¿et permet viure?

No...bueno llavors va passar una cosa jo estava a casa dels meus pares, però bueno jo sigui... sempre vaig pensar, tenia la idea, tenia la certesa que un dia o altre una de dos si no em moria, que en aquells anys era lo més habitual, tota la gent, o sigui quan jo anava a l'hospital en aquells anys la gent queia però com mosques, una vegada un, ara un altre rera un altre, i clar,i bueno, allò que dius igual et toca algun dia a tu però bueno mai ho penses com una cosa que sigui, que sigui ja, ¿no? Vull dir, llavors el que fas és això, cuidar-te i vas a l'hospital a fer les visites i tal, i...clar, no podia treballar ni res, i...¿per on anavem?

E: T'havia plantejat el tema de si es podia viure...

Jo estava amb la família, jo clar a la família l'hi pasaba una part del que jo guanyava, però clar no és lo mateix que si visquès sol, independent. Però clar això em va ajudar moltíssim durant no se si van ser dos o tres anys, fins el dia que jo, vaig estar bastant malament durant un parell o tres d'anys, tres, quasi quatre, fins al final que, fins al final que jo ja vaig decidir marxar de casa, volia pares, Jo vaig marxar de casa dels meus pares als 18 anys, i clar tornar, i estar allà i tornar a conviure amb ells, pues...sempre hi ha històries, i vull dir, jo tenia clar que un dia o altre marxaria, si no em moria, un dia o altre marxaria de casa. I llavors, doncs si va ser així, vaig marxar de casa, vaig buscar amb una noia, una amiga que tenia que em vaig posar amb ella a compartir un pis, eren tres persones i compartien el pis entre tres, jo pagava la meva part, vull dir, el lloguer no era massa alt i entonces pues jo podia participar i pagar el meu menjar i fer-me les coses, i be, va anar be, en aquest sentit va anar bastant be. No vaig tindre cap problema de convivència, ni de rebuig, de les persones aquestes, una savia que jo era seropositiu perquè eren amics, l'altre no sabia res ni tampoc tenia cap necessitat d'explicar-li, hi ha qui no cal. Passa que a vegades et trobes amb això de dir, el no dir-lo, que tu no puguis comunicar-te també representa que

tu estas convivint amb una persona que no sap el que te i que tu igual si tens a casa tres o quatre pots de pastilles, i que...clar jo me les tenia que prendre d'amagat, perquè no em veiés, perquè no sapigués que...perquè clar...

Per una part, vull dir, no tenia cap necessitat de dir-ho però per altre part em feia, no tenia la confiança de dir "jo tinc això, ¿que passa?", no passa res, però sempre tens por a la reacció. L'altra clar ja em conexia de feia temps, vull dir, no hi havia cap problema amb ella i vull dir...i bueno...jo...fins ara estic visquent en aquesta casa el que passa és que ara són dos, l'altra noia va marxar, i aquesta noia i jo són parella ara. I bé, molt bé.

E: I el temps. ¿Com passes el dia?

Llavors em vaig trobar clar, això jo llavors em trovava be, més o menys be, jo he estat moltes vegades hospitalitzat, però bueno sempre m'havia sortir de les enfermetats aquestes oportunistes i tal, he anat sortint, i bé ¿que feia? res, avorrir-me. Vaig buscar, clar, després també el fet del canvi de viure a Andorra a vindre aquí a Sabadell, vaig estar un any que estava completament sol, perquè tots els amics que jo tenia abans aquí, ja no els tenia, perquè o no hi eren perquè s'havien casat o perquè..., i tampoc, personalment a mi no m'interessava molt tornar a entrar en aquests temes de fa deu anys i endarrera...i bueno, com vivia pues això, en principi, pues clar quan estaves malament no sortia de casa, llavors no tenies ganes ni de res, i quan estava be sortia de casa, fins un bon dia que vaig conèixer la Associació, llavors em vaig pensar que podia ser la sortida, que podria començar a conèixer gent, i clar al jo trobar-me que no tenia feina, que no podia treballar, i a més a més no coneixia a ningú, quasi quasi aquí a part de la família, ¿no?, la família be però jo necessitava pues això refer la meua vida, ¿no? i vaig conèixer la Associació, i bueno, bé vaig començar amb la gent de l'Associació com usuari i bueno fins ara, perquè ja fa d'això set o vuit anys.....Al 92, pues uns cinc o sis.

La entitat m'ha fet això una mica que quan tens la malaltia o sigui ja et donen per inútil, vull dir, ja et donen la invalides permanent, és a dir tu ets un invalid, clar jo tampoc ho acceptava això, tampoc em feia gracia el fet de tenir una pensió, bueno clar, d'algo tenia que viure si l'únic que tenia era la

pensió pues en tenia que agafar a això, i ...i llavors això, doncs el fet d'estar a l'Associació em va fer conèixer gent que estava en la mateixa situació que jo, compartir histories, ¿no?, compartir experiències de la malaltia, problemes de la medicació, llavors n'hi havia molts, com et sentia un medicament a tu, com et sentia a tu i tal, com ho portes, que fas, pots treballar, no pots treballar, bueno compartir amb gent que estava igual que jo pues...

I bueno...i be, i bueno, i aquí a l'entitat he estat aquí fins ara, més o menys ara, abans venia... quasi quasi l'entitat es va convertir en la segona casa meua, que tampoc era lo que jo volia, però...,però clar, és a dir, arriba un moment que amb això de la pensió pues et trobes que estas com lligat, ¿no?, llavors per molt desig que tinguis de tornar a treballar, sempre tens per una part la por de la enfermetat que no saps quan pots tornar a recaure i després tens el primer problema que és al tenir la paga, ser pensionista i que això no et permet ,encara que sigui una feina durant..., si tu per exemple estas be durant sis mesos o tens la sort de que durant un any estas be i creus que podries no ser, fer alguna feina, no tens facilitats per fer això perque no pots, jo no puc treballar, clar

E: Després està el tema de que si tu durant una temporada et trobes molt bé, i mira ara m'ha sortit una feina i ho deixo, i als tres mesos tornes a recaure, tornar a arreglar els papers de la pensió...

Per lo que tinc entes ara, pel que m'han dit, es que no m'ho aconsellen que ho faci. Lo ideal seria dir jo ara em trobo be...o depen...bueno és clar, que depen, que també si poguessin compartir la pensió i una feina seria lo ideal, però és clar tot depèn de la pensió que cobris, hi ha persones que tenen una pensió de 60.000 pessetes. Clar...que si tu, clar jo vuit hores, fer una feina de vuit hores seguides, segons quin tipus de feina no les puc fer. Però clar, llavors mitja jornada si, llavors si tu tens una pensió de 60 o 70 mil pessetes i fas una mitja jornada de 4 o 5 hores i guanyes 40 o 50 mil peles et complementa, vull dir. Clar, però tot això és molt complicat, vull dir que...clar, llavors...

Hi ha gent que no, que cobra 100 y pico, 150, 160 mil peles, perque havien cotitzat moltíssim a la...a la seguretat social, i llavors clar , si cobres 160.000

peles pues igual no et preocupas, jo perque tinc que preocupar de buscar feina si jo amb 160.000 peles més o menys visc be. Clar, però si cobres 60.000 pesetes o 70 pues...Jo vaig anar a la seguretat social i vaig parlar amb un noi dels que estan allà, precisament per preguntar-li això, preguntar-li bueno si jo trobo una feina i començo a treballar eh...i si jo després tinc que tornar a agafar la pensió, jo o sigui, i ell em va confirmar de que no, de que ho tindria molt complicat perque, precisament em va posar l'exemple d'una amiga seva que ella tenia, cobrava una pensió, i va decidir tornar a posar-se a treballar, l'hi van fer un contracte de sis mesos, als sis mesos la van fotre al carrer, llavors no tenia ni pensió ni paro, perque clar tampoc havia fet l'any per cobrar el paro, si no treballes un any seguit no cobres tampoc el paro, això m'ho va explicar un de la seguretat social, imagina't. Això per un costat, això et parlo de mi, ¿eh? de lo que jo se, després tinc un amic meu, que es pensionista, o sigui que està en la mateixa situació que jo, que ell va renunciar a la pensió i va fer una carta dient que ell, clar l'hi donaven això, 70.000 pesetes, ell va dir jo amb 70.000 pesetes no visc, i va fer una carta dient que ell no volia les 70.000 pesetes que volia tornar a treballar, i mira quina sorpresa, de que amb ell, aquest noi, que resulta que l'hi han dit que la pensió és seva, jo es que..hi ha coses que flipes, l'hi han dit també que aquesta pensió és seva i que si vol treballar pot treballar. Quan a mi, clar quan a mi m'han dit que tens el risc de que, tu si clar si jo per exemple ara que tinc la pensió em poso a treballar, si es que trobo feina i si em fan un contracte, jo més d'una vegada he anat a una empresa a buscar feina, perque buscaven persones, personal, i m'han dit, i jo per anar amb sinceritat i tal dic "jo soc pensionista, vull dir puc treballar" i el primer que m'han dit és que no, clar es suposa que no, teoricament. Doncs, resulta que aquest noi, bueno va fer aquesta carta, la va enviar a la seguretat social, a mi m'ha explicat que l'ha enviat inclus a la seguretat social a Madrid i que no l'hi treuen, i amb ell l'hi han dit això que la pensió és seva, i que pot treballar. I esta treballant, fa de cambrer a Barcelona en un restaurant, està cotitzant i esta cobrant la pensió.

Clar...llavors ell lo que m'explica a mi és això diu es que, es que tu el que has de fer es dir que...que renunciis, però has de comunicar que tu et poses a treballar, o sigui no ho facis d'amagat perque llavors es pitjor, a mi

em diu això, però clar jo es que no se, jo es que penso igual ha tingut la xurra, t'ha caigut el cel, no se...Segons ell, i bueno si a mi no m'ha explicat un compte xino, segons ell continua igual i fins ara no l'hi ha tret la pensió ni res ni l'han trucat per fer revisió ni res ...Mira, noi, sort que tens, millor per ell ¿no?, vull dir si t'ha anat be i de moment no l'hi treuen.

En principi no té logica perquè es clar una invalides permanent absoluta, no pots treballar. Segons ell l'hi va be, i...

E: ¿Quan vas tenir la malaltia qui et va ajudar del teu entorn? ¿Hi ha algu que et deixa de banda?

De banda no, de banda no, en principi no he trobat a ningú que em deixés així de banda, de fet casi casi ets tu mateix que et poses de banda, o sigui, clar per aquesta por de no...clar si aquesta malaltia fos una malaltia com el càncer que...una persona te el càncer i no passa res, ningú diu tu es que has fet, no se, has tingut mala vida, o jo que se, o has sigut drogaddicte o ets homosexual, jo que se, clar doncs eh...

E: ¿I el tractament rebut per part dels professionals socio-sanitaris?

Jo de l'hospital no tinc cap queixa, perquè aquí al Taulí m'han tractat des del primer moment molt bé, molt bé, molt bé, estic encantat amb ells, amb tots, metges, infermeres...Qualsevol cosa que he necessitat en qualsevol moment, a qualsevol hora han estat per mi. Cap problema.

E: ¿I el tracte amb la seguretat social a l'hora de tramitar papers?

Normal. No perquè tampoc. Jo vaig pels tràmits, quan estava de baixa, jo anava a cobrar, a signar el paro, els papers aquells...

E: Passem al tema del futur, ¿què t'haguès agradat fer amb la teva vida, abans del diagnòstic?

Jo abans treballava, vull dir, jo treballava, i bueno, en Andorra la meva vida, en aquells moments jo la il.lusió meva era treballar i si podia fer algun viatge pues fer-lo, vull dir...hummm...a vere era la meva il.lusió era això viure, no se...normal, disfrutar. Treballar i bueno si podia fer algun viatge. En aquells

moments tenia ganes de viatjar i tal, ho havia fet i tal, però que... que bueno, això clar a mi se'n va trencar tot.

E: I llavors ¿quin plantejament et fas?

En un principi cap. Cambies totalment. T'oblides de, bueno t'oblides, clar has de fer el canvi i dir ara estàs malalt i el que has de fer és cuidar-te, i si t'has de prendre 15 pastilles cada dia pues intentar prendre't les quinze pastilles i...perque va ser durant quatre anys que, que bueno, ja et dic el Taulí era, també era la segona casa meva, l'associació era la segona casa meva, però el Taulí era la tercera, ¿no? porque clar eren continuament, ¿no?, anàlisis, visites, proves, tal, i bueno vull dir, van ser tres o quatre anys que clar l'únic que tens al cap és això pues intentar sortir de...de cada malaltia, ¿no?, de cada ingrès que tens, i si et sents malament pues ràpidament al metge, i mira que em passa això, i a medicar-te i a cuidar-te, i això.

E: ¿Ara portes una temporada que estas bé?

Si ara fa, bueno ara aquest any farà un any, fins ara a part d'estar costipat i així, no he agafat res, res, però clar continuo el tractament, el tractament ja és de per vida, ¿no?, vull dir, això segons diuen la malaltia s'ha convertit en crònica, i que bueno de moment pues mentres vagis prenent els medicaments, més o menys tens millor qualitat de vida. Perque els medicaments, gracies als medicaments ha canviat moltíssim, porque abans la gent es moria i ara la gent no...

E: ¿Es toleren millor les noves medicacions?

Hi ha de tot, depèn de cada persona. Els medicaments depen de, igual un medicament que tu estas prenent d'una marca a un altre l'hi senta fatal, i...no...no pots dir mai que per tothom va igual. De fet tots tenen efectes secundaris, llavors vull dir, que sino tens una cosa tens una altre, ¿no?. I després el que ningú sabem ara, ni els metges tampoc, a la llarga és tots aquests medicaments a la llarga que passarà, com afectaran. Però clar, si estas prenent medicaments cada dia pues, no se, ara jo per exemple tinc el fetge fotut, ¿no?, clar aquest fetge jo me'l tinc que cuidar, però clar per molt

que me'l cuidi, per exemple deixant de beure alcohol per exemple, però clar estas prenent un munt de pastilles que passen pel fetge. Es clar no saps, però bueno, de moment pues vas fent els tractaments, pastilles...

E: Esperar que sorti algun medicament...

Jo no espero res. Visc, visc l'avui i ja està. No perquè amb això de la vacuna ja fa molts anys que estan dient lo mateix...Es el mateix cuento de sempre, vull dir, que si, que estan no se que, que estan fent...

E: ¿Tu creus que es destinen suficients diners a la investigació?

No ho se. Es que això és, no se és molt difícil, no se. Hi ha un negoci de molts diners, clar. Jo també dubto de que realment s'estiguin posant realment, gastant els diners per buscar la vacuna, es que no ho se.

E: ¿Per què la medicació està totalment subvencionada?

Si, perquè sino ningú se l'ha podria...Sino estariem com a l'Àfrica morint-se. Igual són un milió i pico, cada mes són 200.000 peles, cada mes...de pastilles, clar. I el futur, el dia a dia i a lo que surti.

ENTREVISTA TOXICÒMANS

E: ¿Habéis tenido contacto con servicios sociales, de atención primaria?

H: No, yo no.

M1: Alguna vez con la asistenta social para alguna cosa...pero no te ayudan en nada.

M2: Te unden más.

H: ¿Pero tú cuando la necesitabas qué estabas en la cárcel?

M2: No, porque yo estoy en mi casa que no entra nada, yo estoy viviendo de mi madre. A mí me tendrían que dar la P.I.R.M.I., pero como mi madre no tiene la contribución de la casa, porque la casa todavía no estan arreglaos los papeles, porque,i madre no tiene ningún papel de la casa.

Por no tener el papel no me pueden dar la P.I.R.M.I., y la asistenta...

M1: ¿La P.I.R.M.I. es por vivir sola?

M2: Pero yo no cobro nada.

M1: Bueno, yo trabajo por horas. Pero me han dicho que es muy poco.

M2: Son cuarenta y poco.

H: Porque yo a veces... has estao con problemas de la droga, o no te encuentras bien...

M2: ¿Tú no estás asegurada?

H: No, por eso te lo digo...

M2: Puedes pedir una P.I.R.M.I.

M1: ¿Me la darían a mí?

H: Claro que te la darían, si no te mueves, es lo que te hablo que a mí me la dieron por otros cauces, pero claro yo me moví y al final me la dieron.

M2: Si yo he estaDo buscando a alguien para empadronarme en otra casa, nada más.

H: Tienes que ir a una asistente social, pero no es dinero tampoco...

M2: Pero bueno de cobrar las 42 a no cobrarlas...

H: A veces te encuentras, yo no es mi caso pero la persona que esté dependiendo de una P.I.R.M.I. o no la tenga siquiera cómo ella, pues ya ves tú

M1: Yo siempre he trabajao, pero duro menos...

H: Claro.

M1: Porque si estoy con el mono....

H: Yo estuve trabajando y estaba asegurado, me enganché otra vez y vuelta a la recaída, y entonces un día otro día no iba, pues cogí y pedí la baja. Salí de la baja y luego....

H: La P.I.R.M.I. esa a ti te la conceden, porque tú estás sola en tu casa...

M2: Lo que tú no digas nada, no digas ni que estás trabajando ni nada. Si no les dices nada mejor que mejor.

H: Claro pero es que con lo que cobras solo tienes para ir comiendo toda la semana.

M1: ¿Pero tengo que ir a la asistente social de mi barrio?

H: Tú tienes que ir a la asistente social tuya y decirle el caso tuyo y eso de que tú a lo mejor estás tres semanas trabajando en un sitio, y a la que te lías otra vez ya pierdes todo.

M1: Que es lo que me pasa.

M2: Yo creo que a ti si que te la darían. Con lo que cobra mi madre, yo no cobro nada, yo he estado trabajando hasta que se me ha acabado el contrato, pero llevo ya dos meses parada y me está manteniendo mi madre.

H: Estamos hablando del caso de que por ejemplo, pues estés solo, yo estoy con mi madre.

M2: Yo mi madre vive arriba mío.

H: Y está pues igual, pero tiene que mantener a lo mejor una casa, una casa, un alquiler, que estás de alquiler.

M1: Yo porque solo pago diez del piso.

M2: Yo no pago nada porque el piso es de mi madre.

M1: Pero, ¿tú no vives con tu madre?

M2: No, yo vivo arriba, en el piso de abajo. Entonces ese piso al estar yo viviendo sola esa casa no entra dinero, pero como mi madre escritura no tiene, no se que rollo no ha cambiado de nombre, no tiene papeles.

No puedo demostrar que la casa esa es de mi madre, ¿entiendes? Y yo estoy viviendo en esa casa sola, yo me mantengo de los cinco talegos que me da mi madre, y si me los da, porque normalmente me da para tabaco.

E: Me gustaría que os presentarais un poco...

M1: Yo tengo 31 años, estudié E.G.B., tengo el graduado escolar, estudié auxiliar de clínica, pero solo estuve un año y pico, estudié peluquería, tampoco

me sirvió para nada. Luego me enganché a los 24 años, más o menos, con mi novio. Ehh...Coca llevaba tomando desde los 20 o así, pero nunca me he enganchado, luego me enganché a la heroína y después ya empecé a ir por la noche a robar, a pillar iba con él. He tenido cuatro juicios, he estado en la cárcel.

E: ¿Has intentado alguna vez desintoxicarte?

M1: Sí, cuatro veces. Y me he quitado por tiempo, otra vez me quité con la metadona. Me quité a lo mejor cuatro meses, pero luego vuelvo. Ahora estoy con la metadona pero cuando la pillo, lo mismo.

H: Bueno, yo tengo 38 años y, más o menos lo que dice ella, también he tenido problema de la droga, y yo pues a los 16 años o por ahí me enganché hasta años atrás que he empezado con la metadona ha sido, en realidad llevo estos cinco años que estoy bien que no consumo, a veces me he pegado una fiestecilla o lo que sea pero no como antes. Y, bueno, he tenido problemas también con la justicia, he estado tres veces en la cárcel, y todo a consecuencia de la droga, porque si ahora estoy con metadona y me encuentro muy bien. Estar en centros, he estado en uno, pero no me fue bien. Uno de por ahí...Torrebonica, no es por ahí por Tarragona

E: ¿Torredembarra?

H: Torredembarra, y...no me acuerdo el nombre del centro. Y estuve allí pero salí y vuelta a lo mismo.

Y las veces que he estado en la cárcel también dejaba de consumir allí lo mejor, pero a la que salía vuelta a lo mismo, y hasta que ya estaba de permiso y viniéndome que me iba otra vez ya buscándome la ruina, decidí meterme en metadona, estuve cuatro o cinco meses pagándola la metadona en el Hospital General y al final me la concedieron y ahora pues estoy bien, lo llevo bien, y ya está.

M2: Yo tengo 28 años, yo empecé demasiado joven porque empecé con los 14 años así, y bueno que más te digo, la edad ya la he dicho.

E: Los estudios...

M2: Me echaron, estuve en dos colegios, de los dos me echaron, de uno por pegar a una monja, en otro por pegar a un chaval de allí.

Luego, la droga, a mí me gusta toda la droga. Ya me puedes dar un tripi, que me puedes dar una anfeta, todo lo que tú quieras porque todo me lo voy a comer, pero lo que más me tira ahora, por la metadona, es la coca, me tira más porque con el caballo me entero tanto, ¿entiendes?. Porque sino estuviese con metadona seguro que sería más adicta al caballo, pero como ando con metadona, como se que no me va a hacer la misma historia, y bueno...No estoy enganchada, porque no estoy enganchada estoy con metadona, pero suelo consumir más de..que no tendría que consumir tanto, ¿me entiendes? Porque ahora llevo dos semanas descontrolando. Luego he estado ingresada varias veces, me he estado desintoxicandome de la cocaína y del caballo, he estado en Mútua de Terrassa, he estado unas tres o cuatro veces he estado, y he salido y como ha dicho la otra chica he estao un tiempo sin consumir, pero otra vez he vuelto a caer.

Bueno, también he estado en prisión, me he tirado siete años en total. La primera vez me tiré tres años, la segunda me tiré cuatro. Y bueno, ya salí y ya no me queda nada pendiente. Empecé muy jovencilla...

E: ¿Pensáis que el entorno influye?

M2: Yo por ejemplo la que vende la tengo debajo de casa, o si no me voy a una calle más pa'lla y encuentro a otra.

H: Y a la que te encuentras también algún colega o algo, que tiene 1000 pesetas y yo tengo otras mil.

M2: Yo no me junto con mucha gente.

H: Pero basta que un día tengas, que te digan algo y ya...como estas con metadona, todo el mundo que está tomando metadona se engancha a la coca.

M2: Claro, se tiran a la coca porque el caballo los deja peor, a mí me deja echa polvo...

H: Pero el caballo.

M2: A la que se te acaba también H, ¿qué haces?, vas loco por buscar cualquier cosa. La coca no es peor, porque cuando te enganchas...

M1: Yo he hecho más locuras cuando empecé a tomar la coca.

H: Te haces tu rayita...

M2: Es diferente, como vas subiendo poco a poco la aguantas más.

H: El que diga que no le gusta me parece que está mintiendo, porque yo lo llevo bien y todo, pero a mí me encanta, y no tomo porque yo los problemas que trae y el cambio que me ha hecho, pero a mí de gustarme me encanta, yo si pudiera...

M2: Si es lo que yo digo...bueno si te quedas en Terrassa, donde yo vivo hay cuatro o cinco gitanos vendiendo, ¿vale?. Y si no un payo, y si no el que sea, ¿vale?, en algún sitio. Estamos rodeaos de droga y a los que nos gusta pues nos tiramos...

H: Luego el ambiente también te hace mucho. El hecho de moverte por aquí...

M2: La persona que vaya, la encuentra.

H: Yo ya te digo con decirte que para el viaje yo me llevé un gramo para el viaje, y me lo comí en el camino y sin ganas ni nada, pero el caso era acabarla. Me tiré tres meses, dos o tres meses, pero yo más o menos pues me encontraba un poco bien, bueno ya me subiré...bueno fue subirme, no el primer día pero a la que me encontré con los colegas. Tres años que me he tirado en el trullo.

M2: Yo me he tirado tres años en el talego.

H: Pero era de ley.

E: ¿Pensáis que es más fácil salir de la droga si se rompe con la vida anterior?, por ejemplo un toxicómano que viva en Galicia, decide dejar la droga y se viene para Terrassa y empieza una vida partiendo de cero....

M2: Tiene que querer. Tú no estás mentalizado con el tema de dejarlo...

H: No, no...

E: O personas que van por primera vez a la cárcel y para ellos es un trauma tan grande que deciden que se acabó, que dejan de consumir...

H: Bueno, pero si estás metido en esto y pasas una vez por la cárcel, yo pasé un trauma muy, muy malo como lo pasé la primera vez, pero yo entré otra segunda. Pasé tres años y volví a caer, bueno tod por la consecuencia de la droga, y cuando quieres pues te viene el juicio, lo pagas y sales, te vuelves a liar, vuelta a lo mismo...

M2: Sales más quemao que cuando entras.

H: También, también.

M2: Te queman más allí dentro...Yo me presenté sola, ¿sabes?, yo estando engancha en el talego no me voy a desintoxicar, ¿vale? Pues yo me pase pastillas, yo me preparé dos zapatillas, debajo de las suelas para que no me las pillaran, vale, ¿no? Pues unas bambas las pasé, pero las otras me las pillaron, pues bueno me llamaron a juicio para esto para declarar, pues normal para mi consumo, si entro y entro enganchada y vosotros no me las vais a proporcionar, por eso lo traía, ¿no?. Ya te digo, allí ya...ya te cogen una manía. A mí me conocen por la X., la X. Parece famosa. Es verdad, ¿por qué?, porque he entrado seis meses y me he quedado tres en el...

H. Es que es verdad: yo he coincidido con ella en la cárcel...

M2: Es que es verdad.

M2: Si tienen razón se la voy a dar, pero muchas veces no la tienen y no se la voy a dar. Es decir, tú has entrado mal y ya...Imagínate estar nueve meses en, me tiré nueve meses porque siempre me ponían un parte, luego me ponían otro.

H: Pero por tonterías...

M2: Pero es que ya me tenían manía, me tenían manía. Porque ya el primer día que entro me dicen vente para enfermería, si yo me siento muy bien, ¿para que voy a ir a enfermería? Me llevan el primer día, me despierto el primer día...

H: Seguro que ibas colocá...

M2. Claro. Si yo reconozco que iba colocá. Te lo nota la gente pero tú no te lo notas, yo decía yo no voy colocá. Me voy al primer día, me sacan a módulo, no me dio tiempo a hablar con cuatro personas, no se por que, ah sí porque le di con un palo de la escoba en la cabeza. Pero es que lo bueno es que me dijeron, porque estaba muy mal, me había bajado la regla, no me traían compresas, no me traían nada, pues me líe con el palo a dar golpes en la puerta, pum, pum, pum, pero que yo no lo hice a posta H, yo estaba pum, pum, pum, pero bueno si me ves con el palo, gilipollas no abras la puerta porque te voy dar con el palo, ¿no?. Es que... y me abre el tío la puerta y le metí un palazo.

H. : Pero si las puertas se abren para adentro...

M2: No, no.

H: Ah, es verdad, sí.

M2: Estás picando y el tío, ¿sabes? Una funcionaria, yo la conozco porque lleva allí tiempo y tela marinera...tela marinera, no abras la puerta que te da, no abras la puerta, y el tío va, abrió la puerta, yo es que no tuve reflejos para...

H: Aparte de que...aparte de que te haces un poco a ti, yo no te digo todo el mundo, pero para hacerte un poco...

M2: La cárcel te hace más malo.

H: Te tienes que imponer un poco, ¿no?. Hombre no vas a ir insultándole la boca a todo el mundo, pero que se te respete. Ella estaba mal, ella estaba mal, yo la vi...

M2: Los últimos seis meses, yo entré para estar seis meses estaba colocá...

H: Pero claro si pillaron unas zapatillas tuyas, ya ves tú, es que...Si tienes juicio ahora, espérate que no te metan nada.

M2: Una multa y la va a pagar su padre porque yo no tengo un duro.

H: Bueno, no se quien la pagará...

M2: A lo mejor fines de semana.

H: Es lo que yo te digo, pasar droga allí dentro, peor que en la calle.

M2: Tú no me digas ...Yo llevaba...

H: Para los seis mesecillos (risas).

M2: No, pero es verdad cuando sales te queman. Como te cojan manía o algo...

H: Pero no por eso solo, sino por la droga y todo. Porque yo llevo tiempo que no me meto ni nada, y yo hay veces de que noto que la gente, ese cartel lo llevas, a veces parece que lo llevas colgado, ¿no?. O será por la cara, por lo que sea.

M2: Entre nosotros...

H: Y yo te digo una cosa incluso con la gente quizás porque coges mucha psicología también con esto. Como estás tratando con mucha gente, un rollo que te haces muy tuyo, muy egoísta y....y por eso, entonces te haces mucho tuyo. Entonces conoces un poco el ambiente, y incluso gente que no ha estado metido en eso, no se. No se si de verdad se te abre bien, se te abre legal...

M2: O va por interés...

H: No te quiero decir que conozca a una persona a fondo pero que más o menos le pillas el tranquilo

M2: Hay mucha gente que va por la avaricia...

H: Claro que habrá mucha gente buena, pero como hemos vivido con una desconfianza, como muchas veces has ido a pillar y te han hecho la pirula, o le has dado dos talegos a uno para que te vaya a pillar y todo eso..

M2: Se te acumula

H: Y no compartes con nadie. Hombre, ha habido veces, ha habido casos que he compartido una papelina, pero con una persona que yo se que luego si me encontraba igual, pero que aún así tal como lo he hecho yo lo habrán hecho conmigo, pero yo también me he llevado chascos con mucha gente.

E: Y a nivel de la gente de la calle, ¿notáis rechazo?

M1: A mí en mi barrio no me conoce mucha gente, solo me conocen porque se meten ellos también, pero la gente de alrededor no lo saben.

H: Pero ¿cuánto tiempo llevas tú viviendo en tu barrio?

M1: 13 años.

H: ¿Pero ahora dónde estás viviendo?

M1: Allí.

H: No, yo si lo noto.

M2: Yo lo noto, ya te apunta con el dedo.

H: Tú vas al Z. ("un bar"), ¿no?, ¿tú no lo notas en el Z.?

M2: Sí.

H: Se toman su coca por la nariz, pero les va la marchilla, pero basta tú para que a lo mejor hayas sido yonqui, o estés enfermo o lo que sea, o piensen ellos su historia, pero yo noto una desconfianza, y mira que son amigos de mis hermanos, y pero hay algunos que son legales, pero la mayoría como si no te aceptaran.

E: Y otros casos, ¿como por ejemplo que vayas a entrar a una tienda y te miren mal, o te vigilen?

H: Sí, yo a veces...

M2: Ah, bueno a mí no, como siempre suelo ir a la misma tienda a comprar. Antiguamente sí, porque me llevaba las tabletas de chocolate en las botas camperas.

H: Aunque no te hayas llevado nada.

M2: Como voy siempre a la misma tienda ya te digo no.

H: No, pero cuando sales por el centro. Que tú no haces la intención de llevarte nada de nada, tú vas con unos vaqueros y unas zapatillas, yo que se a lo mejor es la cara o lo que sea, pero vas a una tienda, un poco de aquella manera y parece que notas de que están pendientes de ti, y hay más gente, pero tú notas, porque yo que se no eres tonto y te das cuenta y ves que el tío...¡métete en una joyería!, yo no entro a ver si ostias, a ver si se va a pensar que algo y a veces no entras, no, no...

M1: Yo que trabajé unos meses en un supermercado en el E éste que hay aquí, yo estaba de cajera y cuando entraba alguien así (risas) me decían "vigilad a ese".

H: Es que es lo que hablamos, no es que sean chavales que se droguen vas con unos vaqueros, con unas zapatillas ya te ven dispuesto, porque vas con unos vaqueros y unas zapatillas y ya eres...

M1: Sí pasa con lo gitanos.

M2: No me hables de gitanos que hoy me han pegado una paliza cuatro gitanos, porque decían que me estaba fumando un porro y era un cigarro.

E: Hablemos de la familia, ¿os apoyan, se desentienden de vosotros?

H: A mí me apoya. Yo ha sido lo único, es decir cuando he estado en la cárcel o he estado enganchado en los momentos malos es cuando de verdad ves la gente que está a tu lado , a mí quien me lo ha demostrado ha sido mi familia, mis hermanos, mi madre siempre han estado allí, ¿no? Asistiéndome, y bien, bien, y hasta ahora. Ahora yo vivo en casa, que en su día también me apoyaban y todo pero estaban hasta...el moño de mí. Pues muy normal, si les quitaba, de llegarle a robarle a mi hermano, a mis padres no, que haces cosas que yo ahora no las haría no, que son cosas que para que me hubieran mandado...

M2: Yo, con mi madre me llevo bien. Mi madre nunca me ha fallado, siempre ha venido. Le digo necesito unas bambas y me trae las bambas, y ahora lo único "a ver si te buscas trabajo", pero se que aunque no tenga trabajo el paquete de tabaco no me va a faltar, porque ella también ha fumado y sabe lo que es, ahora ha dejado de fumar, ¿no? Pero mi madre siempre me ha cuidado mucho. Por mis tíos y el resto de gente, nada más de mi madre esos siempre

han venido. Cuando tenía vis-a-vis ellos venían, son los únicos que te puedo decir que me han apoyado. Mi hermano me venía a ver una vez al año, mi hermana la X también.

De tener siempre a mi madre y a mi tío y a mi hermana y ya está, pero de tenerlos ahí, de que me mandaran dinero, aquí dentro.

M1: A mí en principio mi familia no se enteró hasta hace poco. Mi madre no lo sabe claro todavía, y bueno pues sí me han apoyado, lo que pasa es que yo mismo me he ido alejando de ellos, más que nada, y claro me he peleado con mis hermanos bastante, yo misma me siento inferior por eso, y sí me han apoyado, pero he sido yo la que se ha alejado.

E: ¿Cómo llegáis a la entidad?

M2: Yo en moto.(risas)

H: Yo no me acuerdo como llegué...la primera vez.

M1: Por los papeles en la máquina de las jeringuillas.

M2: Por los papelitos que poníais en el C.A.P.

H: Yo es que he pasado por otra entidad y en ella me parece que alguna vez oí nombrar a la entidad.

M2: Estaba en Ca n'Anglada cuando yo iba, hace tiempo...

H: Claro es que Alba es mucho más, recoge a mucha gente. Es lo que hablábamos antes de que por lo menos que me he enterado yo es de que te ofrecen como un trabajo y...y..

M2: Dos veces a la semana a limpiar la casa del cura, y les dan pues dos mil pesetas.

H: Te meten en una empresa, me parece.

M2: Eso dicen.

H: No a todos, pero hacen como cursillos, me parece, y cuando esos cursillos

M2: A mí no me buscaron nada.

H: Ya...yo se que a tos no se lo buscan, pero si son en el grupo diez, por ejemplo, dos a lo mejor les buscan un trabajito.

M2: Es lo que te digo.

H: A lo mejor.

M2: Estuve con el H., y le ofrecieron un trabajo.

H: Pues mira que el H es..joder.

M2: Dos veces por semana.

H: Pues mira que para darle trabajo a ese. En la entidad ha liado cada una.

M1: ¿Y quien le buscó trabajo?

M2: Yo he estado de jardinera y eso. Trabajando de jardinera, cuando yo me enganchaba no me renovaban el contrato es normal.

H: Es que es lo que hablamos si tú a lo mejor fueras cumplido...

M2: Allí cumplía, lo malo es que venían unos amigos, ¿sabes?, y claro la gente se pensaba que estaba con ellos, nosotros estábamos trabajando, ellos con los coches y se quedaban con que venían a verme a mí, pero que va...

H: Hombre, es que el trabajo es una cosa que...

Es que, es que eso, si yo lo he hecho igual también. A lo mejor alguno al mediodía que te traía una paperina o lo que sea, pero que claro te ve cualquiera o lo que sea, a lo mejor un día no te ve, dos días, tres días, pero como que dos días vas a trabajar y al tercero ya no puedes ir a trabajar.

M2: Yo me acuerdo las ramas del árbol, pues nadie se atrevía a subir al árbol, nena, vas subiendo, pero nadie se quería subir, me subí yo. Nadie se quería subir y me subí yo, y el tío como que me lo agradeció, pero que me lo agradeció. Pero es que se quedarían ellos con lo de los coches, se acercaban a mí, en horas de trabajo yo no podía estar con nadie, pero claro...

H: Cuando uno va bien en un puesto, es que...Pero cuando ya te pega el bajón, entonces ya el día siguiente estás que no vales una peseta, como no sea que vayas pillado otra vez, pues eso un día, otro día, llega un momento...

M2: Por eso te digo.

H: Si está claro, si es que como estés liado con eso no puedes tener un trabajo seguro, porque tarde o temprano caes.

M1: Yo he trabajado en muchos lados y siempre lo tenía que dejar por lo mismo.

M2: Yo he estado haciendo media jornada, 26 horas, que no es media jornada, trabajas cuatro horas por la mañana de seis a diez y luego por la tarde tienes que ir dos horas, y me pagaban 50, la jornada entera 80.

E: ¿Habéis estado en alguna otra entidad?

M2: No, yo estuve en Alba mucho tiempo, por lo menos un año y pico, después salí de allí.

H: Yo he estao tambien mucho tiempo en Alba.

M1: Yo en la Fundación Busquets estuve pero en la guardería. No nunca he estado he ingresado en la Mútua de Terrassa

E: ¿Qué opinión os merece el trato de las personas tanto de las entidades como de Mútua?

M2: En Mútua son muy agradables

Yo con la gente de A.I.D.E. nunca he tenido ningún problema. A mí en A.I.D.E. me han tratado muy bien.

H: Yo también, de aquí no tengo quejas, por ejemplo las visitas que tengo con el médico de metadona, pues no me soluciona nada, un psiquiatra que te tendría que escuchar, ayudar un poco, por lo menos apoyarte, no lo veo como un profesional lo veo como un tío que tengo visita con él y voy a verlo, pero no porque él me explique algo que vaya a motivarme, porque es que no lo veo yo como un profesional para estar ahí dirigiendo.

E: ¿Y a nivel de servicios sociales, los que habéis tenido trato con ellos?

M1: Yo no he ido, no he tenido contacto.

M2: A mí en Mutua de Terrassa me han tratado muy bien, está la X que es la que reparte metadona en el C.A.S. a nosotros, es una chica muy agradable, a veces venía y nos sacaba un rato.

H: Es lo que hablamos, que hay gente que a lo mejor la droga lo ve desde una perspectiva y hay gente que está en el lado pero se mete en el ajo, y estas chavalas tanto X como Y, bueno X no se pero Y hace falta repartir insulina en las discotecas pues van y se meten en el tema como están tratando todo el día con, con gente que está tomando la metadona pues tienen más o menos una idea.

E: ¿Qué os gustaría hacer con vuestras vidas?

M2: A mí me gustaría morir pronto. No, no, te lo digo en serio.

M1: Por lo menos hasta los cincuenta.

H: No es que cuando se te pasa muchas veces por la cabeza cuando estás enganchado y dices...

M2: Aparte de que he pasado una depresión hace poco, ¿sabes?, pero bueno, que la verdad no me gustaría vivir, no yo, con que llegara a los cuarenta.

H: No tenemos motivaciones, no tienes una motivación, no tienes a lo mejor un trabajo, claro tú lo ves desde la perspectiva de que tú estás con la metadona, de vez en cuando y no le ve uno color a la cosa, y está uno ni que sale...

M1: Yo siempre sueño con quitarme, cambiar totalmente de vida pero no hay manera.

H: No es tan fácil, te lo tienes que currar mucho.

E: ¿Qué pensáis que necesitaríais para salir?

M2: Una pareja.

H: Yo he estado por ejemplo con una pareja que no estaba liada y se lió, y a lo primero muy bien pero luego ya.

M1: Es horroroso.

H: Si queríamos quitarnos teníamos que estar separaos.

E: Más que un trabajo sería encontrar alguien...

M2: O un trabajo.

M1: Hacer algo.

M2: Tener un aliciente, hacer algo, no estar todo el día parada...

H: Claro que es bonito el tener una pareja, y todo eso, pero a lo mejor el tener el tiempo ocupado con algo positivo, algo que te guste, es mejor.

M2: Claro, pero es eso.

H: Mientras estés en este rollo me parece que no encontrarás aliciente, mientras que no salga de esto...

E: Y a nivel de recursos ¿qué echáis en falta?

M2: Por ejemplo, ayuda ¿me entiendes? O trabajar o algo.

M1: Algún trabajillo, algún taller...

M2: O ir un día a comer al campo, o algo, o hacer algo...

H: Ahora es ya el tiempo de la playa, pues también, cosas que te motiven para quitarte un poco del medio y no pensar mucho, pero que no es tan fácil tampoco, no es tan fácil.

M2: Ya, pero estar distraído, no piensas tanto. Por ejemplo ahora mismo si no estuviera aquí ya estaría buscando...

H: No me corre prisa porque no lo necesito, si estuviera liado yo no estaría aquí, yo no podría estar porque si se es que estoy desesperado por salir.

M2: Ya, pero que no estamos liaos, liaos.

H: Si tú tienes por ejemplo como estamos ahora aquí que estamos bien, que estás bien, no necesitas otra cosa.

M2: Ya



exclusió i municipi
a la recerca del benestar local

Autors: Jordi Pérez Solà i Ester Catena Sánchez
Setembre de 2002

CONTINGUTS

0. Introducció:

Exclusió i municipi. A la recerca del benestar.

Continguts:

- pla d'estudi
- tractament de l'exclusió social des de les teories de la ciutadania.

1. Capítol Primer:

L'exclusió social: definició i descripció.

Continguts:

- definició exclusió social a partir de l'elaboració d'un marc teòric
- marc teòric: definició àmbits d'inclusió social, mecanismes per l'exclusió i formació de col·lectius de risc.
- Itineraris d'exclusió: tipus ideal i caracterització a partir de les dades del municipi de Terrassa.
- Creació d'un model d'indicadors d'exclusió social
- Definició d'una tipologia pels municipis de Barcelona a partir de seu perfil social.

Conclusions:

- diversificació de l'exclusió social.
- inclusió com a concepte no unívoc.
- elements culturals centrals en la definició d'exclusió.
- la família com a element de reproducció.
- feminització de l'exclusió social.
- Actuació discriminatòria de l'administració segons els itineraris a partir de la culpabilització de les conductes.
- Classificació del perfil dels municipis a partir de la variable "centralitat".

CONTINGUTS

2. Capítol segon:

Les polítiques públiques locals contra l'exclusió social.

Continguts:

- El paper rellevant de la ciutat: avantatges.
- Classificació de les polítiques locals respecte a la seva influència en l'exclusió social.
- Creació de tipologies de polítiques públiques locals

Conclusions:

- Els canvis socials promouen la importància de l'administració local.
- Els ajuntaments han de planificar la seva realitat social a partir del concepte de benestar.
- Només un objectiu com aquest pot ajudar a fer polítiques d'inclusió pels exclosos

3. Capítol tercer:

Una proposta per a treballar l'exclusió des del municipi

Continguts:

- Descripció del marc legislatiu a Catalunya respecte a les competències municipis en polítiques d'inclusió.
- Comparació amb la situació d'altres territoris.
- Proposta estratègica per prevenir: El Pla de la Ciutadania de Terrassa.
- Proposta per les polítiques anti-exclusió. Els serveis socials.
- Problemes de la política de serveis socials: immediatesa, uniformitat recursos i individualització dels tractaments.
- Proposta d'indicadors per a la creació d'un observatori de gestió.

Conclusions:

- Propostes per una llei a Catalunya: garantia de drets i descentralització.
- Els municipis han de planificar estratègicament el seu perfil social.
- Els municipis només tenen competències per a la cronificació de l'exclusió. No per fer polítiques d'inclusió social.
- Les polítiques de serveis socials a Barcelona són uniformes.
- Els criteris per desenvolupar una política de serveis socials efectiva són: inclusió com objectiu, universalització, adequació dels serveis i transversalitat.